T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK- İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

19.YY. NAKŞÎ HALİDÎ ŞEYHİ SÜLEYMAN AMASÎ VE MANZÛM AHLÂK KİTÂBI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDURRAHMAN ŞENSÖZ

İSTANBUL 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK- İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

19.YY. NAKŞÎ HALİDÎ ŞEYHİ SÜLEYMAN AMASÎ VE MANZÛM AHLÂK KİTÂBI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDURRAHMAN ŞENSÖZ

DANIŞMAN:
Doç. Dr. Ahmet KARATAŞ

İSTANBUL 2017

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Anabilim Dalı TÜRK-İSLAM EDEBİYATI Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi Abdurrahman Şensöz'nın 19.YY. NAKŞÎ HALİDÎ ŞEYHİ SÜLEYMAN AMASÎ VE MANZÛM AHLÂK KİTÂBI

adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 14.09.2017 tarih ve 2017-26/15 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ~~oy birliği~~ / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...22./...09./...2017...

Öğretim Üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. AHMET KARATAŞ	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. MELİHA YILDIRAN SARIKAYA	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. ALİ ÖZTÜRK	

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **Vİİ**

ABSTRACT ..... **Vİİİ**

KISALTMALAR ..... **İX**

ÖNSÖZ ..... **X**

GİRİŞ **12**

1. Türk- İslam Edebiyatında Ahlâk ve Âdâb Konulu Eserlere Genel Bir Bakış: 12

2. Türk- İslam Edebiyatında Tarîkat-nâme Türü: 14

3. *Âdâbü'l-müeddeb*'de Tasavvufî Ahlâk Hakkında Genel Bir Değerlendirme: 15

I. BÖLÜM **19**

Şeyh Süleyman Efendi Hayatı ve Eseri **19**

1. Hayatı: 19

2. Edebî Şahsiyeti: 20

3. Tasavvufî Şahsiyeti: 22

II.BÖLÜM **24**

***Âdâbü'l-müeddeb*'in Muhtevâsı Ve Dinî-Tasavvufî Tahlili** **24**

2.1. Eserin Adlandırılması 24

2.2. Müellifin Adı 24

2.3. Eserin Sebeb-i Te'lifi 25

2.4. *Âdâbü'l-müeddeb*'in Muhtevâsı 26

2.5. *Âdâbü'l-müeddeb*'in Türk- İslam Edebiyatındaki Yeri 29

2.6. *Âdâbü'l-müeddeb*'in Dinî- Tasavvufî Tahlili 30

2.6.1. Din 30

2.6.1.1. İtikâd 30

2.6.1.1.1. Allâh 30

1.1.2. Melekler 32

2.6.1.1.2.1. Cebrâil 32

2.6.1.1.3. Kutsal Kitaplar 33

2.6.1.1.4. Peygamberler 34

2.6.1.1.4.1. Hz. Âdem 34

2.6.1.1.4.2. Hz. Yûsuf 35

2.6.1.1.4.3. Hz. Mûsâ ve Hızır 35

2.6.1.1.4.4. Hz. Îsâ 36

2.6.1.1.4.5. Hz. Muhammed 36

2.6.1.1.4.6. Mehdî 37

2.6.1.1.5. Dört Halife Dönemi 38
2.6.1.1.6. Âhiret İle İlgili Kavramlar 39
2.6.1.1.6.1. Cennet- Cehennem 39
2.6.1.1.6.2. Haşir- Kıyâmet 39
2.6.1.1.6.3. Hayır ve Şer 40
2.6.1.2. İbadet 40
2.6.1.2.1. Namaz, Oruç, Dua 40
2.6.1.3. Diğer Dinî Kavramlar 41
2.6.1.3.1. Cin-Şeytan 41
2.6.1.3.2. Dünyâ 42
2.6.1.3.3. Günâh- Sevâb 43
2.6.1.3.4. Kâfir 43
2.6.1.3.5. Mevt 44
2.6.1.3.6. Nefis 45
2.6.1.4. Eserde İsmi Geçen Şahsiyetler 45
2.6.1.4.1. Abdulkâdir Geylanî 45
2.6.1.4.2. Gazâlî 45
2.6.1.4.3. Mevlâna 46
2.6.1.4.4. Mollâ Câmî 46
2.6.1.4.5. Mustafa İsmet Efendi 46
2.6.1.4.6. Şâh-ı Nakşibend 47
2.6.1.4.7. Şems-i Tebrizi 47
2.6.1.4.8. Tarîkat Silsilesi 48
2.6.1.5. Tasavvûfî Tipler 48
2.6.1.5.1. Ârif 48
2.6.1.5.2. Dervîş 48
2.6.1.5.3. Mürîd 49
2.6.1.5.4. Mürşid 49
2.6.1.5.5. Pîr 50
2.6.1.5.6. Sâlik 50
2.6.1.5.7. Şeyh 51
2.6.1.5.9. Tâlib 51
2.6.1.5.8. Velî 52
2.6.1.6. Tasavvûfî Kavramlar 52
2.6.1.6.1. Fenâ 52
2.6.1.6.2. Hırka 53
2.6.1.6.3. İlm-i Bâtın 53

2.6.1.6.4. Mâsivâ 54
2.6.1.6.5. Râbıta 54
2.6.1.6.6. Riyâzet 54
2.6.1.6.7. Zikir 55
2.6.1.7. Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler 55
2.6.1.7.1. Ferhâd- Şîrîn 55
2.6.1.7.2. Leylâ- Mecnûn 56
2.6.1.8. Eserde Geçen Yer Adları 56
2.6.1.8.1. Amasya 56
2.6.1.8.2. Bağdat-Mısır-İran 57
2.6.1.8.3. Mekke- Medine 57
2.6.1.8.5. Çin 57
2.6.1.9. İktibaslar ve Telmihler 58
2.6.1.9.1. Manzûm Bölümlerde Âyetlerden İktibaslar ve Âyetlere Telmihler 58
2.6.1.9.2. Mensûr Bölümlerde Zikredilen Âyetler 60
2.6.1.9.3. Manzûm Bölümlerde Hadîslerden İktibaslar ve Hadîslere Telmihler 63
2.6.1.9.4. Mensûr Bölümlerde Zikredilen Hadîsler 64
2.6.1.9.5. Mensûr Bölümde Sahabeye Âit Sözler 68
2.6.1.9.6. Mensûr Bölümlerde Mutasavvıflara Âit Sözler 69
III. BÖLÜM 70
***Âdâbü'l-müeddeb'*in Metni 70**
3.1. Nüsha Tavsifi 70
3.2. Metnin Şekil Özellikleri 72
3.3. Metnin Tesîsinde Takip Edilen Usûl ve Transkripsiyon Cetveli 76
3.3.1. Metin Te'sîsinde Takip Edilen Usûl 76
3.3.2. Transkripsiyon Cetveli 78
3.3.3. Metnin Bölüm Başlıkları 79
3.3.4. Eserin Transkripsiyonlu Metni 84
SONUÇ 244
KAYNAKÇA 246
TIPKI BASIM 254

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

19.yy. Nakşî Halidî Şeyhi Süleyman Amasî ve Manzûm Ahlâk Kitâbı

Abdurrahman ŞENSÖZ

Marmara Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı

Türk-İslâm Edebiyatı Bilim Dalı

Çalışmamızın konusu Süleyman Efendi'nin *Âdâbü'l-müeddeb* adlı tarîkat âdâb ve ahlâkından bahsettiği Âdâbü'l-Mürîd (Tarîkat-nâme) türündeki manzûm eseridir. Eser tek nüshâ halinde Amasya Beyazıt Yazma Eserler Kütüphânesinde bulunmaktadır.

Çalışmada metin kısmına geçilmeden önce, eserin özünü oluşturan ahlâk kavramı, tasavvufî ahlâk hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Süleyman Efendi'nin hayatı ve eserleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, *Âdâbü'l-müeddeb* muhtevâ ve şekil özellikleri bakımından incelenip, dördüncü bölümde ise, eserin tavsifi yapılarak, transkripsiyonlu metni sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: *Şeyh Süleyman Efendi, Âdâbü'l-müeddeb , Âdâbü'l-mürîd*

ABSTRACT

MA Thesis

Suleiman Al-Amasy; Naqhshibendi Khalidiyah Sheikh (19 th. century), and his book of verses about moral codes

Abdurrahman ŞENSÖZ

Marmara University

Instute of Social Sciences

Department of Islamic History and Arts

Unit of Turkish-Islamic Literature

The subject of this study is the *Âdâbu'l-mueddeb* of Suleiman Efendi where he handles tariqah morals in verses in the form of *Âdâb-ul Murid (Tariqat-name)*. The manuscript is single transcript currently in Amasya Beyazit Library of Manuscripts.

The thesis begins with an introduction on the concept of morale that actually serves as the gist of the book, as well as on morals of Islamic sufism. The first part includes the life and Works of Suleiman Efendi. The second part discusses the contents and structural features of *Âdâbu'l-mueddeb* while the third part is a detailed description of the work with a transcribed text.

Key words: *Sheikh Suleiman Efendi, Âdâbu'l-mueddeb, Âdâbu'l-murıd*

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

c.: Cilt

c.c.: Celle celâlehu

DİA: *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*

h.: Hicri

haz: Hazırlayan

Hz.: Hazreti

s.: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

trc.: Tercüme, tercüme eden

trhz.: Tarihsiz

thk.: Tahkik, Tahkik eden

vd.: Ve devamı

vr.: Varak

yy.: Yüzyıl

ÖNSÖZ

Edebiyatımızda, Dinî-tasavvufî alanda yazılmış eserler oldukça fazladır. Dinî-tasavvufî alanda işlenen konuların başında ahlâk ve âdâb konusu gelmektedir. Biz de hazırladığımız bu çalışmada, bir âdâbü'l-mürîd risâlesi olarak, XIX. yüzyıl sonunda yaşamış Nakşibendî-Halidî Süleyman Efendi'nin tasavvufî hakîkatleri öğretmek ve tarîkat mensûbu mürîd ve mürşidlerin izlemeleri gereken yolu anlatmak için didaktik bir üslûp ile tarîkat ahlâkı ve âdâbı hakkında te'lifi olan *Âdâbü'l-müeddeb* adlı eserini tanıtmaya ve araştırmacıların istifadesine sunmaya çalıştık. Süleyman Efendi hakkında araştırmalarımız esnasında *Âdâbü'l-müeddeb*'de verilen bilgiler haricinde bir malûmata erişemedik.

Süleyman Efendi mensûbu olduğu Nakşibendîyye-Halidîyye tarîkatı hakkında manzûm ve mensûr kısımlarla birlikte tarîkat âdâbının nasıl olması gerektiği üzerinde durmaktadır.

Bu çalışma giriş, üç bölüm ve tıpkıbasımdan oluşmaktadır. Türk- İslam Edebiyatı'nda ahlâk ve âdâb risâleleri üzerine bir giriş yaptıktan sonra, tasavvufî ahlâk konulu türler hakkında bilgi vererek, incelediğimiz eser olan *Âdâbü'l-müeddeb*'de tasavvuf ve tarîkat ahlâkı üzerinde durduk.

Birinci bölümde, araştırmalarımız neticesinde Süleyman Efendi'nin hayatını kendi eserinden yola çıkarak olabildiğince anlatmaya çalıştık. Yine eserinden elde ettiğimiz veriler ışığında Süleyman Efendi'nin edebî-tasavvufî şahsiyeti hakkında bilgi vermeye gayret ettik.

İkinci bölümde, incelediğimiz eser olan *Âdâbü'l-müeddeb* hakkında umumî malûmât vermeye çalıştık. Müellifin adı, eserin adlandırılması, te'lif sebebi, muhtevâsı ve Türk- İslâm Edebiyatı'ndaki yerini belirttik.

Üçüncü bölümde ise, nüshâ tavsifiyle, metnin te'sisinde takip ettiğimiz yolu anlatarak *Âdâbü'l-müeddeb*'in transkripsiyonlu metnine yer verdik.

Tezimin danışmanı saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ahmet Karataş'a sonsuz şükranlarımı arz ederim. Yapıcı tenkid ve tavsiyeleriyle çalışmaya önemli katkılar sağlayan kıymetli hocam Doç. Dr. Ali Öztürk'e şükranlarımı sunarım.

Abdurrahman Şensöz

İstanbul -2017

GİRİŞ

1. Türk- İslam Edebiyatında Ahlâk ve Âdâb Konulu Eserlere Genel Bir Bakış:

Türk dünyasında tasavvufî inançların gelişip yayılması ve çeşitli tarîkatların kurulması zengin bir tasavvuf edebiyatının oluşmasına imkân sağlamıştır. Tasavvuf edebiyatı, mutasavvıfların, çoğunlukla didaktik mahiyette yazmış oldukları manzûm ve mensûr eserlerden meydana gelmektedir. Muhtevâları itibariyle dinî ve tasavvufî konuları içermekte olan bu eserler, halk tarafından sevilmiş ve okunmuştur.

Bursalı Mehmet Tâhir *Ahlâk Kitaplarımız* adlı eserinde, 108 ahlâk kitâbı ve müellifleri hakkında bilgi verir.[1] Mehmet Ali Aynî de *Türk Ahlâkçıları* kitabında bu konudaki, 10 yazar ve eserleri hakkında malûmat verir.[2] Öte yandan, Agah Sırrı Levend, *Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız* adlı çalışmasında, toplamda 238 ahlâk kitabının adını ve müellifini belirtir ve bazı ahlâk eserlerini sıraladıktan sonra ümmet çağındaki ahlâk kitaplarının, konularına ve amaçlarına göre tasnifini yapar. Levent, bu çalışmasında ahlâk kitaplarını: "Genel ahlâk, siyaset- nâmeler, nasihat- nâmeler, mev'iza yollu eserler, ahlâkî güzel sözler, fütüvvet- nâmeler, Kabus- nâme çevirileri, Kelile ve Dimne çevirileri, hikâyelerle süslü ahlâkî eserler, ahlâkî fıkralar ve hikâyeler, atasözleri, türlü eserler" şeklinde tasnife tâbi tutmuştur.[3]

Agah Sırrı Levend söz konusu çalışmasında şu bilgileri öne çıkarır: "Ümmet çağında ahlâkı dinî esaslardan, hatta tasavvufî düşüncelerden ayırmak mümkün olmadığına göre, bir eser için dinî, tasavvufî, ahlâkî vasıflarından biriyle kesin olarak vasıflandırmak kolay değildir. Dinî bir eser aynı zamanda ahlâkî olabilir. Bunun içindir ki, ancak kapsadığı esas fikre bakarak, bir esere dinî, tasavvufî ya da ahlâkî diyebilir ve o çerçeve içine alabiliriz. Meselâ, pend-nâme adı altında kaleme alınmış manzûm ve mensûr birçok eser vardır. Bunlarda ahlâkî öğütler yer alır. Attar'ın *Pend-nâme*si de ahlâkî konulara değinmekle birlikte ahlâkı tasavvufî açıdan ele aldığı için tasavvufî eserler arasına girer. Bunun gibi, Aşık Paşa'nın *Garib-nâme*'si Türk dili ve edebiyatı bakımından olduğu kadar, fikir tarihimiz bakımından da önemlidir. Eserde ahlâkî

[1] Bursalı Mehmed Tahir, *Ahlâk Kitaplarımız*, İstanbul 1325, s. 44.
[2] Mehmet Ali Aynî, *Türk Ahlâkçıları*, İstanbul 1993, s. 15-209.
[3] Agah Sırrı Levend, "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız", *T.D.K. Belleten*, Ankara 1988 (Ayrıbasım), s. 96-97.

konular geniş çapta yer alır. Fakat şâir, ele aldığı çeşitli konuları tasavvuf açısından incelediği için, *Garib-nâme,* karakteri bakımından ahlâkî değil, tasavvufî eserler çerçevesine girer."[4]

Edebiyatımızda tasavvufî ahlâk kitaplarıyla ilgili tasniflere baktığımızda ise; araştırmacıların farklı tasnifler yaptığını görürüz. Bu tasnifi yapanlardan biri olan Agâh Sırrı Levend, tasavvufî eserleri şu şekilde sıralar:

a. Tasavvuf neşvesi içinde yazılmış tekke şiirleri: İlâhiler, nefesler, nutuklar, devriyeler

b. Tasavvufu- tarîkatların esaslarını anlatan öğretici eserler

c. Evliya tezkireleri- tabakat ve menâkıb kitapları,

d. Tasavvuf terimlerini açıklayan eserler.[5]

Abdurrahman Güzel ise, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı* adlı eserde, bu gruptaki kitapları:

a.Allâh hakkında yazılan türler

b. Peygamberler hakkında yazılan türler

c. Din ve tasavvuf yolunun büyükleri hakkında yazılan türler

d. Dinî inanç ve tasavvufî düşüncelerle ilgili yazılan türler olarak tasnif eder.[6]

Bunlar içinde çalışmamızı doğrudan alâkadar eden türler olarak, sadece din ve tasavvuf yolunun büyükleri hakkında yazılan türler ve dinî inanç ve tasavvufî düşüncelerle ilgili yazılan türler zikredilecektir. Din ve tasavvuf yolunun büyükleri hakkında yazılan türler olarak "menâkıb-nâme, velâyet-nâme, evliyâ-nâme, methiye, mersiye, maktel-i Hüseyin, düvâz-nâme" ; dinî ve tasavvufî düşüncelerle ilgili olarak ise, " vücûd-nâme, âyet-nâme, nasihat-nâme, ibret-nâme, fazilet-nâme, fütüvvet-nâme, gazavât-nâme, mansûr-nâme, tenbîh-nâme, besmele-nâme, salât-nâme, minber-nâme, oruç-nâme, ramazan-nâme, hac-nâme, kabe-nâme, istihrac-nâme, istimdâd-nâme, tac-nâme, nevrûz-nâme, tahassür-nâme, fetvâ-nâme, tarîkat-nâme, telkin-nâme, erkan-

[4] Agah Sırrı Levend, *a.g.e.*, s.91.
[5] Agah Sırrı Levend, *a.g.e.*, s.121.
[6] Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı,* Ankara 2006, s.610.

nâme, nutuk, hikmet, devriye, şathiye, vasiyet-nâme, vakfiye-nâme, kıyâmet-nâme, mahşer-nâme olarak sıralanmıştır.[7]

Necla Pekolcay ise, *İslamî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş* adlı eserinde, ahlâk ve âdâba dâir eserleri " tasavvufî eserler, ahlâka ve nasihata dair eserler" başlıkları altında ele almıştır. Tasavvufî eserleri ele alırken ilk dönem tarîkat öncesi tasavvuf diye adlandırılan ilk zühd hareketlerini konu edinen çalışmaları, tarîkat şeyhleri veya mürîdlerin ortaya koymuş olduğu çalışmaları ve Türk- İslam Edebiyatı'nın tasavvuf ile ilgili olarak üzerinde durduğu önemli hususları sıralamıştır. Ahlâka ve nasihata dair eserler başlığında ise, eserlerin yazıldıkları dönem ve coğrafya hakkında bilgi verilmiş, konu dar bir perspektifle ele alınmıştır.[8]

2. Türk- İslam Edebiyatında Tarîkat-nâme Türü:

Tarîkat-nâme, mutasavvıfların sohbetinde bulunanların, şeyhlere bağlananların ve tarîkate girenlerin uymaları gereken âdâb ve erkândan, seyr ü sülûk esnasında göz önünde bulundurulması gereken kurallardan, mürşid ve mürîdlere karşı takınılması gereken tavırdan bahseden eserlere denilmektedir.[9] Bu tarz eserler, tarîkat-nâme ya da âdâbü'l-mürîd türü olarak adlandırılmaktadır. Didaktik bir üslûpla okuyanları ahlâkî ve sosyal açıdan kemâle ulaştırmayı hedeflemektedir. Tarîkat-nâme türüne ait olarak Şah İsmail Hatayî ve Eşrefoğlu Rûmî'nin birer eseri bulunmaktadır.[10] Eşrefoğlu Rûmî'nin eserinde ele alınan konular açısından Allâh'a, peygamberlere ve hükümdarlara gerçekten itaat eden kimselerin şeyhler olduğu; resûl, hulefâ-i râşidîn, kutup, imâmeyn, mürîd ve mürşid-i kâmilin kimler oldukları, sufî ve sufîde bulunması gereken vasıflar, dervişliğin alâmetlerinden olan tac ve hırka giymenin delalet ettiği gibi hususları ele alır. Eşrefoğlu Rumî, tarîkat sırlarından bazılarını üstü kapalı olarak zikretmekte ve sık sık " setr ahsendir; keşf müşkildir." cümlesiyle sözü uzatmanın yersiz olduğunu, sadece ehil olanın bu bilgileri anlayabileceği anlatılmaktadır.[11] Bundan başka ulaşabildiğimiz kadarıyla tasavvuf ve tarîkat adabından bahseden eserler olarak Duacı oğlu ile Himmet Dede'nin *tarîkat-nâme*leri, Hacı Bayram-ı Velî'nin *Tarikât-nâmesi,* Hatiboğlu'nun

[7] Abdurrahman Güzel, *a.g.e.,* s.676-797.
[8] Necla Pekolcay, *İslamî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, İstanbul 1994, s.257-268.
[9] Süleyman Uludağ, "Âdâbü'l-mürîd", *DİA*, I, 336.
[10] Abdurrahman Güzel, *a.g.e.,* s.755-756.
[11] Eserin tamamı için bk. Esra Keskinkılıç, *Eşrefoğlu Rumi'nin Tarîkât-nâmesi* (Yüksek Lisans Tezi, 1996), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bahrü'l-Hakâyıkı, Arif'in *Mürşidü'l-ubbâdı*, Gelibolulu Mustafa Ali'nin *Riyazü's-sâlikîni*,[12] Aziz Mahmud Hüdâyî'nin *Tarîkât-nâme*si, Mustafa İsmet Efendi'nin *Risâle-i Kudsiyye*si, Mehmet Zait Kotku'nun *Tasavvufî Ahlak* adlı kitapları sayılabilir.

3. *Âdâbü'l-müeddeb*'de Tasavvufî Ahlâk Hakkında Genel Bir Değerlendirme:

Tasavvufî içerikli bir ahlâk kitabı olan *Âdâbü'l-müeddeb*'de mürîdlere tarîkat âdâbı ve erkânı, seyr ü sülûk esnasında izleyecekleri yolda uyacakları kurallar anlatılır. Süleyman Efendi, eserinde tarîkate kabul için önce mürşidin mürîd olacak kişiye istihâre vermesini, yapılan bu istihâre kabul olmazsa istihâreyi yedi defa tekrar edip dua etmesini telkin etmektedir. Şâyet, mürîdin duası kabul olursa, gece gündüz hakkı zikretmesini söylemektedir.

121. Ḫâliṣâne gelse bir tâlib saña

Evvelâ ver istiḫâre sen aña

122. Olmasa maḳbûl-i şâyân iş bu yâ

Ḳıl yedi kez istiḫâre et duʿa[13]

Âdâbü'l-müeddeb'de, tarîkattaki bir mürîd, mürşid bulduğunda o kimsede karar kılıp, rızâsını her zaman yerine getirmelidir.

127. Çün varıp bir pîre olduñ bende yâr

Sen anıñ emrinde her dem ḳıl ḳarâr

128. Ṭut rıżâsın her ne derse ol nigâr

Tâ tecellî eylesin ol Kirdgâr

[12] bk. Emine Yeniterzi, "Anadolu Türk Edebiyatında Ahlâkî Mesneviler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*,V, İstanbul 2007, s. 433-468.
[13] vr. 7[b].

Tarîkatte uyulacak en büyük şart ise; edebli olmak, dedikodudan uzak durmak, şeyhin huzurunda farz namaz dışında namaz kılmamaktır.

129. Şarṭ-ı aʿẓamdır ṭarîḳatde edeb
Hem edebdir vuṣlata muṭlaḳ sebeb

130. Âteş-i ʿaşḳ içre yan her rûz u şeb
Ġıll u ġışdan ṣâf olup miṯl-i ẕeheb

133. Sen anı bilmezsiñ amma ol bilir
Ḥaḳ anıñladır müdâim bildirir

145. Şeyḫ ḥużûrunda nevâfil eyleme
Farż namazdan ġayri tesbiḥ eyleme[14]

Bir tarîkata girmek isteyen kimse için hangi şeyhin yolu hoş gelirse, O'nu takip etmesi gerektiği, aşkın mezhebi olmayacağı, bir mürşide mürîd olmanın gerekliliği belirtilmiştir.

183. Ḳanġı şeyḫiñ ḫoş gelirse meşrebi
Bende ol var aşḳıñ olmaz meẕhebi[15] (10[a])

Tarîkat'te zikirler ve dersler hangi mürşidden alınmışsa onun peşinden gidilmeli, ona hürmete daimâ riâyet edilmelidir. Şâyet; mürşidin hâl ve tavırları şerîate uymazsa başka bir mürşid-i kâmilin yolunda gidilmesi gerekir.

186. Kimden almışsañ eger ẕikr-i Ḫudâ

[14] vr. 7[b]-8[b].
[15] vr. 10[a].

Ol muʿallimdir saña ḳıl iḳtidâ

187. Ḳıl aña ḥürmet riʿâyet dâ´imâ

Çün olup ol reh-nümâyı kibriyâ

188. Ger şerîʿatde muḳīm olmazsa ol

Var diger bir kâmile ol bende ḳul[16]

Tasavvûfî gelenek açısından düşündüğümüzde, tarîkatlerin temeli şerîattir. Bu itibarla eserde şerîatsız tarîkat olmayacağı, şerîat ile tarîkatin iki yakın dost olduğu ifade edilmiştir.

280. Evvelâ elzem şerîʿat ṣohbeti

Pes anıñladır ṭarîḳat ḳuvveti

281. Yoġ-ise elde şerîʿat ḫilʿati

Şüphesiz yoḳdur ṭarîḳat nisbeti

282. Cümleden aḳdem şerîʿatdir ṭarîḳ

Pes şerîʿatlen ṭarîḳatdir refîḳ[17]

Nakşibendî tarîkatine mensup olduğunu ifâde eden bir kimse, eğer şerîatin ne olduğunu bilmiyorsa, o kimsenin tarîkate mensubiyetinin de nâfile olduğu ifade edilmiştir.

363. Var ṭarîḳ-ı Naḳşibendîyim diyen

[16] vr. 10[b].
[17] vr. 15[a]-15[b].

Naḳşî olmaz boş bu daʿvâ eyleyen

364. Ey bu Naḳşî iddiʿâsın eyleyen

Naḳşibend olmaz şerîʿat bilmeyen[18]

Nakşibendîlerin sonradan ortaya çıkan âdet ve hükümlere karşı durup, şerîate uydukları; zikirlerinin gizli olmasının ise, Allâh'ın emri olduğu anlatılmıştır.

539. Eylemez bidʿat ki aṣla ʿâbidi

Bâ-şerîʿatdir ṭarîḳ-ı Ḫâlidi

540. Hiç ḳabûl etmez biri bidʿat ebed

Ehl-i sünnet bende-gân-ı behre-mend

541. Elde muḥkemdir şerîʿat bir kemend

Böyle dâ´im Ḫâlidân-ı Naḳşibend

542. Oldu Ṣıddîḳ'a ḫafî ez̲kâr-ı yâr

Böyle emretdi Ḥabîb-i Kirdgâr

543. Z̲ikr-i cehrî yoḳ bizim çün etme kâr

Naḳşî'de iḫfâ bu sırrı bil a yâr[19]

[18] vr. 19[a].
[19] vr. 28[a].

I. BÖLÜM

Şeyh Süleyman Efendi Hayatı ve Eseri[20]

1. Hayatı:

Süleyman Efendi'nin hayatı ve şahsiyeti hakkındaki bilgiler, sadece eserindeki birkaç kayıttan ibarettir. Tezkirelerde ve tasavvufî biyografi eserlerinde Süleyman Efendi hakkında herhangi bir bilgiye tesadüf edemedik.[21] Doğum tarihini tespite yarayacak bir kayda rastlamadığımız şâirin, elimizde bulunan veriler ışığında çalışmamızın temelini teşkil eden *Âdâbü'l-müeddeb* adlı eserinde şeyhi olan Mustafa İsmet Efendi'nin[22] vefatına ve eserinin sona erdiğine dair tarih düşürmesi Süleyman Efendi'nin on dokuzuncu asırda yaşadığını göstermektedir. Bununla birlikte, müellifin *Âdâbü'l-müeddeb*'de Amasya şehrine atıf yaptığı görülür. Bu itibarla, Süleyman Efendi'nin Amasya'da yaşadığını söyleyebilmekteyiz.

4. Fehm-i idrâkdan müberrâ genc-i esrârım nihân

Ey Amasya ehli bir müşkil muʿammâyım size[23]

---

[20] Müellifle ilgili olarak, Amasya Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi ve Çorum Hasan Paşa Yazma Eserler Kütüphanesi'nde araştırma yaptık. Her iki kütüphanenin demirbaş defterini itinayla gözden geçirdik. Çorum Kent Arşivi Sorumlusu İrfan Yiğit, Çorum Tarihi ve Tasavvuf Geleneği hakkında araştırmaları bulunan Prof. Dr. Ahmet Cahid Haksever, Hitit Üniversitesi'nde görevli Prof. Dr. Kaşif Hamdi Okur; Amasya'da ise, Amasya tarihi ve tasavvuf geleneği hakkında araştırmalarıyla tanınan Amasya Belediyesi Özel Kalem Müdürü Hüseyin Menç'le görüştük. Bu çalışmalarımız neticesinde maalesef Şeyh Süleyman Efendi hakkında bir malûmata erişemedik.

[21] Osmanzade Hüseyin Vassaf, *Sefine-i evliyâ*, İstanbul 2006, I-V ; Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1975, I-III; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, İstanbul 1996, I-VI ; Mehmet Zeki Pakalın, *Sicill-i Osmanî Zeyli*, Ankara 2008, I- XIX.; Sadık Albayrak, "*Son Devir Osmanlı Ulemâsı*", İstanbul 1996, I-V; Ethem Erkoç, *Tasavvuf Geleneği ve Çorum'da Son Devir Meşâyıhı*, Çorum 2013; Ali İzzet Efendi, *Tezkire-i Makâmât*, (Haz. Ethem Erkoç), Ankara 2007; Abdizade Hüseyin Hüsameddin Efendi'nin "*Amasya Tarihi*" kitabını ve Osman Fevzi Olcay'ın "*Amasya Meşhurları ve Amasya Hâtıraları*" kitabını taradık. Bu eserlerde konumuzla ilgili bir malumata erişemedik. Abdizade Hüseyin Hüsameddin Efendi, Amasya Tarihi, I-IV, İstanbul 1927; Osman Fevzi Olcay, *Amasya Meşhurları,* Amasya trhsz.*;* Osman Fevzi Olcay*, Amasya Hâtıraları,* Amasya 2009. (Abdizade H. Hüsameddin Efendi'nin *Amasya Tarihi* adlı eserinin kalan ciltleri, Hüseyin Menç Bey'le olan görüşmemizde transkripsiyonunun tamamlandığını, yayın aşamasında olduğunu ifade etmiştir.)

[22] Nakşibendî şeyhlerinden olan Mustafa İsmet, Mevlânâ Hâlid Ziyâeddîn'in halîfelerinden Abdullâh Mekkî'nin halifesidir. 1223 (1808) senesinde Yanya'da doğmuş, 16 Zi'l-ka'de 1289 (15 Ocak 1873) vefat etmiştir. İstanbul Çarşamba'daki dergâhında medfundur. Beyitlerde, Şeyh Süleyman Efendi, Mustafa İsmet'in şeyhi olduğunu, seyr ü sülûku onun yanında tamamladığını anlatır. bk. vr.32^b, 42^a.

[23] vr. 10^b.

1. Ey Amasya ḫalḳı kim ṣanmañ ziyânım var size

Bir duʿâcı ṣâf-ı dil ṭâhir dehânım var size[24]

2. Edebî Şahsiyeti:

19. yüzyıl Nakşibendî şeyhlerinden Süleyman Efendi, tasavvuf ve tarîkat hizmetinin yanında edebî yönü de olan bir mutasavvıftır. Süleyman Efendi eserinin muhtevâsına bakıldığı takdirde onun daha çok mutasavvıflık yönünün ağır bastığı ve bu nedenle tarîkat adâbını aktarmayı amaçladığını görmekteyiz. Bu nedenle eserin geneli itibariyle sade,açık ve anlaşılır bir dili tercih etmiştir:

364. Ey bu Naḳşî iddiʿâsın eyleyen

Naḳşibend olmaz şerîʿat bilmeyen[25]

740. Bu kitâbıñ bu sebeb teʾlîfine

Ḫaḳ diyen sâlik ere Ḫaḳ ẕevkine

746. Ḫamdü lillâh bu risâle oldu tâm

Oḳuyan etsin sülûkün ihtimâm[26]

Ancak Süleyman Efendi'nin bazen ağır ve sanatlı bir dil kullandığını da söyleyebiliriz. Nitekim, bu üslûba yazdığı nât-ı şerîflerde rastlamaktayız:

1. Cemâlin âfitâb pertev-i nûr Ḫudâsıñ sen

Şumûs ẕât-ı Ḫaḳ cihañda ẓâhir mehliḳāsıñ sen

[24] vr. 13[b].
[25] vr. 19[a].
[26] vr. 42[b].

2. Vücûd-ı ẕevâtıñı mevlâ yaratdı menbaʿ il-esrâr

Haḳīḳat maḥzeni esrâr-ı ẕât-ı kibriyâ señsin

3. Saña lüṭf-ı Ḫudâdır kim olupsuñ eşref-i eşyâ

Seni aḥsen ḳılıp Ḥaḳ pâdişâh enbiyâsıñ sen[27]

Süleyman Efendi beyitlerde ya da beyit sonlarında kullandığı tarihî, dinî ve tasavvufî atıflar ve âyet, hadîslerden yaptığı iktibaslarla dinî-tasavvufî konuları şiirinde olabildiğince başarılı bir şekilde ele almıştır:

5. Ḫâk'dan iẓhâr ḳıldıñ ḳudretiñ

Ḳudretiñ bildirdi ṣunʿ-ı ḥikmetiñ[28]

91. Aḥsen-i taḳvîme maẓhar müctebâ

Hem anıñ şânında geldi *ve'ḍ-ḍuḥâ*[29]

5. Bî-edeb Mir´ât-nümâ tek olma taḥṣîl et edeb

Öyle bil *dünyâ ve mâ-fîhâ* şerâfetdir edeb[30]

Manzûm bölümlerde Arapça ve Farsça terkiblerle sanatlı bir dile bürünen eser umumiyetle anlaşılır bir düzeydedir. Her ne kadar, kullanılan bu kavramlar manzûm bölümlerin okunmasını yer yer zorlaştırmaktaysa da, şairin ilmî ve edebî yönünü göstermesi bakımından kayda değerdir:

124. Böyle bir müddet çalışsın rûz u şeb

Soñra taʿlîm et leṭâ´if etme hep[31]

[27] vr. 6[b].
[28] vr. 1[a].
[29] vr. 4[b].
[30] vr. 30[a].
[31] vr. 7[b].

4. Zaḥm-ı şemşîr-ile sîneñ çâk olup müddeʿî

Ḫançer-i zülfünde yâriñ âh-ı vâh etmiş misiñ[32]

4. Cezbe-i seyr ü sülûk ʿİşmet'de itmâm eyledim

İḥtiyâcım yoḳ ṭarîḳat ṣormaġa hem-râha ben[33]

2. Levḥa-i sinemde yâriñ tîr-i zaḥmı tîġ-ı dost

Böyle mecrûḥ etmeden öldürse inʿâmdır bañа[34]

3. Tasavvufî Şahsiyeti:

Süleyman Efendi'nin, hem şiirlerinden hem de Farsça yazdığı silsileden[35] kendisinin Nakşibendî- Halidî koluna mensup olduğu anlaşılmaktadır.

216. Bâ-ḫuṣūṣ hep Hâlidîler ber-uṣūl

Ḫatmine eyle ʿazîmet dâḫil ol[36]

538. Bu ṭarîḳ-ı Naḳşi-bendî Ḫâlidî

Hep şerîʿat üzre her bir zâhidi

539. Eylemez bidʿat ki aṣla ʿâbidi

Bâ-şerîʿatdir ṭarîḳ-ı Ḫâlidî[37]

---

[32] vr. 11[b].
[33] vr. 32[b].
[34] vr. 37[a].
[35] bk. vr. 40[b] Nakşibendî- Hâlidî kolu silsilesi şu şekildedir: " Hz.Muhammed , Selman-ı Farisî,Kasım b. Muhammed,Cafer-i Sadık, Ebu'l Hasen Harkanî, Ebu Ali Faremedi, Yusuf Hemedânî, Abdulhalik Gucduvanî, Hace Arif Rivegeri, Hace Mahmud Fağnevî, Hace Ali Ramiteni, Muhammed Baba Simasî, Seyyid Emir Külal, Hace Muhammed Bahauddîn Nakşibend, Alauddîn Attar, Ya'kub Çerhî, Ubeydullah Ahrar, Müceddîd İmam-ı Rabbânî Ahmed Faruk es-Serhendî, Ma'sum, Seyfü'd-dîn, Abdullah Dihlevdir, Halid Ziyaeddin, Abdullah İsmet." bk. Mehmet Fatsa, *Tasavvuf'ta Mekki Kolu*, İstanbul 2000; Fatma Temir, *Silsile-i Aliyye*, İstanbul 2008.
[36] vr. 12[a].

*Âdâbü'l-müeddeb*de, Mustafa İsmet Efendi'nin tarîkat âdâbından bahseden *Risâle-i kudsiyye* adındaki eserini medh ettiği bir beyit bulunmaktadır. Bu itibarla, Süleyman Efendi şiirinde mürşidine olan muhabbet ve bağlılığını göstermektedir.

702. Bir risâle yazdı *Ḳudsiyye* be-nâm

Hep ḥaḳāyıḳdan olup her bir kelâm[38]

[37] vr. 28[a].
[38] vr. 35[b].

II.BÖLÜM

Âdâbü'l-müeddeb'in Muhtevâsı Ve Dinî-Tasavvufî Tahlili

2.1. Eserin Adlandırılması

Müellif eserinin ismini metnin başında "*Risâle-i Naḳşibendîyye-i Ḫâlidiyye-i Müceddidiyye-i Âdâbü'l-müeddeb",* eserin sonundaki târih beyitlerinde ise *Âdâbü'l-müeddeb* olarak ifade etmiştir.

2. Bi-ʿavn-i ḥaḳḳ-ilen itmâm edip mir´ât dedim târiḫ
Bu *Âdâbü'l-müeddeb* eñ güzel zîbâ ḫitâm oldu[39]

1. Ḥamdü lillâh oldu *Âdâbü'l-müeddeb* ihtimâm
Oḳuyan iḫvânımız olsun hemîşe feyż-yâb[40]

5. ʿÂşıḳāne diñle târiḫ söyledim Mir´ât-nümâ
Oḳu *Âdâbü'l-müeddeb* elde zîbâ-ḫûb kitâb[41]

2.2. Müellifin Adı

Çalışmamızın konusu olan *Âdâbü'l-müeddeb* adlı eserin tek yazma nüshası Amasya Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 05 BA 1286 numaralı demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Katalog kaydında eserin müellifi Mustafa İsmet olarak geçmektedir. Ancak eser dikkatli bir şekilde incelendiğinde bölüm başlıklarının birinde ve bazı beyitlerde eserin müellifinin Süleyman Efendi olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu kaydın yanlış olduğu anlaşılmaktadır:

5. Naẓar etdikde mir´âta görür taṣvîrini münkir
Ṣanır Mecnûn gibi dîvâne fehm etmez Süleymân'ı[42]

[39] vr. 43[a].
[40] vr. 43[a].
[41] vr. 43[a].

91. Bu Bâb Tercüme-i Ḥâl-i Müellif-i Faḳīr eş-Şeyḫ Süleymân Mir´âtu'llâh Beyânındâdır [43]

Katalog kayıtlarında eserin yazarının Mustafa İsmet olarak kaydedilmiş olması da gâyet anlaşılır bir durumdur. Süleyman Efendi'nin eserinde şeyhi olan Mustafa İsmet Efendi'ye çokça atıfta bulunmuş olması dolayısıyla böyle bir hataya düşüldüğü kanaatindeyiz. Bu atıflarla eserin pek çok yerinde karşılaşılır:

7. Ġavṯ-i aʿẓam mürşidim ol Şâh-ı ʿİṣmet ḥaḳḳı-çün

Cümle pîrân ḥaḳḳı-çün terfīʿi ḥâlât gözlerim[44]

732. Muṣṭafâ ʿİṣmet benim şeyḫim Ḫudâ

Sen beni ḥaşr et anıñla kibriyâ[45]

Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb'de* Mir'ât-nümâ ve Mir´âtu'llâhı mahlâsı olarak zikretmektedir.

20. Ḳuluñ Mir´ât-nümâ muḥtâc aña bâb-ı ʿinâyet aç

Revâ ḳıl ḥâcetin yâ Rab kerem ḳıl lüṭf-ı iḥsânı[46]

6. Baş açıḳ yalın ayaḳ Mir´ât-nümâ aġlar meded

Biz gedâyız şâhımız bâbında iḥsân aġlarız[47]

2.3. Eserin Sebeb-i Te'lifi

Eserin "Sebeb-i Te´lîf-i Risâle ve Ḫıtâmuhû Misk" [48] adlı bölümünde, Süleyman Efendi, Mustafa İsmet Efendi'yle âhirette beraber haşr olmayı, oğlu Abdullah Bahâ'nın âhiretteki makâmının yüceltilmesini, affına muhtaç olan anne ve babasına âhirette merhamet edilmesini istemektedir.

---

[42] vr. 26[b].
[43] vr. 41[a].
[44] vr. 21[a].
[45] vr. 42[a].
[46] vr. 34[b].
[47] vr. 38[a].
[48] vr. 42[a]-42[b].

Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb*i okuyan herkesin ebedî mutluluğu yakalamasını, tarîkata mensup mürîdlerin bundan pay sahibi olmasını, bu eserin Amasya halkının Hakk'ın yolunda gitmesine vesile olmasını temenni etmektedir.

Son olarak bu eseri Allâh'ın verdiği feyizle yazdığını belirtip, okuyanın bu mânevî yolda özen göstermesini arzulamaktadır.

2.4. *Âdâbü'l-müeddeb*'in Muhtevâsı

Eser, İslâm kitap te'lîf geleneğine uygun olarak besmele, tevhid, münâcât, na't ile başlamaktadır.[49]

Eserin giriş kısmına hamdeleyle başlayan müellif, her şeyi kudreti elinde tutan Allâh'ın, kendisini tarîkatte mukīm, marifette müstakîm olanlardan eylemesini Allâh'tan niyaz eylemektedir.[50]

Süleyman Efendi, Allâh'ın zâtıyla dâima mevcûd olduğunu, akılla ona ermenin mümkün olmadığını, O'nun hiçbir ortağının olmadığını, her noksanlıktan uzak olduğunu, kimseye zulüm etmeyeceğini, rahîm olduğunu, kendi ilmiyle her şeyi bildiğini, aklın onu idrakten aciz olduğunu ifade etmektedir.[51]

Şair, "Der Beyân-ı Ḥaḳīḳat-ı Muḥammediyye ṣallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem ve Ẓuhûrât-ı Ervâḥ-ı ʿÂlem" bölümünde, Allâh'ın Hz.Muhammed'i kendine dost kıldığını ifade etmiştir.[52]

9 farklı bölümde Na't-ı şerîf'le Peygamber sevgisini yansıtan müellif, bu na'tlarda ümmet ne talep ederse ona inâyet kılmasını Allâh'tan istemektedir.[53]

"Der Beyân-ı Ḥaḳīḳat-ı Muḥammediyye ṣallallâhu teʿâlâ ʿaleyhi ve sellem ve Ẓuhûrât-ı Ervâḥ-ı ʿÂlem" kısmında, enbiyâdan evvel Hz.Muhammed'in nurunun

[49] vr. 1^a-7^b.
[50] vr. 1^a-2^a.
[51] vr. 2^a-3^a.
[52] vr. 3^a-4^a.
[53] vr. 4^a-7^b.

yaratıldığı sonrasında Hz. Adem'in geldiğini anlatmış. Evliyâ'nın enveri âhir zaman peygamberinin Hz. Muhammed olduğunu vurgulamıştır.[54]

Süleyman Efendi, "Der Beyân Âdâb-ı İstiḫâre ve Taʿlîm-i Aḫâvât" kısmında, tarîkate girmek isteyen kişinin öncelikle bir istihâre yapmasını, kabul olmazsa yedi kez istihâreyle, gece gündüz verilen zikri tekrar etmesini, mürîdlerinden derslerini sürekli çalışmalarını talep etmektedir.[55]

"Der Beyân-ı Âdâb-ı Şuġul" kısmında ise, Hakk'ı zikir âdâbında tarîkatta uyulması gereken kurallar üzerinde durulmuştur.[56]

Velilere kaside yazdığı bir bölümde, Allâh zikrinin dâima dillerinde olduğunu, halktan uzak yaşadıklarını, âlemi irşâd ettiklerini, ilim ve irfanlarının bir okyanus olduğunu, "Biz ona şah damarından daha yakınız."[57] âyetini çok iyi kavrayıp Hallâc-ı Mansûr'un Ene'l Hâk anlayışını gafil olanların anlamayacağını ifade etmektedir.[58]

Kâmil olan şeyhlerin alâmetleri bölümünde, mürşid-i kâmilin özelliklerinden bahsedilmektedir. Kâmil mürşid, mutasavvıflık yolunda ehil olmalıdır. Şeyh yanında doğru ve tatlı sözlü olunmalıdır. Hangi şeyhin meşrebi mürîde hoş gelirse, o yolda mürîd olması nasihat edilmektedir.[59]

Tarîkatte istikâmetin faydalarının beyan edildiği kısımda ise kimden zikir alınmışsa, o kişinin onun muallimi olduğu, eğer mürşid şerîatten ayrılırsa, başka bir kâmile mürîd olunması gerektiği anlatılmıştır.[60]

Nakşibendî şeyhleri ve zikirlerinin faziletleri beyanındaki bölümde, Nakşibendî-Hâlidîlerin usûl ve kemâl sahibi oldukları, evliyânın Allâh'a ulaşmada vesile olduğu ifade edilmiştir.[61]

---

[54] vr. 3^{a}-4^{a}.
[55] vr. 7^{b}.
[56] vr. 9^{a}-9^{b}.
[57] el-Kaf 50/16.
[58] vr. 9^{b}.
[59] vr. 10^{a}.
[60] vr. 10^{b}-11^{a}.

Aşk hikâyesi ve aşkın zevkinin kalbi yakma şiddetinin beyân olunduğu bölümde, Allâh'dan başka yakın dost olmadığı, bu muhabbetin ayrılığı kişiyi kararsız kıldığı, aşk ehlinin sermayesi ve meyhânesi yine aşk olup, eğer mürîdde bunlardan bir işâret yoksa bir mürşide teslim olunması hususu anlatılmıştır.[62]

Süleyman Efendi, tarîkate giren kişinin ailesini hayatından silip çıkarması, her zaman Allâh'la beraber olması, mürşid arayan taliplerin kararsız oldukları, bazı taliplerin ise, mürşid kalmadığını söylediklerini, eğer böyle olsa idi, alemin alt üst olacağını ifade etmektedir.[63]

Ayrıca, tarîkat ve şerîate riâyet hususunda, şerîatın elzem olduğunu, şerîatsiz tarîkat olmayacağını, her şeyden önce şerîatin geldiğini, dünya malına ilgi göstermemek ve bid'at işleri terk etmek gerektiğini belirtmektedir.[64]

Süleyman Efendi'ye göre mürîdler, caiz olmayan şeyleri yememeli ve içmemelidir. Bunlardan uzak durmalıdır.[65] Kemale ulaşmak isteyen râbıta yapmalıdır.[66] Halidîler, şerîatin özüyle usûl sahibidir. Nefisle sürekli cihad etmeli, boş söz söylememelidir.[67] Araplara karşı kötü söz söylenmemelidir. Hz. Muhammed'in Arap olduğu unutulmamalıdır. Ashâb için boş sözler söylememeli, dört mezhepten uzaklaşmamalıdır.[68]

Süleyman Efendi, eserinde âriflerin gayb aleminden sırlar naklettiklerini, *Âdâbü'l-müeddeb*'in inâyete muhtaç olduğunu söylemektedir.[69] Mustafa İsmet ve eseri *Risâle-i Kudsiyye*'yi meth ettiği bölümde ise, şeyhinin ilim sahibi olduğunu; yazdığı risâlenin, her bir sözünün hak olduğunu anlatmaktadır.[70] Müellif, Mustafa İsmet Efendi

---

[61] vr. 11^{b}-12^{b}.
[62] vr. 14^{a}.
[63] vr. 14^{b}-15^{a}.
[64] vr. 15^{a}-16^{a}-28^{a}.
[65] vr. 17^{a}.
[66] vr. 21^{a}.
[67] vr. 28^{a}.
[68] vr. 29^{a}.
[69] vr. 34^{b}
[70] vr. 35^{b}.

ve oğlu Abdullah Bahaeddîn'in vefâtına tarih düşürmüş.[71] Aynı zamanda, tarîkat silsilesi,[72] tercüme-i hâl, sebeb-i te'lif ve iki manzûm tarihle eserini tamamlamıştır.[73]

2.5. *Âdâbü'l-müeddeb*'in Türk- İslam Edebiyatındaki Yeri

Süleyman Efendi'nin *Âdâbü'l-müeddeb* adlı eseri dinî-tasavvufî bir eserdir. *Âdâbü'l-müeddeb*, dinî edebiyatımızın önemli türlerinden olan tevhîd, münacât, na't gibi türleri ihtivâ etmektedir. Ayrıca, Nakşibendî tarîkat âdâbından bahsetmesi hasebiyle tarîkat-nâme türünün bir örneğidir.

Mutasavvıf şâirler bağlı oldukları tarîkatın esaslarını halka anlatmayı amaç edindiklerinden dolayı kolay ve anlaşılır bir dili tercih etmişlerdir. Süleyman Efendi, eserinden anladığımız kadarıyla her ne kadar kolay bir üslûp benimsemişse de, manzûmelerde kullandığı Farsça ve Arapça terkipler beyitlerin anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Mensûr kısımlarda âyet, hadîs ve mutasavvıfların sözlerini aslıyla zikretmesinin Arapça'ya, Farsça beyitlerin bulunması da Farsça'ya hâkim olduğunu göstermektedir.

1152 beyitten oluşan *Âdâbü'l-müeddeb'de* çeşitli nazım şekilleri kullanılmıştır. Eserin bütününde hakim olan 747 beyit mesnevî ve 373 beyit gazel vardır. Mesnevî ve gazelden sonra 15 beyitlik müseddes, 9 beyitlik kasîde[74], 6 beyit ve 2 beyit rubâ'î kullanılmıştır.

*Âdâbü'l-müeddeb'*de Amasya Nakşibendîliğinin zikredilmesi Anadolu Nakşibendîliği hakkında bilgi vermesi açısından ehemmiyet arz etmektedir. Nitekim, müellif, yaşadığı muhitin sosyal yapısına da eserinde yer vermiştir.

Âdâbü'l-müeddeb'in, Nakşibendîlik tarihi hakkında bilgi vermesi açısından da önemli bir yeri haiz olduğunu düşünmekteyiz. Ancak; "İhtâr"[75] adlı bölümde kaynaklık değerini sorgulayabileceğimiz ifadelerle karşılaşmaktayız. Müellif, Bahaeddin Nakşibend'e ait olduğu düşünülen *Dîvân*'ın onu seven dostları tarafından kendisine ait olduğu zannıyla ona muhabbet beslediklerini ifade eder. Halbuki Bahaeddin

[71] vr. 36^a- 36^b- 38^a.
[72] vr. 40^a.
[73] vr. 43^a.
[74] 9 beyit olmasına rağmen müellif, kâside olarak adlandırmıştır.
[75] vr. 41^b-42^a.

Nakşibendin böyle bir divânı bulunmamaktadır. *Evrâd-ı Bahâ'iyye* adlı evrâdının da ona ait olmadığını, Nakşibendî tarîkatîne mensup bir zâtın onun adına te'lif ettiğini açıklamıştır. Bu konudaki tartışmalara bakarsak, bu eserlerin Bahaeddin Nakşibend'e ait olduğuna dair bazı bilgilere erişmekteyiz.[76]

2.6. *Âdâbü'l-müeddeb*'in Dinî- Tasavvufî Tahlili

2.6.1. Din

Tasavvufî edebiyatımızın önemli bir kısmını "dinî konular" teşkil eder.

2.6.1.1. İtikâd

2.6.1.1.1. Allâh

Allâh, bütün kemal sıfatların kendisinde bulunduğu, mutlak, hakîkî, eksiksiz, ezelî, ebedî, her şeyin yegâne sâhibi, mâliki ve yaratıcısı olup eşi benzeri ve zıddı tasavvur edilemeyen, diğer varlıkların zarûrî kaynağı ve gerçek sebebi olanın adıdır. İnsanlar, Allâh'ın zatını, hakîkat ve mahiyetini bilemezler. Kullar, O'nu eserleri ve eserlerin delalet ettiği sıfatları ve isimleriyle tanıyabilirler.

Esmâ-i Hüsnâ, Allâh'ın nasıl bir varlık olduğunun, O'nun niteliklerini, özelliklerini ve hangi vasıflara sahip olup olmadığını beyan eden isim ve sıfatlardır. Allâh'ı güzel isimleriyle tanımak ve anmak, insanın başlıca görevlerindendir. Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de "Esmâ-i Hüsnâ"dan seçtiği bazı isimleri ve bazen de bunların Farsça karşılıklarını vermiştir.

Süleyman Efendi, eserinin birçok bölümünde farklı vesilelerle Allâh'ın isimleri ve sıfatlarını zikretmiştir. Bu isim ve sıfatlar alfabetik olarak şu sıklıkta yer alır: Allâh (23), Alîm (1), Cenâb-ı Feyyaz (1), Cenâb-ı İzzet (1), Çalab (1), Fâil-i Mutlâk (1), Ġaffâr (1), Kirdgâr (9), Hak (81), Hay, Hudâ (85), Kayyum, Perverdigâr (1) , Rab (21) , Rahman (2), Rahim (2), Samed, Yâ ilâhi (2), Zât-ı Hak (5), Zât-ı Yezdan (1), Zât-ı zü'l-Celâl (1)

50.ʿİlm u ẕâtıyla Ḫudâ aʿẓam ʿalîm

[76] Necdet Tosun, *Bahâeddîn Nakşbend (Hayatı, Görüşleri, Tarîkatı)*, İstanbul 2015, s.116-118; Hamid Algar, "Bahaeddin Nakşibend", *DİA*, IV, 459.

Cümleden erḥam raḥîm raḥmân ʿaẕîm[77]

55. Bil odur erḥam raḥîm raḥmân Ḫudâ

Bil odur ekrem kerîm ekrem ʿaṭâ [78]

207. *Ḳul hüvâllâh eḥad* vâhid ʿalîm

Ḥayy u Ḳayyumü'ṣ-Ṣamed Allâh ḳadîm[79]

Süleyman Efendi, eserine Allâh'a hamd ederek ve Allâh'ın zâtî ve subûtî sıfatları olarak nitelendirilen Vücûd, Kıdem, Vahdâniyet, Bekâ, İlim, Kudret, Tekvîn sıfatları ile başlamıştır. Edebiyatımızda mesnevîlerde, besmele, tevhîd ve münâcât ile şiire başlamaları gelenek haline gelmiş bir uygulamadır.[80]

Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

1. Ḥamd-i bî-ḥad ey Ḫudâ aʿẓam penâh

Sensiñ ol aʿẓam muʿaẓẓam pâdişâh

2. Vaḥdet-i ẕâtıñla her ḥikmet nigâh

Kim olur her ḥikmetiñ bir ʿâlî râh

3. Öyle ḳā´imdir ṣıfâtıñ yoḳ fenâ

Tâ seniñ ẕâtındadır sırr-ı beḳā

4. Hep seniñ ḥükmündedir eşyâ Ḫudâ

[77] vr. 2[b].
[78] vr. 2[b].
[79] vr. 11[b].
[80] İsmail Ünver, "Mesnevî", *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Ankara 1986, s. 434-435.

Fâʿil-i muṭlâḳ ki sensiñ kibriyâ

5. Ḫâk'dan iẓhâr ḳıldıñ ḳudretiñ

Ḳudretiñ bildirdi ṣunʿ-ı ḥikmetiñ[81]

Süleyman Efendi, mürîd- mürşid arasındaki ilişkinin kurulması halinde Allâh ile olunacağını, Allâh'ı zikretmek ile dile sahip çıkılacağını, Allâh dışında olan şeylerle kalbi meşgul etmemeyi tavsiye eder.

157. Şeyḫiñe rabṭ eyle ol Allâh-ilen

Ṭut lisânıñ ḳalb-i ẕikru'llâh-ilen

158. Ḳalbi meşġûl etme ġayru'llâh-ilen

Allâh Allâh söyle lafẓu'llâh-ilen[82]

1.1.2. Melekler

Eserde, melek kelimesi birçok yerde geçmektedir. Hz. Peygamber'in nûrunun meleklerin nûruna benzetildiği beyitler dikkat çekicidir. .

1. Ey melek sîmâ olup her rûz u şeb âbım saña

Bâreka'llâh ol Ḫudâ vermiş güzel aḥkâm saña[83]

5. Ol ne devletdir benim-çün ey melek-simâ melek

Sen gibi bir şâh-ı aʿẓam pâdişâh olmuş bana[84]

2.6.1.1.2.1. Cebrâil

Dört büyük melekten biri olan Cebrâil'in görevi Allâh'ın emir ve yasaklarını peygamberlere aktarmaktır. Beyitlerde, Hz. Peygamber'in bir Kur'ân-ı Kerîm tâbiri

[81] vr. 1[a].
[82] vr. 9[a].
[83] vr. 4[b].
[84] vr. 7[a].

olarak "ʿUrvetü'l vüṯḳā" ifadesi ile Cebrâil'in O'na hayırlı bir haber getirdiği, Cebrâil'in ilâhi mesajı aktararak kâinâtın efendisi Hz. Muhammed'e rehber olduğu anlaşılmaktadır.

90. "ʿUrvetü'l vüṯḳā" buyurdu şânına

Geldi Cebrâ´îl hem istibşârına[85]

238. Bil ʿazîz şâh-ı risâlet serveri

Oldu Cebrâ´îl aña Ḥaḳ rehberi[86]

2.6.1.1.3. Kutsal Kitaplar

Âdâbü'l-müeddeb'de kutsal kitaplardan bahsederken dört kitap tabiri zikredilmektedir. Kutsal kitapların Hz. Muhammed'in gelişini müjdelediği anlatılmaktadır.

86. Dört kitap gökden inipdir şânına

Cümlesi vaḥy oldu istiḳbâline[87]

6. Senin medḥiñde var Ḳur´ân u İncîl hem Zebûr Tevrât

Kitâbu'llâh olup irsâl seniñ şânıñda ʿulyasıñ[88]

Âdâbü'l-müeddeb'de, Kur'ân-ı Kerîm ismi, Kur'ân (3), Kitâbullâh (2) olarak geçmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'e doğru bir bakışla İslâm dininin anlaşılacağı, Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs olmazsa tarîkatin şerîatsiz olacağı ifade edilmiştir.

567. Sen Kitâbu'llâh'a ancak ṭoġru baḳ

Hiç buña râżı olur mu ẕât-ı Ḥaḳ[89]

[85] vr. 4[b].
[86] vr. 13[a].
[87] vr. 4[b].
[88] vr. 5[b.]
[89] vr. 29[b].

353. Yok mudur Kur´ân Hadîṣ kûtâh-bîn

Bî-şerîʿat mı ṭarîḳ-ı vâṣılîn[90]

2.6.1.1.4. Peygamberler

Kutsal kitaplarda anlatılan peygamber kıssaları Türk- İslam Edebiyatı'nın en önemli kaynakları arasındadır. Şâirler, dinin konusu olan peygamber kıssalarını, duygu ve düşüncelerini dile getirmek için şiirlerinde kullanmışlardır. Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb*'de Hz. Âdem, Hz. Yûsuf, Hz. Mûsâ, Hz. İsâ, Hz. Muhammed'i isimleriyle zikretmiştir. Bunların dışında peygamberliği hakkında ihtilaf olan Hızır'dan da bahsetmiştir.

2.6.1.1.4.1. Hz. Âdem

İnsanlığın atası, kutsal kitaplarda ismi geçen ilk peygamber ve ilk insan Hz. Âdemdir. Hz. Âdem, Allâh'ın seçkin kıldığı kişiler arasında sayılmış olduğundan safiyullâh ünvânıyla da anılmaktadır.[91] Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Âdem'in yaratılışı ile ilgili olarak, Allâh'ın Hz. Âdem'i yarattığı ve ona ruh verdiği; Allâh'ın meleklere "Hz. Âdem'e secde edin" diye emrettiği, Hz. Âdem'e isimleri öğrettiği, Hz. Âdem ve Havvâ'yı cennete yerleştirdiği, sonra cennetten çıkardığı, şeytanın Hz. Âdem'e secde etmediği gibi konular anlatılmaktadır.[92]

Süleyman Efendi, Allâh'ın Hz. Âdem'e isimleri öğrettiğini ve O'nun lütfuyla Hz. Âdem'in yüceldiği ifade eder:

7. Ol ne niʿmetdir ki verdiñ ʿâleme

ʿAlleme'l-esmâe taʿlîm Âdem'e

8. Erdi Âdem'le bu ʿâlem ekreme

Cümle lüṭfuñ oldu tekrîm Âdem'e

[90] vr. 18[b].
[91] Süleyman Hayri Bolay, "Âdem", *DİA,* İstanbul 1988, I, 358-363.
[92] el-Bakara, 2/31, 33, 34, 35, 37; Âl-i İmrân, 3/33; el-Mâide, 5/27; el-A'râf, 7/11, 19; el-İsrâ, 17/61; el-Kehf, 18/50; Meryem, 19/58; et-Tâhâ, 20/115, 116, 117, 120, 121.

9. Ḳıldıñ Âdem'den ẓuhûr-ı kâ´inât

Eylediñ ol Aḥmedi mirʿât-ı ẕât[93]

2.6.1.1.4.2. Hz. Yûsuf

İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamber olan Hz. Yûsuf, Hz. Ya'kûb'un oğludur. Kur'ân-ı Kerîm'de Yûsuf kıssası "ahsenü'l kasas" nitelemesiyle tek bir sûrede anlatılmıştır.[94] *Âdâbü'l-müeddeb*'de bir na'tda Hz. Yûsuf'un güzelliği konu edilmiştir.

4. Görüp taṣvîriñi Yûsuf hemân iẓhâr-ı acz eyler

Ḳalıp ḥayretde ḥüsnüñden ne zîbâ ḥüsn-i vâlâsıñ[95]

2.6.1.1.4.3. Hz. Mûsâ ve Hızır

Hz. Mûsâ, İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen ve Kur'ân-ı Kerîm'de adı en çok geçen peygamberdir.

Âdâbü'l-müeddeb'de, Hz.Peygamber'in Hz. İsâ ve Hz. Mûsâ ile göğün katmanları arasında gerçekleşen Mi'râc hâdisesi anlatılmaktadır.

8. Var mı bir maṭlûba maẓhar sen gibi bir enbiyâ

Var mı bir miʿrac-güzîn ʿÎsâ vü Mûsâ sen gibi[96]

Peygamber veya velî olduğu hakkında farklı rivâyetlerin bulunduğu Hızır ile ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Mûsâ ile aralarında geçen olay anlatılmaktadır. Edebiyatımızda Hızır, efsanevî kişiliğiyle folklor, tasavvuf ve halk inançlarında oldukça yer kaplamaktadır. Mutasavvıf şairler Hızır'ı mürşid-i kâmil ya da ledün ilmi sahibi olarak yorumlamışlardır.[97] Eserde, Hz. Musa ve Hızır arasındaki konuşmaya da yer verilmektedir. Burada gayb ilimlerini bilen Hızır'ın Hz. Mûsâ'ya gayb ilimlerini öğretmesi ele alınmıştır.

239. Dinle hem Mûsâ ʿazîz peygamberi

Ḥıżr olup ʿilm-i ledünde perveri[98]

---

[93] vr. 1[a].
[94] Ömer Faruk Harman, "Yûsuf", *DİA,* İstanbul 2013, XLIV, 1.
[95] vr. 5[b].
[96] vr. 6[a].
[97] Cemal Kurnaz, "Hızır", *DİA,* İstanbul 1998, XVII, 411-412.
[98] vr. 13[a].

2.6.1.1.4.4. Hz. Îsâ

Hz. Îsâ, Kur'ân-ı Kerîm'de Îsâ, İbn Meryem ve Mesîh şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, "Allâh'tan bir ruh ve kelime" olarak vasıflandırılan bir peygamberdir. Edebiyatımızda, Hz. Îsâ ile ilgili en geniş bilgiler kısas-ı enbiyâ türlerinde bulunmaktadır.[99]

Âdâbü'l-müeddeb'de, Hz.Peygamber'in Hz. İsâ ve Hz. Mûsâ ile göğün katmanları arasında gerçekleşen Mi'râc hâdisesini anlatmaktadır.

8. Var mı bir maṭlûba maẓhar sen gibi bir enbiyâ

Var mı bir miʿrac-güzîn ʿÎsâ vü Mûsâ sen gibi[100]

2.6.1.1.4.5. Hz. Muhammed

Âdâbü'l-müeddeb'de, Ahmed (12), Habîb (5), Mahmûd (1), Muhammed (4), Mustafa (4), İmâm-ı Enbiyâ (1), Resûlullâh (17) adlarıyla en çok sözü geçen peygamber Hz. Muhammed'dir.

Beyitlerde, Hz. Peygamber'in yolundan dâima gidilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

23. Aḥmed-i Muḫtâr'a ḳıl hem-dem bizi

Eyleme andan cüdâ bir dem bizi[101]

Eserde Allâh'ın, önce Hz. Muhammed'in nurunu yarattığı, sonra da peygamberlerin, evliyâların ve her şeyin onun nurundan yaratıldığı anlatılmaktadır.

65.Çün Muḥammed ḥubb-i ẕât-ı kibriyâ

Pes bu ḥubdan enbiyâ vü evliyâ[102]

83. Evvelâ ḫalḳ oldu nûr-ı Muṣṭafâ

Soñra nurundan bu eşyâ enbiyâ[103]

---

[99] Ömer Faruk Harman, İlyas Çelebi, Mustafa Uzun, "Îsâ", *DİA,* İstanbul 2000, XXII, 465-475.
[100] vr. 6[a].
[101] vr. 1[b].
[102] vr. 3[a].

105. Çün Muḥammed server-i peygamberân

Nûr-ı ẕâtından olup ḫalḳ cümle cân[104]

5. Seyyid-i Şâh İmâm-ı Enbiyâ ḥaḳḳ-ı Ḫudâ

Ḳıl revâ her ḥâcetim bâb-ı icâbet gözlerim[105]

Süleyman Efendi, Hz. Peygamberin âhirette kendisine şefâatçi olmasını dilemektedir.

5. Ḳabûle gerçi kim şâyân degil ʿâsî günâhkârım

Şefiʿ-i melceʾimsiñ pâdişâhım yâ Resûla'llâh

6. Şefâʿat ḳılmasañ Mirʾat-nümâ elbet yanar nâra

Eder kim dâḫil-i nîrân günâhım yâ Resûla'llâh[106]

2.6.1.1.4.6. Mehdî

Mehdi, dünyanın son zamanlarında ortaya çıkıp doğru inancı ve adaleti yeryüzüne hâkim kılacağına inanılan kurtarıcı kimsedir. *Âdâbü'l-müeddeb*'de Mehdi inancıyla ilgili olarak Mehdî'nin zuhurunun yakın olduğu anlayışı hakimdir.

6. Eger ʿİsâ gerek Mehdî ẓuhûr eyler yaḳīn elbet

Bütün millet eder inkâr dirler kim bu ẓulmânı[107]

701. Bil hemân maḫṣûṣ o ḳuvvet ʿİṣmet'e

[103] vr. 4[b].
[104] vr. 6[a].
[105] vr. 21[a].
[106] vr. 6[b].
[107] vr. 23[b].

Bil yaḳın Mehdî irer bu nisbete[108]

2.6.1.1.5. Dört Halife Dönemi

Dört halife dönemi, Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ebubekir ile başlayıp sırasıyla Hz. Ömer, Hz. Osman'ın hilafetleriyle devâm edip Hz. Ali ile sona ermektedir. [109] Edebiyatımızda ise Farsça olarak çaryâr ya da çaryâr-ı güzin kelimeleriyle anlatılırlar.

Âdâbü'l-müeddeb'de dört halife hürmetle anılmaktadır. Ashâb içinde en yüce makâmın onlara ait olduğu ifade edilmektedir. Müellif eserinde, dört halifenin zaman zaman isimlerini anmakta olup Hz. Ebubekir için onun en meşhur lakabı olan Sıddîk'ı kullanmıştır.

13. Eylediñ hem-dem anınla çâr-yâr

Ḥazret-i Ṣıddîḳ'ı ḳıldıñ şah-ı gâr

14. Cümle aṣḥâb içre aʿẓam çâr-yâr

Her yerinde ṣad hezâr esrâr var

15. Çün ʿÖmer ʿOs̱mân ʿAlîyyü'l-Murtażâ

Oldular anlar güzîde evliyâ[110]

Peygamberlerden sonra velilerin en faziletlileri Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'dir.

395. Enbiyâdan ṣoñra bil efḍal velî

Şâh-ı Ṣıddîḳ u ʿÖmer ʿOsmân ʿAlî[111]

[108] vr. 35[b].
[109] Mustafa Fayda, "Hulefâ-yı Râşidîn", *DİA,* İstanbul 1998, XVIII, 324-338.
[110] vr. 1[b].
[111] vr. 20[b].

Eserde Hz. Peygamber'in Hz. Ebubekir'e hafî zikri emretmesiyle Nakşibendîlerin hafî zikri kabul ettiği anlatılmıştır.

542. Oldu Ṣıddîḳ'a ḫafî eẕkâr-ı yâr

Böyle emretdi Ḥabîb-i Kirdgâr[112]

2.6.1.1.6. Âhiret İle İlgili Kavramlar

2.6.1.1.6.1. Cennet- Cehennem

Cennet, müminlerin ölümden veya kıyametin kopmasından sonra Allâh tarafından mükâfat olarak konulacakları ve sonsuz mutluluk içinde yaşayacakları yerdir. *Âdâbü'l-müeddeb*'de cennet, farklı şekillerde ele alınmaktadır. Cennet'e ulaşmanın âhirette Allâh'ın tecellîsini görmek olmadığı, cennete görme duyusu olmadan da girileceği anlatılmıştır.

58. Bî-baṣar aʿmâ giren var cennete

Ol değil âgâh cenâb-ı ʿizzete[113]

11. Degil ʿaşḳ ehli Ḥaḳ'dan ġayriye sâ´il

Ġarâż-ı dîdâr degildir cennete ḳā´il[114]

Müellif, *Âdâbü'l-müeddeb*'de cehennemi farklı bir şekilde ele almaktadır. Cehennemi Farsça tabiriyle kullanarak dünya zevklerinin cehennem ateşi olduğunu ifade etmektedir.

3. Germ-i dûzaḫdır baña eẕvâḳ-ı dünyâ iyş-i nûş

Ger cehennem olsa efḳarlık ḳabûl-i cennetim[115]

2.6.1.1.6.2. Haşir- Kıyâmet

Haşir, Allâh'ın kıyâmet gününde, kulları dünya hayâtında işlediklerinin hesâbını sormak üzere diriltip bir araya toplamasıdır. Kıyâmet ise, dirilip mezardan kalkma,

[112] vr. 28[a].
[113] vr. 2[b].
[114] vr.16[b].
[115] vr. 27[a].

Allâh'ın huzurunda durma veya bu olayın başlangıcını teşkil eden kozmik değişikliğin vuku bulması anlamına gelmektedir.

Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de, Allâh'dan haşir gününde şeyhi Mustafa İsmet Efendi'yle diriltilmeyi talep etmektedir.

732. Muṣṭafâ ʿİṣmet benim şeyḫim Ḫudâ

Sen beni haşr et anıñla kibriyâ[116]

2.6.1.1.6.3. Hayır ve Şer

Âdâbü'l-müeddeb'de hayır ve şer kavramları, mürîd-mürşid arasındaki ilişki üzerine kuruludur. Mürîd "vezkuru'llâh" sırrını gönlünde tutarak halktan uzaklaşarak Hak ile beraberdir.

551. Bil göñülde veẕkurû'llâh sırrını

Bilme ḫalḳıñ ḫayrını hem şerrini[117]

141. Ol ne verse bil saña niʿmetdir ol

Şer görünse ṣûreti himmetdir ol[118]

2.6.1.2. İbadet

2.6.1.2.1. Namaz, Oruç, Dua

İslâmın beş şartından biri olan namaz, "dua etmek, ibadet etmek, bağışlanma dilemek, yalvarmak" anlamlarındaki Arapça salât kelimesinin karşılığı olarak Farsça'dan dilimize geçmiştir.[119] Süleyman Efendi beyitlerde namazı mürîd- mürşid ilişkisi bağlamında ele almıştır. O'na göre mürîd, mürşidin huzurunda nâfile namaz kılmamalı, farz namazı kıldıktan sonra kenara çekilmelidir.

145. Şeyḫ ḥużûrunda nevâfil eyleme

[116] vr. 42[a].
[117] vr. 28[b].
[118] vr. 8[a].
[119] M. Kâmil Yaşaroğlu, "Namaz", *DİA,* İstanbul 2006, XXXII, 350.

Farż namazdan ġayri tesbiḥ eyleme[120]

Âdâbü'l-müeddeb'de farz bir ibâdet olarak oruç, Arapça yeme ve içmeden uzak durma mânâsındaki savm kelimesinin çoğulu "sıyâm" olarak zikredilmektedir.[121] Mürîdlerin inzivaya çekilip, oruçlu olmaları ve boş sözden uzak durmaları anlatılmaktadır.

514. İnzivâ eyle hemîşe ṭut ṣıyâm

Muʿtekif ol etme boş yerde kelâm[122]

Dua, kulun bütün benliğiyle Allâh'a yönelerek ondan istek ve dilekte bulunması demektir.[123] *Âdâbü'l-müeddeb*'de dua, mürîd olacak kimseye mürşidin verdiği istihâreyi yedi defa yapıp yakarması şeklinde geçmektedir.

122. Olmasa maḳbûl-i şâyân iş bu yâ

Ḳıl yedi kez istiḫâre et duʿa[124]

2.6.1.3. Diğer Dinî Kavramlar

2.6.1.3.1. Cin-Şeytan

Cin, duyularla idrak edilemeyen, insanlar gibi şuur ve iradeye sahip bulunan, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan mü'min ve kafir gruplarından oluşan varlık türüdür. Farsça'da cin kelimesi yerine "peri" ve "div" kelimeleri kullanılır.[125] *Âdâbü'l-müeddeb*'de cinlerle insanlar beraber anılmaktadır. Süleyman Efendi, Hz. Muhammed'in insan ve cinlere mânevî olarak hükmettiğini anlatmıştır.

2. İns ü cinne maʿnevî ḥükm-i ṣahîhiñ var bugün

İttibâʿ etmiş ḳamu erbâb-ı istiḥkâm saña[126]

Şeytan, Hz. Âdem'e secde etmeyip Allâh'ın emrine isyan eden, ateşten yaratılmış bir varlıktır. Kur'ân-ı Kerîm'de şeytanın ateşten yaratıldığı ve cinlerden olduğu hakkında bilgi verilmektedir. Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de şerîat

[120] vr. 8[b].
[121] Ali İhsan Yitik, İbrahim Kâfî Dönmez, "Oruç", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII, 414-425.
[122] vr.26[b].
[123] Osman Cilacı, "Dua", *DİA*, İstanbul 1994, IX, 529.
[124] vr.7[b].
[125] M. Süreyya Şahin, A. Saim Kılavuz, "Cin", *DİA*, İstanbul 1993, VIII, 5-10.
[126] vr.4[b].

dışındaki yolların şeytana hizmet ettiğini anlatmakta, şeytanın kalbine mühür vurduğu kimseler hakkında bilgi vermektedir.

116. Ey ḫalâyıḳ müfsidi ey nâ-müfîd

Ey urupdur ḳalbine şeyṭân kilid[127]

362. Boynuna şeyṭân urup muḥkem kemend

Kendine ṣorsañ ṭarîḳ-ı Naḳşibend[128]

513. Bil şerîʿ atden ki ġayri olsa yol

Râh-ı şeyṭândır buyurdı ḥaḳ resûl[129]

2.6.1.3.2. Dünyâ

Süleyman Efendi, Hz. Muhammed'in "Dünya mel'undur, içindekiler de mel'undur; ancak zikrullâh ve zikrullâha yardımcı olanlarla, âlim veya müteallim hariç."[130] hadîsine atıf yapmış, edepli olmanın dünya ve içindekilerden daha şerefli olduğunu anlatmıştır.

2. Raġbet-i *dünyâ ve mâ-fîhâ* kaydından geçip

İḫtiyâr etmiş herî bir kûşe-i vîrâneler"[131]

5. Bî-edeb Mir´ât-nümâ tek olma taḥṣîl et edeb

Öyle bil *dünyâ ve mâ-fîhâ* şerâfetdir edeb[132]

[127] vr. 6[b].
[128] vr. 19[a].
[129] vr. 26[b].
[130] Tirmizî, "Zühd" 34 (2322); İbn Mâce,"Zühd", 37 (4112).
[131] vr. 3[a].
[132] vr. 30[a].

5. Geçip Mir´ât-nümâ *dünyâ ve mâ-fîhâ* ümîdinden

Dü ʿ âlemden çevirdim yüz seni püşt ü penâh etdim[133]

2.6.1.3.3. Günâh- Sevâb

Günâh, ilâhî emir ve yasaklara aykırı fiil ve davranışlara denir. Sevâb, dinî açıdan makbul sayılan davranışların âhiretteki mükâfatı anlamındadır.

Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de, amel defterinin her bir yaprağının günahlarla simsiyah olduğunu, günah işlemeyi kendisine âdet edindiğini ifade ederek Hz. Muhammed'den şefâat talep etmektedir.

102. Defter-i ʿ amelimiñ her evraḳı

Hep günâhımdan siyâhdır masṭarı[134]

6. Ḳalb maḫzûndur ḳuluñ Mir´at-nümâyı ʿ afv ḳıl

Yoḳ saña lâyıḳ işim ʿ âdet günâh olmuş bana[135]

Süleyman Efendi, sevâb ve günâh arasındaki ilişkiyi farklı bir şekilde anlatmıştır. Dinî inancıyla geçmişte yaptığı hatalardan döndüğünü, zâhidlerin yoluna girdiğini, artık hatalı bile olsa bu yoldan geri dönmeyeceğini ifade etmiştir.

2. Ḳoyup ẕâhidleriñ dîn râhını buldum güzel bir dîn

Bu dînden dönmezem ister ṣevâb ister günâh etdim[136]

2.6.1.3.4. Kâfir

Kâfir, Allâh'ın varlığını ve birliğini inkâr eden kimsedir. *Âdâbü'l-müeddeb*'de kâfir kelimesi ile insan nefsi ve Hz.Muhammed'e imân etmeyen kimse kastedilmektedir.

6. Ey nebî ʿ âlî neseb ṣâhib-şeref ḫûrşîd-cemâl

İtmeyen îmân olur kâfir bütün ʿ âlem saña[137]

---

[133] vr. 41[b].
[134] vr. 5[a].
[135] vr. 7[a].
[136] vr. 36[b].

178. Bil hemân peygamberân serveri

Çok cefâ ḳıldı Ḳureyş kâfirleri[138]

1. Meded ḳıl ḥâlime herhalde giryân olmuşum yâ Rab

Esîr oldum bu kâfir nefse tuġyân olmuşum yâ Rab[139]

2.6.1.3.5. Mevt

Süleyman Efendi, Hz. Muhammed'in "Ölmeden önce ölünüz."[140] hadîsine vurgu yapmaktadır. Nitekim, beyitlerde bu hadîsi evliyâlar için fizikî ölüm olmadığını, onların nefislerini öldürdüklerini anlatır:

636. Bil velîyu'llâh için yoḳdur memât

Ölmeden öldü bulup sırr-ı ḥayât

637. Bildiğiñ ölmek ölümden ḫâricât

En ḳatî ölmek ki tâ ḳable'l-memât

638. Ḥay ṣıfâtından tecellî ḳılsa Ḥaḳ

ʿAbd olur ḥayy-ı beḳāya müsteḥâḳ[141]

Süleyman Efendi bir beyitte, velîlerin ölü kimseyi tecellî göstererek diriltebileceğini de anlatır:

639. Ol tecellîde dese mevtâya ḳalḳ

Ḥayy olur mevtâ o an ḳalḳar ayaḳ[142]

---

[137] vr. 4[b].
[138] vr. 10[a]
[139] vr. 18[a].
[140] el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 291.
[141] vr.33[a].
[142] vr. 33[a].

2.6.1.3.6. Nefis

Nefis, insanın özü, ilâhî latife, kötü huyların ve süflî arzuların kaynağı anlamındadı.[143] Süleyman Efendi nefis kavramını ele alırken, aşk- nefis arasındaki savaştan aşkın galip geldiğini anlatmaktadır.

75. Nefs-ilen ḥub istedi etmek ciḥâd

Ḥubba tâbiʿ oldu pes ʿaḳl-i meʿâd

76. Nefse ġālip oldu ḥubbu'llâh ziyâde

Tâ ki ḥubba gösterip nefs inḳiyâd[144]

2.6.1.4. Eserde İsmi Geçen Şahsiyetler

2.6.1.4.1. Abdulkâdir Geylanî

Kadiriyye tarîkatının kurucusu olan Abdulkâdir Geylanî, 470'te doğdu. "Geylânî" şeklinde telaffuz edilen nisbesiyle şöhret buldu.[145] Süleyman Efendi, şeyhi, mürşidi ve önder kişi olarak Mustafa İsmet Efendi'nin yolunda gittiğini ifade ederken Abdulkâdir Geylânî'yi de anmaktadır.

21. Be-ḥaḳ mürşidim şeyḫim imâmım Muṣṭafâ ʿİṣmet

Be-ḥaḳḳ-ı Şâh-ı Pîrân Naḳşibend Ġavṯ-i Geylânî[146]

2.6.1.4.2. Gazâlî

Eş'arî kelâmcısı, Şafiî fakihi, mutasavvıf, filozoflara yönelttiği eleştirilerle tanınan Gazalî, 450 (1058) yılında İran'ın Horasan bölgesinde, Tûs'ta dünyaya geldi. Hüccetülislâm, Zeynüddin gibi lakaplarla anılır.[147] Süleyman Efendi, Gazâlî'nin *İhyâu Ulûmi'd-dîn* adlı eserinde râbıtâ hakkında ayrıntılı bilgi verdiğini aktarmaktadır.

419. Şeyh Gazâlî İmâm-ı kâmiyâb

---

[143] Süleyman Uludağ, "Nefis", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, 526-529.
[144] vr. 3[b].
[145] Süleyman Uludağ, "Abdulkâdir Geylânî", *DİA*, İstanbul 1988, I, 234-239.
[146] vr. 34[b].
[147] Mustafa Çağrıcı, "Gazâlî", *DİA*, İstanbul 1996, XIII, 489-505.

Vardır *İhyâu'l-ʿulûm* ulu kitâb[148]

2.6.1.4.3. Mevlâna

Mevleviyye tarîkatının kurucusu olan Mevlâna, 604'te Horasan'ın Belh şehrinde dünyaya geldi. Mevlânâ, Mesnevî'nin girişinde adını Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhî diye kaydetmiştir. Lakabı Celâleddin'dir. "Efendimiz" anlamındaki "Mevlânâ" unvanı onu yüceltmek maksadıyla söylenmiştir.[149] Süleyman Efendi, Mevlâna'nın Şems-i Tebrîzî'ye ilimleri açıkladığını ifade etmiştir.

589. Bil Celâleddîn-i Rûmî bâhiri

Bâtınen gösterdi ilm-i ṭâhiri[150]

2.6.1.4.4. Mollâ Câmî

Nakşibendî tarîkatına mensup İranlı âlim ve şair olan Mollâ Câmî, 817'de doğdu. Birinci divanının mukaddimesinde Câm şehrine nisbetle ve Ahmed-i Nâmekī-yi Câmî'nin hâtırasına saygısının bir ifadesi olarak Câmî mahlasını aldığını söyler.[151] Süleyman Efendi, Mollâ Câmî'nin râbıtâyı çok anlaşılır bir şekilde açıkladığını ifâde edip; asrının en büyük âlimi olduğunu anlatmıştır.

433. Mollâ Câmî eyledi pek ḫoş beyân

Bil ki ol ʿallâme-i ʿaṣr-ı cihân[152]

2.6.1.4.5. Mustafa İsmet Efendi

Osmanlı Devleti'nin son döneminde İstanbul'daki en meşhur ve etkili Nakşibendî şeyhlerinden olan Mustafa İsmet, Mevlânâ Hâlid Ziyâeddîn'in halîfelerinden Abdullâh-ı Mekkî'nin halifesidir. 1223 (1808) senesinde Yanya'da doğmuş, 16 Zi'l-ka'de 1289 (15 Ocak 1873) vefat etmiştir. İstanbul Çarşamba'daki dergâhında medfundur.[153]

[148] vr. 21[b].
[149] Reşat Öngören, "Mevlâna", *DİA*, İstanbul 2004, XXIX, 441-448.
[150] vr. 30[b].
[151] Ömer Okumuş, "Mollâ Câmî", *DİA*, İstanbul 1993, VII, 94-99.
[152] vr. 22[a].
[153] Fatma Temir, *Silsile-i Aliyye*, İstanbul 2008, s. 423-425.

Süleyman Efendi, Mustafa İsmet'in şeyhi olduğunu, seyr ü sülûku onda tamamladığını belirtmekte, âhirette onunla haşr olmayı Allâh'dan niyâz etmektedir. Ayrıca; Süleyman Efendi eserinde şeyhinin vefatına tarih de düşürmüştür.

732. Muṣṭafâ ʿİṣmet benim şeyḫim Ḫudâ

Sen beni haşr et anıñla kibriyâ[154]

4. Cezbe-i seyr ü sülûk ʿİṣmet'de itmâm eyledim

İḫtiyâcım yoḳ ṭarîḳat şormaġa hem-râha ben[155]

5. Bende-i dergâh-ı şâh-ı ʿİṣmetim Mir´ât-nümâ

Çün göñül taḫtında ol şâh-ı muʿaẓẓamdır bana[156] (Sene 1289)

2.6.1.4.6. Şâh-ı Nakşibend

Nakşibendîyye tarîkatının kurucusu olan Şâh-ı Nakşibend, 718'de doğdu. İsmi Bahâeddîn Muhammed b. Muhammed Buhârîdir.[157] Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de tarîkat silsilesinde mürşidliğin elden ele geçtiğini ve bu feyzi Şâh-ı Nakşibend'in aldığını anlatır.

684. Çün gelip bu feyż-i nisbet yed-be-yed

Pes alıp bu feyżi Şâh-ı Naḳşibend[158]

2.6.1.4.7. Şems-i Tebrizi

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin sohbet şeyhi olan Şems-i Tebrîzî, 582 yılı civarında Tebriz'de doğdu. Adı Muhammed'dir. Daha çok Şemseddin, Şemsü'l-hak ve'd-dîn, Şems, Şems-i Tebrîzî lakaplarıyla anılır.[159] Süleyman Efendi, onun zâhiri ilimleri öğrenmeden bâtınî ilim sahibi olduğunu anlatmıştır.

[154] vr. 42[a].
[155] vr. 32[b].
[156] vr. 37[a].
[157] Hamid Algar, *Nakşibendîlik*, İstanbul 2007, s.441-447.
[158] vr. 35[a].
[159] Semih Ceyhan, "Şems-i Tebrizî", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII, 511-516.

588. Şems-i Tebrîzî ʿulûm-ı ẓâhiri

Görmeden bulmuştu ʿilm-i bâṭını[160]

2.6.1.4.8. Tarîkat Silsilesi[161]

Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb*'de Nakşibendî-Hâlidî kolu silsilesi şu şekildedir: "Hz.Muhammed, Selman-ı Farisî, Kasım b. Muhammed, Cafer-i Sadık, Ebu'l Hasen Harkanî,Ebu Ali Faremedi, Yusuf Hemedânî, Abdulhalik Gucduvanî, Hace Arif Rivegeri, Hace Mahmud Fağnevî, Hace Ali Ramiteni, Muhammed Baba Simasî, Seyyid Emir Külal, Hace Muhammed Bahauddîn Nakşibend, Alauddîn Attar, Ya'kub Çerhî, Ubeydullah Ahrar, İmam-ı Rabbânî Ahmed Faruk es-Serhendî, Ma'sum, Seyfü'd-dîn, Abdullah Dihlev, Halid Ziyaeddin ve Abdullah İsmet gelmiştir."[162]

2.6.1.5. Tasavvûfî Tipler

2.6.1.5.1. Ârif

Ârif, Allâh'ı keşf ve müşâhade ile gerçek yönüyle bilen kişi manâsındadır.[163] Süleyman Efendi, âriflerin peygamber vârisleri olduğunu kaydederek ihvânının ârifler zümresinden olmasını arzulamaktadır.

310. Bi'l-aṣâle vâriṣ-i Peygamberân

Hep ḥaḳāyıḳ ehli bunlar ʿârifân[164]

739. Eyleme senden uzaḳ bir dem hemîn

Cümlesin ḳıl ʿârifân-ı vâṣılîn[165]

2.6.1.5.2. Dervîş

Dervîş, tarîkata girip bir şeyhe bağlanarak, onun yolunda ve terbiyesinde yürüyüp nefsini ıslâh eden kimsedir.[166] Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de,

[160] vr. 30[b].
[161] vr. 40[b].
[162] bk. Mehmet Fatsa, *a.g.e.*, İstanbul 2000; Fatma Temir, *a.g.e.*, İstanbul 2008.
[163] Ethem Cebecioğlu, "*Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*", İstanbul 2009, s. 60.
[164] vr. 16[a].
[165] vr. 42[b].
[166] Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 159-160.

Nakşibendî tarîkatine mensup mübtedî dervişlerin bile diğer tarîkatlerdeki dervişlerle kıyaslanamayacağını anlatır.

465. Naḳşî'niñ eñ mübtedî dervîşleri

Sâiriñ olmaz ḳıyâs ekmeleri[167]

2.6.1.5.3. Mürîd

Mürîd, Allâh'ı arzu eden, tarîkata girip kendi irâdesini Hakk'ın irâdesine terkedebilmek için bir şeyhin terbiyesine giren kimsedir.[168] Marifet ilmine sahip olmak isteyen mürîd, bu ilmi medresede değil tarîkatte öğrenecektir. Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de mürîdi mürşide teslim olan kimse olarak seyr ü sülûku olmayan kimsenin takvâsı olmayacağını anlatıyor. Ayrıca; bir beyitte *Âdâbü'l-müeddeb*i okuyan mürîd ve mürşidlerin bundan pay sahibi olması işaret edilmiştir. (742)

439. Bir mürîd teslîm olursa aç ya ṭoḳ

Bil ḥaḳīḳatde anıñ bir mâlı yoḳ[169]

454. Görmemiş seyr ü sülûk yoḳ ḳuvveti

Hep mürîd berzaḫda bulmaz vuṣlatı[170]

745. Var naṣīḥat nâdirâtdan der-cihân

Ḥisse-dâr olsun mürîd ü mürşidân[171]

2.6.1.5.4. Mürşid

Mürşid, mürîdlere doğru yolu gösteren, sapıklıktan önce hak yola ileten kimsedir. [172] Süleyman Efendi, "Mürşidi olmayanın dini de yoktur."[173] sözünü aktararak

[167] vr. 24[b].
[168] Ethem Cebecioğlu, *a.g.e.*, s.454.
[169] vr. 22[b].
[170] vr. 23[a].
[171] vr. 42[b].
[172] Ethem Cebecioğlu, *a.g.e*, s.455.
[173] Bu söz, kaynak belirtilmeden farklı eserlerde zikredilmiştir. bk. Eşrefoğlu Rumî, *Müzekki'n-Nüfûs*, İstanbul 1291, s. 263 (mürşid, şeyh olarak zikredilmiştir.); A. İhsan Yurd- Mustafa Kaçalin,

mürîdin, mürşidin emri üzre olması gerektiğini ve mürşidinin Mustafa İsmet olduğunu anlatmaktadır.

148. Emr-i mürşid üzre ol olmaḳ seniñ

İş budur âdâb-ı ʿaziz ṭurmaḳ seniñ[174]

7. Ġavṯ-i aʿẓam mürşidim ol Şâh-ı ʿİṣmet ḥaḳḳı-çün

Cümle pîrân ḥaḳḳı-çün terfîʿi ḥâlât gözlerim[175]

2.6.1.5.5. Pîr

Pîr, Farsça ihtiyar mânâsına gelmektedir. Tasavvufta ise; mürşid, velî ve şeyh mânâlarına sahiptir. Pîr, sâlike rehberlik yapan kimsedir.[176] Süleyman Efendi eserinde sâlikin pîr olan kişiyi bulduğunda onda karar kılması ve onun yolunda gitmesini öğütlemektedir.

127. Çün varıp bir pîre olduñ bende yâr

Sen anıñ emrinde her dem ḳıl ḳarâr[177]

3. Bir pîre ṣarıl himmet-i pîrânla pîr ol

Maḳṣūda vuṣūl nuṣret bir şâh-ilen olsuñ[178]

2.6.1.5.6. Sâlik

Sülûk, tâlibin bir mürşidin gözetiminde yaptığı mânevî yolculuktur. Tasavvuf yoluna girmek yani sülûk yapmak isteyene "tâlib", yolun başlangıcında olana "mübtedî", bu yolda mesafe katedene "sâlik" denmektedir.[179] Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de sebeb-i te'lif kısmında sâlikin hak zikriyle meşgul olarak Hakk'a ulaşabileceğini anlatmaktadır.

Akşemseddin'in (Hayatı ve Eserleri), İstanbul 1994, s. 332 (Akşemseddin, bu sözü hadîs olarak zikretmiştir.)

[174] vr. 8[b].

[175] vr. 21[a].

[176] Safi Arpaguş, "Pîr", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV, s.272-273.

[177] vr. 7[b].

[178] vr. 40[b].

[179] Süleyman Uludağ, " Sülûk", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII, s.127.

740. Bu kitâbıñ bu sebeb-i te´lîfine

Ḥaḳ diyen sâlik ere Ḥaḳ ẕevkine[180]

2.6.1.5.7. Şeyh

Şeyh, bir tarîkatte mürîdlere rehberlik yapan ve onları irşâd eden kimsedir.[181] Süleyman Efendi eserinde şeyhin huzurunda nâfile ibâdetten uzak durmak gerektiğini anlatmakta ve hangi mürşidin yolu mürîde hoş gelirse o yolu takip etmesini tavsiye etmektedir.

145. Şeyḫ ḥużûrunda nevâfil eyleme

Farż namazdan ġayri tesbiḥ eyleme[182]

183. Ḳanġı şeyḫiñ ḫoş gelirse meşrebi

Bende ol var aşḳıñ olmaz meẕhebi[183]

2.6.1.5.9. Tâlib

Tâlib, bir mürşidin gözetiminde mânevî yolculuk yapan kimsedir.[184] Süleyman Efendi *Âdâbü'l-müeddeb*'de, tâlibi "emrolunduğun gibi dosdoğru ol."[185] âyeti ile ele almıştır. Tâlib olan kimse tarîkate kabul edilme maksadıyla istihâre uykusuna yatar. Eğer dua kabul olursa tarîkata iltisâkı gerçekleşir.

121. Ḫâliṣâne gelse bir ṭâlib saña

Evvelâ ver istiḫâre sen aña[186]

3. "Festaḳım" sırrında ġāfil olma ey ṭâlib ṣaḳın

İstiḳāmet ʿâleminde imtizâc etmek gerek[187]

---

[180] vr. 42[b].
[181] Casim Avcı, "Şeyh", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIIII, 49.
[182] vr. 8[b].
[183] vr. 10[a].
[184] Süleyman Uludağ, "Sülûk", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII, 127.
[185] el-Hud 11/112.
[186] vr. 7[b].
[187] vr. 15[a].

2.6.1.5.8. Velî

Velî, Allâh dostu kimsedir.[188] Süleyman Efendi'nin tasavvufî tipler arasında en çok kullandığı terim velîdir. Velî kelimesi eserde peygamber vârisleri, kendilerinden ilim öğrenecek kimseler, keşf ve müşâhede ehli oldukları mânâlarında kullanılmıştır.

203. Çün velîler nâ´ibân-ı enbiyâ

Evliyâlar reh-nümâ-yı kibriyâ[189]

215. Her velîden istifâże ḳıl sezâ

Ḳalb-ilen eyle muḥabbet dâ´ima[190]

223. Baḳ şerîʿat var mı yoḫsa ḥîle-bâz

Var velî şimdi ve lâkin mürşid az[191]

577. Kendi ümmî gördügüm çoḳdur velî

Lâkin ammâ ʿilm-i bâṭın ekmeli[192]

2.6.1.6. Tasavvûfî Kavramlar

2.6.1.6.1. Fenâ

Fenâ, kulun kendi fiil ve davranışlarını görmekten geçip gerçek kul olma noktasına ulaşması anlamındadır.[193] Fena fi'llâh ise, kulun zât ve sıfatının, Hakk'ın zât ve sıfatında fânî olmasıdır. Kul, bu durumda bütün dünyevî ilgilerinden uzaklaşır; Allâh'ın birlik dergâhına tam bir şekilde yönelir.[194] Süleyman Efendi, fenâ makamlarını açıklarken öncelikle fenâ fi'ş-şeyh'den bahseder; fenâ makamlarını anlatır.

161. Evvela lâzım fenâ fî'ş-şeyḫ ḥuṣûl

[188] Süleyman Uludağ, "Velî", *DİA*, İstanbul 2013, XLIII, s.25-28.
[189] vr. 11[b].
[190] vr. 12[a].
[191] vr.12[a].
[192] vr. 30[b].
[193] Mustafa Kara, "Fenâ", *DİA,* İstanbul 1995, XII, 333-335.
[194] Ethem Cebecioğlu, *a.g.e*, s. 209.

Ṣoñra bundan tâ fenâ hem fî'r-resûl[195]

1. Fenâ dehrin koyup gitdi Ḫudâ'ya bir velî aʿẓam

Cihânda bir ʿaẓîm raḥmet idi ger ḫâṣ u güm-râha[196]

407. Ger fenâ fi'llâh ise şeyḫiñ yaḳīn

Râbıṭa eyle aña sen ol emîn[197]

2.6.1.6.2. Hırka

Hırka, sûfilerin ve tarîkat mensuplarının giydikleri özel elbisedir. Hırka-i fakr ise, yoksulluk hırkası ya da derviş hırkası demektir.[198] Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb*'de hırkayı "yoksulluk hırkası" olarak kullanmaktadır.

2. Ḥırḳa-i faḳr içreyim besdir baña bir pâre nân

Ġam degil ölsem kefen üstümdeki iḥrâm baña [199]

2.6.1.6.3. İlm-i Bâtın

İlm-i Bâtın, gizli hakîkatleri konu alan ve bu yolla insanı mânevî kurtuluşa ulaştırdığına inanılan ilme denir.[200] Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb*'de Allâh'ın elçileri olan peygamberlere ilm-i bâtını öğrettiğini, velîlerin ümmi yani okuma yazma bilmemelerine rağmen bâtın ilmine sahip kimseler olduğunu anlatmıştır.

577. Kendi ümmî gördügüm çoḳdur velî

Lâkin ammâ ʿilm-i bâṭın ekmeli

578. Bir nebî gitmiş degildir mektebe

[195] vr. 9[a].
[196] vr. 36[a].
[197] vr. 21[a].
[198] Ethem Cebecioğlu, *a.g.e*, s.270-271.
[199] vr. 31[a].
[200] Süleyman Uludağ, "Bâtın İlmi", *DİA*, İstanbul 1992, V, 188-189.

ʿİlm-i bâṭın-ilen erişti vaḥdete[201]

2.6.1.6.4. Mâsivâ

Mâsivâ, sözlükte "şey" anlamına gelen mâ ile "başka, dışında" anlamındaki sivâ kelimesinden türetilmiş bir ifâdedir. Istılâhî olarak, Allâh'tan başka her şey anlamına gelmektedir.[202] Süleyman Efendi mâsivâ kelimesini râbıta ile ele almaktadır. Mürîd, râbıta ile şeyhine sonra Rabbine ulaşır.

430. Râbıṭa olmazsa gitmez mâsivâ

Şeyḫ-ilen ḥâṣıl Cenâb-ı Kibriyâ[203]

2.6.1.6.5. Râbıta

Râbıta, sözlükte, "bağlamak" anlamındaki rabt kökünden türeyen ve iki şeyi birbirine bağlayan bağ, münasebet anlamlarına gelmektedir. Istılâhî olarak ise, sâlikin kâmil bir mürşide gönlünü bağlaması, onun sûret ve sîretini düşünmesidir.[204] Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb*'de râbıta uygulamasını tasavvufî eğitimin başı saymaktadır.

154. İste Şâh-ı Pîr'den imdâd ol zamân

Râbıṭa ḳıl şeyḫine ol demde cân[205]

416. Söyledi ẕikriñ eñ aʿẓam serveri

Râbıṭadır bildiren ol perveri[206]

2.6.1.6.6. Riyâzet

Riyâzet, nefsi eğitmek için onu birtakım tabii ve meşrû arzulardan mahrum etmektir.[207] Nefsi ibâdete alıştırmak üzere eğitmek de riyâzettir. [208] Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb*'de riyâzet kavramını Allâh'ı zikretmek ve Hakk'a vâsıl olmak için aç kalmak anlamlarında kullanmıştır.

---

[201] vr. 30[b].
[202] Süleyman Uludağ, "Mâsivâ", *DİA*, İstanbul 2003, XXVIII, 76.
[203] vr. 22[a].
[204] Necdet Tosun, "Râbıta", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV, 378-379.
[205] vr. 9[a].
[206] vr. 21[b].
[207] Süleyman Uludağ, "Riyâzet", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, 143-144.
[208] Ethem Cebecioğlu, *a.g.e*, s.521.

517. Eyle ẕikru'llâh riyâżet ʿâdeti

Bil helâk eyler ki açlıḳ şehveti[209]

5. ʿİlm-i ḥikmetdir sen isterseñ eger Mir´at-nümâ

Çoḳ riyâżet üzre baṭnıñ pekçe aç etmek gerek[210]

2.6.1.6.7. Zikir

Zikir, Allâh'ı anmak ve unutmamak üzere gafletten ve nisyandan kurtuluş demektir. Zikir dil, kalp veya her ikisiyle beraber yapılır.[211] Süleyman Efendi'ye göre mürîd, mürşidin peşinden gitmelidir. Nakşibendîlere göre cehrî zikrin olmadığını da bir beyitte anlatmıştır.

186. Kimden almışsañ eger ẕikr-i Ḫudâ

Ol muʿallimdir saña ḳıl iḳtidâ[212]

543. Ẕikr-i cehri yoḳ bizim çün etme kâr

Naḳşîde iḫfâ bu sırrı bil a yâr[213]

2.6.1.7. Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler

2.6.1.7.1. Ferhâd- Şîrîn

Ferhâd u Şîrîn, mesneviler ve halk hikayeleriyle Karagöz ve orta oyununda işlenmiş klasik bir aşk macerasıdır.[214] Süleyman Efendi, *Âdâbü'l-müeddeb*'de Ferhâd'ın Şîrîn uğruna kanlar döküp başını vermesini âşıklık iddiâsında bulunan kimseyle kıyaslamaktadır.(103)

7. Ser verip Ferhâd gibi Şîrîn için ḳanlar döküp

[209] vr. 26[b].
[210] vr. 15[a].
[211] Reşat Öngören, "Zikir", *DİA*, İstanbul 2013, XLIV, 409-412.
[212] vr. 10[b].
[213] vr. 28[a].
[214] Nurettin Albayrak, "Ferhad ve Şirin", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 388-389.

Ol ser-i kuy-ı nigâra ʿazm-i râh etmiş misin[215]

Süleyman Efendi, Ferhâd ve Mecnûn'u beraber zikrettiği beyitlerde ise; Ferhâd ve Mecnûnu bî-hâsıl âşıklar olarak anlatır. Müellife göre, bu şekildeki ulaşılamaz aşkın Allâh'a giden yolda hiçbir kıymeti yoktur.

9. Gerçi Mecnûn-ile Ferhâda da ʿâşıḳ denilir

Öyle bî-ḥâṣıl-ı ʿaşḳ sâlik-ı Ḥaḳḳ'a yaramaz[216]

2.6.1.7.2. Leylâ- Mecnûn

Leyla ile Mecmûn, doğu edebiyatlarında çokça anlatılan bir aşk hikâyesinin kahramanları ve bu hikâyeyi konu alan eserlerin müşterek adıdır.[217] Asıl adı Kays-ı Âmirî olan Mecnûn, Leylâ'ya aşıktır. Süleyman Efendi, Mecnûn ile Leylâ arasındaki ilişkiyi ele alırken bir âşık tipi olarak Mecnun'un Allâh'a ulaşınca Leylâ'ya olan aşkından geçeceğini anlatır.

3. Râh-ı ʿaşḳ içre bugün Mecnûn olan ʿâşıḳ yarın

Vâṣıl-ı mevlâ olur bî-şüphe Leylâ'dan geçer[218]

2.6.1.8. Eserde Geçen Yer Adları

2.6.1.8.1. Amasya

Süleyman Efendi, Anadolu coğrafyasının kadîm şehirlerinden biri olan Amasya'ya eserinin birçok yerinde atıfta bulunmaktadır. Buna binâen, müellifin Amasya'da yaşadığını düşünmekteyiz.

4. Fehm-i idrâkdan müberrâ genc-i esrârım nihân

Ey Amasya ehli bir müşkil muʿammâyım size[219]

1. Ey Amasya ḫalḳı kim ṣanmañ ziyânım var size

Bir duʿâcı ṣâf-ı dil ṭâhir dehânım var size[220])

[215] vr. 11[b].
[216] vr. 40[a].
[217] İsmail Durmuş, " Leylâ ve Mecnûn", *DİA*, İstanbul 2003, XXVII, 159-162.
[218] vr. 19[a].
[219] vr. 10[b].

2.6.1.8.2. Bağdat-Mısır-İran

Süleyman Efendi, tâlibânın Bağdat veya İran'ı gezse bile kalp gözünün kapalı olduğunu anlatır.

11. ʿAzîz var mürşid-i kâmil cihânda ṭâlibân ʿamâ

Yanında olsa fehm etmez gezer Baġdat u Îrân'ı[221]

Süleyman Efendi, araplara kötü bir söz söylememekle ilgili bir bâb'da Mısır, Bağdat ve bu coğrafyadaki diğer beldelerde yaşayan kimselerin akl-ı meâd sahibi olduğunu anlatır.

558. Tâ Mışır Baġdat vü hem sâ´ir bilâd

Var ahâlîsinde ʿakl u küll meʿâd[222]

2.6.1.8.3. Mekke- Medine

Süleyman Efendi, bir beyitte mürşidlerinden Mekke ve Medîne ehline muhabbet beslemelerini anlatır.

554. Bâ-ḫuṣûṣ Mekke Medîne ehline

Çoḳ muḥabbet eyle düşme ẕemmine[223]

2.6.1.8.5. Çin

Süleyman Efendi, tâlib olacak kimsenin; eğer mürşid bulamazsa Çin'e bile gitmesi gerektiğini belirtmektedir.

272. Baʿżı ṭâlib der ki yoḳ mürşid eger

Olmasa ʿâlem olur hep zîr u ber[224]

273. Bunda yoḥsa Çin'e ʿazm et ḳıl sefer

Dâmeni altında olsa bî-ḥaber[225]

---

[220] vr. 13[b].
[221] vr. 23[b].
[222] vr. 29[a].
[223] vr. 29[a].
[224] vr. 14[b].

2.6.1.9. İktibaslar ve Telmihler

Bütün tasavvufî ahlâk muhtevâlı eserlerin kaynağını Kur'ân-ı Kerîm, hadîs ve tasavvufî kaynaklı sözler teşkil etmektedir. Süleyman Efendi, eserini oluştururken bu kaynaklardan ilhâm almış ve eserin nazmında baştan sona bu kaynaklardan istifâde etmiştir. Süleyman Efendi'nin *Âdâbü'l-müeddeb*'inin her bölümünde, her beytinde âyetlere, hadîslere ve tasavvufî kaynaklı sözlere dâir izler görmek mümkündür. Aşağıda gerek iktibas gerekse telmih yoluyla işaret edilen âyet, hadîs ve tasavvufî sözler geçtikleri yerler ile birlikte verilmiştir.

2.6.1.9.1. Manzûm Bölümlerde Âyetlerden İktibaslar ve Âyetlere Telmihler[226]

Aşağıdaki beyitte, "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik."[227] ve "Güneşe ve onun aydınlığına andolsun."[228] âyetlerinden iktibas edilmiştir.

6. Sezâdır ẕâtıña *innâ feṭaḥnâ* şânıña *levlâk*

Olup *ve'ş-şemsi* vechiñ mehliḳāsıñ yâ Resûla'llâh[229]

88. Ḥaḳ anı irsâl edip dîn feṭḥine

Sûre-i İnnâ feṭaḥnâ medḥine[230]

Aşağıdaki beyitte, "Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır. O hâlde, kim tâğûtu tanımayıp Allâh'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Allâh, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."[231] âyetine işaret edilmektedir.

90. *ʿUrvetü'l vüṯḳā* buyurdu şânına

---

[225] vr. 15[a].
[226] Bu bölümde eserin bütününde bulunan kısmî yahut tam biçimde iktibas edilen âyetler incelenmiş, âyet meâlleri verilirken, muktebes kısımlar italik yazılmıştır.
[227] el-Fetih 48/1.
[228] eş-Şems 91/1.
[229] vr. 4[a].
[230] vr. 4[b].
[231] el-Bakara 2/256.

Geldi Cebrâ´îl hem istibşârına[232]

Aşağıdaki beyitlerde, "Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık."[233] ve "Güneşe ve onun aydınlığına andolsun."[234] âyetinden iktibas edilmiştir.

91. *Aḥsen-i taḳvîm*e maẓhar müctebâ

Hem anıñ şânında geldi *ve'ḍ-ḍuḥâ*[235]

4. *Aḥsen-i taḳvîm* yazılmış levḥa-i pîşâ-nigâh

Ve'ḍ-ḍuḥâ ve'ş-Şems rûyıñ bedr-i mâh olmuş bana[236]

Aşağıdaki beyit, " Ve biz ona şah damarından daha yakınız."[237] âyetinden iktibas edilmiştir.

5. *Nahnu aḳrab* sırrını fehm eyleyip ʿayne'l-yaḳīn

Milk-i ʿaşḳ içre demâ-dem ẕevḳ-i dîdâr etdiler[238]

Aşağıdaki beyitte, " Ve Allâh'ı çok anınız ki başarıya erişesiniz."[239] âyetinden iktibas edilmiştir.

184. *Veẕkuru'llâh* sırrını bildiñ a cân

Ẕâkirân meẕkûra etmek terk-i cân[240]

Aşağıdaki beyitte, "O Allâhtır, bir tektir."[241] İhlâs Sûresi'nden iktibas edilmiştir.

[232] vr. 4[b].
[233] et-Tîn 95/4.
[234] eş-Şems 91/1.
[235] vr. 4[b].
[236] vr. 5[b].
[237] el-Kaf 50/16.
[238] vr. 9[b].
[239] el-Enfal 8/45.
[240] vr. 10[b].

207. *Ḳul hüvâllâh eḥad* vâhid ʿalîm

Ḥayy u Ḳayyumü'ṣ-Ṣamed Allâh ḳadîm[242]

Aşağıdaki beyitte, "Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür."[243] âyetinden iktibas vardır.

3. *Festaḳım* sırrında ġāfil olma ey ṭâlib ṣaḳın

İstiḳāmet ʿâleminde imtizâc etmek gerek[244]

Aşağıdaki beyitte, "Rahman, Arş'a kurulmuştur."[245] âyetinden iktibas edilmiştir.

2. Evliyâ kimdir anı bir müddeʿî fehm eylesin

Ta maḳāmât-ı *ʿale'l-ʿarş istevâdır* evliyâ[246]

Aşağıdaki beyitte, "Biz ise ona sizden daha yakınız. Fakat siz göremezsiniz."[247] âyetinden iktibas edilmiştir.

2. Kâmilânı bildiler kim *nehnu aḳrab* sırrını

Ẕikri ḳalb-ile muḳayyed ẕâkirân-ı Naḳşibend[248]

2.6.1.9.2. Mensûr Bölümlerde Zikredilen Âyetler

Âdâbü'l-müeddeb'de, manzûmelerin sonunda her manzûm bölümle ilgili olarak âyetler bir cetvel içinde aslıyla yazılmıştır.

"İyi bilin ki, onlar Rablerine kavuşma konusunda şüphe içindedirler. İyi bilin ki, O, her şeyi kuşatandır."[249] el-Fussilet 41/54

---

[241] el-İhlas 112/1.
[242] vr. 11[b].
[243] el-Hud 11/112.
[244] vr. 15[a].
[245] et-Taha 20/5.
[246] vr. 17[b].
[247] el-Vâkıa 56/85.
[248] vr. 28[b].

"Ve Allâh'ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz."[250] et-Talâk 65/12

"Kim peygambere itaat ederse, Allâh'a itaat etmiş olur."[251] en-Nisâ 4/80

"Ve Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an."[252] ed-Duhâ 93/11.

"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allâh'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allâh her şeyi hakkıyla bilendir." [253] el-Ahzâb 33/40

"Ve Allâh'ı çok anınız ki başarıya erişesiniz."[254] el-Enfal 8/45.

"Onun için sen bizi anmaktan yüz çeviren ve dünya hayatından başka bir şey istemeyen kimselere yüz verme."[255] en-Necm 53/29

"(Resûlüm! Onlara) de ki: Size bir tek öğüt vereceğim: Allâh için ikişer ikişer ve teker teker ayağa kalkın, sonra da düşünün! Arkadaşınızda (peygamberde) hiçbir delilik yoktur! O ancak şiddetli bir azap gelip çatmadan evvel sizi uyaran bir peygamberdir."[256] el-Sebe 34/46

De ki: "Eğer Allâh'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allâh da sizi sevsin."[257] Âl-i İmrân 3/31

"Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir"[258] el-Yusuf 12/53

"Onlardan kendine zulmedenler vardır."[259] el-Fâtır 35/32

---

[249] vr. 3[a].
[250] vr. 3[a].
[251] vr. 3[b].
[252] vr. 3[b].
[253] vr. 4[b].
[254] vr. 11[a].
[255] vr. 11[a].
[256] vr. 13[b].
[257] vr. 13[b].
[258] vr. 16[b].
[259] vr. 16[b].

“Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır.”[260] er-Rahman 55/26-27

“…Unuttuğun zaman Rabbini an.”[261] el-Kehf 18/24.

"(İyi) kullarımın arasına gir ve Cennetime gir."[262] el-Fecr 89/29-30

"Ey îmân edenler! Allâh’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun." [263] et-Tevbe 9/119

“Kim bu dünyada körlük ettiyse âhirette de kördür.”[264] el-İsra 17/72

“(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allâh’ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allâh, yaptıklarınızı biliyor.”[265] el-İsra 17/72

“Rabbinize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez.”[266] el-A’raf 7/55

“Rabbini, içinden yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam zikret ve gafillerden olma.”[267] el-A’raf 7/205

“Mûsâ’ya otuz gece süre belirledik, buna on (gece) daha kattık. Böylece Rabbinin belirlediği vakit kırk geceye tamamlandı.”[268] el- A’raf 7/142

“…kendisine tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.”[269] el-Kehf 18/65

“Hani, Rabbin meleklere, “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım” demişti.”[270] el-Bakara 2/30 (37a)

“Allâh onları sever, onlar da Allâh’ı severler.”[271] el-Maide 5/54

---

[260] vr. 16[a].
[261] vr. 20[b].
[262] vr. 22[a].
[263] vr. 22[a].
[264] vr. 26[a].
[265] vr. 28[b].
[266] vr. 28[b].
[267] vr. 28[b].
[268] vr. 28[b].
[269] vr. 31[a].
[270] vr. 37[a].

2.6.1.9.3. Manzûm Bölümlerde Hadîslerden İktibaslar ve Hadîslere Telmihler

Bu bölümde, *Âdâbü'l-müeddeb*'deki hadîslerin geçtiği yerler ve mânâları verilecektir. Süleyman Efendi mutasavvıf kimliği olması hasebiyle, hadîs kabul şartlarındaki genişliği eserine yansıtmış ve rivâyetlerin sıhhatine dikkat etmekten ziyâde hadîslerin muhtevâsının amelî faydasını gözetmiştir. Bu açıdan müellif, *Âdâbü'l-müeddeb'de* sahih hadîslerin yanında zayıf ve mevzû hadîslerden de faydalanmıştır.[272]

Aşağıdaki beyitler, "Dünya melundur, içindekiler de melundur; ancak zikrullâh ve zikrullâha yardımcı olanlarla, öğreten ve ya öğrenen hariç." [273] hadîsini akla getirmektedir.

2. Raġbet-i *dünyâ ve mâ-fîhâ* kaydından geçip

İḫtiyâr etmiş herî bir kûşe-i vîrâneler"[274]

5. Bî-edeb Mir´ât-nümâ tek olma taḥṣîl et edeb

Öyle bil *dünyâ ve mâ-fîhâ* şerâfetdir edeb[275]

5. Geçip Mir´ât-nümâ *dünyâ ve mâ-fîhâ* ümîdinden

Dû ʿâlemden çevirdim yüz seni püşt ü penâh etdim[276]

---

[271] vr. 39[b].
[272] *Âdâbü'l-Mü´eddeb*'de yer alan zayıf ve mevzû hadisleri bulduğumuz kitaplar, hadîs diye bilinen hikmetli sözler ve mevzu hadîslerin derlendiği el-Aclûnî'nin *Keşfu'l-hafâsı* (el-Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, I-II, Beyrut 1932) ; İbnü'l –Cevzî'nin *el-Mevzûât*'ının (İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzûât*, I-III, Medine 1966) muhtasarı olduğu ifâde edilen İbnü'l Cevziyye'nin senedi incelenmeksizin bir hadîsin mevzû olduğunun anlaşıp anlaşılamayacağı hakkındaki eseri *el-Menârü'l-münîf fi's-sahîh ve'z-za'îf*'i (İbnü'l Cevziyye, *el-Menârü'l-münîf fi's-sahîh ve'z-za'îf*, Mekke h.1428); Şevkânî'nin mevzû hadîs sahasında daha önce yazılan eserleri bir araya getirdiği çalışması *el-Fevâ'idü'l-mecmûâ*sıdır. (Şevkânî, *el-Fevâ'idü'l-mecmûèa*, Beyrut 1995)
[273]Tirmizî, "*Zühd*" 34 (2322); İbn Mâce,"*Zühd*", 37 (4112).
[274] vr. 3[a].
[275] vr. 30[a].
[276] vr. 41[b].

Aşağıdaki beyitte, "levlâk", "Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım."[277] hadîsine işaret edilmektedir.

6. Sezâdır ẕâtıña *innâ fetaḥnâ* şânıña *levlâk*

Olup *ve'ş-şemsi* vechiñ mehliḳāsıñ yâ Resûla'llâh[278]

Aşağıdaki beyitte "Fakirlik, iftiharımdır."[279] hadîsine iktibas edilmektedir.

5. Ḥamduli'llâh bilmişiz *el-faḳru faḫri* sırrını

Rütbe′-i faḳrı hemân fevḳu'ṣ-ṣadâret bilmeyiz[280]

Aşağıdaki beyitte "Kendini bilen Rabbini bilir."[281] hadîsine işaret edilmektedir.

8. Nâr-ı aşḳa yanmayan esrâr-ı ḥaḳdan bî-ḥaber

Men ʿaref sırrında ġāfil ehl-i ġaflet bilmişiz[282] (9[a])

2.6.1.9.4. Mensûr Bölümlerde Zikredilen Hadîsler[283]

Âdâbü'l-müeddeb'de, manzûm bölümlerden sonra zikredilen hadîslerde manzûm kısımlarla ilgili konulardaki hadîsler lafzen iktibas edilerek verilmiştir.

"Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım."[284]

"İnsanların en çok musîbete uğrayanları peygamberler, sonra Allâh dostları, sonra sırasıyla onları takip edenler, sonra onları takip edenlerdir."[285]

---

[277] el-Aclûnî, *a.g.e.*, I-II, Beyrut 1932, II, 164.
[278] vr. 4[a].
[279] el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 87.
[280] vr. 8[b].
[281] Aclunî, *a.g.e.*, II, 262.
[282] vr. 9[a].
[283] Manzûmelerin sonunda her manzûm bölümle ilgili olarak hadîsler bir cetvel içinde aslıyla yazılmıştır.
[284] vr. 5[a]; Aclunî, *a.g.e.*, II, 164.
[285] vr. 10[a]; Hadîs kaynaklarında "الأَوْلِيَاء" şekilde gelen bir rivâyet bulunmamakla birlikte, kimi yerde " الْأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ" kimi yerdeyse peygamberlerden sonra "الصَّالِحُونَ" salihler ifadesiyle birlikte hadîslerde geçmektedir. İbn Mâce, "*Sabr ale'l Belâ*", 23/4023, 4024; Tirmizî, "*Mâ Câe fî's-Sabri alâ'l Belâ*" (56/2398).

"Yeryüzünde: Allâh, Allâh diyen kalmadıkça kıyamet kopmayacaktır."[286]

"İşlerde şaşkınlığa düşüp âciz kaldığınızda, kabir ehlinden yardım isteyiniz."[287]

"Hz.Muhammed'in nefsini elinde bulunduran (Allâh 'a yemin olsun ki), hiç şüphesiz, Allâh'ın en sevgili kulları; Allâh 'ı kullarına, kulları da Allâh 'a sevdiren, yeryüzünde hayır ve nasihat için dolaşanlardır."[288]

" Elbette Allâh bu ümmete her yüz yılda din işlerini tecdid eden bir müceddid gönderir."[289]

" Kim bizim dinimizde olmayan bir şey yaparsa o redd olunur."[290]

"Şerîat benim sözümdür, tarîkat benim fiilimdir, hakikat benim halimdir."[291]

"Dostlarım kubbeler altındadırlar; onları benden başkası bilmez."[292]

"Selâmet, yalnızlıktadır."[293]

"Allâh katında derece bakımından insanların en faziletlisi Ebu Bekir es-Sıddîktır. Sonra Ömerdir. Sonra Osman zûn-Nûrîyn'dir. Sonra da Alî kerramâllâhu vechuhu rıdvânullâhi teâlâ aleyhim ecmaîndir."[294]

"Peygamberlerden sonra, Ebu Bekir'den daha faziletli birisi üzerine güneş doğup batmamıştır."[295]

"Kıyamet günü bütün kapılar kapanır, sadece Ebubekir'in kapısı açık kalır."[296]

---

[286] vr. 11[a]; Müslim, 66/234.
[287] vr. 12[b]; Aclûnî, *a.g.e.*, I, 85.
[288] vr. 13[b] ; Ebû'ş-Şeyh İsfehânî, *a.g.e.*, s.47; Sühreverdî, *a.g.e.*, s.60.
[289] vr. 13[b] ; Ebû Dâvud, "Melâhim", 31/4291.
[290] vr. 16[b]- 38[b]; Hadîs literatüründe yaptığımız araştırma neticesinde bu kalıpta gelen bir ifade bulunmamakla birlikte, bu hadîs, hadîs kitaplarında " مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ "(Buharî, "Sulh",5/2697; Müslim, "Akziye",30/1718;" مَنْ أَحْدَثَ فِي دِينِنَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ" (Beğavî, *Şerhu's-Sünne*, I, thk.: Şuayb el-Arnauti- Züheyr el-Şâvîş, Beyrut 1983, s.211) ifade ettiğimiz kalıplarda bulunmaktadır. el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 224.
[291] vr. 16[b]; el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 4.
[292] vr. 17[a] ; Gazâlî, *İhyâ'u ulumi'd-dîn*, Beyrut 2005, s.1725.
[293] vr. 17[a]; Her ne kadar hadîs olarak zikredilse de, temel hadîs kaynaklarında bulunmayıp, Arap atasözü olarak kaynaklarda zikredilmekle birlikte, aynı zamanda tasavvuf literatüründe Veysel Karanî'ye de nispet edilmektedir. Feridüddin Attâr, *Tezkiretü'l Evliyâ*, (trc.: Süleyman Uludağ), İstanbul 2007, s.63.
[294] vr. 20[b]; Buhârî, "Fedâil Ashâbi'n-Nebî", 62/3655; Gazâlî, *a.g.e.*, s.135.
[295] vr. 20[b] ; Ebu Nuaym el-İsfehânî, *Fedâilü'l Hulefâ-i'r-Râşidîn*, (thk: Sulh b. el-Akîl), Medîne 1997, s.38; Hatib el-Bağdâdî, *er-Rihle fî Talebi'l Hadîs,* (thk.: Nureddîn Itr), Beyrut 1975, s.181.

"Benimle meşgul olması, kulumun en önem verdiği bir iş olursa, onun arzu ve lezzetini zikrimde kılarım. Bir de arzu ve lezzetini zikrimde kılarsam, o artık bana aşık olur, ben de ona aşık olurum. Eğer birbirimize aşık olursak, onunla benim aramdaki perdeyi kaldırırım. Bu hal artık onun umumi hali olur. İnsanlar yanıldığında o yanılmaz. Böyle olanların sözleri peygamberlerin sözleri gibidir. Gerçek kahraman onlardır, işte onlar o kişilerdir ki, yer ehline ceza ve bir azab vermek istediğim zaman kendilerini hatırlarım da azabtan vaz geçerim."[297]

"Her kim beni gördü; muhakkak Hakkı gördü."[298]

"Dünya bir leştir, onun ardından gidenler ise köpeklerdir."[299]

"Gariplere müjdeler olsun."[300]

"Nefsinize karşı açlık ve susuzlukla cihad ediniz.Çünkü bu hususstaki mükâfat Allâh yolunda cihad edenin mükâfatı gibidir."[301]

"Dünya, âhiretin tarlasıdır."[302] (27^b)

"Nefsini bilen, rabbini bilir."[303] (27^b)

"En hayırlı zikr gizli yapılandır."[304] (28^b)

"Hafaza meleğinin işitip de duyamadığı bir zikir, İşitip de duyduğu zikirden yetmiş kat daha daha ecirlidir."[305]

"Hz. Âdem'in çamuru 40 günde yoğruldu."[306]

---

[296] vr. 20^b; el-Kâşifî, *Reşâhât Aynü'l Hayât*, (thk.: Asım İbrahim Kayyalî), Beyrut 2008, s.321.
[297] vr. 22^a; Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Hilyetu'l- Evliya ve Tabakatu'l Asfiyâ*, Mısır 1996, c.VI, s.165.
[298] vr. 22^a; Buhârî, "et-Tabîr", 91/6996-6997; Müslim,"er-Ru'ye", 42/2267.
[299] vr. 26^a ; Aclûnî, *a.g.e.*, I, 409.
[300] vr. 26^a ; Aclûnî, *a.g.e.*, II, 87.
[301] vr. 27^a ; Gazâlî, *a.g.e.*, s.965-969.
[302] vr. 27^b; Aclûni, *a.g.e.*, I, 412.
[303] vr. 27^b ; Aclûni, *a.g.e.*, II, 262.
[304] vr. 28^b ; Aclûni, *a.g.e.*, I, 392.
[305] vr. 28^b ; Beyhâkî, *el-Câmiu'l Şa'bu'l Îmân*, (thk: Muhtar Ahmed el-Nedvî- Abdu'lâlî Abdulhamîd Ahmed), Riyad 2003, II , s.64-65.
[306] vr. 28^b ; İsmail Hakkı Bursevî, *Tefsîrü Rûhu'l Beyân*, I, s.99, 136; Gazâlî, *a.g.e.*, s.1635.

"Şüphesiz sizden birinizin teşekkülâtı annesinin karnında kırk günde toplanır. Sonra orada o kadar bir müddet de bir pıhtı olur. Sonra o kadar müddet de orada bir et parçası hâline gelir."[307]

"Kırk gün süreyle Allâh için ihlasla amel eden kimsenin kalbinden diline doğru hikmet pınarları akar."[308]

"Arabı sevmek îmândandır, onlardan nefret etmek ise küfürdür. Kim arabı severse beni sevmiş olur, kim de nefret ederse benden nefret etmiş olur."[309]

"Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisine uysanız doğru yolu bulursunuz."[310]

"Hz. Peygamber: "Ben, Rabbimden Ashabımın benden sonra düşeceği ihtilaf hakkında sordum. Bunun üzerine şöyle vahyetti: "Ey Muhammed! Senin Ashabın benim nezdimde, gökteki yıldızlar gibidir. Bazıları diğerlerinden daha güçlüdürler. Her biri için bir nûr vardır. Öyleyse, kim onların ihtilaf ettikleri meselelerden birini alırsa, o kimse benim nazarımda hidâyet üzeredir."[311]

"Bizden giden gitmiştir, tasarruf edenler kazanmışlardır, zalimlerimizi Allâh affetsin."[312]

"Benim şefaatim ashabıma söven kimseler haricinde (bütün ümmete) mübahtır."[313]

"Ashâbım anılınca susunuz."[314]

"Ümmetimin en şerlileri ashâbıma karşı en cüretli davrananlarıdır."[315]

"Hakkın cezbelerinden bir cezbe, ins ve cinin amellerine denktir."[316]

"Ölmeden önce ölünüz."[317]

---

[307] vr. 28[b]; Buhârî, "Bedu'l Halk", 59/3208.
[308] vr. 28[b] ; Kudâî, *Müsnedü'ş-şihab*, 466.
[309] vr. 29[b] ; Taberânî, *Mu'cemu'l Evsat*, Babu'l-elif, 2537.
[310] vr. 29[b] ; Ebu Abdurrahman es-Sülemî, *Âdâbu's-Suhbe*, s.117.
[311] vr. 29[b] ; el-Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye*, s.48.
[312] vr. 29[b] ;el-Beyhakî, *el-Ba's ve'n-Nüşûr*, 61-62, s.84-85.
[313] vr. 29[b]; el-San'ânî, *et-Tenvîru Şerhu'l Câmi-i's-Sağîr*, (thk: Muhammed İshak Muhammed İbrahîm), Riyad 2011, VI/4878, s.514; Münavi, *Feyzü'l-kadir şerhi'l-Câmii's-sagir*, IV/4895, s.163.
[314] vr. 29[b]; Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebir*, II/1427, s.96.
[315] vr. 29[b]; ebû Na'im el-İsfehânî, *Hilyetü'l evliyâ ve Tabakâtu'l Asfiyâ*, Mısır 1996, II, s.183.
[316] vr. 32[b]; el-Aclûnî, *a.g.e.*, I, 332.

"Her kim yeryüzünde yürüyen ölüye bakmak isterse, Hz.Ebu Bekir'e baksın."[318]

"Hüzün, benim arkadaşımdır."[319]

"Ümmetimin âlimleri, Beni İsrail nebîleri gibidir."[320]

"Âlimler, peygamberlerin mirasçılarıdır."[321]

"Allâh benim gönlüme neyi vermişse, ben de aynısını, Ebû Bekir'in kalbine döktüm."[322]

"Ebu Bekr'in size olan üstünlüğü, namazı ve orucunun çokluğu ile değil, bilâkis onun kalbinden olan bir sır sâyesindedir."[323]

"Her bid'at dalalettir."[324]

"Hakkın cezbelerinden bir cezbe, ins ve cinin amellerine denktir."[325]

2.6.1.9.5. Mensûr Bölümde Sahabeye Âit Sözler [326]

Metinde sahabeye ait sözler veyahut vecîzeler manzûmenin sonunda geçen bir cetvel içinde verilmiştir.

"Allâh'ı anlamaktan aciz olmak onu anlamaktır."[327] (34[a])

---

[317] vr. 33[b]; el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 291.
[318] vr. 33[b]; Sühreverdî, *Avârifü'l Ma'ârif,* Mısır 1939, s.376.
[319] vr. 33[b]; el-Şevkânî, *el-Fevâidü'l Mecmûa fi'l Ehâdîsü'l Mevdûa*, (thk: Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemânî), Beyrût 1995, s.327.
[320] vr. 37[a]; el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 64.
[321] vr. 37[a];İbn Mace, "İftitâh",1/223; Ebu Dâvud, "İlim",24/3641.
[322] vr. 37[a]; İbnü'l-Cevzî, *Kitabu'l Mevzuât*, I , s.319; İbn Kayyım el-Cevziyye, *el-Menarü'l-münif,* (thk.:Yahya b. Abdullah el-Somâlî), Mekke h.1428, 108.
[323] vr. 37[a]; Metin olarak düşündüğümüzde bire bir bu şekilde gelen bir rivâyeti bulamadık. Ancak misallerde vereceğimiz gibi bulduğumuz metinlerin müşterek manayı taşıdığını söylemeliyiz. " لم يفضلكم أبو بكر بكثرة صيام ولا صلاة إنما فضلهم بشيئ كان في قلبه" Tirmizi, *Nevâdiru'l Usûl*, s.201; "ما فضلكم أبو بكر بكثرة صيام و لا صلاة ولكن بشيء وقر في قلبه" Aclunî, *a.g.e.*, II,190.
[324] vr. 38[b];İbn Mâce, "İftitâh" 1/42; Darimî, "Mukaddime",I/ 96.
[325] vr. 40[a]; Aclûnî, *a.g.e.*, I, 332.
[326] Metinde sahabeye ait sözler veyahut vecîzeler manzûmenin sonunda geçen bir cetvel içinde verilmiştir.

2.6.1.9.6. Mensûr Bölümlerde Mutasavvıflara Âit Sözler [328]

Metinde mutasavvıflara ait sözler veyahut vecîzeler manzûmenin sonunda geçen bir cetvel içinde verilmiştir. *Âdâbü'l-müeddeb*'de yer alan tasavvufî kaynaklı sözler şunlardır:

"Velilerin meclislerinde dikkatli olun. Onlar kalp casuslarıdır. Sizlerin kalplerinize girerler ve sırlarınıza ulaşırlar. Onlarla oturduğunuz zaman doğruluk ile oturunuz."[329]

"Üstâdı olmayan kimsenin üstâdı, şeytandır."[330]

"Mürşidi olmayanın dini de yoktur."[331]

"Şeyhi olmayanın şeyhi şeytândır."[332]

"Zahirini mücahede ile süsleyenin, batınını da Allâh müşahede nurları ile süsler. "[333]

"Sana aşktan fani olmak düşer. Çünkü aşk, sevenle sevilen arasında perdedir. Gayriden de fena olmak düşer. Çünkü, sevenle sevilen arasında gayr perdedir."[334]

"Allâh'ın ahlâkıyla ahlâklanınız."[335]

"Allâh resûlü'nün ahlâkıyla ahlâklanınız."[336] (39[b])

---

[327] vr. 34[a]; (Hadîs kitaplarında bulamadığımız bu söz, Hz.Ebubekir'e isnâd edilmektedir.) Gazâlî, *a.g.e.*, s.1229.
[328] Metinde mutasavvıflara ait sözler veyahut vecîzeler manzûmenin sonunda geçen bir cetvel içinde verilmiştir.
[329] vr. 8[b]; Kuşeyrî, *Risâletü'l-Kuşeyrî*, Kahire 1428, s.267.
[330] vr.13[b]; Kuşeyri, *a.g.e.*, Kahire h.1428, s.437; Abdülkerim Kuşeyri, "*Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyri Risâlesi"*, (trc.: Süleyman Uludağ), İstanbul 2009, s.483.
[331] vr.13[b]; Bu söz, kimin söylediği bilinmeksizin, kaynak belirtilmeden ifade edilerek tasavvuf literatüründe farklı eserlerde zikredilmiştir. Eşrefoğlu Rumî, *Müzekki'n-nüfûs*, İstanbul 1291, s.263 (mürşid, şeyh olarak zikredilmiştir.); A. İhsan Yurd-Mustafa Kaçalin, *Akşemseddin'in (Hayatı ve Eserleri)*, İstanbul 1994, s. 332 (Akşemseddin, bu sözü hadîs olarak zikretmiştir.)
[332] vr.13[b]; İsmaîl Hakkî Bursevî, *Tefsîrü Ruhu'l-Beyân*, Dersaâdet h.1331, V, s. 264.
[333] vr.27[a]; Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki'n-nüfûs*, İstanbul h.1291, s.300.
[334] vr.34[a]; Abdulkadir Geylani, *Risâletü'l-gavsiyye*, (trc.: Muhammed Abdullatif), İstanbul 1968, s.40.
[335] vr.39[b]; Sühreverdî, *Avârifü'l-maârif*, s.353; Gazâlî, *a.g.e.*, s.1270.
[336] vr.39[b]; Gerek hadîs literatüründe yaptığımız araştırmalar esnasında, gerekse tasavvufî hadîs literatürü hakkında hazırlanan çalışmalar da bu şekilde bir rivâyete denk gelemedik. bk. Muhittin, Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadîs*, Konya 2001, s. 305.

III. BÖLÜM

*Âdâbü'l-müeddeb'*in Metni

3.1. Nüsha Tavsifi

Âdâbü'l-müeddeb, Amasya Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 05 Ba 1286 numarada kayıtlıdır. Eserin siyah renkte suni deri kaplı yeni bir cildi vardır. Söz başları kırmızı mürekkeplidir. Boyut (Dış- İç) 242x 153- 175x 110 mm ebadında olup toplam 44 varaktan oluşmaktadır. İlk varak boştur. Eser, 2. varaktan itibaren başlayıp, 44. varaka kadar mensûr ve manzûm bölümlerden oluşmaktadır. Eser, Türkçe olarak, esmer cedid kağıda, talik hatla yazılmıştır. Her sayfada 17 satır bulunmaktadır. Te'lif tarihi 1296 (1877)'dır.

Eserin başı: 1[a]

Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

1. Ḥamd-i bî-ḥad ey Ḫudâ aʿẓam penâh
Sensiñ ol aʿẓam muʿaẓẓam pâdişâh

2. Vaḥdet-i ẕâtıñla her ḥikmet nigâh
Kim olur her ḥikmetiñ bir ʿâli râh

3. Öyle ḳā´imdir ṣıfâtıñ yoḳ fenâ
Tâ seniñ ẕâtındadır sırr-ı beḳā

4. Hep seniñ ḥükmündedir eşyâ Ḫudâ
Fâʿil-i muṭlâḳ ki sensiñ kibriyâ

5. Ḫâk'dan iẓhâr ḳıldıñ ḳudretiñ

Ḳudretiñ bildirdi ṣunʿ-ı ḥikmetiñ

Eserin sonu: 43[a]

Diger

1. Ḥamdü lillâh oldu *Âdâbü'l-müeddeb* ihtimâm

Oḳuyan iḫvânımız olsun hemîşe feyż-yâb

2. Baş ḳoyup meyḫâne-i taḥḳīḳa teʾlîf eyledim

Sâlikânı baḥr-i ʿaşḳa eyler elbet inciẕâb

3. İnşirâḥ îrâṣ eder dâʾim ḳılıp ʿâşıḳa

Bî-keder eyler sülûk-ı erbâbın eyler neşʾe-yâb

4. Müddeʿî eylerse râh-ı Ḥaḳḳ'a ger kim ʿitirâż

Var derûnunda mufaṣṣal münkire ḥâżır cevâb

5. ʿÂşıḳāne diñle târiḫ söyledim Mirʾât-nümâ

Oḳu *Âdâbü'l-müeddeb* elde zîbâ-ḫûb kitâb

Sene 1296

Esere başlanırken sürh *Risâle-i Naḳşibendîyye-i Ḫâlidiyye-i Müceddidiyye-i Âdâbü'l-müeddeb* yazılmış, besmelenin ardından ilk beyte geçilmiştir. *Âdâbü'l-müeddeb,* Allâh'a hamd edip, okuyan ihvânın feyz-yab olması istenerek, düşülen diğer tarihle sonlanır.

3.2. Metnin Şekil Özellikleri

Âdâbü'l-müeddeb'de, Türk edebiyatı'nın en çok kullanılan arûzun Remel Bahri'nin müseddes kalıbı olan "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" vezniyle yazılan şiirler ağırlık kazanmaktadır. Gazeller ise, "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" vezniyle nazmedilmiştir. Bu iki kalıp hem ahengi hem de kullanışının kolaylığı nedeniyle Türk şairlerince en çok benimsenen ve kullanılan kalıptır. Hemen bütün nazım şekilleri, özellikle kaside ve gazeller, kıt'a ve şarkılar bu kalıpla yazılmıştır.[337] Bu iki kalıp haricinde hezec bahrinin "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün" vezninde de nazmedilmiş beyitler bulunmaktadır. Bu müsemmen kalıp hezec bahrinin en çok kullanılan kalıbıdır.[338] Son olarak mütekârib bahrinin "Feûlün Feûlün Feûlün Feûlün" vezninde nazmedilmiş olan müseddes murabba bulunmaktadır. Bu, mütekârib bahrinin çok az kullanılan kalıbıdır.[339]

Beyitlerde, vezni kullanma hususunda vasıl, imâle ve zihaf olduğu görülmektedir. *Âdâbü'l-müeddeb,* didaktik bir üslûpla okuyanları ahlâkî ve sosyal açıdan kemâle ulaştırmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla, bu eserde ana gâye sanat olmadığı için bu vezin kusurlarını tabii karşılamak gerekir.

İki kelimenin birleştirilmesi, birlikte okunması mânâsına gelen vasl (ulama), sessiz harfle biten bir kelimeden sonra sesli harfle başlayan bir kelime gelirse, sonraki sessiz, ikinci kelimenin seslisine bağlanarak birlikte okunur. Ulama, aruz ölçüsünde çokça kullanılmış ve şiirde ahenk yaratması bakımından da önemli sayılmıştır. Ulama yapılacak yerde yapılmazsa kulağa hoş gelmeyen bir sekteye, bir kesintiye neden olur.[340] *Âdâbü'l-müeddeb*'de de vasl(ulama) yapıldığı görülmektedir.

6.Kim olur eşyâda ẓâhir vaḥdetiñ

[337] Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı (Nazım Şekilleri- Aruz Ölçüsü)*, Erzurum 1989, s.142-161.
[338] Haluk İpekten, *a.g.e.*, s.70.
[339] Haluk İpekten, *a.g.e.*, s.228.
[340] Haluk İpekten, *a.g.e.*, s.30; Pekolcay, *a.g.e.*, s.83.

Fehm olur her ẕerrelerden ḳudretiñ[341]

596. Eyleyim taʿrîf saña bu derse baḳ

Hep leṭâ´if üzre nâzil feyż-i Ḥaḳ[342]

Türkçede uzun sesli bulunmadığı için kısa heceleri uzun okumaya imâle denir.[343] İmaleyle ilgili örnek beyitler aşağıda verilmiştir:

46. Ger kimi hâdî kimisi kâfirân

Var bu ḥikmette murâdu'llâh inan[344]

287. Baḳma ḫalḳıñ ḥâline ʿamâline

Herkesi ḳoy kendi özge ḥaline[345]

Uzun okunması gereken hecelerin kısa okunmasına mânâsına gelen zihâf,[346] uzun sesli heceleri bulunan Arapça ve Farsça kelimeleri aruz kalıplarına uydurabilmek için yapılan hatadır. *Âdâbü'l-müeddeb*'de görülen bazı zihâf örneklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Ḥamd-i bî-ḥad ey Ḫudâ aʿẓam penâh

Sensiñ ol aʿẓam muʿazẓam pâdişâh[347]

5. Baḥr-i ʿaşḳıñ içre bir ḳavvâṣ olup Mir´ât-nümâ

İncû-veş dilden döker kim bî-bahâ dür-dâneler[348]

---

[341] vr.1[a].
[342] vr.31[a].
[343] Haluk İpekten, *a.g.e.*, s.36; Pekolcay, *a.g.e.*, s.83.
[344] vr.2[b].
[345] vr.15[b].
[346] Haluk İpekten, *a.g.e.*, s.48 ; Pekolcay, *a.g.e.*, s.83.
[347] vr. 1[a].

465. Naḳşî'niñ eñ mübtedî dervîşleri

Sâiriñ olmaz ḳıyâs ekmeleri[349]

Süleyman Efendi'nin *Âdâbü'l-müeddeb*'de genel olarak kafiyeye hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Eserde kullanılan kafiye çeşitleri kullanım sıklığına göre zengin kafiye, tam kafiye, yarım kafiye şeklindedir. Eserde cinaslı kafiye bulunamamıştır. Aşağıda, eserden seçilmiş beyitler üzerinden kafiyelere örnekler verilecektir. Kafiyeler koyu karakterle gösterilmiştir.

Zengin kafiye:

11. Hem anıñlâ buldu eşyâ en**veri**

Kâ´inâtıñ oldu ṣâḥib-ser**veri**[350]

396. Gelmedi bunlardan ekmel bir **velî**

Ṣonrası bunlar olup hem ev**velî**[351]

Tam kafiye:

72. Bir mekân yoḳdur anın-çün vâsiʿ **ât**

Ḳalb-i insândır maḥall-i câlis**ât**[352]

552. Ẕem olunmaz bil ki evlâd-ı ʿAr**ab**

Anlara vâcib muḥabbet müsteḥ**ab**[353]

Yarım kafiye:

[348] vr. 3[a].
[349] vr. 24[b].
[350] vr. 1[a].
[351] vr. 20[b].
[352] vr. 3[b].
[353] vr. 29[a].

193. Bi-ġarażu'llâh mecâlis olsa t**â**

Farḳ eder sırr-ı velâyet intih**â**[354]

214. Evliyâu'llâhı sev dost et sañ**a**

Ger ḥayât üzre gerek ʿuḳbâda t**â**[355]**,**

Kafiye kelimesinin revî harfinden sonra gelen harf, ek, takı ve kelimelere redif denir.[356] Kelime mânâsı "arkadan gelen" dir. Süleyman Efendi, kullandığı rediflerle şiirinin anlamını kuvvetlendirmiş ve âhengini artırmıştır.

1. Var mı bir yaḫşi güzel ʿâlemde raʿnâ **sen gibi**

Var mı bir ḫurşîd ṣûret ḥüsn-i bâlâ **sen gibi**[357]

157. Şeyḫiñe rabṭ eyle ol Allâh-**ilen**

Ṭut lisânıñ ḳalb-i ẕikru'llâh-**ilen**[358]

391. Çün beyân oldu nice esrâr **ʿazîz**

Hep ʿubûdiyyet murâd eẕkâr **ʿazîz**[359]

[354] vr.11[a].
[355] vr.12[a].
[356] Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 2009, s.68.
[357] vr. 5[b].
[358] vr. 9[a].
[359] vr. 20[a].

3.3. Metnin Tesîsinde Takip Edilen Usûl ve Transkripsiyon Cetveli

3.3.1. Metin Te'sîsinde Takip Edilen Usûl

1. *Âdâbü'l-müeddeb* metninin tespitinde tek nüsha halinde Amasya Beyazıt Yazma Eserler Kütüphanesi'nde 05 Ba 1286 numarada kayıtlı bulunan nüsha esas alınmıştır. Ta'lik hat ile yazılmıştır. Bu nüsha Ketebe kaydı taşımamaktadır. Bu bilgilerden hareketle bu eserin başka bir nüshasına erişmek mümkündür.

2.Nüshaların varak numaraları ($^{a\ b}$) şeklinde sayfa solunda verilmiştir.

3.Beyitlere verilen numaralar elimizdeki tek nüshaya göre farklı şekilde yazılan manzûm parçalarla ayrı başlık ile verilmiştir.

4.Metnin dışında bulunan bir yerde (10^{a}) metin okunur olmadığı için fevâid kaydına düşülen notlar şeklinde yazılmıştır.

5. Metinde vezne uymayan yerler dipnotta belirtilmiştir.

6. Metinde verilen âyetlerin, sûre, âyet numarası ve tercümeleri dipnotta verilmiştir.

7.Metinde verilen hadîsler ve tasavvufî sözlerin tercümeleri ve alıntılanan yerler dipnotta verilmiştir.

8. Manzûm bölümlerden sonra zikredilen âyet, hadîs ve mutasavvıflara âit sözler orijinal haliyle yazılmıştır.

9. "Ru´yetu'llâh, Bâreka'llâh, Kelâmu'llâh" gibi Arapça ibârelerde Allâh lafzının önüne kesme işareti konulmuş, bu kelime örneklerdeki gibi ayrı yazılmıştır.

10. Atıf vavları "u, ü, vü" ile, vâv-ı ma'dûleler ise (˘) işaretiyle gösterilmiştir (ḫ˘âce gibi).

11. Farsça ve Arapça kelimelerde bulunan uzun sesliler "'Ââ, Îî, Ûû"; "ḳ" ve "ġ" harflerinden sonra geldiklerinde "Āā, Īī, Ūū" şeklinde yazılmışlardır.

12. Farsça birleşik ve türemiş kelimelerde kelime ile ek arasına kısa çizgi (-) konulmuştur.

13. Özel isimlerin ilk harfleri büyük yazılarak, sonlarına gelen ekler kesme işareti ile ayrılmıştır.

14. Metinde geçen ’olupdur’, ’alupdur’, ’bilüp’ gibi kelimelerde, kelimede kullanılan ’-b’ harfi yerine ’-p’ harfi tercih edilmiştir.

15. Çünki-çünkü; -dür-dir; itdi-etdi; niçün-niçin gibi kelimelerin ikinci şekillerinin kullanılmasına riâyet edilmiştir.

3.3.2. Transkripsiyon Cetveli

ء	ʼ
آ	Â, â
ث	Ş, ş
ح	Ḥ, ḥ
خ	Ḫ, ḫ
ذ	Ẕ, ẕ
ص	Ṣ, ṣ
ض	Ż, ż, Ḍ, ḍ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Ẓ, ẓ
ع	ʿ
غ	Ġ, ġ
ق	Ḳ, ḳ
ك	K, Ñ, G, k, ñ, g

3.3.3. Metnin Bölüm Başlıkları

Risâle-i Naḳşibendîyye-i Ḫâlidiyye-i Müceddidiyye-i Âdâbü'l-müeddeb

Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm (1[a]-2[a])

1. Der Beyân-ı ʿAḳāyid-i Ḥaḳ Sübhanehu ve Teʿâlâ Celle Celâlühu (2[a]-3[a])
2. Ġazel (3[a])
3. Der Beyân-ı Ḥaḳīḳat-ı Muḥammediyye Ṣallallâhu Teʿâlâ ʿAleyhi ve Sellem ve Ẓuhûrât-ı Ervâḥ-ı ʿÂlem (3[a]-4[a])
4. Naʿt-ı Şerîf (4[a])
5. Naʿt-ı Şerîf (4[a])
6. Naʿt-ı Şerîf (4[b])
7. Der Beyân-ı Ḫilḳat-i Muhammediyye-i Ẕâtıyye ve Ẓuhûr-ı Mebdeʾ Ez Âdem Ṣalla'llâhu Teʿâlâ ʿAleyhi ve Sellem (4[b]-5[b])
8. Naʿt-ı Şerîf (5[b])
9. Naʿt-ı Şerîf (5[b]-6[a])
10. Der Beyân-ı Medḥ-i Risâlet-Penâh ve Aḥvâlât-ı Bed-gümrâh (6[a]-6[b])
11. Naʿt-ı Şerîf (6[b])
12. Naʿt-ı Şerîf (6[b]-7[a])
13. Naʿt-ı Şerîf (7[a])
14. Naʿt-ı Şerîf (7[a]-7[b])
15. Der Beyân Âdâb-ı İstiḫâre ve Taʿlîm-i Aḫâvât (7[b])
16. Ġazel (7[b])
17. Der Beyân Ri'āyet -i Âdâb-ı Mürşid (7[b]-8[b])
18. Ġazel (8[b]-9[a])
19. Der Beyân-ı Âdâb-ı Şuġul (9[a]-9[b])
20. Ḳaṣîde-i Evliyâu'llâh Ḳaddesa'llâhu Esrârahum (9[b])
21. Bu Bâb Ṭâlibân Mürşide Terġîble Kâmilânıñ ʿAlâmetleri ve Ḥaḳḳında Lâzım Olân Ḥürmet Beyânındâdır (9[b]-10[a])
22. Ġazel (10[b])

23. Bu Bâb Ṭarîḳatte İstiḳāmetiñ Fâideleriyle Ekmeliñ ʿAlâmetleri ve Nâkışânıñ Terbiyetleri Beyanındadır (10^b-11^a)
24. Ġazel (11^a-11^b)
25. Bu Bâb Meşâyıḫ-ı Naḳşibendîyeniñ Sâirleriñ Üzerine Faẓîleti ve Evrâd-ı Ezkârında Olan Fâide-i Keşîre Beyânındadır (11^b-12^b)
26. Rubâʿî (12^b)
27. Ġazel (12^b-13^a)
28. Bu Bâb Mürşid-i Kâmile Bîʿat Şarṭ Olduğu ve Ḥâlâ Ehlullâh'ıñ Mevcudiyetleri Beyânındadır. (13^a-13^b)
29. Beyit (13^b)
30. Ġazel (13^b)
31. Bu Bâb Ḥikâyet-i ʿAşḳ ve Ezvaḳ-ı Aşḳıñ Dilde Şiddet İnḥirâḳı Beyânındadır(14^a)
32. Ġazel (14^a-14^b)
33. Bu Bâb Ṭâlibânıñ Dûn-himmet ve Tereddüd ve Televvünâtı Beyânındadır (14^b-15^a)
34. Ġazel (15^a)
35. Bu Bâb Ehl-i Tarîḳatiñ Şeriʿate Riʿâyetleriyle Ḳuvvet-i Bâṭınları ve Nefsiñ Fesâdâtı Beyânındadır (15^a-16^a)
36. Müseddes-Murabbaʿ (16^b-17^a)
37. Bu Bâb Ehlu'llâhıñ Keşretiyle Mürşidiñ Ḳılleti ve Münkirânıñ Cehâleti Beyânındadır (17^a-17^b)
38. Ġazel (17^b)
39. Bu Bâb Mürîdânıñ Münkerânla İḫtilâṭdan ve Ekl-i Şürbünden Perhîz Olunması Beyânındadır (17^b-18^a)
40. Münâcaât (18^a-18^b)
41. Bu Bâb Dervîşânlık İddaʿsında Bulunan Aʿdâyı Şerîʿatiñ Beyânındadır. (18^b-19^a)

42. Ġazel (19[a])
43. Bu Bâb Meşayıẖlıḳ İddiʿâsında Bulunan Sürẖ-serleriñ Reviṣâtı Beyânındadır (19[a]-19[b])
44. Ġazel (19[b]-20[a])
45. Bu Bâb Sâlikânı Ḳanâʿate Terġîble Çâr-yâr-ı Rıḍvânu'llâhi'l Meliki'l-Mennân Olmanıñ Faẓiletleri Beyânındâdır (20[a]-20[b])
46. Münâcaât (21[a])
47. Bu Bâb Râbıṭa Ekmele Şarṭ Olup Nâḳışâna Câ´iz Olmadığı ve Münkirâna Beyânındâdır (21[a]-22[a])
48. Beyit (21[a])
49. Ġazel (22[a]-22[b])
50. Bu Bâb Mürîdân Viḳāye ve Meşâyıẖâna Naṣīḥat ve Nâḳışânıñ Terbiyetleri Beyânındadır (22[b]-23[a])
51. Bu Bâb Mürşidiñ Ḳıllet ve Żaʿfiyeti ve Müteḳaddiminde Olan İnsânıñ Ṣıdḳīyyeti Beyânındadır (23[a]-24[a])
52. Bu Bâb Ekâbir-i Naḳşibendî'niñ Terbiyet ve Sülûkleri ve Meşâyiẖ Resminiñ ʿİtirâż ve Cehli Beyânındadır (24[a]-25[a])
53. Ġazel (25[a])
54. Bu Bâb Kerâmet ve Keşfe ʿİtibâr Olunması Bâbındadır (25[a]-25[b])
55. Ġazel (25[b]-26[a])
56. Bu Bâb Amâsya'da Şeyẖ ve Dervişân'ıñ Sürẖ-serlikleriyle Fesâdâtları Beyânındadır (26[a])
57. Ġazel (26[b])
58. Bu Bâb Ṭarîḳat-ı ʿAliyye Maġz-ı Şerîʿat Olduġu ve Mücâhedeye Terġîb ve Çâbük Nefʿı Beyânındadır (26[b]-27[a])
59. Ġazel (27[a])

60. Bu Bâb Rûḥâniyetten İstifâḍe Edemeyen Sâlike Ber-ḥayât Mürşide Bîʿat Beyânındadır (27[a]-27[b])
61. Beyit (27[b])
62. Beyit (27[b])
63. Ġazel (27[b]-28[a])
64. Bu Bâb bu Ṭâ´ifeniñ Mütâbaʿate İṭaʿatleriyle Faẓîletleri ve Erbaʿīnin Âdâb ve Uṣūlleri Beyânındadır (28[a]-28[b])
65. Ġazel (28[b]-29[a])
66. Bu Bâb ʿArâbiyye Ḥaḳḳında İtâʿât ve Riʿâyet ve Ashâb-ı Kirâm'a İṭâle-i Lisân Küfr Olduğu Beyânındâdır (29[a]-29[b])
67. Ġazel (29[b]-30[a])
68. Bu Bâb Meşayıḫa Mürîdâniyle Ṣoḥbet-i Şerʿiyye Elzem Olduġu Beyânındâdır (30[a])
69. Ġazel-i Fârisî Der Münâcât-ı Ḫudâ (30[a])
70. Bu Bâb ʿUlûm-ı Ḳalbe Terġīb ve Teşvîḳ ve ʿİlm-i Ẓâhiriñ şarṭ Olmadığı Beyânındadır (30[a]-31[a])
71. Ġazel (31[a])
72. Bu Bâb Murâkabe-i Eḥadiyyet ve Maʿiyyet ve Aḳrabiyet ve Muḥabbette Olan Aḥvâlât-ı Büṭûn ve Tecellîyât-ı İlâhiyye'nin Ẓuhûrı Beyânındâdır. (31[a]-32[b])
73. Ġazel (32[b])
74. Ġazel (32[b-]33[a])
75. Bu Bâb Ehlu'llâhın "*Mûtû Ḳable En Temûtû*" Sırrına Maẓhariyetleri ve Nihâyet'ün-nihâyeden Meʿat'teraḳḳi Tenezzülleri Beyânındadır (33[a]-33[b])
76. Ḳaṣide-i Der Şân-ı Evliyâu'llâh Ḳaddesallâhu Esrârahum (34[a]-34[b])
77. Bu Bâb Pîrân Ḥażerâtınıñ Kemâlâtıylâ Ḥażret-i Şeyḫiñ Risâle-i Ḳudsiyyeleriniñ Medḥi Beyânındadır (34[b]-36[a])
78. În Medḥıyye Der Şân-ı Ḥażret-i Şeyḫ Ḳuddise Sırruhû (36[a])
79. Tariḫ-i Vefât-ı Ḥażret-i Şeyḫ Ḳuddise Sırruhu (36[a]-36[b])

80. Ġazel (36^{b}-37^{a})

81. Ġazel (37^{a})

82. Ġazel (37^{a}-37^{b})

83. Der Münâcât-ı Ḳâḍiye'l-ḥâcât (37^{b}-38^{a})

84. Tariḫ-i Vefât-ı Şeyḫzâde ʿAbdullâh Bahaeddîn Ḳuddise Sırruhû (38^{a})

85. Der Beyân-ı Aḥvâl-i Murâḳabât (38^{a}-38^{b})

86. Ġazel (38^{b})

87. Bu Maḳāma Münâsib Ġazel (39^{a}-39^{b})

88. Ġazel (39^{b}-40^{a})

89. Ġazel (40^{b})

90. Silsile-i Manẓûme-i Ṭarîḳat-ı ʿAliyye-i Naḳşibendîyye Müceddidiyye-i Ḫâlidiyye Refea'llâhû Derecâtehüm ve Ḳaddesenâllâhu bi-esrârihim (40^{b}-41^{a})

91. Bu Bâb Tercüme-i Ḥâl-i Müellif-i Faḳīr eş-Şeyḫ Süleymân Mir´âtu'llâh Beyânındâdır (41^{a}-41^{b})

92. Ġazel (41^{b})

93. İḫtâr (41^{b}-42^{a})

94. Sebeb-i Te´lîf-i Risâle ve Ḫıtâmuhû Misk (42^{a}-42^{b})

95. Târiḫ (42^{b}-43^{a})

96. Diger (43^{a})

3.3.4. Eserin Transkripsiyonlu Metni

1ª

Risâle-i Naḳşibendîyye-i Ḫâlidiyye-i Müceddidiyye-i Âdâbü'l-müeddeb

Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ḥamd-i bî-ḥad ey Ḫudâ aʿẓam penâh
   Sensiñ ol aʿẓam muʿaẓẓam pâdişâh

2. Vaḥdet-i ẕâtıñla her ḥikmet nigâh
   Kim olur her ḥikmetiñ bir ʿâli râh

3. Öyle ḳā´imdir ṣıfâtıñ yoḳ fenâ
   Tâ seniñ ẕâtındadır sırr-ı beḳā

4. Hep seniñ ḥükmündedir eşyâ Ḫudâ
   Fâʿil-i muṭlâḳ ki sensiñ kibriyâ

5. Ḫâk'dan iẓhâr ḳıldıñ ḳudretiñ
   Ḳudretiñ bildirdi ṣunʿ-ı ḥikmetiñ

6. Kim olur eşyâda ẓâhir vaḥdetiñ
   Fehm olur her ẕerrelerden ḳudretiñ

7. Ol ne niʿmetdir ki verdiñ ʿâleme

ʿAlleme'l-esmâe taʿlîm Âdem'e

8. Erdi Âdem'le bu ʿâlem ekreme

Cümle lüṭfuñ oldu tekrîm Âdem'e

9. Ḳıldıñ Âdem'den ẓuhûr-ı kâ´inât

Eylediñ ol Aḥmedi mirʿât-ı ẕât

10. Nûr-ı Aḥmed'den bi-külli mümkinât

Kün ḫiṭâbıyla bulup sırr-ı necât

11. Hem anıñlâ buldu eşyâ enveri

Kâ´inâtıñ oldu ṣâḥib-serveri

1ᵇ

12. ʿÂlemîniñ oldur ancaḳ rehberi

Ẕât-ı ḥaḳḳıñ müctebâ-yı serveri

13. Eylediñ hem-dem anınla çâr-ı yâr

Ḥazret-i Ṣıddîḳ'ı ḳıldıñ şah-ı gâr

14. Cümle aṣḥâb içre aʿẓam çâr-yâr

Her yerinde ṣad hezâr esrâr var

15. Çün ʿÖmer ʿOs̱mân ʿAlîyyü'l-Murtażâ

Oldular anlar güzîde evliyâ

16. Bil bu z̲âtlar ʿârifân-ı Muṣṭafâ

Tâ bu z̲âtlar çeşm-i nûr-ı enbiyâ

17. Cümle aṣḥâb ḥürmeti-çün yâ İlâh

Aç hidâyet bâbını ver ʿazm-i râh

18. Sen Kerîm Ekrem Ḫudâsıñ ey penâh

Sen ʿAlîm Erḥam Raḥîmsiñ pâdişâh

19. Ey Ḫudâ ʿazze celâliñ heybeti

Ol ʿazîmu'ş-şân ḥaḳḳıñ ḳudreti

20. Ol kemâl-i ḥubb-i z̲âtıñ ʿizzeti

Ol be-ḥaḳḳ-ı nûr-ı z̲âtıñ vaḥdeti

21. Ver bize sen evvel âḫir ḥüsn-i ḥâl

Dâ´imâ lütf eyle ḳıl terfiʿ-i ḥâl

22. Ḳurb-i z̲âtıñdır ġaraż ancaḳ viṣâl

Ey kerîm-i Kirdgâr-ı z̲ü'l-Celâl

23. Aḥmed-i Muḫtâr'a ḳıl hem-dem bizi

Eyleme andan cüdâ bir dem bizi

24. Ḳıl Ḫudâ maḳbûl aña maḥrem bizi

Eyleme mehcûr ṣaḳın andan bizi

25. Ḳıl şerîʿat-len ṭarîḳatde muḳīm

Ḳıl ḥaḳīḳat maʿrifetde müstaḳīm

26. Ḫâdim-i bâb-ı şerîʿat ḳıl ḳadîm

Maḥzen-i feyż-i ṭarîḳat ḳıl ʿalîm

27. Ṣad selâm dâim Resûle âline

Tâ cemiʿ aṣḥâb ehl-i ḥâline

28. Cümleten evlâdınıñ icmâline

Hem daḫi ezvâcınıñ tekmîline

2ª

DER BEYÂN-I ʿAḲÂYİD-İ ḤAḲ SÜBḤÂNEHU VE TEʿÂLÂ CELLE CELÂLÜHU

29. Ẕât-ı Ḥaḳ ẕâtıyla mevcûd ol Ḫudâ

Muttaṣıf ẕâtıyla mevṣûf dâ´imâ

30. Hem ḳadîm ẕâtı ṣıfâtı yoḳ fenâ

Hem bi-lâ-keyf sırr-ı ẕât-ı kibriyâ

31. ʿAḳl-ı idrâk ẕâtına ermek muḥâl

Derk-i idrâkden müberrâ ẕü'l-kemâl

32. Bî-şerîk hem bî-naẓîr ol bî-miṣâl

Beñzemez maḫlûḳa ẕât-ı ẕü'l-Celâl

33. Cümle ḫâlḳ maʿdûm o mevcûd kibriyâ

Sırr-ı ẕâtıyla ḳadîm yoḳ intihâ

34. Kendi hem ẕâtı ṣıfâtıyla beḳā

Ḫâliḳ-ı ʿarż u semâ taḫte'ṣ-ṣerâ

35. Ḳudret-i ẕâtıyla dâim pâdişâh

Kendi ḥükmüyle gedâ ger cümle şâh

36. Ḥâkim-i muṭlaḳ odur bi-iştibâh

Cümle ḫalḳ fânî odur bâḳī penâh

37. Her nuḳūṣatdan ṣıfâtu'llâh berî

Her ḫayâlâtdan münezzeh ol celî

38. Her küşûfâtdan müberrâ ol ġanî

Yoḳ Ḫudâ'nıñ âḫiri hem evveli

39. Bil ki ʿilmu'llâh-lan eşyâ müdâm

Nuṣreti ẕatıyla ʿâlem bi't-tamâm

40. Hem muḥîṭ ʿilmiyle mevcûdâtı tâm

Bil ʿazîz ḫâliḳ aḥad ol ve's-selâm

41. Kîn ihânetden müberrâ ẕât-ı Ḥaḳ

Buġż ʿadâvetden müberrâ ẕât-ı Ḥaḳ

42. Bî-ġaraż erḥam ʿazîzen ẕât-ı Ḥaḳ

İsm-i ẕâtıyla müsemmâ ẕât-ı Ḥaḳ

43. Vaṣf olunmaz kim Ḫudâ aʿẓam Ṣamed

Ẕât-ı muṭlaḳ ẕâtına vaṣṣâf aḥad

2[b]

44. Bil bi-lâ keyf ẕât-ı muṭlaḳ bî-cesed

Vaṣfına sıġmaz ḥurûf teşdîd u med

45. "Kün" ḫiṭâbıyla cemiʿ ervâḥ hemân

Ḫalḳ olup tekmîl bütün ʿâlem o ân

46. Ger kimi hâdî kimisi kâfirân

Var bu ḥikmetde murâdu'llâh inan

47. Hep murâdı üzre mevcûd her ne var

Yorma bu ḥikmetde ẕihniñ ḳıl güẕâr

48. Her birin bir yolda ḳılmıştır ḳarâr

Var bu esrârda murâd-ı Kirdgâr

49. Kimseye ẕulm eylemez Allâh raḥîm

Cümle ʿâlemden Ḫudâ ekrem kerîm

50. ʿİlm u ẕâtıyla Ḫudâ aʿẕam ʿalîm

Cümleden erḥam raḥîm raḥmân ʿaẕîm

51. ʿİlm-i ẕâtu'llâha yoḳ idrâk yaḳīn

Ẕâtına maʿlûm o maʿlûmât hemîn

52. Kendi ʿilmi kendine maḫṣûṣ mübîn

Şirk-i ʿişyân eyleme gel ol emîn

53. Ḥaḳḳı taʿbîrde nuḳūṣât var ḫaṭâ

Bil ʿuḳūl ḳāṣır ʿazîzim añla tâ

54. Ẕât-ı Ḥaḳ ḫâliḳ biz ʿaciz ḳul aña

Sehv eder şânında maḫlûḳ iş bu ya

55. Bil odur erḥam raḥîm raḥmân Ḫudâ

Bil odur ekrem kerîm ekrem ʿaṭâ

56. Bil odur ʿalem ʿalîm maʿlûm Ḫudâ

ʿİlm-i ẕâtıyla bi-lâ-keyf kibriyâ

57. Ru´yetu'llâh var yarın bu ümmete

Her kişi ẕannıyla nâẕır vaḥdete

58. Bî-baṣar aʿmâ giren var cennete

Ol değil âgâh cenâb-ı ʿizzete

59. Ḫâṣ için var ru´yetu'llâh bî-miṣâl

ʿArż olur vech-i cemâli bâ-kemâl

60. Bil bi-lâ derk hem bi-lâ keyf ol cemâl

Görünür ʿuşşâḳa ne-çün ẕü'l-Celâl

3ª

قال سبحانه وتعالى جل جلاله "اَلَآ اِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ اَلَآ اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ"[360] و قال الله تعالى عز و جل" وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْماً "[361] صدق الله العظيم

[360] "İyi bilin ki, onlar Rablerine kavuşma konusunda şüphe içindedirler. İyi bilin ki, O, her şeyi kuşatandır." el-Fussilet 41/54.

ĠAZEL

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

1. Vech-i dîdârıñla uşşâḳıñ bütün mestâneler

Kim mey-i mest-i elest olmuş bütün dîvâneler

2. Raġbet-i "dünyâ ve mâ-fîhâ"[362] kaydından geçip

İḫtiyâr etmiş hĕri[363] bir kûşe-i vîrâneler

3. Vaṣl-ı dîdârıñ ḫayâliyle yanıp ʿaşḳ içre kim

ʿAşḳ odunda kim şehîd olmuş ʿaceb pervâneler

4. Gizlenip ʿâşıḳlarıñ ḥalḳdan nihân olmuş hemîn

Bilmemiş ḳadr-i kemâlin bî-ḫaber bî-gâneler

5. Bahr-i ʿaşḳıñ içre bir ḳavvâṣ olup Mir´ât-nümâ

İncü-veş dilden döker kim bî-bahâ dürdâneler

DER BEYÂN-I ḤAḲİḲAT-I MUḤAMMEDİYYE ṢALLALLÂHU TEʿÂLÂ ʿALEYHİ VE SELLEM VE ẒUHÛRÂT-I ERVÂḤ-I ʿÂLEM

61. Ḥubb-i ẕâtından ḳılıp Ḥaḳ Aḥmed'i

Bâ-kemâl gösterdi vech-i vāḥidi

---

[361] "Ve Allah'ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz." et-Talâk 65/12.

[362] Ebû Hureyre r.a'dan rivâyetle Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: " Dünya melundur, içindekiler de melundur; ancak zikrullah ve zikrullaha yardımcı olanlarla, âlim veya müteallim hariç." Tirmizî, "Zühd" 34 (2322); İbn Mâce,"Zühd", 37 (4112).

[363] "Ya hu anlamında seslenme ünlemi." Türk Dil Kurumu, *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, VII, Ankara 1974; İbrahim Gösterir, *Örnekli-Tanıklı Çorum Ağzı Sözlüğü*, Çorum 2015, s.198

62. Ẕâtına mir´ât edip ol sâcidi

Tâ o mir´âtden bile her ʿâbidi

63. Çünkü maḥbûb eyledi ẕât-ı penâh

Dest-gîr oldu aña ol pâdişâh

64. Eyledi ʿarż-ı kemâlâtın ilâh

Lî meʿallâh bildi ẕâtu'llâh-ı şâh

65.Çün Muḥammed ḥubb-i ẕât-ı kibriyâ

Pes bu ḥubdan enbiyâ vü evliyâ

66. Olmasa ger ḥubb-i şâh-ı aṣfiyâ

Ḫalḳ olunmazdı bu ʿâlem ü Enbiyâ[364]

67. Cümle eşyânıñ olup ḥubb-i aḳdemi

Ṣoñradan Ḥaḳ ḳıldı rûḥ-ı Âdem'i

3ᵇ

68. Tâ cemîʿ ervâḥ u arş-ı aʿẓamı

Pes edip iḥdâṯ vücûd-ı ʿâlemi

69. İş bu ḥubdan eyledi Âdem ẓuhûr

Eyledi ʿâlemin tâ kesb-i sürûr

[364] Alem ü enbiyâ'da vezin tutmamaktadır.

70. Sırr-ı vaḥdet ẓâhir oldu bâ-ʿubûr

Ḳalmadı keşf oldu hep esrâr-ı nûr

71. Çün Muḥammeddir ki ʿayn-ı hubb-ı ẕât

Bil olup insân bu vech-i resmiyât

72. Bir mekân yoḳdur anın-çün vâsiʿât

Ḳalb-i insândır maḥall-i câlisât

73. Soñra ketb oldu haḳāyıḳ ṣûreti

Çıktı ṣûretden aṣâlet heyʼeti

74. Tâ olup ḥubbuñ ṭarîḳat ṣanʿati

ʿAynıdır sırr-ı ḥaḳīḳat sîreti

75. Nefs-ilen ḥub istedi etmek ciḥâd

Ḥubba tâbiʿ oldu pes ʿaḳl-i meʿâd

76. Nefse ġālip oldu ḥubbu'llâh ziyâde

Tâ ki ḥubba gösterip nefs inḳiyâd

77. Ḥaḳ tecellî ḳıldı Şâh-ı Aḥmed'e

Tâ ede daʿvet bu ḫalḳı vāḥide

78. Oldu çün irsâliñe cüml ʿâbide

Bildire Allâh'ı cümle zâhide

79. Şâh-ı Aḥmed'den bilindi vaṣl-ı yâr

Ġayri yoldan kim görünmez ol nigâr

80. Çün anı maḥbûb edip perverdigâr

Ol olup miftâḥ-ı bâb-ı Kirdgâr

81. Mâye-i sırrı Muḥammed'dir bu ḥub

Mebde-i bâb-ı şerîʿatdir bu ḥub

82. Maḫzen-i feyż-i ṭarîḳatdir bu ḥub

Menşe-i vaṣl-ı ḥaḳīḳatdir bu ḥub

قال سبحانه وتعالى جل جلاله " مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ"[365] قال الله عزّ و جلّ" وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ"[366]

4ª

NAʿT-I ŞERÎF

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Sen ey şâh-ı risâlet cümleden ḫilḳatde aḳdemsiñ

Velî âḫir olup irsâl haḳīḳatde mukaddemsiñ

[365] Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. en-Nisâ 4/80.
[366] Ve Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an. ed-Duhâ 93/11.

2. Ẓuhûr-ı nûr-ı ẕâtıñ ẓulmeti mahv etdi ʿâlemden

Şeb-i târîk-i dehr içre olup mâh-ı muḥarremsiñ

3. Sana maḫṣûṣ kemâl-i lütf-i Ḥaḳ var sırr-ı ẕâtıñda

Ne bir baḥr-i kerem lütf-i Ḫudâ ẕât-ı mükerremsiñ

4. Delîl-i ḥüccet-i burhân yeter erbâb-ı inṣâfa

Sen aḫbâr-ı Cenâb-ı Ḥaḳ-lan aʿẓam-ı muʿaẓẓamsıñ

5. Bu ednâ ümmetiñ Mir´ât-nümâ senden ne isterse

ʿİnâyet ḳıl saña maʿlûm sen ol esrâra aʿlemsiñ

NAʿT-I ŞERÎF

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Ḥabîb-i ẕât-ı Ḥaḳ nûr-ı Ḫudâsıñ yâ Resûla'llâh

Resûl sırr-ı ẕât-ı kibriyâsın yâ Resûla'llâh

2. Ẓuhûr-ı mebde-i ʿâlem olubeñ mazhar-ı ṣubḥân

Emîn-i mûnis-i Ḥaḳ Muṣṭafâsıñ yâ Resûla'llâh

3. Yedu'llâhdır yediñ ḥükmüñdedir zîr-i zemîn eflâk

Reîs-i nüh felek ʿarż-ı semâsıñ yâ Resûla'llâh

4. Olup ser-çeşme-i şâhi risâlet zât-ı pâkiñ kim

Haḳīḳatde imam-ı enbiyâsıñ yâ Resûla'llâh

5. Seniñ vasfıñdan ʿâcizdir ḳalem iẓhâr-ı şerm eyler

Kelâmu'llâh-ilen sen müctebâsıñ yâ Resûla'llâh

6. Sezâdır ẕâtıña "innâ fetaḥnâ"[367] şânıña "levlâk"[368]

Olup "ve'ş-şemsi"[369] vechiñ mehliḳāsıñ yâ Resûla'llâh

7. Çerâġ-ı mâh-ı rûyuñ afitâb-ı ʿâlem olmuştur

Cemâlin ḫûrşîd âsâ pür żiyâsıñ yâ Resûla'llâh

8. Kemâl-i şefḳatiñ tekmîl çıkar maḥşerde meydâna

Cemîʿ ḫalḳ çaġrışurlar muḳtezâsıñ yâ Resûla'llâh

10. Şefâʿat ḳıl şu gün Mir´ât-nümâ nâ-çâr olup bî-kes

Şefîʿ-i ʿâṣiyân rûz-ı ḫabersiñ yâ Resûla'llâh

NAʿT-I ŞERÎF

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

4[b]

1. Ey melek sîmâ olup her rûz u şeb âbım saña

Bâreka'llâh ol Ḫudâ vermiş güzel aḥkâm saña

2. İns ü cinn'e maʿnevî ḥükm-i ṣahîhiñ var bugün

İttibâʿ etmiş ḳamu erbâb-ı istiḥkâm saña

[367] "إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحاً مُبِيناً" Meal: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." el-Fetih 48/1.
[368] "لولاك لولاك ما خلقت الأفلاك" el-Aclûnî, "*a.g.e.*", Beyrut 1932, II, 164.
[369] "وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا" Meal: "Güneşe ve onun aydınlığına andolsun." eş-Şems 91/1.

3. Var seniñ ẕâtıñda ḥakkân-i kemâl-i ıṭṭılâʿ

Ümmetiñ ḥâli olupdur ṭıfl iken ilhâm saña

4. Şol ḳadar lüṭf eylemişdir ẕâtıña ol “lem yezel”

Niʿmet-i dünyâya ʿuḳbâyı edip ikrâm saña

5. Hiç ne noḳṣañdır saña bilmezse ḳadriñ ol ʿadüv

Ehline maʿlûm Ḫudâ’nıñ vîrdigi inʿam saña

6. Ey nebî ʿâlî neseb ṣâhib-şeref ḫûrşîd-cemâl

Etmeyen îmân olur kâfir bütün ʿâlem saña

7. Öyle bir ẕât iltifât etmiş saña Mir´ât-nümâ

Hiç ne ġam vardır senin-çün günde biñ bayram saña

DER BEYÂN-I ḪİLḲAT-I MUḤAMMEDİYYE-İ ẔÂTIYYE VE ẔUHÛR-I MEBDE´İ EZ ÂDEM ṢALLA’LLÂHU TEʿÂLÂ ʿALEYHİ VE SELLEM

83. Evvelâ ḫalḳ oldu nûr-ı Muṣṭafâ

Soñra nurundan bu eşyâ enbiyâ

84. Geldi Âdem ḳavmine ḳıldı nidâ

Söyledi vardır Ḥabîb-i Kibriyâ

85. Bak Ḫudâ'nıñ ḳudreti taḥrîrine

Hep nebiyu'llâh gelip tebşîrine

86. Dört kitap gökden inipdir şânına

Cümlesi vaḥy oldu istiḳbâline

87. Ol olupdur Enbiyâ'nıñ serveri

Ol olupdur Enbiyâ'nıñ mefḫari

88. Ol olupdur evliyâ'nıñ enveri

Ol olup âḫir zamân peyġamberi

89. Ḥaḳ anı irsâl edip dîn fetḥine

"Sûre-i İnnâ fetaḥnâ"[370] medḥine

90. "' Urvetü'l vüṯḳā"[371] buyurdu şânına

Geldi Cebrâ´îl hem istibşârına

91. "Aḥsen-i taḳvîme"[372] maẓhar müctebâ

Hem anıñ şânında geldi "ve'ḍ-ḍuḥâ"[373]

[370] Fetih Suresi Mekke'de nâzil olmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'in 48. Suresidir. 29 âyettir.
[371] " Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğruluk sapıklıktan iyice ayrılmıştır. O hâlde, kim tâğûtu tanımayıp Allah'a inanırsa, kopmak bilmeyen sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." el-Bakara 2/256.
[372] " Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." et-Tîn 95/4.
[373] " Güneşe ve onun aydınlığına andolsun." eş-Şems 91/1.

5ª

92. Aḥmed-i Maḥmûd Muḥammed Muṣṭafâ

Ol olup maḥbûb-ı ẕât-ı kibriyâ

93. Hep ḥurûfât-ı kelâmu'llâh ʿayân

Tâ anıñ medḥin beyân eyler hemân

94. Hem anıñ vaṣfından ʿâcizdir zebân

Yok anıñ vaṣfında lâyıḳ bir dehân

95. Ol olup cümle haḳāyıḳ mebdeʾî

Ol olup feyż-i hidâyet menşeʾî

96. Oldur ancaḳ kâʾinâtıñ eşvaḳı

Menbauʿ ṣ-ṣıdḳı Ḫudâ'nıñ ṣıddıḳı

97. Ol olup ḥubb-i Ḫudâ'nın maḫzeni

Ol olup cümle meḥâsin aḥseni

98. Ol olup aḥsenleriñ müstaḥseni

Ol olup sırr-ı ḥaḳīḳat maʿdeni

99. Tâ seni bilmekden ʿâcizdir ʿuḳūl

Ḫaḳ bilir ancaḳ seni tâ pür uṣūl

100. Sen olup ṣâḥib-i şefâʿat yâ Resûl

Maẓhar-ı sırr-ı şefâʿat ḳıl ḳabûl

101. Yâ Nebî ʿafv et bu mir´ât-ı kemteri

Fısḳ-ı işyândan ṭolupdur defteri

102. Defter-i ʿamelimiñ her evraḳı

Hep günâhımdan siyâhdır masṭarı

103. Hep ḫaṭâ işyân olupdur her demim

Bâ-ḫaṭâ cürm üzre her bir enfüsüm

104. Melce´im yoḳ ġayri senden bî-kesim

Sen beni maḥşerde etme münhezim

قال سبحانه وتعالى جل جلاله " مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيماً"[374] كما ورد فِي الحديثِ القدسي " لولاك لولاك لما خلقت الافلاك"[375] صدق رسول الله صلى الله عليه وسلم

5ᵇ

NAʿT-I ŞERÎF

Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün / Mefâîlün

1. Cemâliñ ʿâlem içre nûr-ı Ḥaḳ şems-i hüveydâsıñ

Nübüvvet enveri ḫûrşîd-i ẕât-ı Ḥaḳ teʿâlâsıñ

[374] "Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir." el-Ahzab 33/40.
[375] "Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım." el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 164 .

2. Kelâmu’llâh-ilen ṣâbit seniñ vasf-ı kemâlâtıñ

Seni Allâh bilir ancaḳ tamâmıyla ne raʿnâsıñ

3. Seniñ tek bir cemîl gelmiş değildir dehr-i dehrun içre

Saña beñzer bulunmaz aḥsen-i ṣûretde yektâsıñ

4. Görüp taṣvîriñi Yûsuf hemân iẓhâr-ı acz eyler

Ḳalıp ḥayretde ḥüsnüñden ne zîbâ ḥüsn-i vâlâsıñ

5. Cenâb-ı Ḥaḳ seni maʿṣûm edipdir zelleden maḫfûẓ

Olupsuñ ḫâtim-i şâh risâlet-i pâk mevlâsıñ.

6. Senin medḥiñde var Ḳur´ân u İncîl hem Zebûr Tevrât

Kitâbu’llâh olup irsâl seniñ şânıñda ʿulyasıñ.

7. Saña maḥrem olan bildi seniñ ʿalâlığıñ ʿalâ

Saña ʿalâ dimek ʿalâsın ʿalâdan muʿallâsıñ

8. Seni tefhîm eder mi her ʿaduy-î dîn cehâletde

Ḥaḳīḳat ehline mekşûf Ḫudâ’dan bir muʿammâsıñ

9. Ne bilsin kadriñi bir ʿîtirâż ehl-i şeḳāvet kim

Saña vâḳıf olan añlar ne esrâr içre maʿnâsıñ

10. Unutma yâ nebî Mir´ât-nümâ'yı rûz-ı maḥşerde

Saña maḫṣûṣ şefâʿat seyyid-i dünyâ vü ʿuḳbâsıñ

NAʿT-I ŞERÎF

Fâilâtün /Fâilâtün/ Fâilâtün/Fâilün

1. Var mı bir yaḥşi güzel ʿâlemde raʿnâ sen gibi

Var mı bir ḫurşîd ṣûret ḥüsn-i bâlâ sen gibi

2. Var mı bir miṣliñ ḫalâyıḳ içre ya beñzer saña

Var mı bir aḥsen cemîl ḫîlḳatde zîbâ sen gibi

3 . Var mı bir ifṣaḥ lisân şîrîn zebânıñdan füzûn

Var mı bir fâṣih dehân maʿnâda yektâ sen gibi

4. Var mı bir eşcâr seniñ ḳaddiñ gibi ḳāmet tuta

Var mı bir servî sehî ḳāmetde ṭûbî sen gibi

5. Var mı bir maḳbûl dergâh-ı Ḫudâ fevḳinde kim

Var mı bir nâil-i merâm maḥbûb mevlâ sen gibi

6[a]

6. Var mı bir ẕâtıñ gibi maʿlûm muʿayyen ehline

Var mı bir nâ-ehline müşkîl muʿammâ sen gibi

7. Var mı bir mürsel risâletde saña mânend ola

Var mı bir ḫâtem nebî aʿlâdan aʿlâ sen gibi

8. Var mı bir maṭlûba maẓhar sen gibi bir enbiyâ

Var mı bir miʿrac-güzîn ʿÎsâ vü Mûsâ sen gibi

9. Var mı bir Ferhâd Mecnun sen gibi Mir´ât-nümâ

Var mı bir Mecnûn-ṣıfat mecbur-ı Leylâ sen gibi

DER BEYÂN-I MEDḤ-İ RİSÂLET-PENÂH VE AḤVÂLÂT-I BED-GÜMRÂH

105. Çün Muḥammed server-i peygamberân

Nûr-ı ẕâtından olup ḫalḳ cümle cân

106. Tâbiʿ olmazsa aña bir kes a cân

Kim olur mesdûd der sübḥân hemân

107. Ẓâhiri ḥabl-i şerîʿat Aḥmed'iñ

Bâṭını vaṣl-ı ṭarîḳat Aḥmed'iñ

108. Hem vücûd-ı baḥr-i raḥmet Aḥmed'iñ

Hem ẓuhûr-ı bâ-ḥaḳīḳat Aḥmed'iñ

109. Vuṣlatu'llâh yoḳ Muḥammedsiz ḫaber

Günde ṣâ´im gece kâ´îm olsa ger

110. Ol ḳabûl etmez ḥaḳīḳatde eğer

Haḳḳ'a yol bulmaḳ muḥâl müşkil sefer

111. Reh-nümâyı kibriyâdır ol emîn

Vuṣlatu’llâh ansuz olmaz bil yaḳīn

112. Ol Resûl on sekiz biñ ʿâlemin

Bil aña muḥtâc cemîʿ-i ʿâlem hemîn

113. Ey deyin ben kim Resûl’ün ümmeti

Ḳande dostluḳ ḳande sünnet ġayreti

114. Ḳande farḍu’llâh iṭâʿat ḥürmeti

Ḳande istihlâk-i enfes şehveti

115. Ey şerîʿat ḫâ´ini müflis Yezîd

Ey ṭarîḳat münkiri Ḥaḳ’dan baʿîd

6ᵇ

116. Ey ḫalâyıḳ müfsidi ey nâ-müfîd

Ey urupdur ḳalbine şeyṭân kilid

117. Ey ʿadüvva’llâh-ı meşâyıḫ münkeri

Ey şerrâr-ı nâs iblîs rehberi

118. Ey fesâd ehli fesâdet muḫbiri

Ey teġāfül kâẕibânıñ ekberi

119. Var olup ʿilmiñ ve lakin der zebân

Sen seni ḳıldıñ ziyân ey ġāfilân

120. Ḫâ´ini ḥabl-i şerîʿatiñ her ân

Var ḳıyâmet nâr-ı sûzân gel inan

NAʿT-I ŞERÎF

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

1. Erişmez ẕâtıña yol eger râhım yâ Resûla'llâh

Anıñ-çün nâle-i feryâd âhım yâ Resûla'llâh

2. Mükedder ḫâṭırım her dem geçip ʿişyân ile ʿömrüm

Demâdem cürm edip rûy-ı siyâhım yâ Resûla'llâh

3. Ḳapında ben gedâ muḥtâc perîşan ḥâlime raḥm et

Ki senden ġayri yoḳ cây-ı penâhım yâ Resûla'llâh

4. Ver dergâh-ı lüṭfuñda eger sen kim ḳabûl etseñ

Ḫudâ maḳbûl eder bî-işti bâhım yâ Resûla'llâh

5. Ḳabûle gerçi kim şâyân degil ʿâsî günâhkârım

Şefiʿ-i melce´imsiñ pâdişâhım yâ Resûla'llâh

6. Şefâʿat ḳılmasañ Mir´at-nümâ elbet yanar nâra

Eder kim dâḫil-i nîrân günâhım yâ Resûla'llâh

NAʿT-I ŞERÎF

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

1. Cemâlin âfitâb pertev-i nûr Ḫudâsıñ sen
   Şumûs ẕât-ı Ḥaḳ cihañda ẓâhir mehliḳāsıñ sen

2. Vücûd-ı ẕevâtıñı mevlâ yaratdı menbaʿ il-esrâr
   Haḳīḳat maḥzeni esrâr-ı ẕât-ı kibriyâ señsin

3. Saña lüṭf-ı Ḫudâdır kim olupsuñ eşref-i eşyâ
   Seni aḥsen ḳılıp Ḥaḳ pâdişâh enbiyâsıñ sen

4. Ser-efrâz-ı risâletsiñ olupsun seyyid ʿâlem
   Saña tâbiʿ olup ʿâlem Ḫudâ'ya reh-nümâsıñ sen

7ª

5. Lisân-ı ḥâliyle taṣdîḳ edipdir ẕâtıñı yer gök
   Bilir elbette Ḥaḳ'dan raḥmet ʿarż u semâsıñ sen

6. Kemâl üzre bilmekden seni ʿâciz olup ʿâlem
   Kelâmu'llâh'da medḥ etdi seni ḥaḳ müctebâsıñ sen

7. Seniñ faż̈l u kemâlâtıñ kem âlât ile fehm olmaz
   ʿUḳûl irmez ki idrâkdan müberrâ müntehâsıñ sen

8. Ḳuluñ Mir´ât-nümâ'yı eyleme mehcûr-ı şefâʿatden

Saña muḥtâc olupdur eşfaʿ rûz-ı cezâsıñ sen

NAʿT-I ŞERÎF

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ḳaşlarıñ miḥrâb kaʿbem ḳıble-gâh olmuş baña

Ḥüsn-i ruḥsârıñ maḳām-ı secde-gâh olmuş baña

2. Öyle müştâḳ eylemişdir ol cemâliñ kim beni

Ḳalmışım ḥayretde ʿaşḳıñ ʿazm-i râh olmuş baña

3. Gelmemişdir sen gibi bir ḳadd-i bâlâ ʿâleme

Ḳâmetiñ ṭavr-ı tecellî cilve-gâh olmuş bana

4. "Aḥsen-i taḳvîm"[376] yazılmış levḥa-i pîşâ-nigâh

"Ve'ḍ-ḍuḥâ ve'ş-Şems"[377] rûyıñ bedr-i mâh olmuş baña

5. Ol ne devletdir benim-çün ey melek-simâ melek

Sen gibi bir şâh-ı aʿẓam pâdişâh olmuş baña

6. Ḳalb maḫzûndur ḳuluñ Mir´at-nümâyı ʿafv ḳıl

Yoḳ saña lâyıḳ işim ʿâdet günâh olmuş baña

[376] Meal: "Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." et-Tîn 95/4.
[377] "*a.a*" Meal: "Güneşe ve onun aydınlığına andolsun." eş-Şems 91/1.

NAʿT-I ŞERÎF

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ol ne raʿnâlıḳ güzel aḥsen edip mevlâ saña
   Beñzemez ḥûrî melek ḫûbluḳda bir zîbâ saña

2. Gelmemiş misliñ ḫalâyıḳ içre sen tek bir güzel
   Eylemiş iẓhâr-ı ʿacziyet ḳamu ḥüsnâ saña

3. Ḫilḳati ẕâtıñ olup aḳdem muḳaddem cümleden
   Geldi tebşîriñ için hem Âdem u Ḥavvâ saña

4. Sen ne ẕât-ı muḫteremsiñ ḳadr-i ʿâlî bir nebî
   İnḳīyâd etmiş cemiʿ peygamberân Mûsâ saña

5. Nur-ı ẕât kibriyâsıñ hem imâm enbiyâ
   Bir nebî zîşân iken tâbiʿ olup ʿİsâ saña

7ᵇ

6. Yâ nebî luṭf et ḳuluñ Mir´ât-nümâ ġāyet faḳīr
   Yalvarır bâbıñda bir ʿamâ gedâ ednâ saña

DER BEYÂN ÂDÂB-I İSTİḪÂRE VE TAʿLÎM-İ AḪÂVÂT

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

121. Ḫâlişâne gelse bir ṭâlib saña
   Evvelâ ver istiḫâre sen aña

122. Olmasa maḳbûl-i şâyân iş bu yâ

Ḳıl yedi kez istiḫâre et duʿa

123. Olsa maḳbûl ol mürîd ḥaḳḳı ṭaleb

Ḳalbi taʿlîm ile ver ism-i çalab[378]

124. Böyle bir müddet çalışsın rûz u şeb

Soñra taʿlîm et leṭâ´if etme hep

125. Gel leṭâif ḫamse olduḳda tamâm

Ver nefîy iṯbât aña sen ḳıl ḳıyâm

126. İstiḳāmet üzre lâzımdır devâm

Çokça saʿy etmek gerek bulsañ ḥitâm

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ser-be-ser bâb-ı ṭarîḳatdir ṭarîḳ-i Naḳşibend

Mebde-i râh-ı ḥaḳīḳatde ṭarîḳ-i Naḳşibend

2. Sâlikâne istiḳāmet üzre ḳā´imdir müdâm

Maẓhar-ı sırr-ı şerîʿatdir ṭarîḳ-i Naḳşibend

[378] Celeb yazılmakla birlikte mananın oluşması için Çalab okunması gerekmektedir.

3. Bâ şerîʿatdir esâs hiç ayrılmaz bir ân

Reh-nümâ-yı râh-ı vaḥdetdir ṭarîḳ-i Naḳşibend

4. Dört meẕâhib üzre ẕâhib bendegân-ı ʿâşîḳān

Bendegân-ı ehl-i ṣoḥbetdir ṭarîḳ-ı Naḳşibend

5. Bende-i Şâh-ı Bahâ ol zâhid etme ʿitirâż

Enver-i bâb-ı saʿâdetdir ṭarîḳ-ı Naḳşibend

6. Gör ne niʿmetler saña vird-i Ḫudâ Mir´at-nümâ

Bes saña bir ʿâlî himmetdir ṭarîḳ-i Naḳşibend

DER BEYÂN-I RİʿÂYET-İ ÂDÂB-I MÜRŞİD

127. Çün varıp bir pîre olduñ bende yâr

Sen anıñ emrinde her dem ḳıl ḳarâr

8ª

128. Ṭut rıżâsın her ne derse ol nigâr

Tâ tecellî eylesin ol Kirdgâr

129. Şarṭ-ı aʿẓamdır ṭarîḳatde edeb

Hem edebdir vuṣlata muṭlaḳ sebeb

130. Âteş-i ʿaşḳ içre yan her rûz u şeb

Ġıll u ġışdan ṣâf olup miṣl-i ẕeheb

131. Ḥürmeti ẓâhir u bâṭın ʿâdet et

Çokca taʿẓîm eyle ḳalben râḥat et

132. Her ne fermân etse lüṭf et himmet et

Ṭur ḥużûr üzre kelâm-ı ḳıllet et

133. Sen anı bilmezsiñ amma ol bilir

Ḥaḳ anıñladır müdâim bildirir

134. Bunlarıñ her işleri nefs öldürür

Ger murâd etse seni senden bilir

135. Kendi açmazdan sen açma bir suḫan

Ṭur sükût üzre ʿazîz açma dehân

136. Sen müeddeb ol ḥużûrda bî-zebân

İstifâże ḳıl o meclisde hemân

137. Bir ḫaṭâ etse eger andan ẓuhûr

Kendi ʿisyânıñdır ancaḳ ol ḳuṣûr

138. Baʿżı işte imtiḥân var ṭoġru ṭur

Nefsiñi ḳahr et ʿazîz ol bi-ḫuṭûr

139. Sen aña bir iş buyurma ʿâḳil ol

Ol ne nuṭḳ etse aña sen ḳā´il ol

140. Bil ʿazîziñ pâdişâh sen sâ´il ol

Böyledir feyżin ẓuhûr-ı nâ´il ol

141. Ol ne verse bil saña niʿmetdir ol

Şer görünse ṣûreti himmetdir ol

142. Her ne söylerse ʿaẓîm raḥmetdir ol

Ṣabr ḳıl pes bil ne keyfiyetdir ol

143. Bil ʿazîziñ cümleden ʿazm-i azîz

Hep anıñladır kerem ekrem ʿazîz

144. Şeyḫ-i Ekber'den gerek aḳdem azîz

Ḥaḳḳ-ıla bilmek anı maḥrem azîz

8ᵇ

145. Şeyḫ ḥużûrunda nevâfil eyleme

Farż namazdan ġayri tesbiḥ eyleme

146. Tesbiḥ alma her kelâmı söyleme

Gözleriñ yum ġayre ülfet eyleme

147. Mâl u emlâkiñ fedâ ḳıl yok seniñ.

Bende ḳıl evlâd u ʿiyâliñ ḥaḳ seniñ[379]

148. Emr-i mürşid üzre ol olmaḳ seniñ

İş budur âdâb-ı ʿaziz ṭurmaḳ seniñ

149. Ḥıżr-ile olsa eger şeyḫiñ refîḳ

Öyle bil ister ʿazîziñden ṭarîḳ

150. Ol bu iḫlâṣ ile gel olma ḥarîḳ

Böyledir âdâb ʿazîzim ol daḳīḳ

151. İstifâża eyle olma bî-hużûr

Bir gedâ bil kendiñi ol bî-ḫuṭûr

152. Bir günah-kâr ṭut özüñ bil pür-ḳuṣûr

Geç bu ʿâlemden ḥużûru'llâh'da ṭur

كما وَرَدَه الحديث "اِتّقوا مَجالس الأولِياءَ فإنَّهم جَواسِيسُ القُلوبِ يَدخُلونَ في قلوبِكُم و يطَّلِعونَ على اَسْرَارِكم فاِذا جالَسْتُمو هُمْ فجَالِسُو هُمْ بالصدْقِ"[380]

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

[379] Vezin icâbı evlad iyâl olması daha doğrudur.

[380] " Velilerin meclislerinden sakının. Onlar kalp casuslarıdır. Sizlerin kalplerinize girerler ve sırlarınıza ulaşırlar. Onlarla oturduğunuz zaman doğruluk ile oturunuz." Her ne kadar hadîs olarak rivâyet edilse de yaptığımız araştırmalarda bu sözün hadîs olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak, Tebeu't Tabiîn'i görmüş olan Ahmed b. Âsım Antakî'den rivâyet edilen sözün burada nakledildiğini düşünmekteyiz. " إذَا جَالَسْتُمْ أَهْلَ الصِّدْقِ فَجَالِسُوا بِالصِّدْقِ فَإِنَّهُمْ جَوَاسِيسُ الْقُلُوبِ يَدْخُلُونَ فِي قُلُوبِكُمْ وَيَخْرُجُونَ مِنْهَا وَأَنْتُمْ لا تُحِسُّونَ." "Sıdk ehli ile oturduğunuz zaman sıdk ve doğruluk ile oturunuz. Çünkü onlar kalplerin casuslarıdır. Kalplerinize girer ve çıkarlar, fakat siz hissedemezsiniz." Kuşeyrî, *a.g.e.*, Kahire 1428, s.267.

1. Biz vücûdı mürşidi ʿaẓâm kerâmet bilmişiz

Her kelâm-ı nuṭḳunu ʿaynı reşâdet bilmişiz

2. Şems-i envâr-ı velâyet gün gibi ẓâhir bize

ʿAṣrınıñ ġavṯı kemâl aṣḥâb-ı himmet bilmişiz

3. Bilmeyiz fevḳında bir erbâb-ı irşâd ẕü'l-kemâl

Ḫıżr-veş ʿilm-i ledün ehl-i hidâyet bilmişiz

4. Ṭâlib-i keşf-i kerâmet ṣanma ey zâhid bizi

Biz kerâmet ṣâhibin pek ehl-i âfet bilmişiz

5. Ḥamduli'llâh bilmişiz "el-faḳru faḫri"[381] sırrını

Rütbe´-i faḳrı hemân fevḳu'ṣ-ṣadâret bilmişiz

9ª

6. ʿÂr degildir ḫalḳ içinde Ḥaḳ için olmaḳ reẕil

Biz reẕâlet mesnedin câh-ı vezâret bilmişiz

7. Bilmeyen ey râh-ı ʿaşḳı ḳıymayan öz cânına

Biz anı merkeb gibi şol bî-şerâfet bilmişiz

8. Nâr-ı ʿaşḳa yanmayan esrâr-ı ḥaḳdan bî-ḫaber

"Men ʿaref"[382] sırrında ġāfil ehl-i ġaflet bilmişiz

[381] "Fakirlik, iftiharımdır." Aclûnî, *a.g.e.,* II, 87.

[382] "مَنْ عَرَفَ نفسَه فقد عَرَفَ ربَّه" manası: "Kendini bilen Rabbini bilir." Aclunî, *Kesfü'l-hafâ*, II, 262.

9. Pâk-i ebdan-ı büṭûn etmek gerekdir zâhide

Ṣûretâ zühd ehlini biz bî-ṭahâret bilmişiz

10. Bir kem âletdir kemâlât ehline Mir´at-nümâ

Biz kemâlâtı mücerred bir kem âlât bilmişiz

DER BEYÂN-I ÂDÂB-I ŞUĠUL

153. Eyle on beş kere istiġfâr hemân

Ḥaḳḳ'ı ḥâżır bil seniñle bî-gümân

154. İste Şâh-ı Pîr'den imdâd ol zamân

Râbıṭa ḳıl şeyẖine ol demde cân

155. Mümkün ise ḳıl iki rekʿat namâz

Ṭur ḥużûru'llâh'da Ḥaḳḳ'a et niyâz

156. Oḳu bir Fâtiḥâ üç İẖlâṣ-ı râz

Eyle ihdâ Naḳşibendî pîre sâz

157. Şeyẖiñe rabṭ eyle ol Allâh-ilen

Ṭut lisânıñ ḳalb-i ẕikru'llâh-ilen

158. Ḳalbi meşġûl etme ġayru'llâh-ilen

Allâh Allâh söyle lafẕu'llâh-ilen

159. İsm-i ẕât beş biñ eḳalli yoḳ ʿaded

Bî-ʿaded fermân buyurdu ol Ṣamed

160. Sen ki saʿy et var ise göñlünde derd

Ol ġanî Allâh azîz eyler meded

161. Evvela lâzım fenâ fi'ş-şeyḫ ḥuṣûl

Ṣoñra bundan tâ fenâ hem fî'r-resûl

162. Bu ikidir sâlike ol vuṣûl

Açılır ṣoñra fenâ fî'llâh'a yol

163. Bil ḥużûru'llâh'da gündeñ bir ẕelil

Cümleden maṭlûb u maḳṣûd ol celîl

9[b]

164. Hem odur maḥbûb-ı muṭlak bir cemîl

Reh-nümâ mürşid anıñ-çün bir delîl

ḲAṢİDE-İ EVLİYÂU'LLÂH ḲADDESA'LLÂHU ESRÂRAHUM

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Lâ-mekân şehrinde kim ʿaḳl-ı meʿâd ṣâhipleri

Dâ´imâ Allâh'ı dilde vird-i ẕikr etdiler

2. İştiġāl-i dehrden el çekdiler Allâh için

Gizlenüp ḫalḳdan hemîşe terk-i aġyâr etdiler

3. Kim bu ẕâtlar dâmenin ṭuttuysa pür-nûr eyleyip
ʿÂlemi irşâd edip kim ṣâf-ı envâr etdiler

4. ʿİlm ü ʿirfânı ḥaḳīḳatde olup baḥr-i muḥîṭ
ʿİlm-i esrâr-ı nihânı keşf-i esrâr etdiler

5. "Nahnu aḳrab"[383] sırrını fehm eyleyip ʿayne'l-yaḳīn
Milk-i ʿaşḳ içre demâ-dem ẕevḳ-i dîdâr etdiler

6. Kim bu ṣıddîḳlar kemâlâtıña taṣdîḳ eyledi
Gösterip râh-ı Ḫudâ'yı ḳurb-ı settâr etdiler

7. Kimisi Manṣûr olup söyler Ene'l-ḥâḳ ʿâleme
Ġâfilân fehm etmeyip bu sırrı ber-dâr etdiler

8. Nice ehlu'llâh'ı ʿâlem eyleyip nâ-ḥaḳ şehîd
Bilmeyip bu ʿilm-i râzı ʿâlemi inkâr etdiler

9. Kim olur Mir´at-nümâsın tek muḥibbi evliyâ
Baş koyup dergâhına anlar kim iḳrâr etdiler

[383] "اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ " Meal:" Ve biz ona şah damarından daha yakınız." Kaf 50/16.

BU BÂB ṬÂLİBÂN-I MÜRŞİDE TERĠÎBLE KÂMİLÂNIÑ ʿALÂMETLERİ VE ḤAḲḲINDA LÂZIM OLÂN ḤÜRMET BEYÂNINDÂDIR.

165. Ger bulursañ yed-i ṣaḥîḥ bir kâmili

Baş ḳoyup dergâhınıñ ol sâ´ili

166. Pür irâdet ol Ḫudâ'nıñ nâ´ili[384]

Refʿ eder dilden ḥicâb vü ḥâ´ili

167. Ḫâliṣâne teslim ol ḳul ol hemân

Bir cevâb isterse ver şîrîn-i zebân

168. Bir irâde ḳoyma sende ol zamân

Bil seni ġassâl elinde mürde-cân

169. Ṣâdıḳāne ḫıdmet eyle dembedem

Ḳande olsa sen riʿâyet eyle hem

10[a] [385]

170. Uyḳuda ol cânibe koyma kadem

Ḫânesin farḳ etme ez beytü'l-ḥarem

171. Sen yaḳīninden görürseñ bir cefâ

Gel taḥammül eyle olma bî-vefâ

[384] Hatt'ın bir kısmı silindiği için 1. beytin ilk kelimesi okunamadı. Ancak, ifadenin pür olduğu düşünülmektedir.
[385] Fevaide düşülmüş notlar bulunmaktadır.

172. İmtiḥân eyler seni etme ḫaṭâ

Ṣabr edip ḳahr etme lüṭf et bul ṣafâ

173. Sâde ḫıdmet-ilen ele girmez bu iş

Dâ´imâ evrâd u eẕkârıñ çalış

174. Ṭut ṣalât-ı işrâk u ḍuḥâyı aʿ ẓam iş

Hem de evvâbîn u teheccüd-ilen gör iş

175. Bir keder gelse saña ġāyet ḳatı

Sen hemân ṣabr eyleyip yol nîʿ meti

176. Ẓâhirâ ḳuldan görünse ṣûreti

Bil ḥaḳīḳatde Ḫudâ'dan sîreti

177. Bil ne zaḥmet çekdi bâtın erleri

Pek ezâ gördü ḥaḳīḳat pirleri

178. Bil hemân peygamberân serveri

Çok cefâ ḳıldı Ḳureyş kâfirleri

179. Böylece taḥsil olur gel feyż-i nûr

Ḥaḳḳ-ilen ittimâm olur her bir umûr

180. Her umûruñ melce´i Rabbu'l-ġafûr

Çün odur ḥâliḳ aḥad Rabbu'ş-şekûr

181. Ḥaḳḳa ṭâlib yoḳ gibidir iş bu ân

Ġaflet içre ḳaldı ḳalb mürde-gân

182. Fısḳ u ʿisyândan ṭolupdur bu cihân

Ḥaḳ degil maḳṣûd hemân bir pâre nân

183. Ḳanġı şeyḫiñ ḫoş gelirse meşrebi

Bende ol var ʿaşḳıñ olmaz meẕhebi

184. Ol küşâde eyler saña bir mektebi

Dönme dervişlik Timûr'dan leblebi

قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم " أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الأَوْلِيَاء، ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ "[386] و قال النبي عليه السلام " من رضى عن كل بلاء رضى الله عنه"[387] صدق رسول الله

10[b]

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ẕevḳ-i ṣahbâyı muḥabbet dilde güyâyım size

Dehrde pinhân degil ẓâhir hüveydâyım size

[386] "İnsanların en çok musîbete uğrayanları peygamberler, sonra Allah dostları, sonra sırasıyla onları takip edenler, sonra onları takip edenlerdir." Hadîs kaynaklarında "الأَوْلِيَاء" şekilde gelen bir rivâyet bulunmamakla birlikte, kimi yerde " الْأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ" kimi yerdeyse peygamberlerden sonra "الصَّالِحُونَ" salihler ifadesiyle birlikte hadîslerde geçmektedir. İbn Mâce,"Sabr ale'l Belâ", 23/4023, 4024; Tirmizî, "Mâ Câe fî's-Sabri alâ'l Belâ" (56/2398).

[387] "Kim başına gelen her beladan razı olursa, Allah da ondan razı olur." Tirmizî, "Zühd", 10.

2. Keşf-i râz etmem velî esrârımı ʿalemlere

Neyleyem maʿẕûr olup meʾmûr-ı mevlâyım size

3. Kim ki mecnûndur bilir ʿâlemde taḥḳīḳ raġbetim

Daġ-ı Mecnûn'a devâ erbâb bileyim size

4. Fehm-i idrâkden müberrâ genc-i esrârım nihân

Ey Amasya ehli bir müşkil muʿammâyım size

5. Ger beni ʿâḳil gerek mecnûn ṭutañ Mirʾat-nümâ

Muḳteżâyı bir gedâ ednâyı ferdâyım size

BU BÂB ṬARÎḲATTE İSTİḲÂMETİÑ FÂİDELERİYLE EKMELİÑ ʿALÂMETLERİ VE NÂKIṢÂNIÑ TERBİYETLERİ BEYANINDÂDIR

182. Râh-ı ḥaḳda istiḳāmet gerçi kâr

Müstaḳīm sâlikde feyż-i Kirdgâr

183. Ḳalb olupdur ḫâne-i perver-digâr

Yâr u aġyâr istemez âmir zi-kâr

184. Veẕkuru'llâh[388] sırrını bildiñ a cân

Ẕâkirân meẕkûra etmen terk-i cân

185. Ger seven cânânını taḥḳīḳ-i ʿayân

[388] وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ "Ve Allah'ı çok anınız ki başarıya erişesiniz." el-Enfal 8/45.

Olmaya ġāfil rıżâsından bir ân

186. Kimden almışsañ eger ẕikr-i Ḫudâ

Ol muʿallimdir saña ḳıl iḳtidâ

187. Ḳıl aña ḥürmet riʿâyet dâʾimâ

Çün olup ol reh-nümâyı kibriyâ

188. Ger şerîʿatde muḳīm olmazsa ol

Var diger bir kâmile ol bende ḳul

189. Yed-i ṣaḥîḥ mürşid gerekdir şarṭı şol

Ṭoġru yed-i ekmal mükemmel ṭurma bul

190. Var mükemmelde ʿalâmet ḥüsn-i ḥâl

Yoḳ lisânında muḫâlif ḳīl u ḳāl

191. Ḥak'da ifnâ ḫâliḳında iştiġāl

Ṭut göñül al feyż-i ẕât-ı ẕü'l-Celâl

11ª

192. Ekmele dil verse bir tâlib dilâ

Yoḳ olur göñlünde küll-i mâsivâ

193. Bi-ġarażu'llâh mecâlis olsa tâ

Farḳ eder sırr-ı velâyet intihâ

194. Yed-i ṣaḥîḥ var baʿżı müstaḫlif ẕevât

Ḫalḳı daʿvetci olup Ḥaḳḳ'a o ẕât

195. Yoḳ demem bir şey velî bu müşkilât

Çünkü nâḳısdır sülûk vermez ḥayât

196. Baʿżı ṭâlipde füzûn-ı Ḥaḳ derdi var

Ḥaḳ için eyler müdâim âh u zâr

197. Şeyḫ aña olmazsa gerçi yâr-ı ġār

Ṭâlibi maḳhûr eder bir rûzigâr

198. Ol ki şeyḫiñ şeyḫi olsa ber-ḥayât

Çün alur rûḥâni ṭâlib feyż-i ẕât

199. Ger ḥayâtda yoḳ ise müşkil necât

Tâ olur ṭâlib-i helâk bî-ḥâṣılât

200. Baʿżı ṭâlipde muḥabbet verdi az

Feyẕ-i Ḥaḳ taḥṣiline eyler çü nâz

201. Ẕikr için eyyâm arar tâ ḳış u yaz

Yoḳ ziyân nâḳış gerek şeyḫ ser-firâz

قال سبحانه وتعالى جل جلاله " وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ"[389] صدق لله العظيم " فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا"[390] خلق الله آدم على صورة الرحمن و قال صل الله عليه و سلم " لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى لَا يُقَالَ فِي الْأَرْضِ: اللهُ، اللهُ "[391]

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Dîde-i bâṭınla ol şâhı nigâh etmiş misiñ

Gerçi taḥṣîl-i kemâlât ala etmiş misiñ

2. Kaʿbe-i sırr-ı ḥaḳīḳī mülküne mihmân olup

Ḳaʿbe ḳavseyn maḳāmın ḫân-ḳāh etmiş misiñ

3. Her maḳāmât-ı merâtip fevḳine iḳdâm edip

Kendiñi maḳbûl-i bâb-ı pâdişâh etmiş misiñ

11ᵇ

4. Zaḫm-ı şemşîr-ile sîneñ çâk olup müddeʿî

Ḫançer-i zülfünde yâriñ âh-ı vâh etmiş misiñ

5. Şemʿi ruḫ-sârında cânâniñ yanıp pervâne-veş

Özge cânıñ terkiñi bi-iştibâh etmiş misiñ

---

[389] " Ve Allah'ı çok anınız ki başarıya erişesiniz. " el-Enfal 8/45.

[390] "Onun için sen bizi anmaktan yüz çeviren ve dünya hayatından başka bir şey istemeyen kimselere yüz verme."en-Necm 53/29.

[391] Resûlullah (s.a.v.): " Yeryüzünde: Allah, Allah diyen kalmadıkça kıyamet kopmayacaktır." buyurdular. Müslim, "Îmân", 66/234.

6. ʿÂşıḳānlıḳ iddiʿâsın eyleyen her-dem müdâm

Âteş-i dil-dâr ile bir kerre âh etmiş misiñ

7. Ser verip Ferhâd gibi Şîrîn için ḳanlar döküp

Ol seri kuy-ı nigâra ʿazm-i râh etmiş misiñ

8. İbtilâyı ʿâleme ṣabr eyleyüp ḳılmaḳ duʿâ

Bir duʿâcısın özüñ bir ḫayr-ḫâh etmiş misiñ

9. İstemem lâf-ı güẕâf Mir´at-nümâ'yı bilmiş ol

Sen seni maḥsûb-ı bâb evvel penâh etmiş misiñ

BU BÂB MEŞÂYIḪ-I NAḲŞİBENDİYENİÑ SÂİRLERİÑ ÜZERİNE FAẒÎLETİ VE EVRÂD-I EẔKÂRINDA OLAN FÂİDE-İ KEŞÎRE BEYÂNINDADIR

202. Bir vesîledir Ḫudâ'ya evliyâ

Bende ol gel anlara kesb et ṣafâ

203. Çün velîler nâ´ibân-ı enbiyâ

Evliyâlar reh-nümâ-yı kibriyâ

204. Ḫıdmet etseñ bir ḳula sen iş bu yâ

Ol seni mesrûr eder elbette yâ

205. ʿÂşıḳ olsa bir kişi mevlâya tâ

Ḥaḳ anı kendinde dost etmez mi yâ

206. Bil Ḫudâ'dır cümleden ekrem kerîm

Çün ânındır merḥamet raḥmet raḥîm

207. "Ḳul hüvâllâh eḥad"[392] vâhid ʿalîm

"Ḥayy u Ḳayyumü'ṣ-Ṣamed" Allâh ḳadîm

208. Gel oḳu ḥizbu'l-baḥr hem silsile

Cümle sâdâtdan ʿazîz imdâd dile

209. Ṭut gönül Allâh'a şeyḫin-ilen bile

Hem azîz Ḳur´ân oku ḳalbiñ sile

210. Giceler ḳalḳ ḳıl teheccüd meşġūl ol

Bil bi-lâ keyf ẕâtınâ irmez ʿuḳūl

12ª

211. Aġla yalvar iste Ḥaḳ'dan sâil ol

Böyle buldu hep bulanlar Ḥaḳḳ'a yol

212. Aġlamak lâzımdır ancaḳ ʿâşıḳa

Gözyaşı rehber ṭarîḳ-i maʿşûḳa

213. Ṣıdḳ-lan ṭut her işiñ ol ṣâdıḳa

Yoḳ azîz ḳısmet bu yolda fâsıḳa

[392] "قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ" "De ki: "O, Allah'tır, bir tektir." İhlâs 112/1.

214. Evliyâu'llâhı sev dost et saña

Ger ḥayât üzre gerek ʿuḳbâda tâ

215. Her velîden istifâże ḳıl sezâ

Ḳalb-ilen eyle muḥabbet dâʾima

216. Bâ-ḫuṣūṣ hep Ḫâlidîler ber-uṣūl

Ḫatmine eyle ʿazîmet dâḫil ol

217. Başḳalıḳ yoḳ cümle bir Allâh'a yol

Var ʿazîz-i feyż-i Ḫudâ her yerde bol

218. Ḫâlidî'de bir uṣūl yoḳ ayrılıḳ

Cümlemiz bir cân ʿazîz yoḳ ġayrılıḳ

219. Ḫatmine var eyleme bî-zâr(ı)lıḳ

Eyleme tefriḳ ṣaḳın aġyâr(ı)lıḳ

220. Naḳşibendîlerde var ehl-i kemâl

Bunlara maḫṣūṣ bu hâl ġayre muḥâl

221. Ferd-i vāḥid bunlara olmaz miṣâl

Naḳşîlerde var kemâl-i ẕü'l-Celâl

222. Diñle gel benden naṣīḥat serv-i nâz

Baḳ seniñ-çün var mı mürşid keşf-i râz

223. Baḳ şerîʿat var mı yoḫsa ḥîle-bâz

Var velî şimdi velâkin mürşid az

224. Var idi sâ´ir ṭarîḳiñ ekmeli

Şimdi yoḳdur kâmili var echeli

225. Yoḳ velî onlarda şimdi var dili

Naḳşibendîler ekmel kümmeli

226. Çok idi şeyḫ u meşâyîḫ bir zamân

Ola nisbet-ile yoḳdur iş bu ân

227. Hem ṭuruḳuñ sâ´irinden Naḳşiyân

Var bu ânda ʿârifân-ı mürşidân

12[b]

228. Ḫâdim-i bâb-ı şerîʿat bende-gân

Maẓhar-ı sırr-ı ḥaḳīḳat sâlikân

229. Kâmilânı var ṭarîḳatde hemân

Ehl-i ṣoḥbet dervîşân u mürşidân

230. Var ṭarîḳatlerde şimdi çoḳ dede

Müsteḥaḳdırlar ve lâkin sille de

231. Yoḳ şerîʿat var mahâret ḥîlede

Ol kemâlât gitdi pîriñ kendide

232. İçlerinden gel saḳın etme kelâm

Ḥallerinden bil olur aḫẕ-ı ẓalâm

233. Ḥaḳ degil maḳṣadları dünyâ merâm

Yine sen reddetme görseñ ver selâm

234. İçlerinde vardır ʿâşıḳ fehmi yoḳ

Dersi var ẓâhirde bâṭın ʿilmi yoḳ

235. Bulmadı hiçbir selâmet gitdi çoḳ

Ḥaşr olup taḥte'l-ḥicâbda ḳaldı çoḳ

قال النبي عليه وسلم " اذا تحيرتم في الامور فاستعينوا من اهل القبور"[393]

RUBÂʿÎ

Fâilâtün / Fâilâtün/ Fâilâtün /Fâilün

1. Ṣûfi mürde mürde şanma sen veli ervâḥını

Öyle bir seyf-i Ḫudâdır çoḳ keser kim tîşeden

[393] "İşlerde şaşkınlığa düşüp âciz kaldığınızda, kabir ehlinden yardım isteyiniz." el-Aclûnî, *a.g.e.*, I, 85.

2. Gerçi emvât-ı ḳulûba kim olup var u müdâm

Bir devâ te´sîr eder çıḳdıkda âḫir şîşeden

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün /Fâilâtün / Fâilün

1. Bu ṭarîḳ-ı Ḥaḳ'da yâhu mürşid-i kâmil gerek

Feyż-i rûḥâni taṣarruf ʿâlemi şâmil gerek

2. Eylemez her bir kişi bu yolda ḥall-i müşkilât

ʿAḳl-ı küll ʿilm-i ledün üstâd bir vâṣıl gerek

13ª

3. Ṣanma mürşiddir saña ol gördigiñ her tâc külâh

Var ḳatı berzaḫ bu yolda nice biñ ḥâ´il gerek

4. Elde baḳ var mı şerîʿat ḥabl-i bâṭın ḳuvveti

Ẓâhiri muṭlaḳ şerîʿat ʿilmine ʿâmil gerek

5. Ḫâlḳ desin Mecnun gerek ʿaşḳ ehline Mir´at-nümâ

İl hemân divâne ṣânsun ger kişi ʿâḳıl gerek

BU BÂB MÜRŞİD-İ KÂMİLE BÎʿAT ŞARṬ OLDUĞU VE ḤÂLÂ EHLULLÂH'IÑ MEVCUDİYETLERİ BEYÂNINDADIR.

236. Reh-numun ister cenâb-ı ʿİzzete

Ol seni terfiʿ ede ol vuṣlata

237. Bî-delîl ermek muḥâl ol niʿmete

Ol eder vâḳıf o sırr-ı ḥikmete

238. Bil ʿazîz şâh-ı risâlet serveri

Oldu Cebrâ´îl aña Ḥaḳ rehberi

239. Dinle hem Mûsâ ʿazîz peygamberi

Ḫıżr olup ʿilm-i ledünde perveri

240. Bir su´âliñ olsa tâ şâhâneden

Ṣormaḳ isterseñ ki bi̱ẕẕât kendiden

241. Ṭoġru varsañ bir delil sen bulmadan

Hiç seni ḳorlar mı yâ ol perdeden

242. Sen deseñ yoḳ şimdi mürşidü'l-cevâb

Sende göz yoḳ var velîler bî-ḥisâb

243. Sen deseñ görmez gözüm yâhu cevâb

Ben direm varlıḳ olup sende ḥicâb

244. Var velî ġāyet gözüm et iʿtimâd

Sen ṣaḳın nefsiñce etme ictihâd

245. Çün olup nefsiñden illâ ol fesâd

Ṭurma gel bir kâmile et inḳıyâd

246. Çün olup kâmil ki şems âyîne yüz

Görmeye ister gözüm ḥaḳḳāni göz

247. Bilmege lâzım özünden ṭoġru öz

Böyledir muṭlaḳ ḳulaḳ ṭut ṭoġru söz

13[b]

248. İḥtiyâcıñ var ʿazîz bir rehbere

Reh-numûn ister ḥużûr-ı pervere

249. Bî-delîl yol yoḳ cenâb-ı servere

İttibaʿ et sünnet-i Peyġamber'e

250. Bil olup bîʿat Resûl'üñ sünneti

Gösterip Sıddîḳ'a râh-ı vuṣlatı

251. Sonra Sıddîḳ'dan ki Selmân ḥazreti

Aldı Selmân'dan çü Kâsım nisbeti

BEYİT:

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

1. Ân çonân dervîş kî sâhib-i ʿâḳil-est

Bihterân dervîş ki dâim ḥaḳ perest

ĠAZEL

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Ey Amasya ḫalḳı kim ṣanmañ ziyânım var size

Bir duʿâcı ṣâf-ı dil ṭâhir dehânım var size

2. Seng-i ḫarâsına ger nazm etmege meʾmûr olup

Saḫt-ı dilde kilk-i ʿışḳ-ile nişânım var size

3. Dâr-ı miḫnetden geçip bilmek gerekdir raġbetim

Gel ṭutuñ kim dâmenim dârü'l-emânım var size

4. Ey ḫarîdâr-ı mücevher genc-i esrârım gözet

Bir hediye cevheri genc-i nihânım var size

5. Ṭûṭî-veş şiʿrî şükr-i güftâr olup Mirʾat-nümâ

ʿAndelîb âsâ şükr-i güftâr zebânım var size

قال سبحانه وتعالى جل جلاله " قُلْ اِنَّمَا اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍۚ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ"[394] و قال عزّ و جل " قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ "[395] صدق الله العظيم قال النبى عليه السلام " وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، (لَئِنْ شِئْتُمْ لأُقْسِمَنَّ لَكُمْ)[396]،إِنَّ أَحَبَّ عِبَادِ اللَّهِ إِلَى الَّذِينَ يُحَبِّبونَ إِلَى عِبَادِهِ ، وَيُحَبِّبُونَ عِبَادَ اللَّهِ ، وَيَمْشُونَ فِي الأَرْضِ بِالنَّصِيحَةِ "[397] قال عليه السلام " إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ

[394] (Resûlüm! Onlara) de ki: Size bir tek öğüt vereceğim: Allah için ikişer ikişer ve teker teker ayağa kalkın, sonra da düşünün! Arkadaşınızda (peygamberde) hiçbir delilik yoktur! O ancak şiddetli bir azap gelip çatmadan evvel sizi uyaran bir peygamberdir. el-Sebe' 34/46.

[395] De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin. el-Âl-i İmrân 3/31.

[396] Bu hadîsin kaynaklarını zikrettiğimiz üzere, bu ifadeyle birlikte tasavvuf literatüründe geçmektedir. Ebû'ş-Şeyh İsfehânî, *et-Tevbîh ve't-tenbîh*, (thk: Ebû'l-Eşbâl, el-Mandûh), Medîne h.1408, s.47; Sühreverdî, *Avârifü'l Ma'arîf*, Mısır 1939, s.60.

[397] "Hz.Muhammed'in nefsini elinde bulunduran (Allah 'a yemin olsun ki), hiç şüphesiz, Allah'ın en sevgili kulları; Allah 'ı kullarına, kulları da Allah 'a sevdiren, yeryüzünde hayır ve nasihat için dolaşanlardır." Ebû'ş-Şeyh İsfehânî, *a.g.e.*, s.47; Sühreverdî, *a.g.e.*, s.60

مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا ”[398] صدق رسول الله قال أبو يزيد البسطامی قدس سراه العزيز ”من لم يكن له أستاذ فإن الشيطان أستاذ ”[399] قال الشيخ جنيد بغدادي قدس سراه العزيز ”من لا مرشد له فلا دين له “[400] و قال ”من لم يكن شيخه فشيخه شيطان“[401]

14ª

BU BÂB ḤİKÂYET-İ ʿAŞḴ VE EẔVAḴ-I ʿAŞḴIÑ DİLDE ŞİDDET İNḤİRÂḴI BEYÂNINDADIR

252. Ehl-i ʿaşḳ ʿindinde lâ-şey ʿizz u câh

Derdi yoḳ göñlünde illâ ol penâh

253. Kendi ẕevḳinde olup bir pâdişâh

İstemez şâhânelik bî-iştibâh

254. Yoḳ aña bir dost yaḳīn Allâh hemân

Bir teselli bulmaz ʿâlemden nihân

255. Bir ḫayâl dünyâ vü ʿukbâ lâ-mekân

Olmasa ʿâlem yemez ġam şâdumân

256. Ger saña tevfîḳ ederse ẕât-ı ḥaḳ

Ḥaḳ için ẓâhir olur bir iştiyâḳ

[398] “ Elbette Allah bu ümmete her yüz yılda din işlerini tecdid eden bir müceddid gönderir.” Ebû Dâvud, “Melâhim”, 31/4291.

[399] “Üstâdı olmayanın, şeytan üstâdıdır.” Kuşeyri, *Risâletü'l Kuşeyri*, Kahire h.1428, s.437; Abdülkerim Kuşeyri, *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyri Risâlesi*, (haz.: Süleyman Uludağ), İstanbul 2009, s.483.

[400] “Mürşidi olmayanın dini de yoktur.” Bu söz, kimin söylediği bilinmeksizin, kaynak belirtilmeden ifade edilerek tasavvuf literatüründe farklı eserlerde zikredilmiştir. Eşrefoğlu Rumî, *Müzekki'n-Nüfûs*, İstanbul 1291, s.263 (mürşid, şeyh olarak zikredilmiştir.); A. İhsan Yurd- Mustafa Kaçalin, *Akşemseddin'in (Hayatı ve Eserleri),* İstanbul 1994, s. 332 (Akşemseddin, bu sözü hadîs olarak zikretmiştir.)

[401] “Şeyhi olmayanın şeyhi şeytândır.” İsmaîl Hakkî Bursevî, *Tefsîrü Ruhu'l-Beyân*, Dersaâdet h.1331,V, s. 264.

257. Dilde ʿaşḳu'llâh idince inḥirâḳ şuna bak

Bî-ḳarâr eyler seni ol iftirâḳ

258. ʿAşḳ olup ʿaşḳ ehliniñ ser-mâyesi

ʿAşḳ olup ʿaşḳ ehliniñ mey-ḫânesi

259. ʿAşḳ olup bir şemʿa ḫalḳ pervânesi

ʿAşḳ olup Leylâ bu ḫalḳ dîvânesi

260. Ger diseñ yoḳ bende ʿaşḳdan bir nişân

Var ki bir mürşide teslîm eyle cân

261. Var mıdır ya yoḳ mu eyler imtiḥân

Ṣabr edip ṭur eyler elbette ʿayân

262. Çün cevâhir düşse murdâr çerkese

Bir zamân anda ḳalır geçmez ele

263. Ṣoñra vâṣıl olsa üstâd ekmele

Bir ucuz fiyatla vermez her ele

264. Bir kişi etmişti ġā′ib bir ḥımâr

Bâyezîd der görmeyen ʿaşḳ var mı yâr

265. ʿAşḳ nedir der var idi bir iḫtiyâr

Söyledi gel al bunu ṣâhib ḥımâr

ĠÂZEL

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

1. Âteş-i ʿaşḳıñ hemîşe dilde sûzân eyledi

Cevr-i oduñ yaḳdı beni yandırdı külḫân eyledi

14[b]

2. Öyle mest etdi mi ʿaşḳıñ ezelden kim beni

Senden özge ḳoymadı göñlümde ḥayrân eyledi

3. Şerm-sâr olmuş idim ḫalḳ içre Mecnûndan füzûn

Lüṭf edip ḳıldı ʿinâyet soñra ḫandân eyledi

4. Ger ne mümkün ḫâlimi ʿâlim ki idrâk eylemek

Dost olup ḫalḳdan beni kendinde pinhân eyledi

5. Bir ġarîb bî-çare ṣanman siz beni ʿâlemde kim

Şükr-i li'llâh dost beni kûyunda mihmân eyledi

6. Mihnet u ġamdan ḫalâs etdi beni yâr âferîn

Tâzelendi gülşen-i ʿömrüm gülistân eyledi

7. Zühd ile bulmaḳ ṭarîḳ-ı ḥaḳḳı kim düş-vâr idi

Oldu bir mürşid baña bu yolda meydân eyledi

8. Zâhidiñ zühdünden ikrâhım ki cinnetdir ġaraż

Terk-i dost etdi varıp daʿvâyı ġılmân eyledi

9. Bi-teḳayyüddür aḫî Mirʾât-nümâ dünyâda kim

Ḳalmadı bir müşkilâtı Ḥaḳda seyrân eyledi

BU BÂB ṬÂLİBÂNIÑ DÛN-I HİMMET VE TEREDDÜD VE TELEVVÜNÂTI BEYÂNINDADIR

266. Ṭâlib-i ṣâdıḳ ḳoma sen adıñı

Sil çıḳar dilden ʿiyâl u evlâdıñı

267. Ḥaḳḳ'a maḫṣûṣ eyle gel feryâdıñı

Yoḫsa bil nâkışdır istiʿdâdıñı

268. Mürşide rehber kişiniñ ḥâleti

Bildiren Allâh'ı özge ġayreti

269. Ṭâlibiñ ḥaḳ olsa muṭlaḳ ḥâceti

Pes olur mürşid Ḫudâ'nıñ âleti

270. Baʿżı ṭâlib var ki mürşidân arar

Ol televvün ḥâlde dâʾim bî-ḳarâr

271. Ḫâlişân yoḳ inḳiyâd kendin yorar

Bilmez ol bî-çâre eyler âh u zâr

272. Baʿżı ṭâlib der ki yoḳ mürşid eger

Olmasa ʿâlem olur hep zîr u ber

15ª

273. Bunda yoḫsa Çin'e ʿazm et ḳıl sefer

Dâmeni altında olsa bî-ḫaber

274. Sen Celâleddin olursuñ var velî

Reh-nümâ eyler Ḫudâ bir ekmeli

275. Sen olursañ râh-ı Ḥaḳḳ'ıñ ḳābili

Şems olur mürşid küşâd eyler dili

276. Yoḳ demem ṭâlib bu an eżʿâf-ı ḳatı

Cîfe´i dünyâda seyret ṣûreti

277. Ẕât-ı Ḥaḳ'dan başḳa olsa niyeti

Hiç bulur mu ol ʿazîzim vuṣlatı

278. Bî-ġaraż ʿarż eyle mürşid ṣoḫbetin

Feyż-i Ḥaḳ taḫṣîli olsun niyetiñ

279. Etme dânâlıḳ tamâm al himmetin

Bil teraḫḫümdür ganîmet Elif'ten

ĠAZEL

Fâilâtün/Fâilâtün/ Fâilâtün/Fâilün

1. Ṭâlib-i Ḥaḳ Haḳḳ'a ʿarż iḥtiyâc etmek gerek

Feyż-i Ḥaḳḳ'ı dilde dâ´im indirâc etmek gerek

2. Meslek-i faḳrı ḳabûl etmeksizin olmaz velî

Şâh-ı Edhem gibi terk-i taḥt u tâc etmek gerek

3. "Festaḳım"[402] sırrında ġāfil olma ey ṭâlib ṣaḳın

İstiḳāmet ʿâleminde imtizâc etmek gerek

4. Etme pinhân ʿilletiñ ʿarż et ṭabîb-i ḥâziḳa

Ol ṭabîb-i ḥâziḳ bu derde bir ʿilâc etmek gerek

5. ʿİlm-i ḥikmetdir sen isterseñ eger Mir´at-nümâ

Çoḳ riyâżet üzre baṭnıñ pekçe aç etmek gerek

BU BÂB EHL-İ ṬARÎḲATİÑ ŞERİʿATE RİʿÂYETLERİYLE ḲUVVET-İ BÂṬINLARI VE NEFSİÑ FESÂDÂTI BEYÂNINDADIR

280. Evvelâ elzem şerîʿat ṣohbeti

Pes anıñladır ṭarîḳat ḳuvveti

[402] "فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلاَ تَطْغَوْاْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ" Meal: "Öyle ise emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tövbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür." el- Hûd 11/112.

281. Yoġ-ise elde şerîʿat ḫilʿati

Şüphesiz yoḳdur ṭarîḳat nisbeti

15[b]

282. Cümleden aḳdem şerîʿatdir ṭarîḳ

Pes şerîʿat-len ṭarîḳatdir refîḳ

283. Ol ṭarâ´iḳ içre var baḥr-i ʿamîḳ

Fehm edip sırr-i ḥaḳīḳat ol daḳīḳ

284. Gel ʿazîzim eyle dâ´im inzivâ

Nefs ü şeyṭân etmesin ta ber-havâ

285. Pes murâdu'llâh saña reddet sivâ

Ol bu demde tâ ʿalel-ʿarş istivâ

286. Raġbet etme gel bu dünyâ mâline

Düşme ḫalkıñ pâyine pâ-mâline

287. Baḳma ḫalḳıñ ḥâline ʿamâline

Herkesi ḳoy kendi özge ḥaline

289. Bir kişi senden ṣorar mı bir kesi

ʿÂleminñ lâzım degil terbîyesi

290. Her kişi kendi elinde kendisi

Ger gerek ṭoġru gerek var ḥîlesi

291. Baḳmasın düşmân saña nefsiñ yeter

Her fenânıñ evvelî ondan beter

292. Her deh meẕmûm yollara nefsiñ gider

Ḫalḳ hemân şeyṭân için bühtân eder

293. Sen saña nefsiñ saña senden yaḳīn

ʿArẕ edip bir fiʿle sen olsañ ḳarîn

294. İrtikâb etseñ anı ol dem hemîn

Baʿdehû taḥrîk eder iblîs laʿîn

295. Fehm olunmaz kim bu nefsiñ ḥîlesi

Ḥîle-kârlıḳda ḳatı çoḳ bilmesi

296. Ṣanma dostluḳdur bu nefsiñ cilvesi

Bir ʿaceb sille bu nefsiñ sillesi

297. Her fesâdıñ mebdeʾî andan ẓuhûr

Her ḳuṣûruñ evvelâ andan murûr

298. Her günâhıñ menbaʿı ol bâ-ḫuṭûr

Ḥâlleri kibr u ġaḍab ʿucb u ġurûr

299. İstemez girmek ebed ʿulviyete

Dâʾimâ mâʾil özü süfliyete

16ª

300. Hep cidâl etmekde ḥaḳḳāniyete

Râżı olmaz ḥaḳ olan keyfiyete

301. Ḥîlesi çok yoḳ işinde bir ḳarâr

Her işinde ʿâḳıbet var bir żarar

302. Ol ʿadüv bed-baḫta ger her kim uyar

Şüphesiz andan ʿuḳûbâtlar duyar

303. Naḳşibend aḥvâline diñle güzel

İttibâʿ sünnet ʿazîmet-len ʿamel

304. Terk-i bidʿat keşreti ẕikrâram meʾl

Yoḳ ʿazîz taʿṭîl-i ẕikru'llâh eḳal

305. Kim demiş bu ẕâtlara bir söz ḫaṭâ

İncinir ervâḥ-ı cümle Enbiyâ

306. Vâriṣ-i Peygamberân bu evliyâ

Bunları maḥbûb idinmiş Kibriyâ

307. Bil bu ẕâtlar kenz-i Raḥmân oldular

Vâḳıfân-ı ẕât-ı Yezdân oldular

308. Ġavṣ-i aʿẓam sırr-ı sübḥân oldular

Kaʿbe-i taḥḳīḳa derbân oldular

309. Bil ḥaḳīḳatde bu ẕâtlar pehlivân

Bil taṣarrufda bu ẕâtlar mürşidân

310. Bi'l-aṣâle vâriṣ-i Peygamberân

Hep ḥaḳāyıḳ ehli bunlar ʿârifân

311. ʿÂlem-i ġaybdan olup bunlar ḫabîr

ʿÂlem-i ġayba olup bunlar vezîr

312. Muḫbir-i Mevlâ bu ẕâtlar bî-naẓîr

Lî meʿallâh oldular bunlar emîr

313. Setr olup bunlar ʿazîz tahte'l-ḳıbâb

Şems-i Ḥaḳ bunlar cihânda mâhitâb

314. Bunlara dil ver hemân ḳıl intisâb

Bilmeyen oldu ḫarâbân ender ḫarâb

315. Seyr ʿani'llâh'da bu ẕâtlar padişâh[403]

Hem beḲābi'llâh'da meşhûdân nigâh

316. Dedi dânişden bî-iştibâh

Seyr-i fi'l eşyâda bunlar ehl-i câh

16[b]

قال سبحانه وتعالى جل جلاله " مَا أُبَرِّئُ نَفْسِيۚ اِنَّ ال نَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّوء "[404] وقال عز وجل "مِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهۚ "[405] صدق الله العظيم قال النبى صل الله تعلى عليه السلام " مَنْ أَحْدَثَ فِي دِينِنَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَدٌّ "[406]قال النبى عليه السلام " الشَّريعَةُ أقوالي ، وَالطَّريقَةُ أفعالي ، وَالحَقيقَةُ أحوالي "[407] صدق رسول الله

MÜSEDDES MURABBAʿ[408]

Feûlün/ Feûlün/ Feûlün/ Feûlün

1. Delîl oldu fenâ fi'llâha ehlu'llâh

Bilindi ḥikmet-i esrâr ẕâtu'llâh

2. Veliyu'llâh olup miftâḥ-ı bâbu'llâh

Açıldı perde ẓâhir oldu nûru'llâh

---

[403] Vezne uymamaktadır.

[404] "Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi." el-Yusuf 12/53.

[405] "Onlardan kendine zulmedenler vardır." el-Fâtır 35/32.

[406] El-Beğavi, *Şerhu's-sünne*, (thk.: Şuayb el-Arnauti- Züheyr el-Şâvîş), Beyrut 1983, s.211; el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 224.

[407] el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 4.

[408] Müseddesler arasında, Müseddes Murabbaʿ olduğuna dair herhangi bir bilgi tespit edemedik. Cem Dilçin, *Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 1983.

3. Hemân maṭlûb-ı ʿazîz envâr vechu’llâh

Ḫudâ’dan ġayri yoḳ maksûd-ı cemâlu’llâh

4. Muḥâl bulmaḳ bu yolda ḫod-be-ḫod envâr

Seni taʿmîr ede evvelce bir miʿmâr

5. Gerek mürşid idip pes vâḳıfu’l-esrâr

Ki terḳīb eyleye dîdârına Ġaffâr

6. Hemân maṭlûb-ı ʿazîz-i envâr vechu’llâh

Ḫudâ’dan ġayrı yoḳ maksûd cemâlu’llâh

7. ʿUbûdiyyet maḥall-i imtiḥân dünyâ

Hünerdir bunda etmek kendini kimyâ

8. ʿUbûdiyyet için ḫalḳ eyledi Mevlâ

Değil maṭlûb ʿazîz bu ṣûret-i eşyâ

9. Hemân maṭlûb ʿazîz-i envâr-ı vechu’llâh

Ḫudâ’dan ġayri yoḳ makṣûd cemâlu’llâh

10. Bu dünyâ bir ḫayâldir ʿâḳıbet zâ´il

Buña mâ´il olur mu olsa ger ʿâḳil

11. Degil ʿaşḳ ehli Ḥaḳ'dan ġayriye sâ´il

Ġarâż-ı dîdâr degildir cennete ḳā´il

12. Hemân maṭlûb ʿazîz envâr-ı vechu'llâh

Ḫudâ'dan ġayri yoḳ maḳṣûd cemâlu'llâh

17ª

13. Bu dünyâda ne vardır raġbete şâyân

Baḳarsıñ ortada bir ʿarṣa-i vîrân

14. Gelen gitmek de var mı bir gelen insân

Nihâyetde peşîmân olsa ger sultân

15. Hemân maṭlûb ʿazîz envâr-ı vechu'llâh

Ḫudâdan ġayrı yoḳ maḳṣûd cemâlu'llâh

قال عز و جل " كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ"[409] صدق الله العظيم

BU BÂB EHLU'LLÂHIÑ KEŞRETİYLE MÜRŞİDİÑ ḲILLETİ VE MÜNKİRÂNIÑ CEHÂLETİ BEYÂNINDADIR

317. İş bu ânda çünkü bildiñ yoḳ nebî

Mürşidân azdır velakin var velî

318. Baʿżı gör inkârına ḳā´il dili

Şimdi efzûndur velî min evveli

[409] "Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır." er-Rahman 55/26-27.

319. Çoḳ veliyu’llâh cihânda iş bu ân

Ḳahvelerde keşret içre ṣanma cân

320. Kûşe-´i vaḥdetde mestûrdur cihân

Sen seni terk et ẓuhûr eyler hemân

321. İmdi vardır bir bölük ehl-i fesâd

ʿİlmine maġrûr olup eyler ʿinâd

322. Hiç veliyu’llâha etmez iʿtimâd

Ḥaşr olur cehliyle olmaz ber-murâd

323. Der veliyu’llâh ki ḳanda iş bu nâs

ʿAḳl-ile ṣûret ṣanıp eyler ḳıyâs

324. İçlerinde az olur ʿârif-şinâs

Ol cehâlet birbirinden inʿikâs

325. Fiʿl-i ṣûfîden müberrâ evliyâ

Haḳ-ile dâ´im muʿarrâ evliyâ

326. Ḳanda isterseñ hüveydâ evliyâ

Kâşifü’l esrâr-ı eşyâ evliyâ

327. Sende var mı gerçiden bir keşf-i râz

Bir delîl olmaḳ gerekdir feṯḥ-i râz

328. Boş yere olmaz bu söz ey aḳlı az

Bunları Ḥaḳ gizledi gel olma ḳaz

17[b]

329. Sen veliyu'llâhı fehm etmeñ muhâl

Sende lâzımdır anıñ tek bir kemâl

330. Anları mestûr edipdür ẕü'l-Celâl

Anları bilmek muḥâldir ehl-i ḥâl

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

1. Bende-i maḳbûl-i dergâh-ı Ḫudâdır evliyâ

ʿÂrifân-ı sırr-ı ẕât-ı kibriyâdır evliyâ

2. Evliyâ kimdir anı bir müddeʿî fehm eylesin

Ta maḳāmât-ı ʿale'l-ʿarş istevâ[410]dır evliyâ

3. Evliyâ şol ẕât-ı ekremdir nebîler vârişi

Bâ-velâyet nâibân-ı enbiyâdır evliyâ

[410] "الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى" Türkçesi: "Rahmân, Arş'a kurulmuştur." et-Taha 20/5.

4. Evliyâdır Âdem oġlu Âdemi Âdem eden

Vâṣıl eyler ẕât-ı Ḥaḳḳ'a reh-nümâdır evliyâ

5. Evliyâ bir ḥalde ẓâhir ḥâl bilmez bâṭının

Bâṭın içre pâdişâh-ı etḳiyâdır evliyâ

6. Zühdüyle ṣanma veliler meşrebin ṣûret-perest

Zühdiden ṣâf-ı muṣaffâ müntehâdır evliyâ

7. Evliyâlar bâbına bende oldu bu Mir´at-nümâ

Anıñ için bende-gân evliyâdır evliyâ

كما ورد في الحديث القدسي "أولیائ تحت قبابی لا یعرفهم غیري"[411]

BU BÂB MÜRÎDÂNIÑ MÜNKERÂNLA İḪTİLÂṬDAN VE EKL-İ ŞÜRBÜNDEN PERHÎZ OLUNMASI BEYÂNINDADIR

331. Olma münkerlen ṣaḳın hem-dem ebed

Ṣoñra bil eyler seni bir derde bend

332. Ṭurma bir yerde ʿazîz ṭut nuṣḥ u pend

Hem kelâm etme ṭeʿâmın eyle red

333. ʿAks-i ḥalinden olur ṣıḳlet şedîd

Ḳabż eder ḥâli urur ḳalbe kilid

[411] "Dostlarım kubbeler altındadırlar; onları benden başkası bilmez." Gazâlî, *a.g.e.*, Beyrut 2005, s.1725.

334. İnḳibâżından olan var çoḳ mürîd

Bil selâmetdir ḳaçıp olmaḳ baʿîd

18ª

335. Şeyḫ Bahâ´eddîn imâmü'l-ʿâşiḳīn

Ṣakınıp ḫalḳdan hemîşe sâlikîn

336. Birbirinden ḥıfẓ ederdi ḫâliṣīn

Ḳanda ḳaldı münkire olmaḳ ḳarîn

337. Çünkü sâlik her biri bir başḳa ḥâl

Baʿżı kere inbisâṭ baʿżen ṣıḳāl

338. Birbirinden aḫẕ olur hem intiḳāl

Olmasın çün sâlikân taġyîr-i ḥâl

339. Var żarar bir dem añın-lan ṭurmadan

Bir cevâb etmek daḫi hem ṣormadan

341. Hem de aḥbâbıyla aḥbâb olmadan

Çoḳ olur ẓulmet kelâmın añmadan

342. Bu faḳīr gördüm bir ʿâşıḳ bir zamân

Oldu bir münkirle câlis râḳibân

343. Tîz hemân bir ḫastalıḳ oldu ʿiyân

Bir teveccüh-ilen selâmet buldu cân

344. Olsa bir ṣiḳletle müşkil dilde derd

Sen ki ġusl et şarṭı ammâ mâ-i berd

345. Gitmese pes söyle yâ feʿâl meded

Ṣoñradan Ḳur´ân tilâvet eyle red

346. Var ise ʿöẕrüñ olur hem âb-ı germ

Der ʿaḳab gel eyle ecre böyle hem

347. Defʿi güç bulmaz iseñ bundanda nerm

Tîz ḫaber ver şeyḫiñe sen etme şerm

348. Ḫalḳ-ilen pek eyleyince iḫtilâṭ

ʿÂlemiñ ḥâli ṭutar vermez ṣırâṭ

349. Baʿżı kerre ḫasta eyler bi-neşâṭ

Baʿżı kere ḳalbde ḳalmaz inbisâṭ

قال النبى صل الله عليه السلام " السَّلاَمَةَ فِي الْوَحْدَةِ "[412] صدق رسول الله

[412] "Selâmet, yalnızlıktadır." Her ne kadar hadîs olarak zikredilse de, temel hadîs kaynaklarında bulunmayıp, arap atasözü olarak kaynaklarda zikredilmekle birlikte, aynı zamanda tasavvuf literatüründe

MÜNÂCAÂT

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

1. Meded ḳıl ḥâlime herhalde giryân olmuşum yâ Rab

Esîr oldum bu kâfir nefse tuġyân olmuşum yâ Rab

18[b]

2. Saña rûy-ı siyâhımdan yüzüm yoḳdur diyem ʿafv et

ʿİnâyet maġfiret senden peşîman olmuşum yâ Rab

3. Seniñ emr-i şerîfiñ üzre bir kâr etmedim aṣla

Bu naḳṣ-ı cehille ser-keşte-i civân olmuşum yâ Rab

4. Rıżây-ı bâbıña bend et beni bir ġayre sevḳ etme

Hevây-ı nefsle zîra girîzân olmuşum yâ Rab

5. İlâhi mürşidim ser-çeşme-i ġavṯ-i cihân ḥaḳḳı

Beni bir dem baña ḳoyma perîşân olmuşum yâ Rab

6. Ṭurup dergâhıña Mir´at-nümâ feryâd eder eyvâh

Kapıñda ṭurmayıp aġlar ki nâdân olmuşum yâ Rab

BU BÂB DERVÎŞÂNLIK İDDAʿSINDA BULUNAN AʿDÂYI ŞERÎʿATİÑ BEYÂNINDADIR

350. Şimdi dem-keş var ṭarîḳatden çok Yezîd

Elde yoḳ ḥabl-i şerîʿatden baʿîd

Veysel Karanî'ye de nispet edilmektedir. Feridüddin Attâr, *Tezkiretü'l Evliyâ,* (trc.: Süleyman Uludağ), İstanbul 2007, s.63.

351. Kendi ʿilmince olup bir müctehid

Tâ enâniyetde iblisden şedîd

352. Hiç şerîʿatsiz olur mu râh-ı Dîn

Böyle mi fermân Rabbu'l-ʿâlemîn

353. Yok mudur Kur´ân Hadîṣ kûtâh-bîn

Bî-şerîʿat mı ṭarîḳ-ı vâṣılîn

354. Bî-başarlıḳdan ẓuhûr eyler bu söz

İḳtiżâ etmezdi ṭoġru görse göz

355. Ḥaḳ için ṣâfi muṣaffâ olsa öz

Aḥsen-i ṣûretde seyr eylerdi göz

356. Ceẕbedir nefsânî dilde ẕevḳine

ʿAşḳ deyip mubṭil göñülde şevḳine

357. Sevḳ edip şeyṭânıña bilmez meşḳine

Aldanıp iblîsiñ ol teşvîḳine

358. Hiç olur mu ehl-i ʿaşḳda terk-i farż

Oldur ʿâşıḳ sünneti eylerse farż

359. Ehl-i ʿaşḳ oldur ki ṣâfi bî-ġaraż

ʿAşḳ degil muṭlaḳ budur cehl-i maraż

360. Yoḳ riʿâyet sünnete farża ebed

Yoḳ ʿamel bir meẕhebe Allâh meded

19ª

362. Boynuna şeyṭân urup muḥkem kemend

Kendine ṣorsañ ṭarîḳ-ı Naḳşibend

363. Var ṭarîḳ-ı Naḳşibendîyim diyen

Naḳşî olmaz boş bu daʿvâ eyleyen

364. Ey bu Naḳşî iddiʿâsın eyleyen

Naḳşibend olmaz şerîʿat bilmeyen

365. Başḳa mı bâb-ı şerîʿatden ṭarîḳ

Gayri mi sırr-ı ḥaḳīḳatden ṭarîk

366. Ayrılır mı hiç şerîʿatden ṭarîḳ

Bil şerîʿatdir aṣâletden ṭarîḳ

367. Oldu mîraṯ-ı peder bir ḫân-ḳāh

Var pirinç bir ḳaç ġurûş iḥsan-ı şâh

368. Almasın şehriyemi çün pâdişâh

Gösterip bir ḥırḳa tâc ḫalḳa külâh

369. Bâ-ḫuṣûṣ yoḳ ẕikr-i cehrî Naḳşîde

Bir ṣahîh yed yoḳ icâzet kendide

370. Ẕikr-i cehriyle dönüp ol tekyede

Cemʿ olur ʿavret-i ricâl ol seyrede

ĠAZEL

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Böyledir ʿaşḳ ehli bil her ḥâlde dünyâdan geçer

İstemez bâb-ı rıżâdan ġayr-i eşyâdan geçer

2. Bî-teʿalluḳdur Ḫudâ'dan başḳa bilmez ʿâşıḳān

Ġarḳ olur envâr-ı ʿaşḳa ẕevk-i uḳbâdan geçer

3. Râh-ı ʿaşḳ içre bugün Mecnûn olan ʿâşıḳ yarın

Vâṣıl-ı mevlâ olur bî-şüphe Leylâ'dan geçer

4. Söyleme terk-i melâmet etmeyiz biz ẕâhide

Ṣanma böyle mest olan ʿâlemde sevdâdan geçer

5. Ẕâhidiñ aldañmanız tesbiḥiniñ peyvendine

Vermese Ḥaḳ rızḳı bir gün lâ der illâdan geçer

6. Kim yanarsa âteş-i ʿaşḳ içre ger Mir´at-nümâ

Şüphesiz ḳalmaz göñülde ḫavf-i nîrândan geçer

BU BÂB MEŞAYIḪLIḴ İDDİʿÂSINDA BULUNAN SÜRḪ-SERLERİÑ REVİŞÂTI BEYÂNINDADIR

19[b]

371. Var muḳallidlikde şeyḫ-i kâẕibân

Yoḳ edeb ʿilm-i ṭarîḳat müflisân

372. İddiʿâ eyler ben oldum mürşidân

Fehm eder câsûs u ḳulûb ehli o ân

373. Bir yoluñ ehl-i ḍalâlet var bu ân

Mürşidânlıḳ iddiʿâsında hemân

374. Yoḳ edeb sırrı ṭarîḳatden nişân

Şüphesiz mülḥid-i şeḳāvet ehl-i cân

375. Baʿżı var mey nûş edip esrâr atar

Der bize mevrûṣ olup pîrden bu kâr

376. Aṣlı yoḳ ḥâşâ bu maʿlûm âşikâr

Pîrine bühtân eder ol ḥîle-kâr

377. Medḥ edip Kur´ân'da Allâh dervişi

Hiç kabul eyler mi kâr-ı fâhişi

378. ʿAşḳ deyip meydan olan ol âteşi

Ḥaḳ diye daʿvâ ḳılar müfsid işi

379. Bil degil bunlar müeddeb şayḳulu

Ola bunlar-ilen cehennem ṭopṭolu

380. Görmemiş mıḳrâż bıyıḳlar râfiżû

Tâ muḥarremde olurlar kayġulu

381. Bakma cânım bunlarıñ bir ḥâline

Sen ṣaḳın aldanma ḳīl u ḳāline

382. Hiç muḥabbet yoḳ Resûl'uñ âline

Seb ederler âline aṣḥâbına

383. Çün dedim bir bir deliler ḥâlini

Eyledim taʿrîf güzel aḥvâlini

384. Ṭutma gel sen bunlarıñ aḳvâlini

Bildirir ʿilm-i şerîʿat ḥâlini

ĠAZEL

Fâilâtün /Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

1. Ṭutmadıñ müfsid ṭarîk-ı ḥaḳḳı ʿisyân eylediñ
   Bil ḫaṭâ ḳıldıñ bu sözde sâdâ noḳṣân eylediñ

2. Ḳīl u ḳāl etmek nedir nâ-ḥaḳ yere aṣḥâb için
   Bî-edeb sözler düzüp aṣḥâba bühtân eylediñ

20ª

3. Ehl-i sünnet iddiʿâsın etme ey kâẕib ebed
   Bir ʿacem ḫâin kelâmın elde burhân eylediñ

4. Var mı bir maḳbûle şâyân elde mażbûṭ bir sened
   Bi-sened ey müddeʿî daʿvâyı şeyṭân eylediñ

5. Bir hadîṯ âyet mi vardır bunda bilmem bir delîl
   Bir iki mevżûʿ kelâmı ḫalḳa ʿîlân eylediñ

6. İctiḥâd bâbında aṣḥâbıñ biri-çün yoḳ ḫaṭâ
   Müctehid ʿilmin muḳallid sen mi mîzân eylediñ

7. Böyle sû´i ʿitiḳādla ḫaşr olursañ ʿâḳıbet
   Şüphesiz âḫir mekânıñ bil ki nîrân eylediñ

8. Ḫâdim-i bâb-ı şerîʿatdir ṭarâiḳ ehli bil

Sen bu yolda kendiñi maṭrûd-ı pîrân eyledin

9. Cümleten[413] ʿaşḳ ehli baş ḳoydu imâmeyn-i ʿaşḳına

Sen seni ṣanma muḥibbi şâh-ı merdân eyledin

10. Öyle bend ol kim velîler bâbına Mir´ât-nümâ

Çünkü ḥaḳḳı bâṭılı sen anda evzân eylediñ

BU BÂB SÂLİKÂNI ḲANÂʿATE TERĠÎBLE ÇÂR-YÂR-I RIḌVÂNU'LLÂHİ'L MELİKİ'L-MENNÂN OLMANIÑ FAŻİLETLERİ BEYÂNINDÂDIR.

385. İḫtiyâr eyle ḳanâʿat gûşesin

Ẕikr'le ṣayḳılla dil âyînesin

386. Terk edip gel ʿâlemin endîşesin

Eyleme vîrân göñül gencînesin

387. Bilmese insân ger insâniyeti

Hiç bilir mi ṭoġru vaḥdâniyeti

388. Bil degil ṣûretde insân hey´eti

Giyinir meşrebde ḥayvâniyyeti

[413] Cümle ʿaşḳ ehli şeklinde okunursa vezin düzelir.

389. Farḳ nedir insân-ile ḥayvâniyyetiñ

Ẕikr olup tefrîḳ-i insâniyyetiñ

390. Bilmese fermân-ı vaḥdaniyyetiñ

Farḳı yoḳ insan-ile ḥayvâniyyetiñ

391. Çün beyân oldu nice esrâr ʿazîz

Hep ʿubûdiyyet murâd eẕkâr ʿazîz

392. Gel hemân ol bende-i settâr ʿazîz

Ẕât-ı Ḥaḳ'dan yoḳ ġanî cebbâr ʿazîz

20[b]

393. Sen ʿubûdiyyetde noḳṣân eyleme

Saʿy edip taḳdîre bühtân eyleme

394. Var irâde elde ʿişyân eyleme

Kendiñi menfûr-ı Yezdân eyleme

395. Enbiyâdan ṣoñra bil efḍal velî

Şâh-ı Ṣıddîḳ u ʿÖmer ʿOsmân ʿAlî

396. Gelmedi bunlardan ekmel bir velî

Ṣonrası bunlar olup hem evvelî

397. Bil ki sen bunlar nebîler cânıdır

Ta ki bil bunlar velîler ḫânıdır

398. Cümlesi derd ehliniñ dermânıdır

Cümlesi ʿilm-i ledün ʿirfânıdır

399. Her birinde var niçe esrâr-ı Ḥaḳ

Her birinde var niçe envâr-ı Ḥaḳ

400. Bunları medḥ eyledi muḫtâr-ı Ḥaḳ

Bunları maḳbûl edip settâr-ı Ḥaḳ

401. Yoḳ ʿazîz bunlardan aʿẓam evliyâ

Oldu bunlar cân u cism enbiyâ

402. Oldu bunlar sırr-ı ẕât-ı kibriyâ

Oldu bunlar ṣâfiyân etḳiyâ

قال عز وجل "وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ"[414] صدق الله العظيم و قال عليه السلام "أعظم الناس درجة عند الله الذاكرون افضل ولي ابو بكر الصديق و بعده عمر الفاروق و عثمان ذوالنورين و على كرم الله وجهه رضوان الله تعالى عليهم أجمعين"[415] و قال عليه السلام " والله مَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَلَا غَرَبَتْ بَعْدَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ عَلَى أَفْضَل مِنْ أَبِي بَكْرٍ"[416] و قال

[414] "…Unuttuğun zaman Rabbini an." el-Kehf 18/24.

[415] Allah katında derece bakımından insanların en faziletlisi Ebu Bekir es-Sıddîktır. Sonra Ömeru'l Fârûktur. Sonra Osman zûn-Nûrîn'dir. Sonra da Alî kerramâllâhu vechuhu rıdvânullâhi teâlâ aleyhim ecmaîndir. (Hadîs literatüründe, metin olarak bu şekilde bir rivâyete rastlayamadık. Ancak, tespit edebildiğimiz hadîsler itibariyle sahabenin fazileti açısından, bu manaya gelen hadîsler bulunduğunu gördük.) Buhârî, "Fedâil Ashâbi'n-Nebî", 62/3655; Gazâlî, *a.g.e.*, s.135.

[416] Ebu Nuaym el-İsfehânî, *Fedâilü'l Hulefâ-i'r-Râşidîn*, (thk: Sulh b. El-Akîl), Medîne 1997, s.38; Hatib el-Bağdâdî, *er-Rıhle fî Talebi'l Hadîs*, (thk.: Nureddîn Itr), Beyrut 1975, s.181.

عليه السلام " ما ينبغي لقوم فيهم أبو بكر أنْ يتقدم عليه غيره "[417] و قال عليه السلام " اَلْيَوْمَ تُسَدُّ كُلُّ فُرْجةٍ اِلاَّ فُرْجَةُ اَبِي بَكْرٍ "[418] صدق رسول الله

21ª

MÜNÂCÂT

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Yâ ilâhi bâb-ı lüṭfuñdan ʿinâyet gözlerim

İltifât-ı maʿnevî luṭf et beşâret gözlerim

2. Gözlerim gözler ʿazîz dergâh-ı bâbıñ lüṭfunu

Bunca müddetdir ḳabûl-i isticâbet gözlerim

3. Baḥr-i lüṭfuñ bî-nihâyet bende bî-ḥad iḥtiyâc

Sâ´ilim iḥsân buyur ver her ne ḥâcet gözlerim

4. Bir muʿciz ḳıṭmîrim bâbıñda yoḳ benden kilâb

Bir żaʿîf kelbem kapuñda istiḳāmet gözlerim

5. Seyyid-i Şâh İmâm-ı Enbiyâ ḥaḳḳı Ḫudâ

Ḳıl revâ her ḥâcetim bâb-ı icâbet gözlerim

6. Çâr-yâr hem şehîdân-ı imâmeyn ʿaşḳına

Maẓhar-ı feyż-i ṭarîḳatde tamâmet gözlerim

---

[417] İbnü'l-Cevzî, *Kitabu'l Mevzuâ*t,(thk.:Abdurrahman Muhammed Osman), Medine 1966, I, s.318; " لا ينبغي لقوم فيهم أبو بكر أن يؤمهم غيره " Bu hadîs, Tirmizînin hadîsinde bu şekilde geçmektedir. (Tirmizî, "Menâkıb",46/16).

[418] "Kıyâmet günü bütün kapılar kapanır, sadece Ebubekir'in kapısı açık kalır." el-Kâşifî, *Reşâhât Aynü'l Hayât*, (thk.: Asım İbrahim Kayyalî), Beyrut 2008, s.321.

7. Ġavṣ-i aʿẓam mürşidim ol Şâh-ı ʿİṣmet ḥaḳḳı-çün

Cümle pîrân ḥaḳḳı-çün terfîʿi ḥâlât gözlerim

8. ʿArżuḥâl etdi saña Mir´ât-nümâ yâ Rab meded

Ḳalmışım tîh-ı ḍalâletde hidâyet gözlerim

BU BÂB RÂBIṬA-İ EKMELE ŞARṬ OLUP NÂḲIṢÂNA CÂ´İZ OLMADIĠI VE MÜNKİRÂNA BEYÂNINDÂDIR.

403. Râbıṭa lâzım gerekdir ekmele

Nâḳıṣa olmaz velev ki kâmile

404. Ekmele ruḫṣat olur yoḳ echele.

Tâ fenâ fi'llâha mâlik kümmele

405. Sâlike iblîs diler vermek ḫuṭûr

Nâkıṣân şeklinde hem eyler ẓuhûr

406. Sâliki ol ânda eyler bî-ḥużûr

Mübtedi bilmez nedendir bu fütûr

407. Ger fenâ fi'llâh ise şeyḫiñ yaḳīn

Râbıṭa eyle aña sen ol emîn

408. Ol mübârek ṣûrete girmez lâʿîn

Girmek isterse yanar ol dem hemîn

BEYİT:

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Bend-i âhın-lan murâbıṭ ol velîler bâbına

Ḳurb-ı Ḥaḳḳ'a rükn-i aʿẓamdır ʿazîzim râbıṭa

21[b]

409. Bende var ḥâżır senin-çün bir suʾâl

Dâʾimâ göñlüñde büt emlâk-i mâl

410. Ger Ḫudâ'dan ġayride bir işti̇ġāl

Râbıṭa olmaz mı mâl evlâd u ʿıyâl

411. Bir delîliñ olsa ẓâhirde refîḳ

Ayrı andan bir yere ṭutuñ ṭarîḳ

412. Sen ġarîb ḳaldıñ o dem ṣaḥrâ ʿamîḳ

Olmadı ḥâsıl murâdıñ ol daḳīḳ

413. Şeyḫ-i şüyûḫ *ʿârif-i ʿavârif* nâm kitâb

Anda naḳl etdi kelâm-ı müsteṭâb

414. Şeyḫ-i ʿAbdulḳārî'den her ḫiṭâb

Râbıṭa elzem buyurdu el-cevâb

415. Sûre-i Yûsuf'da burhân tefsîri

Basṭ edipdir haḳāyıḳ-ı enveri

416. Söyledi ẕikriñ eñ aʿẓam serveri

Râbıṭadır bildiren ol perveri

417. Hem Şihâb İbn Ḥacer şerḥ-i kitâb

Baḳ teşehhüdde beyân etdigi bâb

418. Râbıṭa ḥaḳḳında oldu hep cevâb

Gel mufaṣṣal oldu anda etme ḫâb

419. Şeyh Gazalî İmâm-ı Kâmiyâb

Vardır *İhyâu'l-ʿUlûm* ulu kitâb

420. Oldu beḥḥâṣ hem teşehhüdde cevâb

Râbıṭa baḥṣinde mefhûm-ı ḫiṭâb

421. İbn ʿAbbâs'dan rivâyet ol sürûr

Bakdı ol mir´âta ḳarşı bî-ḳuṣûr

422. Görmedi kendi cemâlin bî-ḫuṭûr

Serveri ol kâ´inât etdi ẓuhûr

423. Şeyḫ Şaʿrâni vü Cüneyd ser-ṭâ´ife

Çok maʿârifde beyân-ı ʿârife

424. Var taṣavvufda ḥaḳāyıḳ maʿrife

Eyledi tafṣîl ne ḥâcet taʿrife

425. Etme zâhid râbıṭa ḥaḳḳında ḳāl

Şeyḫ-i Ekmel reh-nümâyı ẕü'l-Celâl

22ª

426. Râbıṭa olmazsa dâ´im iştiġāl

Bulmaz ol sâlik cemâl-i bâ-kemâl

427. Hep taṣavvuflarda biñ yıldan beru

Râbıṭa baḥṣinde ṗek çoḳ söz ṭolu

428. Var ḥadîṣ âyetle ṣâbit gel oḳu

Boş yere daʿvâ ne lâzım ṭur geri

429. Ḫace-i aḫrâr maʿrûf evliyâ

Sûre-î Yûsuf'da tefsîr etdi tâ

430. Râbıṭa olmazsa gitmez mâsivâ

Şeyḫ-ilen ḥâṣıl Cenâb-ı Kibriyâ

431. Şeyḫ Suyûṭî eyledi keşf-i kelâm

Gör ne söyler bunda ol-ẕât kirâm

432. Hem taḥiyyâtda Resûl'e ol selâm

Şüphesiz bil râbıṭa makṣad merâm

433. Mollâ Câmî eyledi pek ḫoş beyân

Bil ki ol ʿallâme-i ʿaṣr-ı cihân

434. Şeyḫine merbûṭ olursa sâlikân

Feyż-i Ḥaḳ dâ´im anın-landır hemân

قال سبحانه وتعالى جل جلاله " فَادْخُلِي فِي عِبَادِيۡ وَادْخُلِي جَنَّتِي "[419] و قال عز و جل " يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ "[420] كما ورده في الحديث القدسي " إِذَا كَانَ الْغَالِبُ عَلَى عَبْدِي الاشْتِغَالُ بِي جَعَلْتُ نَعِيمَهُ وَلَذَّتَهُ فِي ذِكْرَى ، فَإِذَا جَعَلْتُ نَعِيمَهُ وَلَذَّتَهُ فِي ذِكْرِي عَشِقَنِي وَعَشِقْتُهُ ، فَإِذَا عَشِقَنِي وَعَشِقْتُهُ رَفَعْتُ الْحِجَابَ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ وَصِرْتُ مَعَالِمًا بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَلا يَسْهُو إِذَا سهى النَّاسُ ، أُولَئِكَ كَلامُهُمْ كَلامُ الأَنْبِيَاءِ ، أُولَئِكَ الأَبْطَالُ حَقًّا ، أُولَئِكَ الَّذِينَ إِذَا أَرَدْتُ بِأَهْلِ الأَرْضِ عُقُوبَةً وَعَذَابًا ذَكَرْتُهُمْ فَصَرَفْتُ ذَلِكَ عَنْهُمْ "[421]قال رسول الله صل الله تعالى عليه و سلم " مَنْ رَآنِي فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ "[422] صدق رسول الله

22[b]

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Bir muḳaddes ḫâne-i feyż-i Ḫudâ'dır ḳalb-i şeyḫ

Maḫzen-i esrâr-ı ẕât-ı kibriyâdır ḳalb-i şeyḫ

[419] "(İyi) kullarımın arasına gir ve Cennetime gir." el-Fecr 89/29-30.
[420] "Ey îmân edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun." et-Tevbe 9/119.
[421] "Kulum benim ibadetim ile meşgul olursa, Onun gönlünü, bolluğunu ve lezzetini zikrime koyarım. Ne zaman ki onun bolluğunu ve lezzetini zikrime koyarım. O bana aşık olur ben de ona aşık olurum. O bana aşık ve ben de ona aşık olunca onunla benim aramdaki perdeleri kaldırırım. Böylece O'nunla benim aramda gizlerim. O, diğer insanlar yanıldığı zaman yanılmaz. Onların sözleri Peygamber sözüdür. Onlar gerçek kahramanlardır. Onlar öyle kimselerdir ki, yeryüzüne bir ceza veya azap vermek istesem, onların hatırı için bu belayı vermekten vazgeçerim." Ebû Nuaym el-İsfehânî, *Hilyetu'l- Evliya ve Tabakatu'l Asfiya*, Mısır 1996, VI, s.165.
[422] "Her kim beni gördü; muhakkak Hakkı gördü." Buhârî, "et-Tabîr", 91/6996-6997; Müslim,"er-Ru'ye", 42/2267.

2. Bir tehî vîrâne ṣanma sen anı ẕâhid saḳın

Bir mükemmel ḫân-ḳāh-ı Muṣṭafâ'dır ḳalb-i şeyḫ

3. Mekteb-i vaḥdetde gel ʿilm-i ledündür dersinden al

Her maʿârifde muʿallim âşinâdır ḳalb-i şeyḫ

4. Kendi taṣvîriñdir ol âyinede seyr etdiğiñ

Öyle mir´âtı mücellâ pür żiyâdır ḳalb-i şeyḫ

5. Bilmiş ol Mir´ât-nümâ'yı Ḥaḳ için bir ṭoġru söz

Ṭâlibân-ı Ḥaḳḳ'a ancaḳ müḳteżâdır ḳalb-i şeyḫ

BU BÂB MÜRÎDÂN-I VİḲÂYE VE MEŞÂYIḪÂNA NAṢÎḤAT VE NÂḲIṢÂNIÑ TERBİYETLERİ BEYÂNINDADIR

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

435. Olsa bir muḫliṣ mürîd dâḫil saña

Verme bir yüzden ṣaḳın ḥâ´il aña

436. Bir hediyye istese vermek saña

Yoḳ iẕin mecẕûb ise dönder aña

437. Var ʿazîz ʿâşıḳ mürîdân şimdide

Cân verir ḳoymaz irâdet kendide

438. İstemez almaḳ maḳām ceẕbede

Bir muḳābil al olursa sende de

439. Bir mürîd teslîm olursa aç ya ṭoḳ

Bil ḥaḳīḳatde anıñ bir mâlı yoḳ

440. Gerçi böyle oldu âdâb-ı ṭuruḳ

Sen ṣaḳın vaḳt-i fesâddır ḳanma çok

441. Var hediyye almanıñ çok ḫaṣleti

Vermek almaḳdır eñ aʿẓam sünneti

442. Baʿżen icrâ eylemek bu ḥâleti

Giderir muṭlaḳ ʿazîz farżîyyeti

443. Âsitânda oldu bir dervîş ḳadun

Pek ḳatî muḫliṣe ġāyet bir ḫatun

444. Şeyḫe altun verdi bir ev al ṣatun

Soñra daʿva etdi biñ altun ḫatun

23ª

445. Bî-ġaraż olmaḳdır evvel şeyḫ kişi

Ekl u şurb etmek degil her âteşi

446. Kendüye olsa muvâfiḳ dervîşi

Ol zamân sünnetdir icrâ bu işi

447. Bil mürîdu’llâh emânetdir saña

Sen ġażab etme ʿ inâyet ḳıl aña

448. Bir muḫâlif iş ederse ger saña

İt naṣîḥat ḳıl teraḥḥüm sen ana

449. Ḥasbeten lillâh teveccüh et yaḳīn

Cehd edip himmetle Ḥaḳḳ’a ḳıl ḳarîn

450. Bî-ġaraż lillâh anıñ-çün ol hemîn

Var ʿ azîz düşmân ṣaḳın iblis laʿ în

451. Yoḳ ise bâṭında sende feyż u nûr

Ver mürîdâna ḫaber tîzrek ṭuyur

452. Gönderip bir kâmile olsuñ sürûr

Gel gözüm inṣâf edip ruḫṣat buyur

453. Baʿ żı şeyḫ vardır bilir yoḳ himmeti

Ruḫṣat etmez kim mürîd-ilen şöhreti

454. Görmemiş seyr ü sülûk yoḳ ḳuvveti

Hep mürîd berzaḫda bulmaz vuṣlatı

455. Bulmamış himmetiñe ol himmet ede

Görmemiş irşâdıña ol irşâd ede

456. Ḳaldı berzaḫda özü bilmez nede

Yoḳdur inṣâf kim saña ruḫṣat ede

457. Baʿżı şeyḫ maḫbûs maḳām-ı ceżbede

Ḳaldı ol taḫte'l-ḥicâb ol perdede

458. Ol enâniyyet olupdur kendide

Yoḳ ṣanur kâmil özü bir yerde de

459. Ẓan eder ʿaklınca kâmil kendisi

Görse bir kâmil ṣanur ol bendesi

460. Hep mürîd mecẕûb olup yoḳ bilmesi

Kendini giydi mürîdiñ cümlesi

BU BÂB MÜRŞİDİÑ ḲILLET VE ŻAʿFİYETİ VE MÜTEḲADDİMİNDE OLAN İNSÂNIÑ ṢIDḲĪYYETİ BEYÂNINDADIR

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

23[b]

1. Ḳanı ehl-i ḥaḳīḳat erleri âgâh sübḥânî
   Velîyândır cihânda mürşidân-ı terbiye insânî

2. Saña her gördügüñ dervîş olup iẓhâr ḥâl eyler
   Henüz bî-çâre sâlik olmamış var kendi noḳṣânî

3. Şeriʿat'le ṭarîḳatde naṣîḥatleri eder ḫalḳa
   Ṣanur ilhâm-ı rabbânî o teşvîḳāt nefsânî

4. Bu ân vaḳt-i fesâd ġāyet kemâl taḥṣîli ʿusretde
   Mülevveṯ eyledi ḫalḳı bu dünyâ naḳş-i elvânı

5. Ḳanı şimdi sülûk ehl-i Ḫudâ'ya bî-ġaraż ʿâşḳ
   Ḳanı kesb-i merâtibler ḳanı eẓvâḳ-ı rûḥânî

6. Eger ʿİsâ gerek Mehdî ẓuhûr eyler yaḳīn elbet
   Bütün millet eder inkâr dirler kim bu ẓulmânı

7. Demem yoḳ ṭâlib-i ḥaḳ şimdi var ʿâlemde pek eżʿaf
   Be-cüz´î imtiḥân etsek olur Ḫak'dan peşîmânî

8. Ḳanı evvel ki ʿâşıḳlar ḳanı ʿaḳl-ı miʿâd ehli
   Ḳanı taḥṣîl eden feyż-i Ḫudâyı ʿilm-i ʿirfânî

9. Biter yevm ister günden güne artmaḳda ẓulmetler

Tezâyid etmede ṭûl-i emel ʿâlemde şeyṭânı

10. Bulur yerden kemâlât-ı Ḫudâ sâlik olan Ḥaḳḳ'a

Bulur bir an nihâyetde kemâl-i sırrı sübḥânî

11. ʿAzîz var mürşid-i kâmil cihânda ṭâlibân ʿamâ

Yanında olsa fehm etmez gezer Baġdat u Îrân'ı

12. Dimek özür velî erbâb-ı irşâd evvele nisbet

Eger hiç olmasa ehlâk eder Ḥaḳḳ'a mülk-i vîrânı

13. Velî var ḳalb-i ṭâhirler Ḫudâ'nıñ żikr u fikrinde

Degil irşâda ḳābil görmemiş mirʿât-ı Yezdânı

14. Bu an pek çok meşâyiḫliḳ eden ancaḳ ġaraż-ı dünyâ

Döner altun için ḫalḳa eder icrâyı erkânı

15. Ḳanı nadir sülûk ehli ḳanı uşşâḳ-ı Yezdânı

Ḳanı ʿilm-i büṭûn ehli ḳanı ḥâlât-ı vicdânı

16. Ḳanı ḥürmet şerîʿatde ḳanı ġayret ṭarîḳatde

Ḳanı insân-ı kâmiller ḳanı pîrân-ı nûrânî

17. Ḳanı feyż-i muḥabbetler ḳanı evvelki ġayretler
Ḳanı keşretde vaḥdetler ḳanı esrâr-ı raḥmânî

24ª

18. Ḳanı ḥaḳḳānî ṣoḥbetler ḳanı taḥṣîl-i himmetler
Ḳanı perhîz-i şehvetler ḳanı ihlâk-ı nefṣânî

19. Ḳanı ʿilm-i ḥaḳāyıḳlar ḳanı sırr-ı deḳāyıḳlar
Ḳanı ekmel-i ḫalâyıḳlar ḳanı ḥâlat-ı rûḥânî

20. Ḳanı dehşetli ṣûretler ḳanı ḥikmetli sîretler
Ḳanı eẕvâḳ-ı ḫalvetler ḳanı insân-ı nûrânî

21. Ḳanı ḥaḳḳāni nâṭıḳlar ḳanı insân-ı sâdıḳlar
Ḳanı Allâh'a ʿâşıḳlar ḳanı îḳāẕ-ı şeyṭâni

22. Ḳanı insân-ı ʿâḳiller ḳanı Kur´ân-ı nâḳiller
Ḳanı maḳṣûda nâ´iller ḳanı aḫbâr-ı sübḥânî

23. Ḳanı ʿalemde şâkirler ḳanı ol ḳalb-i ṭâhirler
Ḳanı ol feyż-i bâhirler ḳanı maḳbûl-i raḥmânî

24. Ḳanı mürşid-i kâmiller ḳanı ʿilm-ile ʿâmiller
Ḳanı eẕkâra ḳābiller ḳanı tezkiye-i nefsânî

25. Ḳanı mürşide raġbetler ḳanı ḫalvetde zaḥmetler

Ḳanı taḥṣîl-i ḥikmetler ḳanı câsûs-ı pîrânî

26. Ḳanı ʿâşıḳ ḫalâyıḳlar ḳanı Allâh'a lâyıḳlar

Ḳanı terbiye-i fâsıḳlar ḳanı fermân-ı sübḥânî

27. Ḳanı ol seyf-i zındıḳlar ḳanı evvelki ṣıddîḳlar

Ḳanı icrâ-i sâbıḳlar ḳanı ihlâk-ı insânî

28. Ḳanı nûrânî zâhidler ḳanı ʿâlemde ʿâbidler

Ḳanı ehl-i mesâcidler ḳanı daʿvâ-ı rıḍvânî

29. Ḳanı haḳḳānî ʿârifler ḳanı insân-ı ẓârifler

Ḳanı ʿilm-i maʿârifler ḳanı âgâh-ı sübḥânî

BU BÂB EKÂBİR-İ NAḲŞİBENDİNİÑ TERBİYET VE SÜLÛKLERİ VE MEŞÂYİḪ RESMİNİÑ ʿİTİRÂŻ VECİHLİ BEYÂNINDADIR

460. Naḳşibendîler sülûk indirse yâr

Keşf olur nûr-ı vilâyet âşikâr

461. Bunlara ḫâsdır bu fażl-ı Kirdgâr

Bunlarıñ ġayride yoḳ bu iḳtidâr

462. Eyler istiḫlâṣ sivâdan ḳalb-i cân

Nefse istiḫvâẕ eder tîz-rek hemân

463. İncilâ eyler göñül şehriñ o ân

Maṭlaʿ eyler Ḫudâ'ya bî-gümân

24[b]

464. Naḳşibendî'niñ bidâyet ḥâlleri

Sâiriñ oldu nihâyet ḥâlleri

465. Naḳşî'niñ eñ mübtedî dervîşleri

Sâiriñ olmaz ḳıyâs ekmelleri

466. Rabṭ-ı ḳalb etse eger muḫliṣ mürîd

Bir teveccühde olur ḳalbi cedîd

467. Bâ-edeb terḳīb eder Ḥaḳḳ'a şenîd

Tîz hemân maḳṣûdına eyler resîd

468. Çün bu ân bildiñ ʿazîz yevmu'l beter

Ḥaḳ diyen birden hemân itmâm eder

470. Ḫalişâne sen göñül ṭut bî-keder

Gül olur eshel-i sülûkuñ muʿteber

471. Ḫâlidî ikmalleridir dest-gîr

Bunlara lâyıḳ meşîḫat bî-naẓîr

472. Bir mürîd olsa eger cândan peẕîr

Bil ʿazîz taḥḳīḳ olur Ḥaḳ'dan ḫabîr

473. Var meşîḫatde muḳallid şimdi nâs

Ḥırḳa tâc dünyâ için uyḳun libâs

474. Bulmadı bir şeyḫ ekmâl ḥaḳ-şinâs

Şeyḫ ḳıyâs eyler özin gönlünde pes

475. Ḫâlidîler ʿilm-i üstâd-ı ledün

Cümlesi erbâb-ı istiḥḳāḳ bütün

476. Anlara teslîm olup ṭur büsbütün

Saʿy edip bu ʿilme sen taḥsîl bugün

477. Ḫalidîlerde saña çoḳ mürşidân

Sen baḳıp noḳsânıñı ʿarż et hemân

478. İddiʿâ etme gönül ṭut tercümân

Tâ seni eyler bir ânda bî-nişân

479. Müddeʿîniñ boş bu nâ-ḥaḳ sözleri

Pür-ġaraż bî-maʿrifetdir özleri

480. Ḥażret-i Ḫâlid için bu sözleri

Bu sebeb gör ḳaldı bâṭın gözleri

481. Her velî beñzer mi yâ hû Ḫâlid'e

Hiç ḳıyâs olmaz o ẕât her zahide

25ª

482. ʿAyn-ı raḥmet oldu âḫir fâ´ide

Böyle niʿmet olmadı her ʿâbide

483. Şeyḫ Ḫâlid beñzemez her ekmele

Böyle üstâd geldi pek az ʿâleme

484. Olmadı fevḳinde irşâd Âdeme

Yoḳ anıñ miṯlinde nâ´il ekreme

485. Ḫalid âḫirde müceddid oldu bil

Tâ o yüzden ẓahir oldu feyż-i nîl

486. Geldi âz Ḫâlid gibi üstâd vekîl

Pek ʿaẓîm bir raḥmet oldu ol cemîl

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Her belâ vü ibtilâya ṣâbirândır ʿaşıḳān

Ḳurb-i envâr-ı Ḫudâ'ya vâṣılândır ʿâşıḳân

2. ʿÂşıkân bir ʿâşıkândır ḫalḳ anı Mecnûn ṣanur

ʿAḳl u idrâkde mükemmel ʿâḳılândır ʿâşıḳān

3. Ẕikr u fikri ẕât-ı Ḥaḳ bulmuş ḥużur-i dâ´imî

Maẓhar-ı sırrı müsemmâ kâmilândır ʿâşıḳān

4. Raġbet etmez mâl ü mülke azz u câh devlete

Şükr eder Allâh'a dâim şâkirândır ʿâşıḳān

5. Sâlik bi'llâh gerek ʿâşık olan Mir´ât-nümâ

Bâb-ı ʿizzetde muḳayyed ʿâşıḳāndır ʿâşıḳān

BU BÂB KERÂMET VE KEŞFE ʿİTİBÂR OLUNMASI BÂBINDADIR

487. Sende olsa bâṭına bir azz u câh

Bir kemâl yâḫud eger ʿaşḳ-ı ilâh

488. Ṣânma senden oldu ol iḥsân-ı şâh

Bir gedâsıñ señ hemân ol pâdişâh

489. Çoḳ velîler bilmedi bu imtiḥân

Ṣandılar bu ʿaşḳ u şevḳ dâ´im hemân

490. Bir enâniyetle buldu biñ ziyân

Ḳalmadı gitdi velâyet ol zamân

491. Bir ʿazîm-i iḥsân ederse ol penâh

Etme gel varlıḳ ḫaṭâ ʿisyân günâh

25[b]

492. Yol bulur iblîs eder bil sedd-i râh

Bil özüñ ʿabd-i ẕelîl rûy-ı siyâh

493. Sen ḥaḳīḳatden dilerseñ bir sebaḳ

ʿİtibâr olmaz kerâmet keşfe baḳ

494. Ger ẓuhûr etse saña bir sırr-ı Ḥaḳ

Ol degil maṭlûb u maḳṣûd ẕat-ı Ḥaḳ

495. Var velî kâmil bu ân ḥâl ṣâḥibi

Keşfe raġbet yoḳ şerîʿat nâibi

496. Keşf eder bir ânda şarḳ u maġribi

Yine setr etmekde ḥâl-i ġā´ibi

497. Olsa bir keşf-i ṣaḥîḥ sende ʿiyân

İstemez ḫalḳa anı etmek beyân

498. Gizlemek farż söylemekde var ziyân

Çok küşûfâtdan ẓuhûr etdi yalan

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâ'ilün

1. Nev-heves bî-çâre ṭâlib dervîşân oldum ṣanır
ʿİlm-i esrâr-ı ṭarîḳde ʿârifân oldum ṣanır

2. Baḥr-i ʿummân ẓan eder gördükde feyżiñ ḳatresiñ
Tâ nihâyet feyżine ben vâṣılân oldum ṣanır

3. Bir iki kez ṣohbet-i pîrânı menḳūş eyleyip
Ḫıḍmet-i pîrâne maẓhar-ı kâmilân oldum ṣanır

4. Cezbe-i aḳdemle itmâm oldu ẓann eyler sülûk
Rütbe-i bâṭınla fevḳ-i âsumân oldum ṣanır

5. Varṭe-i nefsi geçip maḳbûl dergâh olmadın
Nefse istiḥvâẕ olup Ḫaḳ'da nihân oldum ṣanır

6. İbtilâ-yı nefse dû-çâr oldığından bi-ḫaber
İhtimâm oldu sülûkum imtiḥân oldum ṣanır

7. Mâsivâyı terk edip dilden ġubârı silmeden
Bir muṣaffâ ḳalb-i ṭâhir ṣâfiyân oldum ṣanur

8. Nev-civân-veş ḳahramanlıḳ iddiʿasın ʿarż eder
Ḳuvvet-i bâzûda Rüstem Pehlivân oldum ṣanır

9. Olsa elfâẓ-ı ʿibâretden eger dânâlıġı

ʿÂlem içre bir müdbir-i muḫbirân oldum ṣanır

26ª

10. Ḥırḳa ger bir tâc ile olmaz velî Mir´ât-nümâ

Çoḳ kişi ṣûretde böyle mürşidân oldum ṣanır

BU BÂB AMÂSYA'DA ŞEYḪ VE DERVİŞÂN'IÑ SÜRḪ-SERLİKLERİYLE FESÂDÂTLARI BEYÂNINDADIR.

499. Var fesâd ġāyet ḳatî bu beldede

Sürḫ(i)-serlik böyle yoḳ bir yerde de

500. Ṭaʿn eder görse seni seccâdede

Cümleten düşmândır ehl-i mescide

501. Var ṣalât ehli içinde bî-edeb

İbn Süfyân'â eder laʿnet çü kelb

503. Tâ Muḥarremde ṭutup mâtem be-heb

Ehl-i sünnet-len muʿârıż rûz u şeb

504. Bażı nâḳışdan bu ifsâdât yaḳīn

Eyledi bu beldeyi ber-bâd hemîn

505. Hep bu ḥâl üzre mürîd-i ṭâlibîn

Erşada'llâhu ʿaleyhim ecmaʿîn

506. Var bu ân müfsid ḥased ehl-i fesâd

Zaʿ fiyetden setr olupdur izdihâd

507. Yoḳ muṣâḥib ehl-i Ḥaḳḳ'a ʿitimâd

Hep yemek içmek cidâl dünyâ murâd

508. Üstüne farżdır umûr-ı ḫânesi

Biñ yalan çârşû bâzâr ser-mâyesi

509. Bir taʿayyüş bulsa ger beytiyyesi

Ol zamân dervîş olur bu ḥîlesi

510. Râżı olmazsa kişi faḳriyyete

Vâṣıl olmaz muṭlaḳā faḫriyyete

511. Bil nedir lâzım gözüm ʿabdiyyete

Teslîm olmaḳ ṭoġrı vaḥdâniyyete

قال سبحانه وتعالى جل جلاله " وَمَنْ كَانَ فِي هٰذِهٖٓ اَعْمٰى فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى "[423] صدق الله العظيم قال النبي عليه السلام" الدُّنْيَا جِيفَةٌ وَطُلَّابُهَا كِلَابٌ "[424] قال النبي عليه السلام " طُوبَى لِلْغُرَبَاءِ "[425] صدق رسول الله "و أهل الذكر غريب في هذه الزمان الفساد" [426] قال النبي عليه السلام " الْفَقْرُ فَخْرِي" [427] صدق رسول الله

[423] "Kim bu dünyada körlük ettiyse âhirette de kördür." el-İsra 17/72.
[424] "Dünya bir leştir, onun ardından gidenler ise köpeklerdir."el-Aclûnî, *a.g.e.*, I, 409.
[425] "Gariplere müjdeler olsun."Müslim, "İmân", 1/ 232; Tirmîzî, "İmân", 38/ 2629, 2630; İbn Mâce, "Fiten", 36/3986-3988.
[426] Müellif sözüdür.
[427] "Fakirlik, iftiharımdır." el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 87.

26ᵇ

ĠAZEL

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Gel ey münker uyup ol kendiñe dost etme şeyṭânı
Derûnuñ cîfesin taṭhir edip fehm eyle Sübḥân'ı

2. Göñül bir ʿarş-ı ʿâẓamdır buyurdu Ḥaḳ Resûla'llâh
Şikest etmek ḫaṭâdandır yıḳarsıñ beyt-i Raḥmânı

3. Ḥurûfât-ı kelâmu'llâh edeb ʿilmin beyânında
Saña farż-ı Ḫudâ'dır bil su´âl et maġz-ı Furḳānı

4. Varıp bir mürşide teslîm olup ṭut dâmenin muḥkem
Saña ol bildire fermân ḥaḳḳı nûr-ı Yezdânı

5. Naẓar etdikde mir´âta görür taṣvîrini münkir
Ṣanır Mecnûn gibi dîvâne fehm etmez Süleymân'ı

BU BÂB ṬARÎḲAT-I ʿALİYYE MAĠZ-I ŞERÎʿAT OLDUĠU VE MÜCÂHEDEYE TERĠÎB VE ÇÂBÜK NEFʿI BEYÂNINDADIR.

512. Bu ṭarîḳat Ḥaḳ için bir ṭoġrı yol
Hem olup maġz-ı şerîʿat bâ-uṣûl

513. Bil şerîʿatden ki ġayri olsa yol

Râh-ı şeyṭândır buyurdı ḥaḳ resûl

514. İnzivâ eyle hemîşe ṭut ṣıyâm

Muʿtekif ol etme boş yerde kelâm

515. İctihâd et nefsiñe aldırma kâm

Girme ḫalḳ içre mücâhid ol müdâm

516. Haḳḳ'a mevḳūf eyle her bir sâʿati

Haḳ için eyle müdâ´im ṭâʿati

517. Eyle ẕikru'llâh riyâżet ʿâdeti

Bil helâk eyler ki açlıḳ şehveti

518. Etme nefsiñ üzre pey-der-pey ḫarâm

Ḳıllet et nevm u kelâm hem ṭaʿâm

519. Eyle nefsiñden ki aḫẕ-ı intiḳām

Ehl-i ʿaşḳa yoḳ bunuñ fevḳinde kâm

520. Bil nedir seyr ü sülûke pür müdâr

Çây eder âsân olursa iḳtidâr

521. Nûş edip baʿde't-tâʿâm ḫoş bir ḳarâr

Bir iki bardaḳdan efzûndur żarar

27ª

522. Çayda vardır bi-nihâyet bir ʿilim

Kim anın vaṣfından ʿâcizdir dilim

523. Bir iki nûş etse bir ḳalb-i selîm

Kim olur ol-demde ḥaḳḳānî kelîm

524. Kim bu taʿrîfim ṭutup muʿtâd eden

Tîz varır maḳṣûdına böyle giden

525. Vâḳıf oldum çayda ki esrâra ben

Sâlikî eyler hemân kimyâ beden

قال رسول الله صل الله " جَاهِدُوا أَنْفُسَكُمْ بِالْجُوعِ"[428] صدق رسول الله و قال النبي عليه السلام " و العطش فإنّ في ذلك كأجر المجاهد في سبيل الله "[429] صدق رسول الله قال الشيخ قدّس سرّه " مَنْ زَيَّنَ ظَاهِرَهُ بِالْمُجَاهَدَةِ زَيَّنَ اللهُ بَاطِنَهُ بِأَنْوَارِ الْمُشَاهَدَةِ "[430]

ĠAZEL

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Faḳr-ı esbâb ḳanâʿatdir kemâl-i niʿmetim

Milk-i ḫânlıḳdır gedâlıḳ izz ü câh devletim

[428] "Nefsinize karşı açlık ve susuzlukla cihad ediniz. Çünkü bu hususstaki mükâfat Allah yolunda cihad edenin mükâfatı gibidir." Gazâlî, *a.g.e.*, s.965-969.
[429] Gazâlî, *a.g.e.*, s.965,969.
[430] " Zahirini mücahede ile süsleyenin, batınını da Allah müşahede nurları ile süsler." Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki'n-Nüfûs*, İstanbul h.1291, s.300.

2. Elde bu sermâye-i sırr-ı ḳanâʿat var iken

ʿArżuḥâl etmem mülûk-ı şâha yoḳdur minnetim

3. Germ-i dûzaḫdır bana ez̲vâḳ-ı dünyâ ʿiyş-i nûş

Ger cehennem olsa efḳarlık ḳabûl-i cennetim

4. İḫtilâṭ-ı ehl-i dünyâdan beni maʿẕûr ṭutuñ

Ben ki ʿanḳā meşrebim ḫalḳdan ferâġat ʿâdetim

5. Ẕikr u tesbîḥ vü ʿîbâdet teklif etme zâhidâ

Ben ḫarâbât ehl-i rindim zühd-ile yoḳ ülfetim

6. Ḫidmet-i mürşide saʿyimdir bu himmet feyż-i ḥaḳ

Bir ḥayât vermiş göñülden iltifât-ı ʿİṣmet'im

7. Keşf-i râz etsem eger aḥvâlimi Mir´ât-nümâ

Muṭlaḳa herkes ṭutup taḥḳīḳ bulur farżıyyetim

BU BÂB RÛḤÂNİYETTEN İSTİFÂḌE İDEMEYEN SÂLİKE BER-ḤAYÂT MÜRŞİDE BÎʿAT BEYÂNINDADIR

526. ʿAzm-i ʿuḳbâ eylese şeyḫin eger

Sen aña rabṭ eyle dâ´im bî-keder

27[b]

527. İstiʿâne eyle her şâm tâ seḥer

Bil eder terbiyye rûḥânî ḫaber

528. Belki ehlu'llâh olmaz al ḫaber

Bil aña temṯîl olur şemşîr meger

529. Çün çıḳıp ḳandan olursa ṭaşra ger

Çoḳ keser elbette evvelden beter

530. Çünkü rûḥda ḳalmadı aṣla ḥicâb

Ol maḳāmında miṯâl-i âfitâb

531. Kim aña ḳarşı ṭurursa el-cevâb

Şübhesiz elbette eyler ḥiṣṣe-yâb

532. Var bu rûḥda ḳuvvet u ḳudret şedîd

Bulmaġa ister ki sâlik müsteʿîd

533. Yoḳ gibidir şimdi böyle müctehid

Ḥiṣṣe-dâr olmaz bu rûḥdan her mürîd

534. Var ise ekmel vekîli biʿat et

Sen anı şeyḫ ittiḫâẕ et ḥürmet et

535. Ṭurma bir dem sen ki saʿy u himmet et

Sen aña rabṭ-ile aḫẕ-i nisbet et

BEYİT

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Reft ez-în[431] dünyâ o şeyḫ der-âḫiret

Dâmen-i dûstân dîger vâcib est

2. Dân be-în dünyâ ticâret-ḫâne est

În ticâret tâ der-i ʿuḳbâ lâzım est

قال عليه السلام "الدنيا مزرعة الآخرة"[432] و قال عليه السلام "من عرف نفسه فقد عرف ربّه"[433] صدق رسول الله

BEYİT

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. ʿAḳılân merdem be-nefseş vâḳıf est

Âferîn bâyed ki ḥakrâ ʿârif est

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Raḥm(ı) ḳıldıñ sen baña ḥâlimce etdiñ behre-mend

Eylediñ ġamdan ḫalâṣım ḳıldıñ âhir şâd-mend

28ª

2. Bî-nihâyet raḥm edip sen ben gedâ bî-çâreñe

Öyle memnûn eylediñ ʿâlemde ḳıldıñ sâye-mend

[431] " Ez in."
[432] "Dünya âhiretin tarlasıdır." Aclûni, *a.g.e.*, I, 412.
[433] "Nefsini bilen: Rabbini bilir." Aclûni, *a.g.e.*, II, 262.

3. Dest-i lüṭfuñla beni mesrûr buyurduñ âferîn

Tâ ki ḳıldıñ maẓhar-ı feyż-i ṭarîḳ-i Naḳşibend

4. Yoḳ seniñ miṣliñde baḫş-ende kerem ehl-i kerem

Bulmaḳ olmaz sen gibi baḫ-şende raʿnâ dil-pesend

5. Ḳoy beni nâṣıḥ yaman sözlerden ikrâhım füzûn

İstemem şimdeñ-geru kâr eylemez biñ nuṣḥ u pend

6. Terk-i yâr etmek saña mümkün degil Mir´ât-nümâ

Ḳurtuluş yoḳ yârdan boynuñdadır muḥkem kemend

BU BÂB BU ṬÂ´İFENİÑ MÜTÂBAʿATE İṬAʿATLERİYLE FAŻÎLETLERİ VE ERBAʿÎNİN ÂDÂB VE UṢULLERİ BEYÂNINDADIR

538. Bu ṭarîḳ-ı Naḳşibendî Ḫâlidî

Hep şerîʿat üzre her bir zâhidi

539. Eylemez bidʿat ki aṣla ʿâbidi[434]

Bâ-şerîʿatdir ṭarîḳ-ı Ḫâlidî

540. Hiç ḳabûl etmez biri bidʿat ebed

Ehl-i sünnet bende-gân-ı behre-mend

[434] aṣl ʿâbidi şeklinde okunursa vezin düzelir.

541. Elde muḥkemdir şerîʿat bir kemend

Böyle dâ´im Ḫâlidân-ı Naḳşibend

542. Oldu Ṣıddîḳ'a ḫafî eẕkâr-ı yâr

Böyle emretdi Ḥabîb-i Kirdgâr

543. Ẕikr-i cehrî yoḳ bizim çün etme kâr

Naḳşîde iḫfâ bu sırrı bil a yâr

544. Erbaʿîn etmek mürîde iḳtiżâ

Şarṭ olup muṭlaḳ ṭarîḳde muḳteżâ

545. Böyle müstaḥsen sülûkuñ ber-rıżâ

ʿÂdet et her yılda sen etme ḳażâ

546. ʿUzlet et ḫalḳdan aḫî bir kûşede

Bî-rûġan et taʿâmı ḥücrede

547. Git sükûṭ üzre devâm et mescide

Eyle ẕikru'llâhı tâm seccâdede

28[b]

548. Erbaʿîn âdâbına pek diḳḳat et

Ẕikri fi'llâh ile ṭoġrı ġayret et

549. Gec cihân endîşesinden ḫalvet et

Ẕevḳ-i vaḥdet ile terk i keṡret et

550. Her ne derse mürşidiñ ṭut emrini

Mürde bil ġassâl elinde sen seni

551. Bil göñülde veẕkurû'llâh[435] sırrını

Bilme ḫalḳıñ ḫayrını hem şerrini

قال عز و جل " اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعاً وَخُفْيَةً اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ"[436] قال عز و جل " وَ اذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعاً وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ"[437] قال النبي عليه السلام " خير الذكر الخفي"[438] قال عليه السلام " الذِّكْرُ الَّذِي لَا تَسْمَعُهُ الْحَفَظَةُ يَزِيدُ عَلَى الَّذِي تَسْمَعُهُ الْحَفَظَةُ بِسَبْعِينَ ضِعْفًا "[439] قال الله تعالى " وَ وٰعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰثِينَ لَيْلَةً وَاَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ ميقَاتُ رَبِّهِ اَرْبَعِينَ لَيْلَةً"[440] كما ورده في الحديث القدسيى "خَمَّرَ طينَةَ آدَمَ بِيَدِهِ أَرْبَعِينَ صَباحًا "[441] قال النبى عليه السلام " إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ في بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذلك ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذلك "[442] قال النبى عليه السلام " مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ "[443] صدق رسول الله

[435] " اُتْلُ مَا اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ" Mealen: "(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah, yaptıklarınızı biliyor." el-Ankebût 29/45.

[436] Rabbinize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez. el-A'raf 7/55.

[437] Rabbini, içinden yalvararak ve korkarak, yüksek olmayan bir sesle sabah-akşam zikret ve gafillerden olma. el-A'raf 7/205.

[438] "En hayırlı zikr gizli yapılandır." Aclûni, *a.g.e.*, I, 392.

[439] "Hafaza meleğinin işitip de duyamadığı bir zikir, İşitip de duyduğu zikirden yetmiş kat daha daha ecirlidir." Beyhâkî, *el-Câmiu'l Ṣa'bu'l Îmân*, (thk: Muhtar Ahmed el-Nedvî-Abdu'lâlî Abdulhamîd Ahmed), Riyad 2003, II, s.64-65.

[440] "Mûsâ'ya otuz gece süre belirledik, buna on (gece) daha kattık. Böylece Rabbinin belirlediği vakit kırk geceye tamamlandı." el- A'raf 7/142.

[441] "Hz. Âdem'in çamuru 40 günde yoğruldu." İsmail Hakkı Bursevî, *Tefsîrü Rûhu'l-Beyân*, I, s.99, 136; Gazâlî, *a.g.e.*, s.1635.

[442] "Şüphesiz sizden birinizin teşekkülâtı annesinin karnında kırk günde toplanır. Sonra orada o kadar bir müddet de bir pıhtı olur. Sonra o kadar müddet de orada bir et parçası hâline gelir." Buhârî, "Bedu'l Halk", 59/3208.

[443] "Kırk gün süreyle Allah için ihlasla amel eden kimsenin kalbinden diline doğru hikmet pınarları akar." Kudâî, *Müsnedü'ş-şihab*, 466.

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. ʿArifân-ı kibriyâdır sâlikân-ı Naḳşibend
   Mazhar-ı feyż-i Ḫudâdır ʿâşıḳān-ı Naḳşibend

2. Kâmilânı bildiler kim nehnu aḳrab[444] sırrını
   Ẕikri ḳalb-ile muḳayyed ẕâkirân-ı Naḳşibend

3. Bâ-şerîʿat buldular bir genc-i esrâr-ı ḫafî
   Baḥr-i esrâr-ı ḥüviyyet vâkıfân-ı Naḳşibend

29ª

4. Sâlikânî gizli yoldan vâṣıl eyler Ḥaḳḳ'a kim
   ʿİlm-i irşâdda mükemmel mürşidân-ı Naḳşibend

5. İttibâʿı sünnet-ile me´mûr terk-i bidʿat bende-gân
   Tâbiʿ-i şâh-ı risâlet râşidân-ı Naḳşibend

6. Bende-i dergâh şâh-ı evvel bahâ Mir´ât-nümâ
   Bir gedâsın yolda ḳoymaz vâṣılân-ı Naḳşibend

BU BÂB ʿARÂBİYYE ḤAḲḲINDA İTÂʿÂT VE RİʿÂYET VE ASHÂB-I KİRÂM'A İṬÂLE-İ LİSÂN KÜFR OLDUĞU BEYÂNINDÂDIR.

[444] "وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُبْصِرُونَ" Mealen: "Biz ise ona sizden daha yakınız. Fakat siz göremezsiniz." el-Vâkıa 56/85.

552. Ẕem olunmaz bil ki evlâd-ı ʿArab

Anlara vâcib muḥabbet müsteḥab

553. Farż olur ḥürmet riʿâyet bâ-edeb

Etme ẕem mûcib olur küfre sebeb

554. Bâ-ḫuṣûṣ Mekke Medîne ehline

Çoḳ muḥabbet eyle düşme ẕemmine

555. Anlarıñ ḫor baḳma sen taṣvîrine

Ol olur muṭlaḳ saña bir âyine

556. Bî-edeb sözden kişi mes´ûl olur

Pek perîşâniyyete mûcib olur

557. Ol ḥaḳāret ehline maʿṭûf olur

Tâ şefâʿatden kişi maṭrûd olur

558. Tâ Mışır Baġdat ve hem sâ´ir bilâd

Var ahâlîsinde ʿakl u küll meʿâd

559. Böyle gördüm ben ki eyle ʿitimâd

Cümlesi maḳbûl-i Ḥaḳ aḥsen ʿibâd

560. Çün ʿArab’dandır Ḥabîb-i Kibriyâ

Anıñ için eylemez söz iḳtiżâ

561. ʿÂcizâne bir naṣīḥatdir saña

Sen bilirsiñ soñra “keyfe mâ yeşâʾ”

562. Etme aṣḥâbıñ biri-çün ḳīl u ḳāl

Çoḳların gördüm ki oldu ehl-i ḍâl

563. Bunlara bühtân eden buldu zevâl

Bunları maḳhûr edipdir ẕü’l-Celâl

29[b]

564. Bunlarıñ hep cümlesi ehl-i kerem

Bunlara eyle muḥabbet etme ẕem

565. Birbirinden etme tefrîḳ birle hem

Bizlere ḥüccet degil ḳavl-i ʿacem

566. Dört meẕâhibden çıkartma bir ayaḳ

Müsteḥaḳdır bunlara elzem dayaḳ

567. Sen Kitâbu’llâh’a ancak ṭoġrı baḳ

Hiç buña râżî olur mu ẕât-ı Ḥaḳ

قال النبي عليه السلام " وَحُبُّ الْعَرَبِ إِيمَانٌ، وَبُغْضُهُمْ كُفْرٌ، فَمَنْ أَحَبَّ الْعَرَبَ فَقَدْ أَحَبَّنِي، وَمَنْ أَبْغَضَ الْعَرَبَ فَقَدْ أَبْغَضَنِي"[445] و قال عليه السلام " أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمُ اقْتَدَيْتُمُ اهْتَدَيْتُمْ "[446] و قال عليه السلام " سَأَلْتُ رَبِّي فِيمَا يخْتَلَفَ فِيهِ أَصْحَابِي مِنْ بَعْدِي ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ : يَا مُحَمَّدُ إِنَّ أَصْحَابَكَ عِنْدِي بِمَنْزِلَةِ النُّجُومِ فِي السَّمَاءِ بَعْضُهَا أَضْوَأُ مِنْ بَعْضٍ ، فَمَنْ أَخَذَ بِشَيْءٍ مِمَّا هُمْ عَلَيْهِ مِنَ اخْتِلافِهِمْ فَهُوَ عِنْدِي عَلَى هُدًى "[447] و قال عليه السلام " سَابِقُنَا سَابِقٌ ، وَمُقْتَصِدُنَا نَاجٍ ، وَظَالِمُنَا مَغْفُورٌ لَهُ "[448] و قال عليه السلام " شَفَاعَتِي مُبَاحَةٌ إِلَّا لِمَنْ سَبَّ أَصْحَابِي "[449] و قال عليه السلام " إذا ذُكِرَ أصحابي فأمْسِكو"[450] و قال عليه السلام " شرار امتى أجرؤكم على اصحابى"[451] صدق رسول الله

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ḫilḳat-ı ẕât-ı Ḫudâ nûr-ı hüviyyetdir edeb

Her ʿulûmuñ mebdeʾi ʿilm-i nihâyetdir edeb

2. Bî-edeb insân-ı kâmil olmaz ʿâlemde kişi

Mûcib-i feyż-i Ḫudâ bâb-ı velâyetdir edeb

3. Ḳurb-i ẕâtı Ḥaḳ için eñ sâlike sehl-i ṭarîḳ

Sâlikân-ı Ḥaḳḳ'a bir mefrûża ẕimmetdir edeb

30[a]

---

[445] "Arabı sevmek îmândandır, onlardan nefret etmek ise küfürdür. Kim arabı severse beni sevmiş olur, kim de nefret ederse benden nefret etmiş olur." Taberânî, *Mu'cemu'l Evsat*, "Babu'l-elif", 2537.

[446] "Ashâbım yıldızlar gibidir. Hangisine uysanız doğru yolu bulursunuz." Ebu Abdurrahman es-Sülemî, *Âdâbu's-Suhbe,* s.117.

[447] Hz.Peygamber: "Ben, Rabbimden Ashabımın benden sonra düşeceği ihtilaf hakkında sordum. Bunun üzerine şöyle vahyetti: "Ey Muhammed! Senin Ashabın benim nezdimde, gökteki yıldızlar gibidir. Bazıları diğerlerinden daha güçlüdürler. Her biri için bir nûr vardır. Öyleyse, kim onların ihtilaf ettikleri meselelerden birini alırsa, o kimse benim nazarımda hidâyet üzeredir." El-Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye,* s.48.

[448] "Bizden giden gitmiştir, tasarruf edenler kazanmışlardır, zalimlerimizi Allah affetsin." El-Beyhakî, *el-Baès ve'n-Nüşûr,* 61-62, s.84-85.

[449] "Benim şefaatim ashabıma söven kimseler haricinde (bütün ümmete) mübahtır." el-Sanèânî, *et-Tenvîru Şerhu'l Câmi-i's-Sağîr*, (thk: Muhammed İshak Muhammed İbrahîm), Riyad 2011, VI/4878, s.514; Münavi, *Feyzü'l-kadir şerhi'l-Câmii's-sagir,* IV/4895, s.163.

[450] "Ashâbım anılınca susunuz." Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebir,* II/1427, s.96.

[451] "Ümmetimin en şerlileri ashâbıma karşı en cüretli davrananlarıdır." Ebû Na'im el-Esfehânî, *Hilyetü'l Evliyâ ve Tabakâtu'l Asfiyâ*, Mısır 1996, II, s.183.

4. Ẓâhir-i bâṭın ḫalâyıḳ içre bir aʿẓam kemâl

Oldu ʿinde'l-Ḥaḳ ḫalâyıḳ içre rifʿatdir edeb

5. Bî-edeb Mir´ât-nümâ tek olma taḥṣîl et edeb

Öyle bil "dünyâ ve mâ-fihâ"[452] şerâfetdir edeb

BU BÂB MEŞAYIḪA MÜRÎDÂNİYLE ṢOḤBET-İ ŞERʿİYYE ELZEM OLDUĠU BEYÂNINDÂDIR

568. Ḳıl mürîdânıñla şerʿî ṣoḥbeti

Eyleme mektûm kelâm-ı sünneti

569. Sen ṭuyur terhîb edip her bidʿati

Ver ḫaber âdâb-ı râh-ı vuṣlatı

570. Bâ-edeb oldu ṭarîḳ-ı kâmilîn

Ṣoḥbet üzre oldu ġavṯu'l vâṣılîn

571. Sen viḳāye ḳıl ṭarîḳ-i ekmelîn

Git naṣıl gitmişse sâdât-ı evvelîn

ĠAZEL-İ FÂRİSÎ DER MÜNÂCÂT-I ḪUDÂ

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Kâm-i dil ender belâ bes mânde-em feryâd res

Bes ez în hicrânı şikâyet dâde-em feryâd res

[452] عن أبي هريرة يقول سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : « أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا ذِكْرُ اللَّهِ وَمَا وَالَاهُ وَعَالِمٌ أَوْ مُتَعَلِّمٌ » Ebû Hureyre r.a'dan rivâyetle Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Dünya melundur, içindekiler de melundur; ancak zikrullah ve zikrullaha yardımcı olanlarla, âlim veya müteallim hariç." Tirmizî, "Zühd" 34 (2322); İbn Mâce,"Zühd", 37 (4112).

2. Dâg-ı ġurbet der-derd nîst dest-i dûstân reft ez-în

Bi-şumâr endûh ü ġam nâ-dîde-em feryâd res

3. Ḥâl-i mâ hîç kes nedâned men çe hâhem cüz bi-dost

Ân-çünân mestem zi ʿaşḳ üftâde-em feryâd res

4. Der-i türâ şehâ eknûn berâ-yı ʿâşıḳān

Âmedem custem ʿınâyet bende-em feryâd res

5. Gofte-em Mir´ât-nümâ*y* bâ ümîd ez lüṭf û

Rindegân-i âşıḳānem rinde-em feryâd res

BU BÂB ʿULÛM-I KALBE TERĠĪB VE TEŞVĪḲ VE ʿİLM-İ ẒÂHİRİÑ ŞARṬ OLMADIĠI BEYÂNINDADIR

572. Gel bu ʿilm ḳalbe saʿy et gün-be-gün

Ẓâhiren olmaz alıp dilden ṣatun

573. Şeyḫine rabṭ et oḳu ʿilm-i ledün

Ḳalb-i mir´âta ṭulûʿ eyler bütün

30[b]

574. Yoḳ bu ʿilmin mektebi bil ṣadr-ilen

Ṣûretâ bir ḫâ˘cedan yâ-meşḳ-ilen

575. Bî-ḥurûf ṣavt oldu dilde ʿaşḳ-ilen

Oḳudur bir şeyḫ-i kâmil ḳalb-ilen

576. Bil budur aṣl-ı ʿulûmuñ evveli

Ẓâhiriñ yoḳ bunda cüz´î medḫali

577. Kendi ümmî gördügüm çoḳdur velî

Lâkin ammâ ʿilm-i bâṭın ekmeli

578. Bir nebî gitmiş degildir mektebe

ʿİlm-i bâṭın-len erişti vaḥdete

579. Bir delîl olsa cenâb-ı ʿizzete

Vâṣıl olmaz mı kişi ol-vuṣlete

580. Emr u nehyi ṭutsa bir kes bilse farż

Ḥaḳḳ'a ṭâlib olsa ṣoñra bi-ġaraż

581. ʿAşıḳ-âne eyle Allâh'ı ʿarż

Hiç icâb etmez aña bir iʿtirâż[453]

582. Ẕâtını ʿarz etse bir ʿabd-i ẕelîl

Bil münezzehdir buḫulden ol celîl

[453] Vezin için, îcâb kelimesi "icâb" şekline okunmuştur.

583. Sen hemen muḥkem ṭutup ṭur bir delîl

Cümleden erḥam raḥîmdir ol cemîl

584. Bil meşîḫat şarṭ degildir ʿilm-ilen

ʿÂmil olmaḳdır şerîʿat naḳl-ilen

585. ʿİlm-i ḥâlin ögrenürse nuṣḥ-ilen

Pes olur tevfîḳ-i ẕâtı Ḥaḳḳ-ilen

586. Var velî ḥaml etme böyle cehline

Git edîbâne naẓar ḳıl ḥilmine

587. İnṣafâne bir göñül ṭut ḳalbine

Baḳ seniñ ʿilminle anıñ ʿilmine

588. Şems-i Tebrîzî ʿulûm-ı ẕâhiri

Görmeden bulmuştu ʿilm-i bâṭını

589. Bil Celâleddîn-i Rûmî bâhiri

Bâtınen gösterdi ilm-i ṭâhiri

590. Mollâ Câmî naḳl eder bir kâmili

Kendi ümmî var mürîd-i ʿâlimi

31ª

591. Oḳudur ol şeyḫe ʿilm-i ẓâhiri

Şeyḫ aña bildirdi ḥâl-i bâṭını

592. Sende ʿilmiñ-ilen mürîd olsañ güzel

Hep enâniyyet işiñ dâ´im cedel

593. Yoḳ saña bundan naṣîb ʿilm-i ezel

Neylesin şeyḫ vermeyince lem yezel

قال الله تعالى عز و جل" وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا "[454] صدق الله العظيم

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Beñzemez âyine-i ẕâtımda baḳ ʿâlem baña

Öyle bir ṣûretdeyim bir kes dimez Âdem baña

2. Ḥırḳa-i faḳr içreyim besdir baña bir pâre nân

Ġam degil ölsem kefen üstümdeki iḥrâm baña

3. Her ne müşkildir saña her dem benimle ol refîḳ

Eylemez idrâk-ı ḥâlim olmayan maḥrem baña

4. Dem-be-dem artmaḳdadır dil-ḫânede ʿaşḳ âteşi

Yandırır nâ-ḥaḳ seni gel olma sen hem-dem baña

[454] "…kendisine tarafımızdan bir ilim öğretmiştik." el-Kehf 18/65.

5. Gerçi bir efḳar gedâ kemter ḳulum Mir´ât-nümâ

Kem naẓarla baḳma ʿâlem içre ḫoş gör kim baña

BU BÂB MURÂKABE-İ EḤADİYYET VE MAʿİYYET VE AḲRABİYET VE MUḤABBETTE OLAN AḤVÂLÂT-I BÜṬÛN VE TECELLİYÂT-I İLÂHİYYE'NİN ZUHÛRI BEYÂNINDÂDIR.

594. Sen murâḳıb ol aḥadiyetde bil

Feyż-i Rabbânî eder iḥyâ-yı dil

595. Gel nefyü iṯbât bunuñla bir degil

Bunda efzûndur aḫî feyż-i celîl

596. Eyleyim taʿrîf saña bu derse baḳ

Hep leṭâ´if üzre nâzil feyż-i Ḥaḳ

597. Bir tefekkürden ʿibâret zât-ı Ḥaḳ

Bilme Ḥaḳ'dan ġayrı yoḳ elden bıraḳ

598. Bir olan Ḥaḳ'dan leṭâ´if ḳalbe cân

Feyż-i Rabbânî vürûdın bil hemân

31[b]

599. Bir tefekkür üzre olmaḳ sâlikân

Böylece meşrûṭa ḳıldı mürşidân

600. Râbıṭa yoḳ bunda şeyḫe bilmiş ol

Ḥaḳ dâ´im bil seniñle ṭoġrı yol

601. Ẕikirden evvelce ʿâdet oldu şol

Râbıṭa eyle müyesser feyże ol

602. Var maʿiyyetde velâyetden ümîd

İstiḳāmet etse olmazsa baʿîd

603. Bunda daʿvet ceẕb-i Mevlâ'dan keşîd

Bu maḳāmâtda tecellî var şedîd

604. Evvelâ bâb-ı velâyetdir bu bâb

Erdi ġāyetle tecellî gitdi ḫâ˜b

605. Ẕevḳ-i vicdân buldu oldu kâm-yâb

Ḳalmadı göñlünde Ḥaḳ'dan ġayri nâb

606. Oldu sâlik bunda ġāyet neş´e-yâb

Diñle var keşf u keramet bî-ḥisâb

607. Ġam yemez bir şey için ol cevâb

Olsa bu ʿâlem ḫarâb ender ḫarâb

608. Aḳrabiyyetde olur kübrâ ʿayân

Ḥaḳ ḳalır göñlünde bâḳi hep yalan

609. Bu velâyet enbiyâdır bil hemân

İttibâʿı sünnetle ḥâṣıl bî-gümân

610. Hiç fütûr etmez anın göñlünde kes

Lî meʿallâh oldu gitdi ḫâr u ḫes

611. Ġaflet etmez Ḥaḳ-ilen her bir nefes

Bildi ol Allâh bes ü bâḳī heves

612. Ḳalmadı âyine-i dilde ġubâr

ʿÂlemiñ yoḳ vârlıġı-çün iftiḫâr

613. Hem tecellîyyât edip perver-digâr

Gitdi yâr u aġyâr ḳaldı Kirdgâr

614. Bu velâyet evvelâ olmaz ḳıyâs

Bunda evvelden ziyâde ḥaḳ-şinâs

615. Erdi mürşid-ilen kemâle iş bu nâs

Bî-delîl olmaz kemâlât inʿikâs

32ª

616. Bunda ʿaşḳu’llâh ki oldan füzûn

Baʿżılar ẓan eyledi olmuş cünûn

617. Çünkü ʿaşḳu’llâh-ilen yandı derûn

Çün bu ḥâli bilmedi ehl-i birûn

618. Var bu kübrâda kemâlât-ı Ḫudâ

Keşf olur ḥâlât-ı sırr-ı Enbiyâ

619. Ḳalb-i mir´ât oldu anda aṣiyâ

Ẓâhir oldu Kâ´inât-ı Kibriyâ

620. Şimdi ʿulyâdan beyân edem saña

Oldu tâ fevḳ’at-tecellî bil aña

621. Diñle taʿrîf eyleyem bir bir saña

Hep melâ´ikler ḳıyâm etdi aña

622. Bu velâyet ġāyet oldu ʿâlîyât

Ḥaḳḳ-ile ḥaḳ oldu buldu feyż-i ẕât

623. Hem aña âyine oldu kâ´inât

Ḥaḳ göründü ḳalmadı bir müşkilât

624. Var bunuñ fevḳinde Ḥaḳḳ'ıñ niʿmeti
Hem fenâ fi'llâh beḳādır ʿizzeti

625. Vehbidir kesben muḥâl bu devleti
Her velî bulmaz bu feyż-i nisbeti

626. Hem fenâ fi'llâh beḳānıñ evveli
Buldu bu ḥâli bu ümmet ekmeli

627. Saʿy-ilen olmaz velî var medḫali
Mevhibe bulmaḳ muhâl her bir velî

628. Gel bu ġavṣiñ ḥallerinden al ḫaber
Kim buña vâṣıl olur ḳalmaz sefer

629. Hep anıñ emrinde ʿâlem bahr u ber
Onsekiz biñ ʿâleme imdâd eder

630. Fehm olunmaz bunlarıñ aḥvâlleri
Ḥâle taḥvîl oldu gitdi ḳālleri

631. Gizlenip ḫalḳdan bütün aḳvâlleri
Derk-i idrâkdan müberrâ hâlleri

632. Evveli seyr-i ila’llâhdır maḳām

Seyr-i fi’llâh oldu bundan ne muntaẓam

32[b]

633. Oldu hem seyri ʿani’llâhda ḳıyâm

Seyri fi’l-eşyâda hem ġavs̱ü’l ʿızâm

634. ʿAfv olup ʿisyân-ı sâbıḳ seyyi´ât

Ḳalmadı gönlünde Ḥaḳ’dan ġayri ẕât

635. Keşf olup bir an içinde mümkinât

Oldu rûḥânî Ḫudâ’dan iltifât

قال النبي عليه و سلم’’ جذبة من جذبات الحق توازي عمل الثقلين‘‘[455] صدق رسول الله

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. ʿAşḳ aḥvâlin beyân etmek muḥâl taḳrîr-ilen

Bir mekâtib yazmamıştır kâġıda taḥrîr-ilen

2. Añlamaz ʿallâme-i dehr olsa ʿaşḳ keyfiyyetin

Kim ezel olmuş bu esrâr-ı Ḫudâ taḳdîr-ilen

3. İnḥirâk-ı ʿaşḳı âsân ṣanma ey ġāfil ṣaḳın

Bir ʿaceb otdur düşer dil milkine tenvîr-ilen

[455] “Hakkın cezbelerinden bir cezbe, ins ve cinin amellerine denktir.” el-Aclûnî, *a.g.e.*, I, 332.

4. Dört meẕâhib yâ muḥaddiṣ ʿaşḳdan baḥṣ etmedi

Bir müfessir kim anı naḳl etmedi tefsîr-ilen

5. Daḫli var ẕikriñ ḥaḳīḳatde ve lâkin ẕâhidâ

Vâṣıl-ı feyż-i Ḫudâ olmaz kişi eẕkâr-ilen

6. Ṣûret-i ebrû-yı dildârıñ ḫayâlin dilde ṭut

Maḳṣad-ı aʿlâya vâṣıl olmaḳ efnâ pîr-ilen

7. Leẕẕet-i ʿaşḳ ḫoş veli âsân degil var çilesi

Bir belâdır beñzemez cân vermege şemşîr-ilen

8. Zevḳ-i ʿaşḳa ṣarf eder Mir´ât-nümâ'nın ʿömrünü

Bî-nihâyet ẕevk bulmuş dâ´imâ ol bir-ilen

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ben ki ehl-i ʿaşḳım ey dil raġbet etmem câha ben

Faḳr-ile bir pâdişâhım minnet etmem şâha ben

2. Ġayre ʿarż et istemem senden serîr-i salṭanat

Pes baña kim râżıyım bâb-ı ḳanâʿat-gâha ben

3. İḫtiyâr etdim bu faḳir ḥâli ben şimden-geri

Şâh-ı Edhem gibi baş ḳoydum der-i dergâha ben

4. Cezbe-i seyr ü sülûk ʿİṣmet'de itmâm eyledim

İḫtiyâcım yoḳ ṭarîḳat ṣormaġa hem-râha ben

5. Terk-i ʿaşḳ etmek ne mümkün iḫtiyârım elde yoḳ

Ma´ilim bir çehre-i ḫûrşîd-i peyker mâha ben

33ª

6. Vaṣl-ı yâr oldu müyesser ḫalvet oldu dost ile

Bulmuşum feyż-i beḳā döndükde Beytu'llâh'a ben

7. Bulmadım Mir´ât-nümâ ʿâlemde bir ʿâẕam refîḳ

Anıñ için yüz çevirdim cümleden Allâh'a ben

BU BÂB EHLULLAHIN "MÛTÛ ḲABLE EN TEMÛTÛ" SIRRINA MAẒHARİYETLERİ VE NİHÂYETÜ'N-NİHÂYEDEN ME'A'T-TERAḲḲİ TENEZZÜLLERİ BEYÂNINDADIR.

636. Bil velîyu'llâh için yoḳdur memât

Ölmeden öldü bulup sırr-i ḥayât

637. Bildigiñ ölmek ölümden ḫâricât

En ḳatî ölmek ki tâ ḳable'l-memât

638. Ḥay ṣıfâtından tecellî ḳılsa Ḥaḳ

ʿAbd olur ḥayy-ı beḳāya müsteḥâḳ

639. Ol tecellîde dese mevtâya ḳalḳ

Ḥayy olur mevtâ o an ḳalḳar ayaḳ

640. Bu tecellî ḥâlde fenâ fi'ṣ-ṣıfât

Hep fenâ fi'z̲-z̲âtda buldular necât

641. Tâ olur ṣoñra beḳā bi'llâh o z̲ât

Her maḳāmâtdan beḳādır ʿâlîyât

642. Çün velâyetden eden çok ʿavdeti

Bir tenezzül-ilen bulan var şehveti

643. Lîk olup başḳa beḳā keyfiyyeti

Yoḳ beḳādan soñra ʿavdet ḥâleti

644. Ger fenâ fi'z̲-z̲ât olup sâlik eger

Hîç elinde yoḳ giru ʿavdet sefer

645. Bu fenâ fi'z̲-z̲âtdır ancaḳ muʿteber

Ḳalmadı dünya vü ʿuḳbâdan ḫaber

646. Çün beḳā bi’llâh nihâyetde maḳām

Yoḳ daḫi bundan ilerde iḳtidâm

647. Bu idi sâlik için maḳṣûd merâm

Bunda ḥâṣıldır murâdı ve’s-selâm

648. Çün velî erdikde bî-ḫûdiyyete

Düşti bî-ġāyet ki maḥzûniyyete

33[b]

649. Terk edip cümle kemâlin vaḥdete

Ṣoyunup vardı ḥużûr-ı ʿizzete

650. Ḳalmadı ol ʿaşḳ u şevḳden bir nişân

Geçdi tâ keşf u kerâmetden o ân

651. Bildi kim Ḥaḳḳ’ıñ imiş hep bî-gümân

Eyledi ʿacziyetin iḳrâr hemân

652. Çünkü terk etdi o ẕevk-i aḳdemi

Oldu bu ḥalde Ḫudâ’nıñ maḥremi

653. Ḥaḳ anıñ ḥükmünde ḳıldı ʿâlemi

Tâ ede irşâd bu nâs-ı Âdem’i

654. Tâ teraḳḳīden velî bu ʿavdete

Etmese yol yoḳdu maḥsûbiyyete

655. Râżı olduḳda ki bu faḳriyyete

Pes ḳadem baṣdı ki maḥbûbiyyete

656. Çün ḳabûl etdik de bu ʿacziyyeti

Buldu ol taḥḳīḳ-i kemâl niʿmeti

657. Bu teraḳḳīden tenezzül ḥâleti

Eyledi taḥṣîl çû maḥbûbiyeti

658. Ger bu ḥalde görse ʿâlem ekmeli

Ẓann eder bu ʿâleminiñ eñ echeli

659. Görse evsaṭ ḥâlde şevḳli kâmili

Eyler iḳrâr eylemez ol kümmeli

660. Ṣûret-i ḫalḳ içre sîret Ḥaḳḳ-ilen

Fehm olunmaz kim bu ḥâl idrâk-ilen

661. Żâhiren görseñ eger bir ẕevḳ-ilen

Yoḳ anıñ-çün ẕevḳ u ġam Allâh-ilen

662. Bir mürîd ister añа ġāyet daḳīḳ

Her ne iş işlerse lâzım müttefiḳ

663. Hiç ḫilâfında reviş olmaz ṭarîḳ

Öl dese ölmek gerekdir ey refîḳ

قال النبي عليه السلام "متوا قبل أن تموتوا "[456] و قال عليه السلام " من أراد أن ينظر إلى ميت يمشي على وجه الأرض فلينظر إلى أبي بكر الصديق "[457] و قال عليه السلام " الْحُزْنُ رَفِيقِي "[458]صدق رسول الله

34ª

أبو بكر الصّديق رضى الله تعالى عنه " العَجْزُ عَنْ دَرَكِ الإِدْرَاكِ إِدْرَاكُ "[459] شيخ عبد القادر كيلاني قدّس سرّه العزيز حضرتلرينه الهام رباني لولان كلام قدسية " فعليك بالفناء عن العشق لأن العشق حجاب بين العاشق و المعشوق . فعليك بالفناء عن الغير ، لأن الغير حجاب بين العاشق والمعشوق"[460]

ḲAṢİDE-İ DER ŞÂN-I EVLİYÂU'LLÂH ḲADDESALLÂHU ESRÂRAHUM

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Bu ʿârifler künûz-ı ẕât-ı Ḥaḳ esrâr-ı Rabbânî

Ġuyûbât ʿâleminden naḳl ederler sırr-ı Yezdânı

2. Olup meşhûr-ı Ḥaḳ ʿayne'l-yaḳîn milkinde ʿârifler

Hemân iẓhâr edip râz-ı nihân-ı ʿilm ü irfânı

3. Hemîn ġavvâṣ olup baḥr-i ḥaḳîḳat içre câsûslar

Bulup baḥr-i ʿamîḳden lü'lü-i laʿl-i bedaḫşânı

[456] "Ölmeden önce ölünüz." el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 291.
[457] "Her kim yeryüzünde yürüyen ölüye bakmak isterse, Hz.Ebu Bekir'e baksın."Sühreverdî, *Avârifü'l Ma'ârif,* Mısır 1939, s.376.
[458] "Hüzün, benim arkadaşımdır." El-Şevkânî, *el-Fevâidü'l Mecmûa fi'l Ehâdîsü'l Mevdûa,* (thk: Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemânî), Beyrût 1995, s.327.
[459] "Allah'ı anlamaktan aciz olmak onu anlamaktır." Gazâlî, *a.g.e.*, s.1229.
[460] "Sana aşktan fani olmak düşer. Çünkü aşk, sevenle sevilen arasında perdedir. Gayriden de fena olmak düşer. Çünkü, sevenle sevilen arasında gayr perdedir." Abdulkadir Geylani, *Risâletü'l Gavsiyye,* (trc.:Muhammed Abdullatif) , İstanbul 1968, s.40.

4. Olup herbirleri baḥr-i muḥîṭ ḫīzâb urup ʿaşḳdan
Temevvüc eyleyüp baḥr-i hüviyyet ʿaşḳ-ı Sübḥânî

5. Ḥaḳīḳat gencine miftâḥ olup meftûḥ edip râzı
Açıp ʿilm-i maʿârif sırr-ı Ḥaḳḳ'ı râz-ı pinhânî

6. ʿUlûm-ı vaḥdete âgâh edip erbâb-ı inṣâfı
Dem-â-dem gösterip ʿâlemlere envâr-ı raḥmânî

7. Ezel nûş eyleyüp ṣahbâ-yı ʿaşḳ-ı ẕevḳ-i vaḥdetden
Olup hep cümlesi ʿilm-i ledün ʿirfânı ʿummânı

8. Ḳılıp ehl-i ḥaḳīḳat erleri vâḳıf müdaḳḳıḳlar
Olup ʿaḳl-ı meʿâd ṣâḥipleri âgâh-ı sübḥânî

9. Beḳā bi'llâh maḳāmâtın edem taḥṣīl edip taḥḳīḳ
Nihâyetde bulup feyż-i beḳā iḥsân-ı Yezdânı

10. Şerîʿat şems-i ġarrâda müfessirler muḥaddiṯler
Nihâyet bildirüp genc-i nihânı maġz-ı furḳānı

11. Bu ẕâtlar ḳadrini bir ḳadirdân ṣâḥib vefâdan ṣor
Mürâ´î ṣûfi-i sâlûs ne bilsin ḳadr-i insânı

34[b]

12. Velâyet ḥâlini bilmek ne mümkin bir muḳallid kim
Gerek sermâye-i feyżi Ḫudâ ḥâlât-ı nûrânı

13. Ne bilsin bî-baṣar aʿmâ bu ẕâtlar kimdir ʿâlemde
Ṣanıp kendi gibi gör bunları ṣûretde nefsâni

15. Bu ẕâtlar ʿâleme mir´ât olup herkes görür kendin
Gerek bir ṭoġrı göz erbâb-ı inṣâf-ı çeşm-i ḥaḳḳānî

16. Meded yâ Rab be-ḥaḳ seyyid-i şâh cihân ḥaḳḳı
Be-ḥaḳḳ-ı çâr-yâr cümleten aṣḥâb-ı burhânî

17. Ḫaṭâ bu cürm-i ʿişyânım hemîşe sehv ü noḳṣânım
ʿAṭâ vü şefḳatiñ baḥri olup yoḳ ḥadd-i pâyânı

18. İlâhî sen olup ʿârif cemîʿ aḥvâlime vâḳıf
Ki sensiñ cümleden erḥam ḳamunuñ ʿafv-ı ġufrânı

19. İlâhî sen olup ḥâżır cemiʿ ẕerrâtıma nâẓır
Saña ġā´ib degil ḥâlim bilübsüñ cümle pinhânı

20. Ḳuluñ Mir´ât-nümâ muḥtâc aña bâb-ı ʿinâyet aç
Revâ ḳıl ḥâcetin yâ Rab kerem ḳıl lüṭf-ı iḥsânı

21. Be-ḥaḳḳ-ı mürşidim şeyḫim imâmım Muṣṭafâ ʿİṣmet

Be-ḥaḳḳ-ı Şâh-ı Pîrân Naḳşibend Ġavṯ-i Geylânî

BU BÂB PÎRÂN ḤAŻERÂTINIÑ KEMÂLÂTIYLÂ ḤAŻRET-İ ŞEYḪİÑ RİSÂLE-İ ḲUDSİYYELERİNİÑ MEDḤİ BEYÂNINDADIR

664. Bil ṭarîḳatde cenâb-ı Ḫâlidi

Gel ḳıyâs etme aña bir ʿâbidi

665. Var ṭarîḳinde mücâhid zâhidi

Ekmeli var kâmili hem râşidi

666. Oldu âḫirde müceddid hem o ẕât

Sâyesinde oldu feyż-i vâridât

667. Feyż alıp andan nice yüz biñ ẕevât

Râh-ı Ḥaḳ'da ḳoymadı bir müşkilât

668. Çoḳ velî gelmişti lakin evvelîn

Böyle irşâd etmemişti ekmelîn

669. Hem sülûk gösterdi ol-ẕât eshelîn

Böyle ḳuvvetde velî azdır gelen

670. Hem müfessir hem muḥaddiṯ hem daḳīḳ

Hem şerîʿat hem ṭarîḳat müttefiḳ

35ª

671. Hem ḥaḳāyıḳ maẕharı baḥr-i ʿamîḳ
Eldedir dâ´im şerîʿat-len ṭarîḳ

672. Bendegânı Ḥaḳḳ'a râġıb ʿâşıḳān
Dervîşânı Ḥaḳḳ'a ṭâlib sâlikân

673. Mürşidânı pek müdaḳḳıḳ ʿârifân
Var ḳatî kâmilleri hem iş bu ân

674. Ehl-i ġaflet yoḳ içinde ʿârifîn
Ṭâlibân[ı] hem mücâhid zâhidîn

675. Hep müşâhid ehl-i ʿiffet sâlikîn
Hep meḥâsin ḫâliṣân-ı ḫâlidîn

676. Şimdi ortada o ẕâtıñ erleri
Gördügiñ hep Ḫâlidî enverleri

677. Kâmili var hem ʿazîz ekmelleri
Ḥay ederler mürde dil Âdemleri

678. Kim olursa Şeyḫ Ḫâlid bendesi
Refʿ olur dilden ḥicâbı perdesi

679. Kim olur dergâhınıñ üftâdesi

ʿÂḳıbet dermân bulur dil-mürdesi

680. Bil bu ḳalb ʿilmî ʿazîz dilden dile

Ẓâhiren olmaz ki bir taḳrîr ile

681. Ögrenip ṣıddîḳ-ı ekber göñl-ile

Tâ Resûla'llâh'dan aldı ḳalb-ile

682. Ṣoñra Ṣıddîḳ'dan bu ʿilmi dil-be-dil

Oḳudupdur bi'l-vekâle bir vekîl

683. Pes olup her bir göñülde baḥr-i nîl

Şeyḫ Baha´eddîn'de oldu selsebîl

684. Çün gelip bu feyż-i nisbet yed-be-yed

Pes alıp bu feyżi Şâh-ı Naḳşibend

685. Geldi tâ Şeyḫ Aḥmed'e dek oldu bend

Elf-i ṯânîde müceddid ol bülend

686. Ol sülûk etdirdi râh-ı vaḥdete

Ol olup miftâḥ bu bâb-ı vuṣlete[461]

687. Açtı bir mekteb bu sırr-ı ḥikmete

Oḳutup erdirdi Rabb-ı ʿizzete

35[b]

688. Kâşif-i kenz-i Cenâb-ı Kibriyâ

Bi'l-aṣâle vâriṯân-ı Enbiyâ

689. Server-i sebʿîn elf evliyâ

Her ḥaḳāyıḳdan sülûk gösterdi tâ

690. Ṣonra Şeyḫ Ḫâlid olup muṭlaḳ vekîl

Hep ânıñla buldu Ḥaḳḳ'ı ehl-i dil

691. Biñ iki yüzde müceddid ol cemîl

Ol da ʿAbdullâh'a verdi feyżi bil

692. Şeyh Ḫâlid soñra ʿAbdullâh hemân

Mekke'de irşâd edip ol bir zamân

693. Ġavṯ-i aʿẓam oldu ʿAbdullâh o ân

Soñra ʿİṣmet'de olup nisbet ʿiyân

[461] Kafiye dolayısıyla vuslata, vuslete şeklinde okundu.

694. Bil ʿazîz bu Ġavṯ-ı aʿẓam ʿİṣmet'i

Ḥaḳ aña vermişti bî-ḥad niʿmeti

695. Vaṣf olunmaz meşreb-i ḥilmiyyeti

Ḥaḳ aña maḫṣûṣ edip bu ʿizzeti

696. Böyle bir nâzik kibâr-meşreb velî

Az gelüp böyle cihânda kümmelî

697. Bil ḳıyâs olmaz aña her bir velî

Geldi ol ḳuvvetde ekmel az velî

698. Boş degil dünyâ bu an var ṣâḥibi

Var eden irşâd velî Ḥaḳ râḳibi

699. Şimdi var kâmil nebîler nâ´ibi

Ṭut hemân kibr etme ol Ḥaḳ ẕâhibi

700. Şimdi yoḳ fevḳinde vâṣıl vaḥdete

Yoḳ velî nâ´il bu an bu devlete

701. Bil hemân maḫṣûṣ o ḳuvvet ʿİṣmet'e

Bil yaḳın Mehdî irer bu nisbete

702. Bir risâle yazdı *Ḳudsiyye* be-nâm

Hep ḥaḳāyıḳdan olup her bir kelâm

703. Bir taṣavvufda yoḳ ol üslûb niẓâm

Ḥarf-be-ḥarf ʿilm-i ledünden muntaẓam

704. Etdi her bir mıṣraʿı feyż-i beyân

Feyż olur her bir kelâmından ʿiyân

36ª

705. Oldu her beyti ledünden dâsitân

Ṭoldu feyżinden ḳulûb-ı ʿaşiḳān

706. Aḫẕ eder ḳalbe o feyżiñ şîvesi

Bildirir Ḥaḳḳ'ı o Ḥaḳḳ'ıñ cilvesi

707. Kim olup her bir ḥaḳāyıḳ zübdesi

Kim ẓuhûr etmiş o dilden cümlesi

ÎN MEDḤIYYE DER ŞÂN-I ḤAŻRET-İ ŞEYḪ ḲUDDİSE SIRRUHÛ

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

1. Ümîd-gâh-ı cihân-est maḫzen-i feyż-i Ḫudâ ʿİṣmet

Ḳamer-tâb ez-dehed pertev mükâşif pür żiyâ ʿİṣmet

2. Be kilk-i noḳṭa-i kudret nüvişte der be pîşâneş

Bi-hânend sâlıkân ez der-i rıżâ-yı reh-nümâ ʿİṣmet

3. Çerâ kez tir u şimşîr-eş be-münkirân gürizân şod

Zened seyf-i Hudâ-yı berûyân-ı murtezâ ʿİṣmet

4. Resed der deh çe mî-ḫâḥî zi rûy-ı hazret-i mürşid

Dehed mülk-i Süleymân râ künûz-ı kibriyâ ʿİṣmet

5. Çünîn server-i Cenâb-ı Şeyh Abdullâh zi-hod dâde

Ḫıred-i ʿilm-i ledün bâ-dil berâ-yi etkıyâ ʿİṣmet

6. Der-în dergâh-i Şâh-ı Naḳşbendi Hâlid-est mir'ât

Dehed sırrî mea'llâh ez-kulûb-ı enbiyâ ʿİṣmet

TARİḪ-İ VEFÂT-I ḤAŻRET-İ ŞEYḪ ḲUDDİSE SIRRUHU

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

1. Fenâ dehrin koyup gitdi Ḫudâ'ya bir velî aʿẓam

Cihânda bir ʿaẓîm raḥmet idi ger ḫâṣ u güm-râha

2. İmâm-ı etḳıyâ ġavṯ-ı muʿaẓẓam miṯl-i Besṭâmî

Vekîl-i enbiyâ ṣâhib taṣarruf maʿnevî şâha

3. O ẕât ḳadar ʿâlî muḥterem Şeyḫ Muṣtafâ ʿİṣmet

Muḥaḳḳaḳ ḳıble´î ʿulyâ ḳulûb-ı ehl-i âgâha

36[b]

4. Ḳoyup mülk-i ḫarâbâtı irişdi ol “ev ednâ”[462] ya

Maḳām-ı ḳābe ḳavseyne[463] varıp ol ʿâlî der-gâha

5. Çerâġ-ı ehl-i dîn olmuşdu muṭlaḳ hâdiʾî ʿâlem

Ḫudâ’ya reh-nümâ erbâb-ı dil uşşâḳ-ı hem-râha

6. N’ola çend-sâl daḫi ârâm edip mihmânımız olsa

Ḳoyup gitdi bizi feryâd-ı nâle girye vü âha

7. Taḥassür âteşiyle yaz oḳu Mirʾât-nümâ târiḫ

Bu seyyid ʿİṣmetim şimdi beḳāya uçdu Allâh’a (Sene 1289)

ĠAZEL

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

1. Seniñ ʿaşḳıñla ben egri ṭarîḳı râst-râh etdim

Dönüp egri dinimden ṭoġru dînde ʿazm-i râh etdim

2. Ḳoyup ẕâhidleriñ dîn râhını buldum güzel bir dîn

Bu dînden dönmezem ister ṣevâb ister günâh etdim

3. ʿAzîzim ʿİṣmet’im şâhım imâmım ḳıble-gâhımsıñ

Delîlim mürşidim şeyḫim seni öz ḳıble-gâh etdim

[462] “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.” en-Necm 53/9.
[463] “a.a.” en-Necm 53/9.

4. Seniñ aḥvâliñi taḥḳīḳa ḥâcet yoḳ bilir ehli

Seniñ ġavṣ-ı muʿaẓẓam olduġuñ arżı penâh etdim

5. Seniñ ḳuvvetde aʿẓam bir velî az geldi ʿâlemde

İçüp dergâh-ı feyżiñden nice ẕevḳ-i İlâh etdim

6. Nuḳūş-ı ḳaşlarıñ resmi ḫayâl-i dilde maḫfûẓum

Hilâl ebrûlarıñ miḥrâbını ben secde-gâh etdim

7. Ne mümkündür beni menʿ eylemek zâhid melâmetden

Melâmet-kûşesin ben kendime bir ʿizz u câh etdim

37[a]

8. Olup Mir´ât-nümâ'yı ḫâk-i pây ʿİṣmet'e bir ḳavl

Anıñ dergâh-ı lüṭfundan ne ḥikmetler nigâh etdim

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Nuṭḳ-i pâk-i ḥażretim ʿâlemden aḳdemdir baña

Öyle bir ḥüccet benim destimde muḥkemdir baña

2. Levḥa-i sinemde yâriñ tîr-i zaḫmı tîġ-ı dost

Böyle mecrûḥ etmeden öldürse inʿâmdır baña

3. Ben ne mûcib bî-ḫaber zühhâda esrârım diyem

Ol bilir derd-i derûnum ol ki maḥremdir baña

4. Neyleyim şimden geru Mekke Medîne ʿazm edem

Merḳad-i pâk-i nigârım beyt-i aʿẓamdır baña

5. Bende-i dergâh-ı şâh-ı ʿİṣmetim Mir´ât-nümâ

Çün göñül taḥtında ol şâh-ı muʿaẕẕamdır baña

قال سبحانه وتعالى جل جلاله " إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً"[464] قال عليه السلام " عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ "[465] و قال عليه السلام " الْعلمَاء وَرَثَة الْأَنْبِيَاء"[466] و قال عليه السلام " مَا صَبَّ اللَّهُ فِي صَدْرِي إِلا وَصَبَبْتُهُ فِي صَدْرِ أَبِي بَكْرٍ "[467] و قال عليه السلام "لا يفضلكم أبو بكر بكثرة صيام ولا صلوة و إنما يفضلكم بشيئ وقر في صدره"[468] صدق رسول الله

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Tîġ-ı müjgânıñ oḳundan zaḥmetim var sînede

Çâk-i baġrımda devâsız ʿilletim var sînede

2. Artmada dilde teḥassur âteşi endûh u gam

ʿÂleme taʿrîfi müşkil ḥasretim var sînede

3. Gezmege yoḳdur mecâlim ġayre amma neyleyim

[464] "Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti." el-Bakara 2/30.
[465] "Ümmetimin âlimleri, Beni İsrail nebîleri gibidir." el-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 64.
[466] "Âlimler, peygamberlerin mirasçılarıdır." İbn Mace, "İftitâh",1/223; Ebu Dâvud, "İlim",24/3641.
[467] "Allah benim gönlüme neyi vermişse, ben de aynısını, Ebû Bekir'in kalbine döktüm." İbnü'l-Cevzî, *Kitabu'l Mevzuât*, I , s.319; İbn Kayyım el-Cevziyye, *el-Menarü'l-münif*, (thk.:Yahya b. Abdullah el-Somâlî), Mekke h.1428, s.108.
[468] "Ebu Bekr'in size olan üstünlüğü, namazı ve orucunun çokluğu ile değil, bilâkis onun kalbinden olan bir sır sâyesindedir." Metin olarak düşündüğümüzde bire bir bu şekilde gelen bir rivâyeti bulamadık. Ancak misallerde vereceğimiz gibi bulduğumuz metinlerin müşterek manayı taşıdığını söylemeliyiz. " لم يفضلكم أبو بكر بكثرة صيام ولا صلاة إنما فضلهم بشيئ كان في قلبه" Tirmizi, *Nevâdiru'l Usûl*, s.201; " ما فضلكم أبو بكر بكثرة صيام و لا صلاة ولكن بشيء وقر في قلبه" Aclunî, *a.g.e.*, II, 190.

Ḫalḳ içinde ʿâr u ġayret ḳuvvetim var sînede

4. Hep de iẓhâr-ı kemâl etmekdesiñ nâṣıḥ baña

Öyle nâ-ḥaḳ sözleriñden nefretim var sînede

37[b]

5. Bir diyârda iki ḥükm-i padişâh olmaz aḫî

Çün ʿazîzim pâdişâh-ı ʿİṣmetim var sînede

6. Baḳma ṣûretde beni seyret de gör Mir´ât-nümâ

Bende´i bir pâdişâhım devletlim var sînede

DER MÜNÂCÂT-I ḲÂḌÎYE'L-ḤÂCÂT

708. Bende yoḳ yâ Rab saña lâyıḳ umûr

Fısḳ u işyân içreyim hem pür-ḳuṣûr

709. Bende bî-ḥad cürm-i ʿişyân bî-şumâr

ʿAfvıña ḳalmış işim ey Kirdgâr

710. Yoḳ yüzüm rûy-ı siyâhımdan saña

Aġlarım her-dem günâhımdan saña

711. Muẓṭarib ḥâlim bu ḥâlimden celîl

Sen ġanî bir pâdişâhsıñ ben ẕelîl

712. Bi-nihâyet raḥmet-i ʿafvıñ füzûn

Cürm ü ʿiṣyân içre bu ʿabd-i cünûn

713. Var ümîdim ʿafv-ı bî-pâyânıña

Noḳṣan olmaz ḥâşe lillâh şânıña

714. Sen beni ʿafv et be-ḥaḳḳ-ı enbiyâ

Enbiyâlar pâdişâhı Muṣṭafâ

715. Ey Ḫudâ taḳlîd işim taḥḳīḳ buyur

Her ne işlersem ḫaṭâ ʿiṣyân ḳuṣûr

716. Ḳıl muvaffaḳ bu risâlem tam ola

Baḥr-i ʿaşḳıñla hemân itmâm ola

717. Hem ʿazîzim ġavṣ-i aʿẓam ʿİṣmet'i

Ver aña fevḳ'at-tecellî niʿmeti

718. Hem de evlâdı Bahâ´eddîn için

Raḥmet-i şefḳat buyur anıñ için

719. Şimdi gelmez böyle bir ʿâşıḳ civân

On beşinde tâm velâyet buldu cân

720. Eyledi on altıda dâr-ı beḳā

Böyle bir aḥsen maḥâsin mehliḳā

721. Ḥaḳḳ'a ʿâşıḳ olmasa ger bir kişi

Muṭlaḳā beyhûdedir anıñ işi

38ª

722. Yâ ilâhi kim saña ʿâşıḳ olur

Her işinde ʿâḳıbet ṣâdıḳ olur

723. Cümle aḳṭâb u âşıkân ü mürşidân

Oldular sâyende dâ´im sâye-bân

TARİḪ VEFÂT ŞEYḪZÂDE ʿABDULLÂH BAHAEDDÎN ḲUDDİSE SIRRUHÛ

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ḳahramân ol nefsiñe meyl etme câh-ı devlete

Faḳr-i ḥâli iḫtiyâr et raġbet eyle ḫalvete

2. Bil bu dünyânıñ beḳāsın bak ki bizden ʿibret al

Eylediñ on altı itmâm senemizde riḥlete

3. Eylemez taġyîr vü taḳdîrin Ḫudâ yoḳ şüphemiz

Bi't-tamâm olduḳda evḳāt emr olundu hicrete

4. Ey meded yâ Rab ki senden merḥamet şefḳat kerem

Sen kerîm ekrem raḥīmsiñ ḳıl vesîle raḥmete

5. Ey beni ʿarż eyleyen iḫvân-ı yârân bâ-ṣafâ

Her ne ḳılsa râżı ol fermân-ı Rabb-i ʿizzete

6. Âh edip ḳan aġlar-i-dim ḥasretiñden ey atâ

Şükr kim ḳıldı ki ḳabûl dergâh-ı ḫâk-i ʿİṣmet'e

7. Düştü tâm târiḫ Bahâ´eddîn'e mir´ât etdi âh

Gitdi yaz güzden Bahâ´eddîn maḳām-ı cennete

Sene 1292

DER BEYÂN-ı AḤVÂL-i MURÂḲABÂT

Ḳalb-i rûḥ u sırr u ḫafî vü aḫfâ vü laṭîfe-i nefs vü leṭâif-i küll ki mecmuʿ-i bedenden ʿibâretdir. Bu laṭîfeleriñ her birerleriniñ başḳa başḳa aḥvalleri müşâhede olunduḳdan soñra sâlike nefiy iṣbâtı taʿlîm ederler. Âdâb vü uṣūlüne ġāyet riʿâyetle vuḳūf-ı ḳalbi üzre saʿy u ġayret etmek lâzımdır. Bu ṭarîḳat-ı ʿAliyye-i Naḳşibendîyye'de vuḳūf-ı ḳalbiyyeyi şarṭ-ı aʿẓam 38[b] ṭutmuşlardır. Zirâ keṣret-i eẕkâr Ḫudâ celle şânuhûdan cemʿîyyet-i ḳalb vü ḥużûr-ı agâhı iʿlâdır. Bu nefy-i iṣbât vü muḳaddime-i ceẕbe-i ilâhi celle şânuhû vü murâḳabe-i muḥabbet vü ʿaşḳ-ı ḥakīkī ibtidâsıdır. Nefy-i iṣbât vü muraḳabe-i eḥadiyyet vü murâḳabe-i aḳrabiyyet ġāyet cezebât vü müşâhede-i ḥâlât vü keyfiyyât maḥallidir. ʿAşḳ u şevk vü istiġrâḳ vü bî-ḥodî vü tevḥîd-i vücûd vü ġalebât-ı ḥâlât vü müşâhedesinden ʿibâretdir.

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ḥasret-i dil-dâr ile ḫūndur ciger ḳan aġlarız

Kimse bilmez yaremizden zaḫm-ı pinhân aġlarız

2. Geceler feryâd u efġān eylemek muʿtâdımız

Ḳılmadı dermân bize ol şâh-ı ḫūbân aġlarız

3 . Ger bizi bezminde maḥrem etmese ol pâdişâh

Tâ ḳıyâmet ḥaşre dek kûyında nâlân aġlarız

4. Yâr-ı vaṣl eylerdi amma ḳoymadı reşk-i ḥasûd

Anıñ için baġrımız yanmaḳda giryân aġlarız

5. Sîne-ʹi sûzânımız zâhid görüp ʿayb etmeñiz

Bunca yıldır yanmışız ʿaşḳ içre sûzân aġlarız

6. Baş açıḳ yalın ayaḳ Mirʹât-nümâ aġlar meded

Biz gedâyız şâhımız bâbında iḥsân aġlarız

Muraḳabe-i maʿiyyetden soñra murâḳabe-i aḳrabiyyet taʿlîm olunur. "نَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ"[469] meẕkûr âyet-i kerîmeniñ mefhûmını mülâḥaẓa edip ol Cenâb-ı aḳdesden feyż-i aḳrabiyyetiñ vürûdına muntaẓır olmaḳdır. Bu murâḳabede mevrid-i feyż latîfe-i nefs vü leṭâʹif-i ḫamsedir. Bu maḳāmlarda sâlik **39[a]** ollardan ziyâde ẕevk-yâb vü sermest vü medhûş-ı ʿaşḳ vü şevḳ-ı bî-nihâye vü eẕvâḳ ḳılıp vü müşâhede-i envârʹı buṭûn vü istihlâk vü iżmihlâl olup sekr-i ḥaḳīḳī mertebesine vâṣıl olur. İslâm-ı ḥaḳīḳī ile müşerref olup velâyet-i küberâya naʹil olmuş olur. Bu velâyet-i küberâ velâyet-i enbiyâ-i ʿiẕamdır. ʿAleyhimüʾṣ-ṣalâtü veʾs-selâm bu maḳāmlarda tilâvet-İ *Ḳurʹân-ı Mecîd* vü ṣalavat-ı nâfile vü keṣret-i murâḳabe vü tehlîl-i lisânı mûcib teraḳḳīdir. Herkes bu devlete nâʹil olamaz. Belki Allâhu teʿalâ celle şânuhü ḥażretleriniñ lüṭf u keremi olmaḳ gerekdir. Bu ṭâʹife-i ʿaleyhi sâlikânı mütâbaʿat-ı Resûlaʾllâh ṣallAllâhu ʿaleyhi ve selleme kemâliyle ittibaʾ etmekdir. Zirâ Ḥazret-i Ḫˇâce-i Şâh-ı Naḳşibend vesâʹir ekâbir-i evliyâʹullâh vü Şeyḫ İmam-ı Rabbânî müceddid-i elf-i ṯânî ḳaddesAllâhu teʿâla esrârahüm bâ-sened-i ṣaḥîḥ ḥadîṯ ile bidʿat-ı ḥaseneyi seyyiʹeden ʿad etmiştir. " كُلَ بِدْعَةٍ

[469] Meal: " Biz, ona şah damarından daha yakınız." el-Kâf 50/16.

ضَلَالَةٌ ”[470] مَنْ أَحْدَثَ فِي دِينِنَا هذا فَهُوَ رَدٌّ ”[471], ṣadaḳa Resûla’llâh herkesiñ kârı bu râha resîde ola kendi nebîsine mütâbaʿatı miḳdârıncadır ve’s-selâm ʿalâ men ittebʿa’l-Hüdâ.

BU MAḲÂMA MÜNÂSİB ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ṭurma var bâd-ı ṣabâ ʿarż ede gör yâre beni
Ḥasret-i dâġ-ı nigâr eyledi bîmâra beni

2. Tîġ-ı ebrûları sînemde açıp yaralar âh
Merhem urmazsa eger öldürür ol yara beni

3. Ben anıñ emrine dil-beste faḳīr bende ḳulum
Dönmezem çekse ṣatup bir pûla bâzâra beni

39[b]

4. Gülşen-i ḥüsnüne ḥayrân idip ol rûz-ı ezel
Ne revâdır ki girif-târ ede ol ḫâre beni

5. Yaḳup ʿaşḳ odlarına teşne göñül ravżasını
ʿÂḳıbet döndürüp ol bir ṣusuz eşcâra beni

6. Reh-i ʿaşḳın yolu evvel baña âsân görünüp

[470] “Her bid’at dalalettir.” İbn Mâce, “İftitâh”1/42; Darimî, “Mukaddime”, 1/ 96.
[471] “Dinimizde olmayan şey, red olunmuştur.” Hadîs literatüründe yaptığımız araştırma neticesinde bu kalıpta gelen bir ifade bulunmamakla birlikte, bu hadîs, hadîs kitaplarında “ مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ ”(Buharî, “Sulh”,5/2697;Müslim, “Akziye”,30/1718;“ مَنْ أَحْدَثَ فِي دِينِنَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ ”(Beğavî, *Şerhu’s-Sünne*, I, s.211) ifade ettiğimiz kalıplarda bulunmaktadır.

Ṣoñradan ṣaldı beter derd-i-le düş-vâra beni

7. Etme Mecnûn ile Ferhâd'a ḳıyâs derd-i dilim

Ṣanma bî-hûde emek ʿaşḳ ede âvâre beni

8. Yâr için herkes ʿaduv olduġu Mir´âtde Nümâ

Dönmezem bi'llâh eger çekse ʿadüv dâra beni

Bundan soñra murâḳabe-i muḥabbet taʿlîm olunur.[472]"يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ" murâḳabe'de mefhûm âyeti mülâhaza edip ol Cenâb-ı Feyyâż muṭlaḳdan feyż-i muḥabbetiñ vürûdına muntaẓır ola. Bu murâḳabede mevrid-i feyż latîfe-i nefisdir. Ṣalat-ı nâfile vü tilâvet-i Kur´ân-ı mecîd vü tehlîl-i lisânı mûcib-i teraḳḳīdir. Sâlik bu maḳāmda aḫlâḳ-ı ilâhî celle şânuhü ḥazretleri ile aḫlâḳlanıp "تخلقوا بأخلاق الله[473] و بأخلاق رسول الله" olur. Bu velâyete velâyet-i ʿulyâ tesmiye olunur. Yaʿnî melâ´ike-i mele´i'l-aʿlânıñ velâyetidir. ʿAleyhimu'ṣ-ṣalatü ve's-selâm.

ĠAZEL

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. ʿAşḳ virdin işiden var olup ammâ bilen az

İçmeyen ʿaşḳ meyini meslek-i ʿaşḳa varamaz

2. ʿAşḳ baḥrinden olup çoḳ kişilerde müjdegân

Reh-nümun olsa o deryâya ṭaldıramaz

3. Mürşid-i ḥaḳ mı olur gördügüñ her sege külâh

Seni ihlâk idip ol menziliñe vardıramaz

[472] "Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler." Maide 5/54.
[473] "Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanınız" Sühreverdî, *Avârifü'l Maârif*, s.353; Gazâlî, *a.g.e.*, s.1270.

4. ʿAşḳ-ı şemşîr-i Ḫudâ “lem-yezel” olmuş ezelî

Kim anıñ ḳarşısına her kişi ṭoġru ṭuramaz

40ª

5. Etme ʿaşḳ odlarını âteş-i dûzaḫa ḳıyâs

Nâr-ı ʿaşḳa yananı başḳa âteş yandıramaz

6. Âteş-i ʿaşḳ-ıla dîdemden aḳan ḳanlu yaşıñ

Ṣad hezâr ṭaġları ḳoysuñ öñüne ṭurduramaz

7. ʿAşḳ olup sırr-ı Ḫudâ ḳudret-i ḳuvvetde gîrân

Kûh-i ḳāf bi’llâh anıñ zerresini ḳaldıramaz

8. ʿÂşıḳānlıḳda eden kendini ʿuşşâḳa ḳıyâs

Ṭıfl-ı ebced gibi esbe biner ammâ ṭuramaz

9. Gerçi Mecnûn-ile Ferhâda da ʿâşıḳ denilir

Öyle bî-ḥâṣıl-ı ʿaşḳ sâlik-ı Ḥaḳḳ’a yaramaz

10. Bu ḥarâret odu ʿaşḳ Mir´ât olup sende Nümâ

Niçe biñ baḥr-i muḥīṭ teşne dilim ḳandıramaz

Kemalât-ı nübüvvet vü kemâlât-ı risâlet vü kemâlât-ı ülü’l-ʿazm bu ḥaḳāyıḳ-ı şelâşede nevâfile vaḳt vü ḫalḳdan ʿuzlet-i teraḳḳīye müfîddir. “جذبة من جذبات الحق توازي عمل الثقلين ”[474] muḳteżâsınca her dû ʿalemden nefret vü Ḥaḳḳ’a muḥabbet vü cenâb-ı Ḥaḳ’dan daʿvet makâmıdır.

[474] “Hakkın cezbelerinden bir cezbe, ins ve cinin amellerine denktir.” el-Aclûnî, a.g.e., I, 332.

BEYİT:

Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilâtün/ Fâilün

1. Ġam degil bi’llâh ḫarâb olsa bu çerġ-ı âsiyâb

Çûn derûnunda bizim yoḳ ḥabbe vāḥid dânemiz

Ḥaḳāyık-ı ṣelâṣe’den soñra ḥaḳīḳat-i İbrahîm’e vü ḥaḳīḳat-i Mûsâ’ya vü ḥaḳīḳat-i Muḥammedî’ye vü ḫaḳīḳat-i Aḥmedî’ye vü ḥaḳīḳat-i Kaʿbe-i rabbânî vü ḥakīḳat-i *Ḳur´ân* vü ḥaḳīḳat-i ṣalâtdır ki ʿaleyhimü’ṣ-ṣalatü ve’s-selâm bu beyân olunan murâḳabât vü ḥaḳāyıḳıñ iḫbâr vü iẓhârına bâdî vü hiçbir ʿurefâ-yı evliyâ’dan mervî olmayıp vü bir ekâbir-i evliyâ´ullâh bunuñ ile suḫan-bâz vü leb-kuşâde vü belki aġız daḫi açmamışlardır. Muhaḳḳıḳīn-i müte´aḫḫirin vü ser-efrâz-ı müteḳaddimîn Ḥażret-i İmam-ı Rabbânî müceddid-i elf-i ṯânî ḳaddesa’llâhu teʿâlâ bi-sırrıhi’l teʿâla efendimize ʿinâyet-i sübḥânî vü ilhâm-ı rabbânî olup ṭâlibân-ı Ḫudâ salikân-ı kibriyâyı bu ḥaḳāyıḳ ile 40[b] müteḥaḳḳıḳ buyurmuşlar vü ḫulefâ-i kirâmına nihâyetu’n-nihâye sülûk etdirip “lâ taʿayyün” maḳāmına vâṣıl ḳılmışlar vü ḫavârıḳ u kerâmetden menʿi edip mütâbaʿat-ı Seyyidü’l mürselîne terġîb vü teşvîḳ itmişler. Bi-lâ mütâbaʿat olan ʿibâdât vü mücâhedâtı bi-lâ mütâbaʿat ṣaymışlar. Veffeḳallâhu mütâbaʿat-ı Seyyidinâ Muḥammed vü ʿalâ âlihi vü aṣḥabihi ecmaʿîn ve’ṣ-ṣalatü ve’s-selâmu ʿalâ men’it-tebeʿal Hudâ.

ĠAZEL

Mefûlü/ Mefâîlü/ Mefâîlü/ Feûlün

1. Bir kâra yapış ṭoġruca bir râh-ilen olsuñ

Allâh’a sıġın olmaya güm-râh-ilen olsuñ

2. Avâre gezip dehirde bî-hûde ṭolaşma

Eẕkâr-ı Ḫudâ ḫıdmet-i dergâh-ilen olsuñ

3. Bir pîre ṣarıl himmet-i pîrânla pîr ol

Maḳṣūda vuṣūl nuṣret bir ṣâh-ilen olsuñ

4. Ger şâh-ı cihân olsa kişi cümlesi boştur

ʿÂlemde hüner-i ẕikrle fi'llâh-ilen olsun

5. Ferhâd'a ḳıyâs etme ṣaḳın ḳābil-i ʿaşḳım

Sâʿatde hezâr ṭâġ-ı dolubem âh-lan olsuñ

6. Mir´âtı naẓar eyle Ḫudâ ânda Nümâdır

Ḥaḳḳānî gerek göz göre Allâh-ilen olsun

SİLSİLE-İ MANẒÛME-İ TARÎḲAT-I ʿALİYYE-İ NAḲŞİBENDİYYE MÜCEDDİDİYYE-İ ḪÂLİDİYYE REFFEA'LLÂHÛ DERECÂTEHÜM VE ḲADDESENÂLLÂHÛ Bİ-ESRÂRİHİM

Muḥammed Şâh ṣıddîk est be-Selmân Nûr-ı Ehlu'llâh Cenâb-ı Ḳâsım vü Caʿfer be-Ṭayfûr-ı sırr-ı ẕâtu'llâh Ebi Seyyid Ḥasan amed.ʿAli ürürve Yûsuf-eş dâḫil şod Abdulḫâliḳ vü ʿArif Mahmûd feyż. Bahru'llâh **41[a]** ʿAli Baba emîr vü Naḳşibend vü Şeyh ʿAlâ´addîn ki ez envâr-ı Yaʿḳûb vü Ḫˇace-i Aḥrâr ʿAbdullah be-zâhid-i dâḫil est. Dervîş vü şeyh vü ḫˇace-gîr bâḳī müceddid-i Aḥmed est. Maʿṣūm vü Seyfü'd-dîn vü Nûrullâh ḥabîbu'llâh Şâh-ı Dihlev est. Ḫâlid Żîyâ´eddîn zi ʿAbdullâh ʿİṣmet ġavṣ-ı aʿẓam şod veliyu'llâh.

BU BAB TERCÜME-İ ḤÂL-İ MÜ´ELLİF FAḲĪR eş-ŞEYḪ SÜLEYMÂN MİR´ÂTU'LLÂH BEYÂNINDÂDIR.

Feûlün/ Feûlün/ Feûlün/ Feûlün

1. Bi-ḥamdi'llâh tamâm oldu bu Te´lîfât

Cenâb-ı Ḥaḳ baña kim verdi teshîlât

2. ʿUlûm-ı ẓâhirîden ben ki âzâdım

Velî yoḳ mürşidimden ġayri üstâdım

3 . Muvaffaḳ olmadım ben ḥüsn-i taḥrîre

Liyâḳat bende yoḳ bir ḫoşca taḳrîre

4. Çü men taḥṣīl-i ʿilme etmedim devrân

Müyesser olmadı bir ḫatm-ile Ḳur´ân

5. Oḳudum pür-ġalaṭ bir iki cüz taḥḳīḳ

Ki ṭoġru tecvîde hem etmedim taṭbîḳ

6. Kitâbetde eḳallî eyledim taḥṣîl

Kemâliyle anı hem etmedim tekmîl

8. Aḥibbâya eger yazmış isem nâme

Oḳunmaḳdan müberrâ naḳş olup ḫâme

9. Ki yaʿnî eylerim ben cehlimi iẓhâr

Ḫaṭâdır eylemek noḳṣânımı inkâr

10. Ricâdır oḳuyan iḫvân-ı yârânım

Beni maʿẕûr ṭutup ʿafv ede noḳṣânım

11. İlâhî var ḳuṣūrum ḥadd-i bî-pâyân

Saña lâyıḳ ʿamel yoḳ bende hep ʿisyân

41[b]

12. Yüzüm ṭutdum saña yâ Rabb'i giryânım
ʿİnâyet eyle kim ġāyet perîşânım

13. Ne müşkildir edem ben ʿâlemi irşâd
Hemân sendendir ancaḳ ey ġanî imdâd

14. Meşîḫat kim ʿaceb ben kim edem daʿvâ
Ḳamu aʿlâ vü ednâdan benem ednâ

15. Ġurur hem ʿaceb olursa bende enfüsden
Ṣıġındım ẕâtıña ol şerr-i iblîsden

16. Ḥaḳīḳatde bilübem bir âvuç ḫâkim
Olup ḳaṭre menîden ben ki nâ-pâkim

17. Egerçi bende olsa tâ ki bir ḳuvvet
Ḥaḳīḳatde seniñdir ḳuvvet-i ḳudret

18. ʿAṭâ vü lüṭf vü iḥsânıñla ḳıl tevfîḳ
Cemiʿ taḳlîdimi yâ Rabbi ḳıl taḥḳīḳ

19. Rıżâ-yı bâbıña bend eyle kim ġaffâr
İki ʿâlemde tâ ki ḳılma şermen-dâr

20. Habîb'iñ Aḥmed'i râżı ḳılıp ver yol

Anıñ şerʿî şerîfi üzre ḳıl maḳbûl

21. Anıñ aṣḥâb-ı ezvâcın bize yâr et

Cemiʿ evlâdınıñ elṭâfın iẓhâr et

ĠAZEL

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

1. Ḫaṭâ ḳıldım ṭarîḳ ẕât-ı Ḥaḳ'dan ġayre râh etdim

ʿAbeṣ ḳıldım ʿabeṣ yâ Rab günâh içre günâh etdim

2. Ḥisâb olmaz ilâhi etdigim ʿisyân ḥużûruñda

Günâh içre siyâh rûyum siyâh etdim siyâh etdim

3 . Peşîmânım velî şimdi ümîdim var Ḫudâ ʿafv et

Yüzüm ṭutdum saña ben ʿazm dergâh-ı ilâh etdim

4. Penâhım pâdişâhım sen olubsuñ bilmezem ġayri

Saña bir ʿabd nâ-çârım seni öz pâdişâh etdim

5. Geçip Mir´ât-nümâ "dünyâ ve mâ-fîhâ"[475] ümîdinden

Dû ʿâlemden çevirdim yüz seni püşt-i penâh etdim

[475] عن أبي هريرة يقول سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: « أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا ذِكْرُ اللَّهِ وَمَا وَالَاهُ وَعَالِمٌ أَوْ مُتَعَلِّمٌ » Ebû Hureyre r.a'dan rivâyetle Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Dünya melundur, içindekiler de melundur; ancak zikrullah ve zikrullaha yardımcı olanlarla, âlim veya müteallim hariç." Tirmizî, "Zühd" 34 (2322); İbn Mâce,"Zühd", 37 (4112).

İḪṬÂR 42ª İḫvân-ı bâ Ṣafâ'ya iḫbâr ederim ki bilâd-ı Türk'de Dîvân-ı Ḥazret-i Şâh-ı Naḳşibendî ḳuddise sırruhû nâmıyla lisân-ı Türkî üzre tertîb olunmuş meşhûr vü maʿrûf bir dîvân olup ekseri ʿâşıḳān u ṣâdıḳān Ḥażret-i Pîr'in kelâmı ẓannıyla muḥabbet ederler. Ḥâşâ müşârun ileyhiñ öyle müretteb divânı olmayıp fârisî lisânıyla baʿżı beyitleri olduġunu vü bir de Evrâd-ı Bahâ´iyye denilen evrâdı daḫi kendileriniñ olmadığını ʿarż u iḫṭâr vü divân-ı meẕkûr müellifiñ ismi Naḳşî olmaġla müşârün ileyh ḥażretleriniñ nâmıyla ṭabʿ eylediği müstebân olduġını teẕkâr ederim.

SEBEB-İ TE´LÎF-İ RİSÂLE VE ḪITÂMUHÛ MİSK

724. Oldu *Âdâbü'l-müeddeb* çün tamâm
Baḥr-i ʿaşḳıñ-lan vücûd buldu ḫitâm

725. Mevc edip ʿaşḳıñ göñülde ihtimâm
Hep seniñ feyżiñle naḳl oldu kelâm

726. Yâ ilâhi ḳıl ḳabûl dergâhıña
Sen refîḳ eyle Ḥabîbu'llâhıña

727. Sen bizi dost eyle ẕâtu'llâha
Ḳıl hemân daʿvet cemâlu'llâhıña

728. Çoḳdur ʿişyânım yüzüm yoḳdur saña
Etme yâ Rab sen bizi senden cüda

729. Merḥamet şefḳat buyur ẕât-ı Ḫudâ
Ẕü'l-kerîm ekrem ʿaṭâsın kibrîyâ

730. Baḥr-i luṭfuñ bî-nihâyet pâdişâh

Sen bizi ġarḳ et Ḫudâ bî-işţibâh

731. Ḳıl Ḫudâ tevfîḳ hidâyet üzre râh

Hep saña muhtâc gedâ ger cümle şâh

732. Muṣţafâ ʿİṣmet benim şeyḫim Ḫudâ

Sen beni ḥaşr et anıñla kibriyâ

42[b]

733. Ol vesîledir benim çûn kim saña

Ḳıl aña bî-ḥad tecellîsin sezâ

734. Bâ-ḫuṣūṣ evlâdı ʿAbdullâh Bahâ

Ver aña ʿâlî maḳām-ı intihâ

735. Dâ´imâ terfi-ʿi ḥâl et sen aña

Ẕâtıña maḳbûl u maḥbûb eyle tâ

736. ʿAffıña muhtâc atam vu anam Kerîm

Merḥamet ḳıl anlara dâ´im Raḥîm

737. Hep ṣaña müştâḳ idi anlar muḳīm

Eyle sen makbul-i ʿindâ'llâh ʿalîm

738. Tâ bize tâbîʿ olan iḫvân-ı din

Sen ḳarîn dost et saña yâ Ḥaḳ muʿîn

739. Eyleme senden uzaḳ bir dem hemîn

Cümlesin ḳıl ʿârifân-ı vâṣılîn

740. Bu kitâbıñ bu sebeb teʾlîfine

Ḥaḳ diyen sâlik ere Ḥaḳ ẕevkine

741. Emr olup kemter Amasya şehrine

Ḫalḳı terġîb ede Ḥaḳ teşvîḳine

742. Okuyan bulsun ḥayât-ı câvidân

Ẕevk-yâb olsun Ḫudâ'ya ṭâlibân

743. Behre-mend olsun mürîd u sâlikân

Bî-keder bulsun Ḫudâ'yı dervîşân

744. Ḳoymadım râh-ı ṭarîḳde şüphe-cân

Hep beyân etdim ḥaḳîḳatden ʿiyân

745. Var naṣîḥat nâdirâtdan der-cihân

Ḥisse-dâr olsun mürîd ü mürşidân

746. Ḥamdü lillâh bu risâle oldu tâm

Oḳuyan etsin sülûkün ihtimâm

747. Ṣad selâm olsun ḥabîbine müdâm

Âline asḥâbınâ hem ve’s-selâm

TÂRİḪ

Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün/ Mefâîlün

1. Cihânda yâd-kâr u ber-güzârım olsun iḫvâna

ʿİnâyetler edip ẕât-ı Ḫudâ pek ḫoş tamâm oldu

43ª

2. Bi-ʿavn-i ḥaḳḳ-ilen itmâm edip mir´ât dedim târîḫ

Bu *Âdâbü’l-müeddeb* eñ güzel zîbâ ḫitâm oldu Sene 1296

DİGER

Fâilâtün/ Fâilâtün / Fâilâtün/ Fâilün

1. Ḥamdulillâh oldu *Âdâbü’l-müeddeb* ihtimâm

Oḳuyan iḫvânımız olsun hemîşe feyż-yâb

2. Baş ḳoyup meyḫâne-i taḥḳīḳa te´lîf eyledim

Sâlikânı baḥr-i ʿaşḳa eyler elbet inciẕâb

3. İnşirâḥ îrâṣ eder dâ´im ḳılıp ʿâşıḳa

Bî-keder eyler sülûk-ı erbâbın eyler neş´e-yâb

4. Müddeʿî eylerse râh-ı Ḥaḳḳ’a ger kim ʿitirâż

Var derûnunda mufaṣṣal münkire ḥâżır cevâb

5. ʿ Âşıḳāne diñle târiḫ söyledim Mir´ât-nümâ

Oḳu *Âdâbü'l-müeddeb* elde zîbâ-ḫûb kitâb

Sene 1296

SONUÇ

XIX. yüzyılda yaşamış, Nakşibendî tarîkatına mensup bir şair olan Süleyman Efendi'nin *Âdâbü'l-müeddeb* adlı eseri hakkında yaptığımız (metin-muhtevâ-tahlîl) çalışmamızın neticesinde ortaya çıkan sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

Süleyman Efendi hakkında tezkirelerde malumat bulunmamaktadır. Ancak, eserindeki bazı ifadelerde kendisinin Amasya'da yaşadığı, Arapça ve Farsça bildiği, mutasavvıf yönünün haricinde edebiyata hâkim olduğu ulaştığımız bilgiler arasındadır. O, "Mir´âtu'llâh"ı ve "Mir´ât-nümâ"yı mahlas olarak kullanmıştır. Şimdiye kadar tasavvuf tarihi alanında yapılan çalışmalarda Süleyman Efendi'yle ilgili bilgiye rastlamadık.

Tarîkât-nâme türünde yazılan *Âdâbü'l-müeddeb,* mürîdlere ahlâken olgunlaşmaları yolunda öğütler vermektedir. Nakşibendî-Hâlidî olan şair eserde, tarîkat âdabında en büyük şartın edeb olduğu, dedikodudan uzak durmak, mürîdin mürşide hürmet ve hizmet etmesi, şerîatten ayrılmamak, Nakşibendîler'de aslâ bid'at olmadığı ve zikirlerinin hafî olduğu gibi hususları ele alır.

Âdâbü'l-müeddeb , tasavvufî hakîkatlerin mürîd ve mürşidlere aktarılmasından oluşan didaktik bir eserdir. Eserde iktibas yoluyla yer yer ele alınan konuyla alâkalı âyet ve hadîsler bulunmaktadır.

Âdâbü'l-müeddeb'de Arapça ve Farsça kelimeler yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. *Âdâbü'l-müeddeb*'de dikkati çeken hususlardan biri de, eserin mürîdlere tarîkatın esaslarını anlatmayı amaçlaması dolayısıyla şairin, vermek istediği mesajı dikkate alarak kolay ve anlaşılır bir dili benimsemesi ile şekil kaygısından uzak durarak vezin kusurlarının görülmesidir.

Âdâbü'l-müeddeb'de mesnevî ve gazel nazım şekli kullanılmakla birlikte kasîde, müseddes, rubâ'î ve beyit nazım şekilleri de bulunmaktadır. Mesnevî nazım şekli ile yazılan manzûmelerin tamamı arûzun remel bahrinin müseddes kalıbı olan "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Gazeller ise ekseriyetle, "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" kalıbıyla nazmedilmiştir.

Âdâbü'l-müeddeb'de ele alınan konular itibariyle önemli diğer hususlardan biri, tarîkatın kurucusu Bahaeddin Nakşibend'e ait olduğu düşünülen dîvânın kendisine ait

olmadığı, sadece Farsça yazılmış bazı beyitlerinin bulunduğu, *Evrâd-ı Bahâiyye* adlı eserinin de kendisine ait olmadığı, bu eserin müellifinin Nakşi olmakla birlikte, Bahaeddin Nakşibend adına te'lif ettiğinin anlatılmasıdır.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, XIX. yüzyılda yaşamış olan Süleyman Efendi, mutasavvıf ve ilim adamlığı vasfına sahip bir şairdir. *Âdâbü'l-müeddeb* adlı eseri öğretici ve didaktik tasavvufî bir eserdir. Eser incelendiğinde Süleyman Efendi'nin dinî ve tasavvufî kültür seviyesinin son derece yüksek olduğu, Arapça ve Farsça'ya âşinâ olduğu görülebilir.

Süleyman Efendi'nin *Âdâbü'l-müeddeb*i, tasavvufî Türk edebiyatı açısından önemli bir eserdir. Süleyman Efendi ve eserleri hakkındaki bilgiler çok sınırlı olduğu için hakkında yapılacak yeni çalışmalarla elde edilecek bilgiler neticesinde onun hayatının ve dinî-tasavvufî düşüncelerinin daha kapsamlı bir şekilde ele alınacağı ümidini taşımaktayız.

KAYNAKÇA

Abdizade Hüseyin Hüsameddin Efendi, *Amasya Tarihi***,** I-IV, İstanbul 1927.

Albayrak, Nurettin, "Ferhad ve Şirin", *DİA*, İstanbul 1995, c.12.

Albayrak, Sadık, *Son Devir Osmanlı Ulemâsı*, İstanbul 1996, I-V.

Ali İzzet Efendi, *Tezkire-i Makâmât*, (Haz. Ethem Erkoç) Ankara 2007.

Algar, Hamid, *Nakşibendîlik*, İstanbul 2007.

Algar, Hamid, "Bahaeddin Nakşibend", *DİA*, İstanbul 1991, IV.

Ali İzzet Efendi, *Tezkire-i Makâmât***,** (Haz. Ethem Erkoç) Ankara 2007.

Arpaguş, Safi, "Pîr", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV.

Attâr, Feridüddin, *Tezkiretü'l Evliyâ*, (terc.:Süleyman Uludağ), İstanbul 2007.

Avcı, Casim, "Şeyh", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIIII.

Beyhâkî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *el-Câmiu'l Şa'bu'l Îmân*, (thk: Muhtar Ahmed el-Nedvî-Abdu'lâlî Abdulhamîd Ahmed), Riyad 2003, I-XIV.

Beyhâkî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Ali, *Kitâbü'l Ba's ve'n-nüşûr*,(thk.: Amir Ahmed Haydar), Beyrut 1986.

Bilmen, Ömer Nasuhi , *Nazari ve Ameli Ahlâk-ı İslamiye Dersleri*, İstanbul 1928.

Bolay, Süleyman Hayri, "Âdem", *DİA,* İstanbul 1988, I.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl, *Sahîh-i Buhârî*", "Fedâil Ashâbi'n-Nebî, et-Tabîr, Bedu'l Halk, Dimeşk-Beyrut h.1423/2002.

Bursalı Mehmed Tahir, *Ahlâk kitaplarımız*, İstanbul h. 1325/ m. 1925, s. 1- 44.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1975, I-III.

Bursevî, İsmaîl Hakkî, *Tefsîrü Ruhu'l-Beyân*, Dersaâdet h.1331, I-X.

Canım, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, Ankara 2010.

Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2009.

Ceyhan, Semih, Şems-i Tebrizî, *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII.

Ceyhan, Semih, "Zühd", *DİA*, İstanbul 2013, XLIV.

Cilacı, Osman, "Dua", *DİA*, İstanbul 1994, IX.

Çağrıcı, Mustafa, *İslam Düşüncesinde Ahlâk*, İstanbul 1989.

Çağrıcı, Mustafa, "Gazâlî", *DİA*, İstanbul 1996, XIII.

Çelebi, İlyas, "Şeytan", *DİA,* İstanbul 2010, XXXVIIII.

Darimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl, (thk.: Hüseyin Selîm ed-Dârânî), *Sünen-i Darimî*, Suudi Arabistan 2000.

Dilçin, Cem, *Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 1983.

Durmuş, İsmail, " Leylâ ve Mecnûn", *DİA*, İstanbul 2003, XXVII.

Ebû Dâvud, *Sünen-i Ebu Dâvud*, (thk.: Muhammed Nasıruddin el-Albanî), Riyâd h.1424.

Erkoç, Ethem, *Tasavvuf Geleneği ve Çorum'da Son Devir Meşâyıhı*, Çorum 2013.

el-İsfehânî, Ahmed b. Abdullâh Ebû Nuaym, *Fedâilü'l Hulefâ-i'r-Râşidîn*, (thk: Sulh b. El-Akîl), Medîne 1997.

el-İsfehânî, Ahmed b. Abdullâh Ebû Nuaym, *Hilyetu'l- Evliya ve Tabakatu'l Asfiya*, Mısır-1996, I-X.

el-Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfu'l-hafâ ve Muzîlû'l-İlbâs amme'ş-tehera mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs*, I-II, Beyrut 1932.

el-Bağdâdî, Ahmed b. Alî b. Sâbit Ebû Bekir El-Hatîb, *er-Rıhletü fî Talebi'l Hadîs*, (thk: Nûreddîn Itr), 1395(1975), I-XVII.

el-Bağdâdî, Ahmed b. Alî b. Sâbit Ebû Bekir El-Hatîb, *Kitâbü'l Kifâye,* Haydarabad h.1357.

el-Beğavi, El-Hüseyin b. Mesûd b. Muhammed, *Şerhu's-sünne,* (thk.: Şuayb El-Arnauti- Züheyr El-Şâvîş), Beyrut 1403(1983).

el-Cevziyye, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed İbn Kayyim, *el-Menarü'l-münif fi's-sahih ve'd-zaif*, (thk.: Yahya b. Abdullah el-Somâlî), Mekke h.1428.

Erbaş, Ali- **Özervarlı**, M. Sait, "Melek", *DİA,* XXVIIII. İstanbul 2004.

Erkoç, Ethem, *Tasavvuf Geleneği ve Çorum'da Son Devir Meşâyıhı*, Çorum 2013.

Eşrefoğlu Rumî, *Müzekki'n-Nüfûs*, İstanbul h.1291.

Fatsa, Mehmet, *Tasavvuf'ta Mekki Kolu*, İstanbul 2000.

Fayda, Mustafa Fayda, "Hulefâ-yı Râşidîn", *DİA,* İstanbul 1998, XVIII.

Fayda, Mustafa, "Hz. Muhammed", *DİA,* İstanbul 2005, XXX.

Gazâlî, Ebû Hamid Huccetülislâm Muhammed b. Muhammed, *İhyau ulumi'd-dîn,* Beyrut 2005.

Geylani, Abdulkadir, *Risâletü'l Gavsiyye*, (trcm.: Muhammed Abdullatif), İstanbul 1968.

Gölpınarlı, Abdülbaki, *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul 1977.

Gösterir, İbrahim, *Örnekli-Tanıklı Çorum Ağzı Sözlüğü*, Çorum 2015.

Güzel, Abdurrahman, *Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara 2006.

Harman, Ömer Faruk – **Topaloğlu**, Bekir,"Cehennem", *DİA,* İstanbul 1993, VII.

Harman, Ömer Faruk, "Yûsuf", *DİA,* İstanbul 2013, XLIV.

Harman, Ömer Faruk, İlyas Çelebi, Mustafa Uzun, "Îsâ", *DİA,* İstanbul 2000, XXII.

İbn Asâkir, *Muhtasar Tarîh Dımeşk*, (thk.:Riyad Abdulhamîd Murad), Dimeşk 1984, I- XXXI.

İbnü'l Cevzî, Ebu'l Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed b. Alî Cevzi, *Kitabu'l Mevzuât*, (thk.:Abdurrahman Muhammed Osman), Medine 1966, I-III.

İbn Mâce, *Sünen-i İbn Mâce,* "Zühd, Sabr ale'l Belâ", (thk: Muhammed Fuad el-Bâkî), Kâhire 1975,I-II.

İbn Manzur, *Lisanü'l-Arab*, Beyrut 1970.

İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Edebi Bilgiler (Nazım Şekilleri- Aruz Ölçüsü) : Aruz Ölçüsü*, Erzurum 1989,s.142-161.

el-İsfehânî, Abdullah b. Muhammed b. Ca'fer b. Hayyan Ebû'ş-Şeyh, *et-Tevbîh ve't-Tenbîh*, (thk: Ebû'l-Eşbâl el-Mandûh), Medîne h.1408.

Kara, Mustafa, "Fenâ", *DİA,* İstanbul 1995, XII.

El-Kâşifî, Hüseyin b. Alî, *Reşâhât Aynü'l Hayât*, (thk.: Asım İbrahim Kayyalî), Beyrut 2008.

Keskinkılıç, Esra, Eşrefoğlu Rumi, *Tarîkât-nâme (Yüksek Lisans Tezi)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.

Kılıç, Mahmut Erol, *Sufi ve Şiir: Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası,* İstanbul 2004.

Kınalızâde Ali Çelebi, *Ahlâk-ı Alâ'î*, (Haz.: Mustafa Koç), İstanbul 2014.

el-Kudâî, Ebû Abdullâh Muhammed b. Selâme, *Müsnedü'ş-şihab,* (thk. Hamdi Abdülmecid Selefi), Beyrut 1985.

Kurnaz, Cemal, "Hızır", *DİA,* İstanbul 1998, c.17.

Kuşeyrî, Abdülkerim, *Risâletü'l-Kuşeyrî*, Kahire h.1428.

Kuşeyrî, Abdülkerim, *Tasavvuf İlmine Dair Kuşeyri Risâlesi*, (Haz.: Süleyman Uludağ), İstanbul 2009.

Levend, Agah Sırrı, "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız", *T.D.K. Belleten Dergisi*, Ankara 1988, s.96-97.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, İstanbul 1996, I-VI.

Malik b. Enes, *Muvatta*, "Husnü'l hulk", 47/8 (thk.: Muhammed Fuad Abdulbakî), İhyâu Turâsü'l Arabi, Beyrût 1985.

Mehmed Ali Aynî, *Ahlâk Dersleri,* İstanbul h.1343.

Mehmet Ali Aynî, *Türk Ahlâkçıları*, İstanbul 1993.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, İstanbul 1996, I-VI.

Münavî, Muhammed Abdürrauf ,Feyzü'l-kadir şerhi'l-Câmii's-sagir, I- VI, Beyrut 1994.

Müslim, *Sahih-i Müslim*, (thk.: Nazar Muhammed el-Faryâbî), Riyâd 2006.

Okumuş, Ömer, "Mollâ Câmî", *DİA*, İstanbul 1993, VII.

Olcay, Osman Fevzi, *Amasya Meşhurları*, Amasya trhsz.

Olcay, Osman Fevzi, *Amasya Hâtıraları*, Amasya 2009.

Onay,Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, İstanbul 2004.

Osmanzade, Hüseyin Vassaf, *Sefine-i evliyâ*, İstanbul 2006, I-V.

Öngören, Reşat, "Mevlâna", *DİA*, İstanbul 2004, XXVIIII.

Öngören, Reşat, "Zikir", *DİA*, İstanbul 2013, XLIV.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Sicill-i Osmanî Zeyli*, Ankara 2008, I- XIX.

Pekolcay, Necla, *İslamî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, İstanbul 1994.

es-Sâih, Ahmet Abdurrahim- **el-Mennaî**, Aişe Yusuf, Dirasât fî't-Tasavvûf ve'l Ahlâk, Doha 1991.

el-San'ânî, Muhammed b. İsmail El-Emîr, *el-Tenvîru Şerhu'l Câmi-i's-Sağîr*, (thk: Muhammed İshak Muhammed İbrahîm), Riyad 2011, I-XI.

Sühreverdî, Şihabuddîn Ömer b. Muhammed, *Avârifu'l-Ma'ârif*, Mısır h.1358(1939).

Şahin, M. Süreyya- **Topaloğlu**, Bekir, " Cennet", *DİA,* İstanbul 1993, VII.

Şahin, M. Süreyya- **Kılavuz**, A. Saim, "Cin", *DİA*, İstanbul 1993, VIII.

el-Şevkânî, Muhammed b. Alî, *el-Fevâidü'l Mecmûa fi'l Ehâdîsü'l Mevdûa*, (thk: Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemânî), Beyrût 1995.

Taberânî, Ebu'l Kasım Süleyman b. Ahmed, *Mu'cemu'l Evsat*, (thk: Tarık b. Avdullah-Muhsin el-Hasanî), Kâhire 1995, I-X.

Taberânî, Ebu'l Kasım Süleyman b. Ahmed, *Mu'cemu'l Kebîr*, (thk.: Hamdi Abdülmecîd el-Selefî), Kahire 1983, I- XXV.

Temir, Fatma, *Silsile-i Aliyye*, İstanbul 2008.

Tirmizî, *Nevâdiru'l Usûl*, (thk.: Tevfîk Mahmûd Tekle), Şam 2010.

Tirmizî, Muhammed b. İsa b. Sevre, *Sünen-i Tirmizî*, (thk.: Muhammed Nâsıruddîn el-Elbanî), Riyad h.1417.

Topaloğlu, Bekir, "Kıyamet", *DİA,* İstanbul 2002, XXV.

Tosun, Necdet, *Bahâeddîn Nakşbend (Hayatı, Görüşleri, Tarîkatı)*, İstanbul 2015.

Tosun, Necdet, "Râbıta", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV.

Türk Dil Kurumu, *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, VII, Ankara 1974.

Uludağ ,Süleyman, "Âdâbü'l-mürîd", *DİA*, İstanbul 1988, I.

Uludağ, Süleyman, "Abdulkâdir Geylânî", *DİA*, İstanbul 1988, XIV.

Uludağ, Süleyman, "Bâtın İlmi", *DİA*, İstanbul 1992, V.

Uludağ, Süleyman, "Mâsivâ", *DİA*, İstanbul 2003,XXVIII.

Uludağ, Süleyman, "Nefis", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII.

Uludağ, Süleyman, "Riyâzet", *DİA*, İstanbul 2008, XXXV.

Uludağ, Süleyman, " Sülûk", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII.

Uludağ, Süleyman, "Velî", *DİA*, İstanbul 2013, XLIII.

Uysal, Muhittin, *Tasavvuf Kültüründe Hadîs*, Konya 2001.

Ünver, İsmail, "Mesnevî", *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri),* Ankara 1986.

Vassaf, Osmanzade Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, İstanbul 2006, I-V.

Yaşaroğlu, M. Kâmil, "Namaz", *DİA,* İstanbul 2006, XXXII.

Yeniterzi, Emine, "Anadolu Türk Edebiyatında Ahlâkî Mesneviler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, V, İstanbul 2007.

Yıldız , Alim- **Şener**, İbrahim, *Türk- İslam Edebiyatı*, İstanbul 2010.

Yılmaz ,Hasan Kamil, *Tasavvuf Meseleleri*, İstanbul 1997, s.65.

----------, "Tasavvuf", *DİA*, *XLI*, s.119.

Yitik, Ali İhsan- **Dönmez**, İbrahim Kâfî, "Oruç", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII.

Yurd, A.İhsan- **Kaçalin**, Mustafa, *Akşemseddin'in (Hayatı ve Eserleri*), İstanbul 1994.

TIPKI BASIM

BA... HALK
K... ESI Md.
Kitap N... 1286
Tasnif N...

رسالهٔ نقشبندیهٔ خالدیهٔ مجددیهٔ آداب المؤدب

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بے حد ای خدای اعظم پناه — سن سنک اول اعظم معظم پادشاه
وحدت ذاتکله هر حکمت نگاه — کیم اولور هر حکمتک بر عالی راه
اویله قائمدر صفاتک بوق فنا — تا سنک ذاتکده در سر بقا
هب سنک حکمکده در اشیا خدا — فاعل مطلقکه سن سنک کبریا
خاکدن اظهار قیلدک قدرتک — قدرتک بیلدیردی صنع حکمتک
کیم اولور اشیاده ظاهر وحدتک — فهم اولور هر زره لردن قدرتک
اول نه نعمتدرکه ویردک عالمه — علّم الاسماء تعلیم آدمه
ایردی آدمله بو عالم اکرمه — جمله لطفک اولدی تکریم آدمه
قیلدک آدمدن ظهور کائنات — ایلدک اول احمدی مرآت ذات
نور احمددن کلّ ممکنات — کن خطابیله بولوب سر نجات
هم انکله بولدی اشیا انور — کائناتک اولدی صاحب سروری

عالمینک اولدر ایچی رهبری — ذات حقک مجتبای کوهری
ایلدک همدم آنکله چاریار — حضرت صدیقی قیلدک شاه غار
جمله اصحاب ایچره اعظم چاریار — هر بریسنده صد هزار اسرار وار
چون عمر عثمان علی المرتضی — اولدیلر آنلر کزیده اولیا
بیل بو ذاتلر عارفان مصطفی — تا بو ذاتلر چشم نور انبیا
جمله اصحاب حریتجون یا آله — آچ هدایت بابنی ویر عزم راه
سن کریم اکرم خداسک ای پناه — سن علیم ارحم رحیمک پادشاه
ای خدا عز جلالک بیحتی — اول عظیم الشان حقک قدرتی
اول کمال حب ذاتک عزتی — اول بحق نور ذاتک وحدتی
ویر بزه سن اول آخر حسن حال — دائما لطف ایله قیل ترفیع حال
قرب ذاتکدر غرض الحق وصال — ای کریم کردکار ذو الجلال
احمد مختاره قیل همدم بزی — ایله اندن جدا بردم بزی
قیل خدا مقبول اکا محرم بزی — ایلمه مهجور صادقین اندن بزی
قیل شریعتلن طریقتده مقیم — قیل حقیقت معرفتده مستقیم
خادم باب شریعت قیل قدیم — مخزن فیض طریقت قیل علیم
صد سلام دائم رسوله آله — تا جمیع اصحاب اهل حاله
جمله اولاد نیک اجماله — همدمی از واجنک تکمیله

در بیان عقاید حق سبحانه وتعالی جل جلاله

ذات حق ذاتیله موجود اول خدا
متصف ذاتیله موصوف دائما

هم قدیم ذاتی صفاتی یوق فنا
هم بلا کیف سر ذات کبریا

عقل ادراک ذاتنه ایرمک محال
درک ادراکدن مبرا ذو الکمال

بی شریک هم بی نظیر اول بی مثال
بکزه مز مخلوقه ذات ذو الجلال

جمله خلق معدوم او موجود کبریا
سر ذاتیله قدیم یوق انتها

کندی هم ذاتی صفاتیله بقا
خالق ارض سما تحت الثری

قدرتی ذاتیله دائم پادشاه
کندی حکمیله کدا کر جمله شاه

حاکم مطلق اودر بی اشتباه
جمله خلق فانی اودر باقی پناه

هر نقوصتدن صفات الله بری
هر خیالاتدن منزه اول جلی

هر کشوفاتدن مبرا اول غنی
یوق خدانک آخری هم اولی

بیلکه علم اللهلن اشیا مدام
نصرتی ذاتیله عالم بالتمام

هم محیط علمیله موجوداتی تام
بیل عزیز خالق احد اول والسلام

کین اهانتدن مبرا ذات حق
بغض عداوتدن مبرا ذات حق

بی غرض ارحم عزیزا ذات حق
اسم ذاتیله مسما ذات حق

وصف اولنمز کیم خدا اعظم صمد
ذات مطلق ذاتنه وصاف احد

بیل

بیل بلا کیف ذات مطلق بی جسد
وصفنه صغمز حروف تشدید ومد

کن خطابیله جمیع ارواح همان
خلق اولوب تکمیل بتون عالم اوآن

کرکیمی هادی کمیسی کافران
وار بو حکمتده مراد الله اینان

هب مرادی اوزره موجود هر نه وار
یورمه بو حکمتده ذهنک قیل کذار

هر برین بر یولده قلمشدر قرار
وار بو اسرارده مراد کردکار

کمسه یه ظلم ایلمز الله رحیم
جمله عالمدن خدا اکرم کریم

علم و ذاتیله خدا اعظم علیم
جمله دن ارحم رحیم رحمان عظیم

علم ذات اللهه یوق ادراک یقین
ذاتنه معلوم او معلومات همین

کندی علمی کندینه مخصوص مبین
شرک عصیان ایلمه کل اول امین

حق تعبیرده نقوصات وار خطا
بیل عقول قاصر عزیزم اکله تا

ذات حق خالق بز عاجز قول آکا
سهو ایدر شاننده مخلوق اشبویا

بیل اودر ارحم رحیم رحمان خدا
بیل اودر اکرم کریم اکرم عطا

بیل اودر اعلم علیم معلوم خدا
علم ذاتیله بلا کیف کبریا

رؤیت الله وار یارین بو امته
هر کشی ظنیله ناظر وحدته

بی بصر اعمی کیرن وار جنته
اول دکل آکاه جناب عزته

خاص ایچون وار رؤیت الله بی مثال
عرض اولور وجه جمالی باکمال

بیل بلا درک هم بلا کیف او جمال
کورینور عشاقه بیچون ذو الجلال

قال سبحانه وتعالى جل جلاله الا انهم في مرية من لقاء ربهم الا انه بكل شيء محيط وقال الله تعالى عز وجل وان الله قد احاط بكل شيء علما صدق الله العظيم

غزل

وجه دیدارکله عشاقک بتون مستانه‌لر
کیم میی مست الست اولمش بتون دیوانه‌لر

رغبت دنیا ومافیهایی قیدندن کچوب
اختیار ایتمش هری برکوشهٔ ویرانه‌لر

وصل دیدارک خیالیله یانوب عشق ایچره کیم
عشق اودنده کیم شهید اولمش عجب پروانه‌لر

کیزلنوب عاشقلرک خلقدن نهان اولمش همین
بیلمامش قدر کمالن بی خبر بیکانه‌لر

بحر عشقک ایچره برقواص اولوب مرآتنما
انجو وش دلدن دوکر کیم بی بها دردانه‌لر

دربیان حقیقت محمدیه صلی الله تعالی علیه وسلم وظهورات ارواح عالم

حب ذاتندن قیلوب حق احمدی
باکمال کوستردی وجه واحدی

ذاتنه مرآت ایدوب اول ساجدی
تا او مرآتدن بیله هر عابدی

چونکه محبوب ایلدی ذات پناه
دستکیر اولدی اکا اول پادشاه

ایلدی عرض کمالاتن اله
لی مع الله بیلدی ذات الله شاه

چون محمد حب ذات کبریا
پس بو حبدن انبیا واولیا

اولمسه کر حب شاه اصفیا
خلق اولنمزدی بو عالم وانبیا

جمله اشیانک اولوب حب قدمی
صکره دن حق قیلدی روح آدمی

تا

تا جمیع ارواح وعرش اعظمی
پس ایدوب احداث وجود عالمی

اشبو حبدن ایلدی آدم ظهور
ایلدی عالمکه تا کسب سرور

سر وحدت ظاهر اولدی باعبور
قالمدی کشف اولدی هب اسرار نور

چون محمد درکه عین حب ذات
بیل اولوب انسان بو حبه رسمیات

بر مکان یوقدر آنکچون واسعات
قلب انساندر محل جالسات

صکره کتب اولدی حقایق صورتی
چیقدی صورتدن اصالت هیئتی

تا اولوب حبک طریقت صنعتی
عیندر سر حقیقت سیرتی

نفسلن حب ایستدی اینمک جهاد
حبه تابع اولدی پس عقل معاد

نفسه غالب اولدی حب الله زیاد
تا که حبه کوستروب نفس انقیاد

حق تجلی قیلدی شاه احمده
تا ایده دعوت بو خلق واحده

اولدی چون ارسالکه جمله عابده
بیلدیره اللهی جمله زاهده

شاه احمددن بیلندی وصل یار
غیری یولدن کیم کورنمز اول نکار

چون آنی محبوب ایدوب پروردکار
اول اولوب مفتاح باب کردکار

مایهٔ سر محمددر بو حب
مبدأ باب شریعتدر بو حب

مخزن فیض طریقتدر بو حب
منشأ وصل حقیقتدر بو حب

قال سبحانه وتعالى جل جلاله من يطع الرسول فقد اطاع الله
قال الله عز وجل واما بنعمة ربك فحدث

نعت شریف

سن ای شاه رسالت جمله دن خلقده اقدمسک
ولی آخر اولوب ارسال حقیقتده مقدمسک

ظهور نور ذاتک ظلمتی محو ایتدی عالمدن
شبی تاریک دهر ایچره اولوب ماه محرمسک

سکا مخصوص کمال لطف حق وار سر ذاتکده
نه بر بحر کرم لطفی خدا ذاتی مکرمسک

دلیل حجت برهان تیر ارباب انصافه
سن اخبار جناب حقلن اعظم معظمسک

بو ادنا امتک مرآتنما سندن نه استرسه
عنایت قیل سکا معلوم سن اول اسراره اعلمسک

نعت شریف

حبیب ذات حق نور خداسک یا رسول الله
رسول سر ذات کبریاسک یا رسول الله

ظهور مبدأ عالم اولوبسک مظهر سبحان
امین مونس حق مصطفاسک یا رسول الله

ید اللهدر یدک حکمکده در زیر زمین افلاک
رئیس نه فلک ارض سماسک یا رسول الله

اولوب سرچشمهٔ شاهی رسالت ذات پاکک کیم
حقیقتده امام انبیاسک یا رسول الله

سنک وصفکدن عاجزدر قلم اظهار شرم ایلر
کلام الله ایلن سن مجتباسک یا رسول الله

سزادر ذاتکه انا فتحنا شانکه لولاک
اولوب والشمس وجهک مهلقاسک یا رسول الله

چراغی ماه رویک آفتاب عالم اولمشدر
جمالک خورشید آسا پرضیاسک یا رسول الله

کمال شفقتک تکمیل چیقار محشرده میدانه
جمیع خلق چاغرشورلر مقتضاسک یا رسول الله

شفاعت قیل شوکون مرآتنما ناچار اولوب بیکس
شفیع عاصیان روز جزاسک یا رسول الله

نعت شریف

ای ملک سیما اولوب هر روز شب ایام سکا
بارک الله اول خدا ویرمش کوزل احکام سکا

انس وجنه معنوی حکم صحیحک وار بوکون
اتباع ایتمش قمو ارباب استحکام سکا

وار سنک ذاتکده حقانی کمال اطلاع
امنک حالی اولوبدر طفل ایکن الهام سکا

شولقدر لطف ایلمشدر ذاتکه اول لم یزل
نعمتی دنیایه عقبایی ایدوب اکرام سکا

هیچ نه نقصاندر سکا بیلمزسه قدرک اول عدو
اهلنه معلوم خدانک ویردیکی انعام سکا

ای نبی عالی نسب صاحب شرف خورشید جمال
ایتمیان ایمان اولور کافر بتون عالم سکا

اویله بر ذات التفات ایتمش سکا مرآتنما
هیچ نه غم واردر سنکچون کونده بیک بیرام سکا

دربیان خلقت محمدیهٔ ذاتیه وظهور مبدأ از آدم صلی الله تعالی علیه وسلم

اولا خلق اولدی نور مصطفا
صکره نورندن بو اشیا انبیا

کلدی آدم قومنه قیلدی ندا
سویلدی واردر حبیب کبریا

باق خدانک قدرتی تحریرینه
هب نبی الله کلوب تبشیرینه

درت کتاب کوکدن اینوبدر شاننه
جمله سی وحی اولدی استقبالنه

اول اولوبدر انبیانک سروری
اول اولوبدر انبیانک مفخری

اول اولوبدر اولیانک انوری
اول اولوب آخر زمان پیغمبری

حق آنی ارسال ایدوب دین فتحنه
سوره انا فتحنا مدحنه

عروة الوثقی بیوردی شاننه
کلدی جبرائیل هم استبشارینه

احسن تقویمه مظهر مجتبا
هم آنک شاننده کلدی والضحی

نعت شریف

جمالک نور علی نور خورشید ذات حق تعالیٰ
کلام اللہ ایلیٰ شان سبحٰن وصفک وصفک لایلیق
سبحٰنک تک بزمیل کلشن وحدہ دھر دوئی ایجرہ
کہ وردب تصویرکی یوسف مصر آن اولمایہ ایلیہ
جناب حق سبحٰنہ معصوم ایدوبدر دلدن محفوظ
سبحٰنک مدحکدہ وزن اولنجق اولمایہ ایلیہ
سبحٰنکم اولوب ایسان سبحٰنک سبحٰنک ما عبدناک
کما ینبغی عبادتک اولوب ایسان سبحٰنک سبحٰنک
سبحٰنکم اولوب ایلیہ سبحٰنک سبحٰنک ما عبدناک
حقیقتہ اعلیٰ مکشوف خلدن برعبدک
سبحٰنکم اولوب اولان نکلمز ہرایکیہ ہرعبدک
سبحٰنکم خصوص شفاعت سیدنا محمد

نعت شریف

اولونما یا نی مرتبای دورشدہ
واری بزہ بورشید صورت حسنلا سن کبی
واری بزہ بورشید صورت حسنلا سن کبی
واری بزہ بورشید صورت حسنلا سن کبی
واری بزہ بورشید صورت حسنلا سن کبی
واری بزہ بورشید صورت حسنلا سن کبی

اول اولوب محمد مصطفیٰ
حب حروفات کلام اللہ عیان
تا ابتک مدحن بیان ایلیہ ھیچ
ھم ابتک وصفکدن عاجز زبان
اول اولوب فیض ھدایتیلہ شاخ
اولدر انبی کی تا ابتک باشدہ ق
اول اولوب حب خدا تک خدا تک محبوبی
اول اولوب احسن کرک مخلوقدن
تا حشر بیلکدن عاجز و عقول
حق بیلور انبی حشر تا بیر اصول
مظہر ستر شفاعت قیل قبول
فضل وعطا یاندن طولو بدر دفتر
حب کنا ھدن سیاھدر سطر
حب خطا عصیان اولوبدر ھرم
یا خطا جرم اوزرہ ھر بر نفسم
حیا ایلر یوق غیری سندن بیم
سن بنی محشرہ ایتمہ منفرم

قال سبحانہ وتعالیٰ جل جلالہ • ما کان محمد ابا احد من رجالکم
ولکن رسول اللہ وخاتم النبیین وکان اللہ بکل شیء علیما ❀
کما ورد فی الحدیث الصحیح لولاک لولاک لما خلقت الافلاک

صدق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

وارمی بر ذاتک کبی معلوم معین اهلنه — وارمی برنا اهلنه مشکل معما سن کبی
وارمی بر مرسل رسالتده سکا مانند اوله — وارمی بر خاتم نبی اعلادن اعلا سن کبی
وارمی بر مطلوبه مظهر سن کبی بر انبیا — وارمی بر معراج کزین عیسی و موسی سن کبی
وارمی بر فرهاد مجنون سن کبی مرآتنما — وارمی بر مجنون صفت مجبور لیلا سن کبی

دربیان مدح رسالتپناه واحوالات بدکمراه

چون محمد سرور پیغمبران — نور ذاتندن اولوب خلق جمله جان
تابع اولمزسه اکا برکس آجان — کیم اولور مسدود در سبحان همان
ظاهری حبلی شریعت احمدک — باطنی وصل طریقت احمدک
هم وجودی بحر رحمت احمدک — هم ظهور یا حقیقت احمدک
وصلت الله یوق محمدسز خبر — کونده صائم کیجه قائم اولسه کر
اول قبول ایتمز حقیقتده اکر — حقه یول بولمق محال مشکل سفر
رهنمای کبریادر اول امین — وصلت الله آنسز اولمز بیل یقین
اول رسول اون سکز بیک عالمین — بیل اکا محتاج جمیع عالم همین
ای دیین بن کیم رسولک امتی — قنده دوستلق قنده سنت غیرتی
قنده فرض الله اطاعت حرمتی — قنده استهلاک انفس شهوتی
ای شریعت خائنی مفلس یزید — ای طریقت منکری حقدن بعید

ای

ای خلایق مفسدی ای نامفید — ای اوروبدر قلبکه شیطان کلید
ای عدو الله مشایخ منکری — ای شرار ناس ابلیس رهبری
ای فساد اهلی فسادات مخبری — ای تغافل کاذبانک اکبری
وار اولوب علمک ولکن در زبان — سن سنی قیلدک زیان ای غافلان
خائنی حبل شریعتک هر آن — وار قیامت نار سوزان کل اینان

نعت شریف

ایرشمز ذاتکه یول اکری راهم یا رسول الله — آنکچون ناله فریاد آهم یا رسول الله
مکدر خاطرم هر دم کچوب عصیان ایله عمرم — دمادم جرم ایدوب روی سیاهم یا رسول الله
قپوکده بن کدا محتاج پریشان حالمه رحم ایت — که سندن غیری یوق جای پناهم یا رسول الله
در درکاه لطفکده اکر سن کیم قبول ایتسک — خدا مقبول ایدر بی اشتباهم یا رسول الله
قبوله کرچه کیم شایان دکل عاصی کناهکارم — شفیع ملجائمسک پادشاهم یا رسول الله
شفاعت قیلمساک مرآتنما البت نیار ناره — ایدر کیم داخل نیران کناهم یا رسول الله

نعت شریف

جمالک آفتاب پرتو نور خداسک سن — شموس ذات حق وجهکده ظاهر مه لقاسک سن
وجود ذاتکی مولا یاراتدی منبع الاسرار — حقیقت مخزن اسرار ذات کبریاسک سن
سکا لطف خدادر کیم اولوبسک اشرف اشیا — سنی احسن قیلوب حق پادشاه انبیاسک سن
سرافراز رسالتسک اولوبسک سید عالم — سکا تابع اولوب عالم خدایه رهنماسک سن

لسان حالیله تصدیق ایدوبدر ذاتکی یرکوک
بیلور البته حقدن رحمت ارض سماسک سن

کمال اوزره بیلمکدن سنی عاجز اولوب عالم
کلام اللهده مدح ایتدی سنی حق مجتباسک سن

سنک فضل وکمالاتک کم آلات ایله فهم اولماز
عقول ایرمزکه ادراکدن مبرا منتهاسک سن

قولک مرآتنمایی ایلمه مهجور شفاعتدن
سکا محتاج اولوبدر اشفع روز جزاسک سن

نعت شریف

قاشلرک محراب کعبم قبله کاه اولمش بکا
حسن رخسارک مقام سجده کاه اولمش بکا

اویله مشتاق ایلمشدر اول جمالک کیم بنی
قالمشم حیرتده عشقک عزم راه اولمش بکا

کلمامشدر سن کبی بر قد بالا عالمه
قامتک طور تجلی جلوه کاه اولمش بکا

احسن تقویم یازلمش لوحه پیشانکه
والضحی والشمس رویک بدر ماه اولمش بکا

اول نه دولتدر بنم چون ای ملک سیما ملک
سن کبی بر شاه اعظم پادشاه اولمش بکا

قلب محزوندر قولک مرآتنمایی عفو قیل
یوق سکا لایق ایشم عادت کناه اولمش بکا

نعت شریف

اول نه رعنالق کوزل احسان ایدوب مولا سکا
بکزه مز حوری ملک خوبلقده بر زیبا سکا

کلمامش مثلک خلایق ایچره سن تک بر کوزل
ایلمش اظهار عجزیت قمو حسنا سکا

خلقتی ذاتک اولوب اقدم مقدم جمله دن
کلدی تبشیرک ایچون هم آدم وحوا سکا

سن نه ذات محترمسک قدر عالی بر نبی
انقیاد ایتمش جمع پیغمبران موسی سکا

نور ذات کبریاسک هم امام انبیا
بر نبی ذیشان ایکن تابع اولوب عیسی سکا

یا نبی

یا نبی لطف ایت قولک مرآتنما غایت فقیر
یلوارر بابکده بر اعمی کدا ادنا سکا

در بیان آداب استخاره وتعلیم اخوات

خالصانه کلسه بر طالب سکا
اولا ویر استخاره سن اکا

اولسه مقبوله شایان اشبو یا
قیل یدی کز استخاره ایت دعا

اولسه مقبول اول مرید حقی طلب
قلب تعلیم ایله ویر اسم جلب

بویله بر مدت چالشسون روز وشب
صکره تعلیم ایت لطائف ایتمه هب

کل لطائف خمسه اولدقده تمام
ویر نفی اثبات اکا سن قیل قیام

استقامت اوزره لازمدر دوام
چوقجه سعی ایتمک کرک بولسک ختام

غزل

سر بسر باب طریقتدر طریق نقشبند
مبدأ راه حقیقتدر طریق نقشبند

سالکانی استقامت اوزره قائمدر مدام
مظهر سر شریعتدر طریق نقشبند

با شریعتدر اساس هیچ آیرلمز بر آن
رهنمای راه وحدتدر طریق نقشبند

درت مذاهب اوزره ذاهب بندکان عاشقان
بندکان اهل صحبتدر طریق نقشبند

بنده شاه بها اول زاهد ایتمه اعتراض
انور باب سعادتدر طریق نقشبند

کورنه نعمتلر سکا ویردی خدا مرآتنما
بس سکا بر عالی همتدر طریق نقشبند

در بیان رعایت آداب مرشد

چون واروب بر پیره اولدک بنده یار
سن آنک امرنده هر دم قیل قرار

طوت رضاسن هرنه دیرسه اول نکار
تا تجلی ایلسون اول کردکار

شرط اعظمدر طریقتده ادب
هم ادبدر وصلته مطلق سبب

آتش عشق ایچره یان هر روز و شب
غل غشدن صاف اولوب مثل ذهب

حرمتی ظاهر و باطن عادت ایت
چوقجه تعظیم ایله قلبن راحت ایت

هرنه فرمان ایتسه لطف ایت همت ایت
طور حضور اوزره کلام قلت ایت

سن آنی بیلمزسک اما اول بیلور
حق آنکلندر مدائم بیلدیرور

بونلرک هر ایشلری نفس اولدیرر
کر مراد ایتسه سنی سندن بیلور

کندی آچماز دن سن آچمه بر سخن
طور سکوت اوزره عزیز آچمه دهان

سن مؤدب اول حضورده بی زبان
استفاضه قیل او مجلسده همان

بر خطا ایتسه اکر آندن ظهور
کندی عصیانکدر انجق اول قصور

بعض ایشده امتحان وار طوغری طور
نفسکی قهر ایت عزیز اول بی خطور

سن اکا بر ایش بیورمه عاقل اول
اول نه نطق ایتسه اکا سن قائل اول

بیل عزیزک پادشاه سن سائل اول
بویله در فیضک ظهوری نائل اول

اول نه دیرسه بیل سکا نعمتدر اول
شر کورنسه صورتی همتدر اول

هرنه سویلرسه عظیم رحمتدر اول
صبر قیل پس بیل نه کیفیتدر اول

بیل عزیزک جمله دن اعظم عزیز
هب انکلندر کرم اکرم عزیز

شیخ اکبردن کرک اقدم عزیز
حقله بیلمک آنی محرم عزیز

شیخ

شیخ حضورنده نوافل ایلمه
فرض نمازدن غیری تسبیح ایلمه

تسبیح آلمه هر کلامی سویلمه
کوزلرک یوم غیره الفت ایلمه

مال و املاکک فدا قیل یوق سنک
بنده قیل اولاد و عیالک حق سنک

امر مرشد اوزره اول اولمق سنک
اشبودر آداب عزیز طورمق سنک

خضر یله اولسه اکر شیخک رفیق
اویله بیل استر عزیزکدن طریق

اول بو اخلاص ایله کل اولمه حریق
بویله در آداب عزیزم اول دقیق

استفاضه ایله اولمه بی حضور
بر کدا بیل کندیکی اول بی خطور

بر کنهکار طوت اوزک بیل پر قصور
کچ بو عالمدن حضور اللهده طور

کما ورده فی الحدیث القدسی اتقوا مجالس الاولیاء فانهم جواسیس القلوب یدخلون فی قلوبکم ویطلعون علی اسرارکم فاذا جالستموهم فجالسوهم بالصدق

غزل

بز وجودی مرشدی اعظم کرامت بیلمیشز
هر کلام نطقنی عینی رشادت بیلمیشز

شمس انوار ولایت کون کبی ظاهر بزه
عصرینک غوثی کمال اصحاب همت بیلمیشز

بیلمیز فوقنده بر ارباب ارشاد ذو الکمال
خضر وش علم لدن اهل هدایت بیلمیشز

طالب کشف کرامت صانمه ای زاهد بزی
بز کرامت صاحبن پک اهل آفت بیلمیشز

حمد لله بیلمیشز الفقر فخری سرینی
رتبه فقری همان فوق الصدارت بیلمیشز

عار دکلدر خلق ایچنده حق ایچون اولمق رذیل
بزر ذلت مسندین جاه وزارت بیلمیشز

بیلمیان ای راه عشقی قیمیان اوز جاننه
بز آنی مرکب کبی شول بی شرافت بیلمیشز

نار عشقه یانمیان اسرار حقدن بی خبر
من عرف سرنده غافل اهل غفلت بیلمیشز

پاک ابدان بطون ایتمک کرکدر زاهدا
صورتا زهد اهلنی بز بی طهارت بیلمیشز

برکم آلتدر کمالات اهلنه مرآتنما
بز کمالاتی مجرد برکم آلات بیلمیشز

دربیان آداب شغل

ایله اول بش کره استغفار همان
حقی حاضر بیل سنکله بی کمان

استه شاه پیردن امداد اولزمان
رابطه قیل شیخکه اولدمده جان

ممکن ایسه قیل ایکی رکعت نماز
طور حضور اللهده حقه ایت نیاز

اوقو بر فاتحه اوچ اخلاص راز
ایله اهدا نقشبندی پیره ساز

شیخکه ربط ایله اول الله ایلن
طوت لسانک قلب ذکر اللهلن

قلبی مشغول ایتمه غیر اللهلن
الله الله سویله لفظ الله ایلن

اسم ذات نسبیک اقلی یوق عدد
بیعدد فرمان بیوردی اول صمد

سنکه سعی ایت وار ایسه کوکلکده درد
اول غنی الله عزیز ایلر مدد

اولا لازم فنا فی الشیخ حصول
صکره بوندن تا فناهم فی الرسول

بو ایکیدر سالکه اول وصول
آچیلور صکره فنا فی اللهه یول

بیل حضور اللهده کندک بر ذلیل
جمله دن مطلوب ومقصود اول جلیل

هم اودر محبوب مطلق بر جمیل
رهنما مرشد آنکچون بر دلیل

قصیدهٔ اولیاء الله قدس الله اسرارهم

لامکان شهرنده کیم عقل معاد صاحبلری
دائما اللهی دلده ورد اذکار ایتدیلر

اشتغال دهردن ال چکدیلر الله ایچون
کزلنوب خلقدن همیشه ترک اغیار ایتدیلر

کیم بو ذاتلر دامنن طوتدیسه پرنور ایلیوب
عالمی ارشاد ایدوب کیم صاف انوار ایتدیلر

علم وعرفانی حقیقتده اولوب بحر محیط
علم اسرار نهانی کشف اسرار ایتدیلر

نحن اقرب سرینی فهم ایلیوب عین الیقین
ملک عشق ایچره دمادم ذوق دیدار ایتدیلر

کیم بو صدیقلر کمالاتنکه تصدیق ایلدی
کوستروب راه خدایی قرب ستار ایتدیلر

کیمیسی منصور اولوب سویلیر انا الحق عالمه
غافلان فهم ایتمیوب بو سری بردار ایتدیلر

نیجه اهل اللهی عالم ایلیوب ناحق شهید
بلمیوب بو علم رازی عالم انکار ایتدیلر

کیم اولور مرآتنما سن تک محب اولیا
باش قویوب درکاهنه انلر کیم اقرار ایتدیلر

بو باب طالبانی مرشده ترغیبله کاملانک علامتلری وحقنده لازم اولان حرمت بیاننده در

کر بولورسک ید صحیح بر کاملی
باش قویوب درکاهنک اول سائلی

بر ارادت اول خدانک نائلی
رفع ایدر دلدن حجاب وحائلی

خالصانه تسلیم اول قول اول همان
بر جواب استرسه ویر شیرین زبان

بر اراده قویمه سنده اولزمان
بیل سنی غسال النده مرده جان

صادقانه خدمت ایله دمبدم
قنده اولسه سن رعایت ایله هم

دوش صبحدم بجانب دلدار کردیم سجده
کشف راز نگفتم و دل بسپردیم عاشقانه

نیلیم معتمد و اولیاء مأمور دارالسلام است
دفع نخجوند و دوا ربا بلدیم است

بگیرید نخجوند بلور عالمه تحقیق رفتیم
دفع نخجوند و دوا ربا بلدیم است

اگر نبی عاقل کرگ نگیرند فرزند فرزانه
اگر نبی عاقل کرگ نگیرند فرزند فرزانه

مقتضای بر کدا ادوای فرزانه است

بیت فریضه بیشه تشنه تشنه نامه نامه نام

اکمله دل ویرسه بر طالب دلا
یوق اولور کوکلنده کل ماسوا

بی غرض لله مجالس اولسه تا
فرق ایدر سر ولایت انتها

ید صحیح وار بعض مستخلف ذوات
خلقی دعوتجی اولوب حقه او ذات

یوق دیمم بر شی ولی بو مشکلات
چونکه ناقصدر سلوک ویرمز حیات

بعض طالبده فزون حق دردی وار
حق ایچون ایلر مدائم آه و زار

شیخ آکا اولمزسه کرچه یار غار
طالبی مقهور ایدر بر روزکار

اولکه شیخک شیخی اولسه بر حیات
چون آلور روحانی طالب فیض ذات

کر حیاتده یوق ایسه مشکل نجات
تا اولور طالب هلاک بی حاصلات

بعض طالبده محبت دردی آز
فیض حق تحصیلنه ایلر چو ناز

ذکر ایچون ایام ارار تا قیش و یاز
یوق زیان ناقص کرک شیخ سرفراز

قال سبحانه وتعالی جل جلاله واذکروا الله کثیرا لعلکم تفلحون صدق الله العظیم فاعرض عن من تولی عن ذکرنا قال النبی علیه السلام خلق الله آدم علی صورة الرحمن وقال النبی صلی الله علیه وسلم لا تقوم الساعة حتی لا یقال فی الارض الله الله

غزل

دیدهٔ باطنله اول شاهی نکاه ایتمش مسک
کرچه تحصیل کمالات آله ایتمش مسک

کعبهٔ سر حقیقی ملکنه مهمان اولوب
قاب قوسین مقامن خانقاه ایتمش مسک

هر مقامات مراتب فوقنه اقدام ایدوب
کندیکی مقبول باب پادشاه ایتمش مسک

زخم

زخم شمشیر یله سینه‌ک چاک اولوب ای مدعی
خنجر زلفنده یارک آه و آه ایتمش مسک

شمع رخسارنده جانانک یانوب پروانه وش
اوزکه جانک ترکنی بی اشتباه ایتمش مسک

عاشقانلق ادعاسن ایلیان هر دم مدام
آتش دلدار ایله بر کره آه ایتمش مسک

سرویروب فرهاد کبی شیرین ایچون قانلر دوکوب
اول سری کوی نکاره عزمراه ایتمش مسک

ابتلای عالمه صبر ایلیوب قیلمق دعا
بر دعاجی سن اوزک بر خیرخواه ایتمش مسک

استه‌مم لاف کذاف مرآتنمایی بیلمش اول
سن سنی محسوب باب اول پناه ایتمش مسک

بو باب مشایخ نقشبندیه‌نک سائرلرک اوزرینه فضیلتی واوراد واذکارنده اولان فائده کثیره بیاننده

بر وسیله در خدایه اولیا
بنده اول کل انلره کسب ایت صفا

چون ولیلر نائبان انبیا
اولیالر رهنمای کبریا

خدمت اتسک بر قوله سن اشبو یا
اول سنی مسرور ایدر البته یا

عاشق اولسه بر کشی مولایه تا
حق آنی کندنده دوست ایتمزمی یا

بیل خدادر جمله دن اکرم کریم
چون آنکدر مرحمت رحمت رحیم

قل هو الله احد واحد علیم
حی و قیوم الصمد الله قدیم

کل اوقو حزب البحر هم سلسله
جمله ساداتدن عزیز امداد دیله

طوت کوکل اللهه شیخکلن بیله
هم عزیز قرآن اوقو قلبک سیله

کیجه‌لر قالق قیل تهجد مشغول اول
بیل بلا کیف ذاتنه ایرمز عقول

اغله یلوار استه حقدن سائل اول
بویله بولدی هب بولنلر حقه یول

اغلمق لازمدر انجق عاشقه
کوز یاشی رهبر طریق معشوقه

صدقلن طوت هر ایشک اول صادقه
یوق عزیز قسمت بو یولده فاسقه

اولیاء اللهی سو دوست ایت سکا
کر حیات اوزره کرک عقباده تا

هر ولیدن استفاضه قیل سزا
قلبلن ایله محبت دائما

با خصوص هب خالدیلر بر اصول
ختمنه ایله عزیمت داخل اول

بشقه لق یوق جمله بر اللهه یول
وار عزیز فیض خدا هر یرده بول

خالدیده بر اصول یوق آیریلق
جمله مز بر جان عزیز یوق عزیزلق

ختمنه وار ایلمه بی زاریلق
ایلمه تفریق صاقین اغیاریلق

نقشبندیلرده وار اهل کمال
بونلره مخصوص بو حال غیره محال

فرد واحد بونلره اولماز مثال
نقشلرده وار کمال ذو الجلال

دکله کل بندن نصیحت سرو ناز
باق سنکچون وارمی مرشد کشف راز

باق شریعت وارمی یوخسه حیله باز
وار ولی شمدی ولکن مرشد آز

وار ایدی سائر طریقک اکملی
شمدی یوقدر کاملی وار اجهلی

یوق ولی انلرده شمدی وار دلی
نقشبندیلرده اکمل کملی

چوق ایدی شیخ و مشایخ بر زمان
اوله نسبتله یوقدر اشبو آن

هم طرقک سائرندن نقشیان
وار بو آنده عارفان مرشدان

خادم

خادم باب شریعت بندکان
مظهر سر حقیقت سالکان

کاملانی وار طریقتده همان
اهل صحبت درویشان و مرشدان

وار طریقتلرده شمدی چوق ده ده
مستحقدرلر ولکن سله ده

یوق شریعت وار مهارت حیله ده
اول کمالات کتدی پیرک کندیده

ایچلرندن کل صاقین ایتمه کلام
حاللرندن بیل اولور اخذ ظلام

حق دکل مقصدلری دنیا مرام
ینه سن رد ایتمه کورسک ویر سلام

ایچلرنده وار در عاشق فهمی یوق
درسی وار ظاهرده باطن علمی یوق

بولمدی هیچ بر سلامت کتدی چوق
حشر اولوب تحت الحجابده قالدی چوق

قال النبی علیه السلام اذا تحیرتم فی الامور فاستعینوا من اهل القبور

رباعی

صوفی مرده مرده صانمه سن ولی ارواحنی
اویله بر سیف خدادر چوق کسر کیم تیشه دن

کرچه اموات قلوبه کیم اولوب وار و مدام
بر دوا تأثیر ایدر چیقدقده آخر شیشه دن

غزل

بو طریق حقده یا هو مرشد کامل کرک
فیض روحانی تصرف عالمی شامل کرک

ایلمز هر برکشی بو یولده حل مشکلات
عقل کل علم لدن استاد بر واصل کرک

صانمه مرشد درسکا اول کوردیکک هر تاج کلاه
وارقتی برزخ بویولده نیجه بیک حائل کرک

الده باق وارمی شریعت حبل باطن قوتی
ظاهری مطلق شریعت علمنه عامل کرک

خلق دیسون مجنون کرک عشق اهلنه مرآتنما
ایل همان دیوانه صانسون کرکشی عاقل کرک

بو باب مرشد کامله بیعت شرط اولدیغی وحالا اهل اللهک موجودیتلری بیاننده در

رهنمون استر جناب عزته
اول سنی ترفیع ایده اول وصلته

بی دلیل ایرمک محال اول نعمته
اول ایدر واقف اوسر حکمته

بیل عزیز شاه رسالت سروری
اولدی جبرائیل اکا حق رهبری

دکله هم موسی عزیز پیغمبری
حضر اولوب علم لدنده پروری

بر سؤالک اولسه تا شاهانه دن
صورمق استرسک که بالذات کندیدن

طوغری وارسه‌ک بر دلیل سن بولمدن
هیچ سنی قورلرمی یا اول پرده دن

سن دیسک یوق شمدی مرشد الجواب
سنده کوز یوق وار ولیلر بی حساب

سن دیسک کورمز کوزم یا هو جواب
بن دیرم وارلق اولوب سنده حجاب

وار ولی غایت کوزم ایت اعتماد
سن صقین نفسکجه ایتمه اجتهاد

چون اولوب نفسکدن الا اول فساد
طورمه کل بر کامله ایت انقیاد

چون اولوب کامل که شش آینه یوز
کورمکه استر کوزم حقانی کوز

بیلمکه لازم اوزندن طوغری اوز
بویله در مطلق قولاق طوت طوغری سوز

احتیاجک

احتیاجک وار عزیز بر رهبره
رهنمون استر حضور پروره

بی دلیل یول یوق جناب سروره
اتباع ایت سنت پیغمبره

بیل اولوب بیعت رسولک سنتی
کوستروب صدیقه راه وصلتی

صکره صدیقدنکه سلمان حضرتی
آلدی سلماندن چو قاسم نسبتی

آنچنان درویشکه صاحب عاقل است
بهتر آن درویشکه دائم حق پرست

غزل

ای اماسیه خلقی کیم صانمک زبانم وارسزه
بر دعاجی صاف دل طاهر دهانم وارسزه

سنک خاراسینه کر نزم ایتمکه مأمور اولوب
سخت دلده کلک عشقیله نشانم وارسزه

دار محنتدن کچوب بیلمک کرکدر رغبتم
کل طوتک کیم دامنم دار الامانم وارسزه

ای خریدار مجوهر کنج اسرارم کوزت
بر هدیه جوهری کنج نهانم وارسزه

طوطی وش شعری شکر کفتار اولوب مرآتنما
عندلیب آسا شکر کفتار زبانم وارسزه

قال سبحانه وتعالی جل جلاله قل انما اعظکم بواحدة ان تقوموا لله وقال عز وجل قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله صدق الله العظیم قال النبی علیه السلام والذی نفس محمد بیده ان احب عباد الله الی الذین یحبون الی عباده ویحبون عباد الله ویمشون فی الارض بالنصیحة وقال علیه السلام ان الله تعالی یبعث الامة علی رأس کل مائة سنة من یجدد لها دینها صدق رسول الله قال ابو یزید بسطامی قدس سره العزیز من لم یکن له استاذ فان الشیطان استاذ قال الشیخ جنید بغدادی قدس سره العزیز من لا مرشد له فلا دین له وقال من لم یکن شیخه فشیخه شیطان

باب حکایت عشق و دردو غصه و ملال عشق

اهل عشق عمده لشکر عزو جاه
کمتری دو قمره اولوب برپادشاه
بوق اکا بردوست یعنی الله همان
برخیال دنیا و عقبا لامکان
کرسکا توفیق ایدرسه ذات حق
دلده عشق الله ایدرنه اخراق
عشق اولوب عشق اهلکدر سراسری
عشق اولوب برشعله خلق پروانه سی
کردیکی بوق بنده عشقدن برزیان
دارمیدر یا بوقی ایلر امتحان
چون بوهر دوشه قرار ایلر کسه
حکمروا اهل اولسه تاج و کمله
برکشی ایتسه دی غالب برهزار
عشق ندر دیرر دار ایدن برخیار

غزل

آتشی عشقک کیمسه دلده سوزان ایلیه
جور اوکا باقدی بلادن نی بلادن کلمیه

اولدی ابتدای نی عشقک ازلدن کیم بیلر
لطف ایله آخر قیلدی غایت ملکوت ایلیه
دوستلر خلقدن نی کیمسه بولمیه
شکر لله دوست نی کوسترمیه ایلیه
تازه لندی گلشن عزم کلستان ایلیه
اولدی برمرشد کا بولمیه میدان ایلیه
شرک دوستا بیدی وارسه نوکلغا ایلیه
قادری برکلغ حقدن ایلری

بوباب بیان یک دو نفر دزدک دزدنامی یابنده در

طالب صادق قومیسن آدمی
حفه مخصوص ایله کل فرادمی
فرشته رهبر کشتک حالنه
طالبک حق اولسه مطلق حاجتی
بعض طالب واریکه مرشدن ازار
خالصا یوق انقیاد کندن یورار
بعض طالب دیرکه یوق مرشد کر
اولیلر عالم اولور هب زیرو بر

سندن اوزکا قویمیدی کوکلمه جرأت ایلیه
نفسه اولمیه دی عنایت ملکوت ایلیه
کرنه ممکن حالی عالمده اولکز ایلیه
بزغب بیاره صانکه سنزکا کلمیه
وقت وکیدن ظاهر ایتیدی بی یارآفتی
زهد ایله یوقی طریق حقی کیم دیسون ایلیه
از هدکز زهدیدن آکاهکدر جنید غوث
بالتقیدر اخی مرآتنا دنیا ده کیم

بوباب نقل یک دو نفر دزدک دزدنامی یابنده در

سبیل جیقار دلدن عیال اولادکی
بولمیه بیل نا قصدر استعدادکی
بلیدیرن الهی اوزکه غیرتک
پس اولور مرشد خدانک آلتی
اول تلوّن حالده دائم بی قرار
بیلز اول بیچاره بیلمز آه وزار
اولیلر عالم اولور هب زیرو بر

جلد دون اقدم شریعتین طریقتین رفیق
اول طرائق ایجاده در هر عمیق
کل عزیزم ایله دائم انزوا
بس مزاد سکا روایت سوا
رغبت ایمه کل بود دنیا مالنه
با فقه خلقک حالنه اعمالنه
پرشی سندن صورمی بر کسی
هر شی کندی اندوه کندیسی
با قیمت سن دوشمانکا فنک تیز
هر درده مذموم یولدر فنک کیدر
سن سکا فنک سکا سندر تعیین
ارتکاب اینمک آنچ اولدم همین
فهم اولنماز کیم بو فنک جله سی
صانه دوستلقدر بو فنک کدوسی
جیله کار لقده قنی بوی بیسی
بیر عجب سلک بو فنک کدسی
هر قصورک اولی اندن مرور
هر فنک مبدئ اندن ظهور
حالری کبر و غضب عجب و غرور
هر نه کاملی اوزنی سفیلته
دانما مائل اوزنی استمز کبرک ابد علویته

بو نوع یوقت چینه عزم ایت قبل سفر
سن جلا لا لدن اولورسک واردول
سن اولورسک راه حقک قابلی
بوی دیکم طالب بوآن اضعف حق
ذات حقدن بشقه اولسه نسبتی
بی غرض عرض ایله مرشد صحبتی
ایمه دانالق تمام آل دهنی
فیض حق تحصیلی اولسون نیتک
ایمه مرتحدر غنیمت الفقت

تحول

طالب حق حقه عرض احتیاج اینمک کرکدر
فیض حق دائم اندراج اینمک کرکدر
سلک فقری قبول ایلمز بن اولز دیمک
شاه دکم کبی برکبر بت نماج اینمک کرکدر
خاکسترلر غافل اولمق طالب لقدن
استقامت عالمنده امتزاج اینمک کرکدر
ایمه بنهان خلقک عرض ایت طلب عاجزانه
اول طبیب جاذق اولور درده بر علاج اینمک کرکدر
علم کلمک دوستی سرمک اکر مرادکی
چوق ریاضت اوزره بقمالی پک احتیاج اینمک کرکدر

بو بحث اعلم طریقت نسبته عجبا نه موجب بالضروری فنک نسبتی بیان بدر

اولا الزم شرع بیعت صحبتی
پس انکلمز طریقت طریقت قویتی
یوقیسه الده شرع بیعت خلقتی
شبهه یوقدر طریقت بیعتی

هب جدال ایتمکده حقانیته
راضی اولماز حق اولان کیفیته

حیله سی چوق یوق ایشنده برقرار
هر ایشنده عاقبت وار برضرر

اول عدو بدبخته کرهرکیم اویار
شبهه سز اندن عقوبتلر دویار

نقشبند احوالنی دکله کوزل
اتباع سنت عزیمتلن عمل

ترک بدعت کثرتی اذکار مال
یوق عزیز تعطیل ذکر الله اقل

کیم دیمش بو ذاتلره برسوز خطا
انجنور ارواح جمله انبیا

وارث پیغمبران بو اولیا
بونلری محبوب ایدنمش کبریا

بیل بو ذاتلر کنز رحمان اولدیلر
واقفان ذات یزدان اولدیلر

غوث اعظم سر سبحان اولدیلر
کعبهٔ تحقیقه دربان اولدیلر

بیل حقیقتده بو ذاتلر پهلوان
بیل تصرفده بو ذاتلر مرشدان

بالاصاله وارث پیغمبران
هب حقایق اهلی بونلر عارفان

عالم غیبدن اولوب بونلر خبیر
عالم غیبه اولوب بونلر وزیر

مخبر مولا بو ذاتلر بی نظیر
لی مع الله اولدیلر بونلر امیر

ستر اولوب بونلر عزیز تحت القباب
شمس حق بونلر جهانده ماهتاب

بونلره دل ویر همان قیل انتساب
بیلمیان اولدی خراب اندر خراب

سیر عن اللهده بو ذاتلر پادشاه
هم بقا باللهده مشهودان نکاه

دید و دانشدن بری بی اشتباه
سیر فی الاشیاده بونلر اهل جاه

قال سبحانه وتعالی جل جلاله وما ابرئ نفسی ان النفس لامارة بالسوء وقال عز وجل منهم ظالم لنفسه صدق الله العظیم قال النبی صلی الله تعالی علیه وسلم من احدث فی دیننا هذا فهو رد صدق رسول الله وقال النبی علیه السلام الشریعة اقوالی والطریقة افعالی والحقیقة احوالی صدق رسول الله

مسدس مربع

دلیل اولدی فنا فی اللهه اهل الله
بیلندی حکمت اسرار ذات الله

ولی الله اولوب مفتاح باب الله
آچلدی پرده ظاهر اولدی نور الله

همان مطلوب عزیز انوار وجه الله
خدادن غیری یوق مقصود جمال الله

محال بولمق بو یولده خود بخود انوار
سنی تعمیر ایده اولجه بر معمار

کرک مرشد ایدوب پس واقف الاسرار
که ترقیب ایلیه دیدارینه غفار

همان مطلوب عزیز انوار وجه الله
خدادن غیری یوق مقصود جمال الله

عبودیت محل امتحان دنیا
هنردر بونده ایتمک کندینی کیمیا

عبودیت ایچون خلق ایلدی مولا
دکل مطلوب عزیز بو صورت اشیا

همان مطلوب عزیز انوار وجه الله
خدادن غیری یوق مقصود جمال الله

بو دنیا بر خیالدر عاقبت زائل
بوکا مائل اولورمی اولسه کر عاقل

دکل عشق اهل حقدن غیری یه سائل
غرض دیدار دکلدر جنته قائل

همان مطلوب عزیز انوار وجه الله
خدادن غیری یوق مقصود جمال الله

بو دنیاده نه واردر رغبته شایان — بقارسک اورته ده بر عرصهٔ ویران
کلان کتمکده وارمی برکلان انسان — نهایتده پشیمان اولسه کر سلطان
همان مطلوب عزیز انوار وجه الله — خدادن غیری یوق مقصود جمال الله

قال عز وجل کل من علیها فان ویبقی وجه ربک ذی الجلال والاکرام صدق الله العظیم

بو باب بو آن اهل اللهک کثرتیله مرشدک قلتی و منکرانک جهالتی بیاننده در

اشبو آنده چونکه بیلدک یوق نبی — مرشدان آزدر ولکن وار ولی
بعض کور انکارینه قائل دلی — شمدی افزوندر ولی من اولی
چوق ولی الله جهانده اشبو آن — قهوه لرده کثرت ایچره صانمه جان
کوشهٔ وحدتده مستور در جهان — سن سنی ترک ایت ظهور ایلر همان
ایمدی واردر بر بلوک اهل فساد — علمنه مغرور اولوب ایلر عناد
هیچ ولی اللهه ایتمز اعتماد — حشر اولور جهلیله اولماز بر مراد
دیر ولی الله که قنده اشبو ناس — عقلله صورت صانوب ایلر قیاس
ایچلرنده آز اولور عارف شناس — اول جهالت بربرندن انعکاس
فعل صوفیدن مبرا اولیا — حقله دائم معرا اولیا
قنده استرسک هویدا اولیا — کاشف الاسرار اشیا اولیا
سنده وارمی کرچدن بر کشف راز — بر دلیل اولمق کرکدر فتح راز
بوش یره اولمز بو سوز ای عقلی آز — بونلری حق کیزلدی کل اولمه قاز

سن

سن ولی اللهی فهم ایتمک محال — سنده لازمدر آنک تک بر کمال
انلری مستور ایدوبدر ذو الجلال — انلری بیلمک محالدر اهل حال

غزل

بندهٔ مقبول درکاه خدادر اولیا — عارفان سر ذات کبریادر اولیا
اولیا کیمدر آنی بر مدعی فهم ایلسون — تا مقامات علی العرش استوادر اولیا
اولیا شول ذات اکرمدر نبیلر وارثی — با ولایت نائبان انبیادر اولیا
اولیادر آدم اوغلی آدمی آدم ایدن — واصل ایلر ذات حقه رهنمادر اولیا
اولیا بر حالده ظاهر حال بیلمز باطنن — باطن ایچره پادشاه اتقیادر اولیا
زهدیله صانمه ولیلر مشربن صورت پرست — زهدیدن صاف مصفا منتهادر اولیا
اولیالر بابنه بند اولدی بو مرآتنما — آنک ایچون بندکان اولیادر اولیا

کما ورده فی الحدیث القدسی اولیائی تحت قبابی لا یعرفهم غیری

بو باب مریدانک منکرانله اختلاطدن و اکل شربندن پرهیز اولنمسی بیاننده در

اولمه منکرلن صقین همدم ابد — صکره بیل ایلرسنی بر درده بند
طورمه بر یرده عزیز طوت نصح و پند — هم کلام ایتمه طعامن ایله رد
عکس حالندن اولور ثقلت شدید — قبض ایدر حالی اورر قلبه کلید
انقباضندن اولن وار چوق مرید — بیل سلامتدر قاچوب اولمق بعید

شیخ بهاء الدین امام العاشقین
صاقنوب خلقدن همیشه سالکین

بربرندن حفظ ایدردی خالصین
قنده قالدی منکره اولمق قرین

چونکه سالک هر بری بر بشقه حال
بعض کره انبساط بعضاً ثقال

بربرندن اخذ اولور هم انتقال
اولمسون چون سالکان تغییر حال

وار ضرر بردم انکلن طورمدن
بر جواب ایتمک دخی هم صورمدن

همده احبابیله احباب اولمدن
چوق اولور ظلمت کلامن اکمدن

بو فقیر کوردم بر عاشق بر زمان
اولدی بر منکرله جالس راقبان

تیز همان بر خسته لق اولدی عیان
بر توجهلن سلامت بولدی جان

اولسه بر ثقلتله مشکل دلده درد
سنکه غسل ایت شرطی اما ما برد

کتمه پس سویله یا فعال مدد
صکره دن قرآن تلاوت ایله رد

وار ایسه عذرک اولور هم آب کرم
در عقب کل ایله اجرا بویله هم

دفعی کوچ بولمز ایسک بوندنده نرم
تیز خبر ویر شیخکه سن ایتمه شرم

خلقلن پک ایلینجه اختلاط
عالمک حالی طوتر ویرمز صراط

بعض کره خسته ایلر بی نشاط
بعض کره قلبده قالمز انبساط

قال النبی علیه السلام السلامة فی الوحدة صدق رسول الله

مناجات

مدد قیل حالمه هر حالده کریان اولمشم یارب
اسیر اولدم بو کافر نفسه طغیان اولمشم یارب

سکا

سکا روی سیاهمدن یوزم یوقدر دیم عفوایت
عنایت مغفرت سندن پشیمان اولمشم یارب

سنک امر شریفک اوزره برکار ایتمدم اصلا
بو نقص جهلله سرکشته حیوان اولمشم یارب

رضای بابکه بندایت بنی بر غیره سوق ایتمه
هوای نفسله زیرا کریزان اولمشم یارب

الهی مرشدم سرچشمهٔ غوث جهان حقی
بنی بردم بکا قویمه پریشان اولمشم یارب

طوروب درکاهکه مرآتنما فریاد ایدر ایواه
قپوکده طورمیوب اغلرکه نادان اولمشم یارب

بو باب درویشانلق ادعاسنده بولنان اعدای شریعتک بیاننده در

شمدی دمکش وار طریقدن چوق یزید
الده یوق حبل شریعتدن بعید

کندی علمنجه اولوب بر مجتهد
تا انانیتده ابلیسدن شدید

هیچ شریعتسز اولورمی راه دین
بویله می فرمان رب العالمین

یوقمیدر قرآن حدیث کوتاه بین
بی شریعتمی طریق واصلین

بی بصرلقدن ظهور ایلر بو سوز
اقتضا ایتمز دی طوغری کورسه کوز

حق ایچون صافی مصفا اولسه اوز
احسن صورتده سیر ایلردی کوز

جذبه در نفسانی دلده ذوقنه
عشق دیوب مبطل کوکلده شوقنه

سوق ایدوب شیطانکه بیلمز مشقنه
الدانوب ابلیسک اول تشویقنه

هیچ اولورمی اهل عشقده ترک فرض
اولدر عاشق سنتی ایلرسه فرض

اهل عشق اولدرکه صافی بیغرض
عشق دکل مطلق بودر جهل مرض

یوق رعایت سنته فرضه ابد
یوق عمل بر مذهبه الله مدد

بو سینه شیطان اوروب محکم کمند | کندینه صورسک طریق نقشبند
وار طریق نقشبندی یم دیان | نقشی اولماز بوش بو دعوا ایلیان
ای بو نقشی ادعاسن ایلیان | نقشبند اولماز شریعت بیلمان
بشقه می باب شریعتدن طریق | غیر یمی سر حقیقتدن طریق
آیریلیر می هیچ شریعتدن طریق | بیل شریعتدر اصالتدن طریق
اولدی میراث پدر بر خانقاه | وار پریخ برقاچ غروشی احسان شاه
الماسون شهریه می چون پادشاه | کوستروب برخرقه تاج خلقه کلاه
با خصوص یوق ذکر جهری نقشده | برصحیح یدیوق اجازت کندیده
ذکر جهریله دونوب اول تکیده | جمع اولور عورت رجال اول سیره ده

غزل

بویله در عشق اهلی بیل هر حالده دنیادن کچر | ایستمازباب رضادن غیری اشیادن کچر
بی تعلقدر خداداشقه بیلمز عاشقان | غرق اولور انوار عشقه ذوق عقبادن کچر
راه عشقی کچره بوکون مجنون اولان عاشق یارین | واصل مولا اولور بی شبهه لیلادن کچر
سویله مه ترک ملامت ایتمیز بز زاهدا | صانمه بویله مست اولان عالمده سودادن کچر
زاهدک الدانمکز تسبیحنک پیوندیله | ویرمه حق رزقی هرکون لادرلادن کچر
کیم بنارسه آتش عشقی کچره کر مرآتنما | شبهه سز قالمز کوکلده خوف نیراندن کچر

بو بیت مف یخلق اوکلمنده بولنان سرخط لرک روشاتی بیانده در

وار مقلد لکده شیخ کاذبان | یوق ادب علم طریقت مفلسان
ادعا ایلر بن اولدم مرشدان | فهم ایدر جاسوس قلوب اهلی اوآن
بر بلوک اهل ضلالت وار بوآن | مرشد انلق ادعاسنده همان
یوق ادب سر طریقتدن نشان | شبهه سز ملحد شقاوت اهل جان
بعض وارمی نوش ایدوب اسرار آثار | دیر بزه موردث اولوب پیردن بوکار
اصلی یوق حاشا بو معلوم آشکار | پیرینه بهتان ایدر اول حیله کار
مدح ایدوب قرآنده الله درویشی | هیچ قول ایلرمی کار فاحشی
عشق دیوب میدن اولانلر اول آتشی | حق دیو دعوا قیلور مفسد ایشی
بیل دکل بونلر مؤدب صابقولو | اوله بونلرلن جهنم طوب طولو
کورمامش مقراض بیقلر رافضو | تا محرمده اولورلر قیغو لو
باقمه جانم بونلرک بر حالنه | سن صاقین الدانمه قیل وقالنه
هیچ محبت یوق رسولک آلنه | سب ایدرلر آلنه اصحابنه
چون دیدم بربر ویلیلر حالنی | ایلدم تعریف کوزل احوالنی
طوتمه کل سن بونلرک اقوالنی | بیلدیرر علم شریعت حالنی

غزل

طوتمدک مفسد طریق حقی عصیان ایلدک | بیل خطا قیلدک بوسوزده سادهٔ نقصان ایلدک
قیل وقال ایتمک ندر عاشق یره اصحاب ایچون | بی ادب سوزلر دوزوب اصحابه بهتان ایلدک

عاشق یره اصحاب ایچون | بی ادب سوزلر دوزوب اصحابه

اهل سنت ادعاسن ایتمه ای کاذب ابد
بر عجم خائن کلامن الده برهان ایلدک

وارمی بر مقبوله شایان الده مضبوط بر سند
بی سند ای مدعی دعوای شیطان ایلدک

بر حدیث آیتمی واردر بونده بیلمم بر دلیل
بر ایکی موضوع کلامی خلقه اعلان ایلدک

اجتهاد بابنده اصحابک بریچون یوق خطا
مجتهد علمن مقلد سنمی میزان ایلدک

بویله سوء اعتقادله حشر اولورسک عاقبت
شبهه سز آخر مکانک بیلکه نیران ایلدک

خادم باب شریعتدر طرائق اهلی بیل
سن بو یولده کندیکی مطرود پیران ایلدک

جملهٔ عشق اهلی باش قویدی امامین عشقنه
سن سنی صانمه محب شاه مردان ایلدک

اویله بند اول کیم ولیلر بابنه مرآتنما
چونکه حقی باطلی سن آنده اوزان ایلدک

بو باب سالکانی قناعته ترغیبله چاریار رضوان الله الملک المنانک فضیلتلری بیاننده در

اختیار ایله قناعت کوشه سن
ذکرله صیقلله دل آیینه سن

ترک ایدوب کل عالمک اندیشه سن
ایلمه ویران کوکل کنجینه سن

بیلمه انسان کر انسانیتی
هیچ بیلورمی طوغری وحدانیتی

بیل دکل صورتده انسان هیئتی
کینور مشربده حیوانیتی

فرق ندر انسانله حیوانیتک
ذکر اولوب تفریق انسانیتک

بیلمه فرمان وحدانیتک
فرقی یوق انسانله حیوانیتک

چون بیان اولدی نیچه اسرار عزیز
هب عبودیت مراد اذکار عزیز

کل همان اول بندهٔ ستار عزیز
ذات حقدن یوق غنی جبار عزیز

سن

سن عبودیتده نقصان ایلمه
سعی ایدوب تقدیره بهتان ایلمه

وار اراده الده عصیان ایلمه
کندیکی منفور یزدان ایلمه

انبیادن صکره بیل افضل ولی
شاه صدیق وعمر وعثمان وعلی

کلمدی بونلردن اکمل بر ولی
صکره سی بونلر اولوب هم اولی

بیل که سن بونلر نبیلر جانیدر
تا که بیل بونلر ولیلر خانیدر

جمله سی درد اهلنک درمانیدر
جمله سی علم لدن عرفانیدر

هر برنده وار نیچه اسرار حق
هر برنده وار نیچه انوار حق

بونلری مدح ایلدی مختار حق
بونلری مقبول ایدوب ستار حق

یوق عزیز بونلردن اعظم اولیا
اولدی بونلر جان وجسم انبیا

اولدی بونلر سر ذات کبریا
اولدی بونلر صافیان اتقیا

قال عز وجل واذکر ربک اذا نسیت قال علیه السلام صدق الله العظیم وقال علیه السلام اعظم الناس درجة عند الله الذاکرون افضل ولی ابو بکر الصدیق وبعده عمر الفاروق وعثمان ذو النورین وعلی کرم الله وجهه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین وقال علیه السلام والله ما طلعت شمس ولا غربت بعد النبیین والمرسلین علی رجل افضل من ابی بکر وقال علیه السلام ما ینبغی تقوم فیهم ابو بکر ان یتقدم علیه غیره وقال علیه السلام الیوم تسد کل فرجة الا فرجة ابی بکر صدق رسول الله

مناجات

یاالهی باب لطفکدن عنایت کوزلرم
التفات معنوی لطف ایت بشارت کوزلرم

کوزلرم کوزلر عزیز درکاه بابک لطفنی
بونجه مدتدر قبول استجابت کوزلرم

بحر لطفک بی نهایت بنده بی حد احتیاج
سائلم احسان بیور ویرنه حاجت کوزلرم

بر معجز قطمیرم بابکده یوق بندن کلاب
بر ضعیف کلیم قپوکده استقامت کوزلرم

سید شاه امامی انبیا حقی خدا
قیل روا هر حاجتم باب اجابت کوزلرم

چار یار هم شهیدان امامین عشقنه
مظهر فیض طریقتده تمامت کوزلرم

غوث اعظم مرشدم اولشاه عصمت حقیچون
جمله پیران حقیچون ترفیع حالات کوزلرم

عرضحال ایتدی سکا مرآتنما یارب مدد
قالمشم تیه ضلالتده هدایت کوزلرم

بو باب رابطه اکمله شرط اولوب ناقصانه جائز اولمدیغی و منکرانه سند بیاننده در

رابطه لازم کرکدر اکمله
ناقصه اولمز ولو که کامله

اکمله رخصت اولور یوق اجهله
تا فنا فی اللهه مالک کمله

سالکه ابلیس دیلر ویرمک خطور
ناقصان شکلنده هم ایلر ظهور

سالکی اول آنده ایلر بی حضور
مبتدی بیلماز ندندر بو فتور

کر فنا فی الله ایسه شیخک یقین
رابطه ایله اکا سن اول امین

اول مبارک صورته کیرمز لعین
کیرمک استرسه نیار اولدم همین

بند آهنلن مرابط اول ولیلر بابنه
قرب حقه رکن اعظمدر عزیزم رابطه

بنده

بنده وار حاضر سنکچون بر سؤال
دائما کوکلکده بت املاک مال

کر خدادن غیریده بر اشتغال
رابطه اولمزمی مال اولاد عیال

بر دلیلک اولسه ظاهرده رفیق
ایری اندن بریره طوتسک طریق

سن غریب قالدک اودم صحرا عمیق
اولمدی حاصل مرادک اول دقیق

شیخ شیوخ عارف عوارف نام کتاب
انده نقل ایتدی کلام مستطاب

شیخ عبد القاریدن هر خطاب
رابطه الزم بیوردی الجواب

سورهٔ یوسفده برهان تفسیری
بسط ایدوب در حقایق انوری

سویلدی ذکرک اک اعظم سروری
رابطه در بیلدیرن اول پروری

هم شهاب ابن حجر شرح کتاب
باق تشهدده بیان ایتدیکی باب

رابطه حقنده اولدی هب جواب
کل مفصل اولدی آنده ایتمه خواب

شیخ غزالی امام کامیاب
واردر احیاء العلوم اولو کتاب

اولدی بحاث هم تشهدده جواب
رابطه بحثنده مفهوم خطاب

ابن عباسدن روایت اول سرور
باقدی اول مرآته قارشو بی قصور

کورمدی کندی جمالن بی خطور
سروری اول کائنات ایتدی ظهور

شیخ شعرانی وجنید سر طائفه
چوق معارفده بیان عارفه

وار تصوفده حقایق معرفه
ایلدی تفصیل نه حاجت تعرفه

ایتمه زاهد رابطه حقنده قال
شیخ اکمل رهنمای ذو الجلال

رابطه اولمزسه دائم اشتغال | بولمز اول سالک جمال باکمال
هب تصوفلرده بیک پیلد نبرو | رابطه بجسّنده یک چوق سوز طولو
وار حدیث آیتله ثابت کل اوقو | بوش یره دعوا نه لازم طور کیرو
خواجه احرار معروف اولیاء | سوره یوسفده تفسیر ایدیک تا
رابطه اولمازسه کتمز ماسوا | شیخلق حاصل جناب کبریا
شیخ سیوطی ایلدی کشف کلام | کورنه سویلر بونده اولذات کرام
هم تحیاتده رسوله اول سلام | شبهه سز بیل رابطه مقصد مرام
مثلا جامی ایلدی یک خوش بیان | بیلکه اول علامهٔ عصر جهان
شیخنه مربوط اولورسه سالکان | فیض حق دائم انکلندر همان

قال سبحانه وتعالی جل جلاله فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی وقال عز وجل یا ایها الذین امنوا اتقوا الله وکونوا مع الصادقین وقال الله تعالی وابتغوا الیه الوسیلة کما ورده فی الحدیث القدسی اذا کان الغالب عبدی الاشتغال بی جعلت همه ولذته فی ذکری وعشقه ورفعت الحجاب فیما بینی وبینه ولا یسهوا ان سها انس اولئک کلامهم کلام الانبیاء اولئک الابطال حقا اولئک الذین اذا اردت باهل الارض عقوبة او عذابا اذکرهم فصرفته عنهم قال رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم من رآنی فقد رأی الحق صدق رسول الله

غزل

بر مقدس خانهٔ فیض خدا در قلب شیخ | محزن اسرار ذات کبریا در قلب شیخ
بر تهی ویرانه صانمه سن آنی زاهد صفین | بر مکمل خانقاه مصطفا در قلب شیخ
مکتب وحدتده کل علم لدن درسندن آل | هر معارفده معلم آشنا در قلب شیخ
کندی تصویر کدر اول آینه ده سیر ایدیک | اولیله مرآت مجلا بر ضیا در قلب شیخ
بیلمش اول مرآتنمایی حق ایچون بر لطوغری سوز | طالبان حقه انجق مقتضا در قلب شیخ

بو باب مریدانه وقایه ومشایخانه نصیحت ونا قصانک تربیلری بیانده در

اولسه بر مخلص مرید داخل سکا | ویرمه بریوزدن صفین حائل آکا
بر هدیه استه سه ویرمک سکا | یوق اذن مجذوب ایسه دوندر اکا
وار عزیز عاشق مریدان شمدیده | جان ویرر قویمز ارادت کندیده
ایستماز الق مقام جذبه ده | بر مقابل آل اولورسه سنده ده
بر مرید تسلیم اولورسه آج یاطوق | بیل حقیقتده انک بر مالی یوق
کرچه بویله اولدی آداب طرق | سن صفین وقت فساد درفته چوق
وار هدیه آلمانک چوق خصلتی | ویرمک المقدر اک اعظم سنتی
بعضا اجرا ایلمک بو حالتی | کیدرر مطلق عزیز فرصتی
آستانده اولدی بر درویش قادون | یک قتی مخلصه غایت برخاتون
شیخه التون ویردی بر اوآل صاتون | صکره دعوا ایتدی بیک التون خاتون

بیغرض اولمقدر اول شیخ کشی
اکل وشرب ایتمک دکل هر آتشی

کندویه اولسه موافق درویشی
اولزمان سنتدر اجرا بو ایشی

بیل مرید الله امانتدر سکا
سن غضب ایتمه عنایت قیل اکا

بر مخالف ایش ایدرسه کر سکا
ایت نصیحت قیل ترحم سن اکا

حسبة لله توجه ایت یقین
جهد ایدوب همتله حقه قیل قرین

بیغرض لله آنکچون اول همین
وار عزیز دوشمان صقین ابلیس لعین

یوق ایسه باطنده سنده فیض ونور
ویر مریدانه خبر تیزرک طویور

کوندروب بر کامله اولسوک سرور
کل کوزوم انصاف ایدوب رخصت بیور

بعض شیخ واردر بیلور یوق همتی
رخصت ایتمز کیم مریدلن شهرتی

کورمامش سیر سلوک یوق قوتی
هب مرید برزخده بولمز وصلتی

بولمامش همتکه اول همت ایده
کورمامش ارشادکه اول ارشاد ایده

قالدی برزخده اوزی بیلمز نده
یوقدر انصافکم سکا رخصت ایده

بعض شیخ محبوس مقام جذبه ده
قالدی اول تحت الحجاب اول پرده ده

اول انانیت اولوبدر کندیده
یوق صانور کامل اوزی بر پرده ده

ظن ایدر عقلنجه کامل کندیسی
کورسه بر کامل صانور اول بنده سی

هب مرید مجذوب اولوب یوق بیلمسی
کندینی کیدی مریدک جمله سی

بو باب بو آن مرشدک قلت وضعفیتی ومتقدمینده اولان انسانک صدقیتی بیاننده در

قنی اهل حقیقت ارلری آکاه سبحانی
ولی اندر جهانده مرشدان تربیه انسانی

سکا هر کوردیکک درویش اولوب اظهار حال ایلر
هنوز بیچاره سالک اولمامش وار کندی نقصانی

شریعتله طریقتدن نصیحتلر ایدر خلقه
صانور الهام ربانی او تشویقات نفسانی

بو آن وقت فساد غایت کمال تحصیلی عسرتده
ملوث ایلدی خلقی بو دنیا نقش الوانی

قنی شمدی سلوک اهلی خدایه بیغرض عاشق
قنی کسب مراتبلر قنی اذواق روحانی

اکر عیسی کرک مهدی ظهور ایلر یقین البت
بتون ملت ایدر انکار دییرلر کیم بو ظلمانی

دیمم یوق طالب حق شمدی وار عالمده بک اضعف
بجزئی امتحان ایتسک اولور حقدن پشیمانی

قنی اولکی عاشقلر قنی عقل معاد اهلی
قنی تحصیل ایدن فیض خدایی علم عرفانی

بتر یوم البتر کوندن کونه ارتمقده ظلمتلر
تزاید ایتمده طول امل عالمده شیطانی

بولور بردن کمالات خدا سالک اولان حقه
بولور بر آن نهایتده کمال سر سبحانی

عزیز وار مرشد کامل جهانده طالبان اعمی
یاننده اولسه فهم ایتمز کزر بغداد وایرانی

دیمک ازدر ولی ارباب ارشاد اوله نسبت
اکر هیچ اولمسه اهلاک ایدر حق ملک ویرانی

ولی وار قلب طاهرلر خدانک ذکر وفکرنده
دکل ارشاده قابل کورمامش مرآت یزدانی

بو آن پک چوق مشایخلق ایدن انجق غرض دنیا
دونر التون ایچون خلقه ایدر اجرای ارکانی

قنی نادر سلوک اهلی قنی عشاق یزدانی
قنی علم بطون اهلی قنی حالات وجدانی

قنی حرمت شریعتده قنی غیرت طریقتده
قنی انسان کامللر قنی پیران نورانی

قنی فیض محبتلر قنی اولکی غیرتلر
قنی کثرتده وحدتلر قنی اسرار رحمانی

قنی حقانی صحبتلر قنی تحصیل همتلر
قنی پرهیز شهوتلر قنی اهلاک نفسانی

قنی علم حقایقلر قنی سر دقایقلر
قنی اکمل خلایقلر قنی حالات روحانی

قنی دهشتلی صورتلر قنی حکمتلی سیرتلر
قنی اذواق خلوتلر قنی انسان نورانی

قنی حقانی ناطقلر قنی انسان صادقلر
قنی اللهه عاشقلر قنی ایقاظ شیطانی

قنی انسان عاقللر قنی قرآنی ناقللر
قنی مقصوده نائللر قنی اخبار سبحانی

قنی عالمده شاکرلر قنی اول قلب طاهرلر
قنی اول فیض باهرلر قنی مقبول رحمانی

قنی مرشد کامللر قنی علمیله عامللر
قنی اذکاره قابللر قنی تذکیه نفسانی

قنی مرشده رغبتلر قنی خلوتده زحمتلر
قنی تحصیل حکمتلر قنی جاسوس پیرانی

قنی عاشق خلایقلر قنی اللهه لایقلر
قنی تربیه فاسقلر قنی فرمان سبحانی

قنی اول سیف زندیقلر قنی اولکی صدیقلر
قنی اجرای سابقلر قنی اهلاک انسانی

قنی نورانی زاهدلر قنی عالمده عابدلر
قنی اهل مساجدلر قنی دعوای رضوانی

قنی حقانی عارفلر قنی انسان ظارفلر
قنی علم معارفلر قنی آگاه سبحانی

بو باب اکابر نقشبندیه نک تربیت و سلوکلری و مشایخ رسمیه نک اعتراض و جهلی بیاننده در

نقشبندیلر سلوک ایندیرسه یار
کشف اولور نور ولایت آشکار

بونلره خاصدر بو فضل کردکار
بونلرک غیریده یوق بو اقتدار

ایلر استخلاص سوادن قلب جان
نفسه استحواذ ایدر تیزرک همان

انجلا ایلر کوکل شهرن اوآن
مطلع ایلر خدایه بی کمان

نقشبند

نقشبندینک بدایت حاللری
سائرک اولدی نهایت حاللری

نقشنک اک مبتدی درویشلری
سائرک اولماز قیاس اکمللری

ربط قلب ایتسه اکر مخلص مرید
بر توجهده اولور قلبی جدید

با ادب ترقیب ایدر حقه شنید
تیز همان مقصودینه ایلر رسید

چون بو آن بیلدک عزیز یوم البتر
حق دیین بردن همان اتمام ایدر

خالصانه سن کوکل طوت بی کدر
کل اولور اسهل سلوکک معتبر

خالدی اکمللریدر دستکیر
بونلره لایق مشیخت بی نظیر

بر مرید اولسه اکر جاندن پذیر
بیل عزیز تحقیق اولور حقدن خبیر

وار مشیخته مقلد شدی ناس
خرقه تاج دنیا ایچون اویقون لباس

بولمدی بر شیخ اکمل حق شناس
شیخ قیاس ایلر اوزین کوکلنده پاس

خالدیلر علم استادلدن
جمله سی ارباب استحقاق بتون

انلره تسلیم اولوب طور بسبتون
سعی ایدوب بو علمه سن تحصیل بکن

خالدیلرده سکا چوق مرشدان
سن باقوب نقصانکی عرض ایت همان

ادعا ایتمه کوکل طوت ترجمان
تا سنی ایلر برآنده بی نشان

مدعینک بوش بو ناحق سوزلری
بر غرض بی معرفتدر اوزلری

حضرت خالد ایچون بو سوزلری
بو سبب کور قالدی باطن کوزلری

هر ولی بکزرمی یاهو خالده
هیچ قیاس اولماز او ذات هر زاهده

عین رحمت اولدی آخر فائده — بویله نعمت اولمدی هر عابده
شیخ خالد بکزه مز هر اکمله — بویله استاد کلدی پک آز عالمه
اولمدی فوقنده ارشاد آدمه — یوق آنک مثلنده نائل اکرمه
خالد آخرده مجدد اولدی بیل — تا اویوزدن ظاهر اولدی فیض نیل
کلدی آز خالد کبی استاد وکیل — پک عظیم بر رحمت اولدی اول جمیل

غزل

هر بلا و ابتلایه صابر اندر عاشقان — قرب انوار خدایه واصلاندر عاشقان
عاشقان بر عاشقاندر خلق آنی مجنون صانور — عقل و ادراکده مکمل عاقلاندر عاشقان
ذکر و فکری ذات حق بولمش حضور دائمی — مظهر سر مسمّا کاملاندر عاشقان
رغبت ایتمز مال و ملک عز و جاه دولته — شکر ایدر اللهه دائم شاکراندر عاشقان
سالک بالله کرک عاشق اولان مرآتنما — باب عزتده مقید عاشقاندر عاشقان

بو باب کرامت و کشفه اعتبار اولنمامسی بیاننده در

سنده اولسه باطنا بر عز و جاه — بر کمال یا خود اکر عشق اله
صانمه سندن اولدی اول احسان شاه — بر کداسک سن همان اول پادشاه
چوق ولیلر بیلمدی بو امتحان — صاندیلر بو عشق و شوق دائم همان
بر انانیتله بولدی بیک زیان — قالمدی کتدی ولایت اول زمان
بر عظیم احسان ایدرسه اول پناه — ایتمه کل وارلق خطا عصیان کناه

یول

یول بولور ابلیس ایدر بیل سد راه — بیل اوزک عبد ذلیل روی سیاه
سن حقیقتدن دیلرسک بر سبق — اعتبار اولمز کرامت کشفه باق
کر ظهور ایتسه سکا بر سر حق — اول دکل مطلوب و مقصود ذات حق
وار ولی کامل بو آن حال صاحبی — کشفه رغبت یوق شریعت نائبی
کشف ایدر بر آنده شرق و مغربی — ینه ستر ایتمکده حال غائبی
اولسه بر کشف صحیح سنده عیان — ایستماز خلقه آنی ایتمک بیان
کیزلمک فرض سویلمکده وار زیان — چوق کشوفاتدن ظهور ایتدی یلان

غزل

نو هوس بیچاره طالب درویشان اولدم صانور — علم اسرار طریقده عارفان اولدم صانور
بحر عمان ظن ایدر کوردکده فیضک قطره سک — تا نهایت فیضنه بن واصلان اولدم صانور
بر ایکی کز صحبت پیرانی منکوش ایلیوب — خدمت پیرانه مظهر کاملان اولدم صانور
جذبهٔ اقدمله اتمام اولدی ظن ایلر سلوک — رتبهٔ باطنله فوق آسمان اولدم صانور
وارطهٔ نفسی کچوب مقبول درکاه اولمدن — نفسه استحواذ اولوب حقده نهان اولدم صانور
ابتلای نفسه دوچار اولدیغندن بی خبر — اهتمام اولدی سلوکم امتحان اولدم صانور
ماسوایی ترک ایدوب دلدن غبار سلمدن — بر مصفا قلب طاهر صافیان اولدم صانور
نوجوانوش قهرمانلق ادعاسن عرض ایدر — قوت بازوده رستم پهلوان اولدم صانور
اولسه الفاظ عبارتدن اکر دانالغی — عالم ایچره بر مدبر مخبران اولدم صانور

خرقه کربتاج ایله اولماز ولی مرآتنا | چوق کشی صورتده بویله مرشدان اولدم صانور

بو باب اثنیه ده شیخ و درویشلک سرخرسلکدر بویله فساد اتمری بیانده در

وارفساد غایت فتنی بو بلده ده | سرخرسلک بویله یوق بریده ده
طعن ایدر کورسه سنی سجاده ده | جمله دشمانندر اهل مسجده
وارصلات اهلی ایچنده بی ادب | ابن سفیانه ایدر لعنت چو کلب
تا محرمده طوتوب ماتم بهب | اهل سنتلن معارض روز و شب
بعضی ناقصدن بوافساد آیقین | ایلدی بو بلده بی برباد همین
هب بو حال اوزره مریدطالبین | ارشدالله علیهم اجمعین
وار بو آن مفسد حد اهل فساد | ضعفیتدن ستر اولو بدر ازدهاد
یوق مصاحب اهل حقه اعتماد | هب یمک ایچمک جدال دنیا مراد
اوستنه فرضدر امور خانه سی | بیک یلان چارشو بازار سرمایه سی
برتعیش بولسه کر بیتیه سی | اولزمان درویشی اولور بوحیله سی
راضی اولماز کشی فقر تیه | واصل اولماز مطلقا فخر تیه
بیل ندر لازم کورزم عبد تیه | تسلیم اولمق طوغری وحدانیته

قال سبحانه وتعالی جل جلاله من کان فی هذه اعمی فهو فی الاخرة اعمی صدق الله العظیم
قال النبی علیه السلام الدنیا جیفة وطالبوها کلاب. وقال النبی علیه السلام طوبی للغربا صدق
رسول الله واهل الذکر غریب فی هذه الزمان الفساد وقال النبی علیه السلام الفقر فخری صدق رسول الله

غزل

کل ای منکر ادب اول کندیکه دوست | اتمه شیطانی ورونک جیفه سنی نظیر ایدوب فهم ایله سبحانی
کوکل برعرش اعظمدر بیوردی حق رسول الله | شکست ایتمک خطادندر یقار سنک بیت رحمانی
حروفات کلام الله ادب علمن بیانده | سکا فرض خدادر بیل سؤال ایت مغفر فرقانی
وار ادب برمرشده تسلیم اولوب طوت دامن محکم | سکا اول بیله یره فرمان حقی نوریزدانی
نظر ایتدکده مرآته کورر تصویرینی منکر | صانور مجنون کبی دیوانه فهم ایتمز سلیمانی

بو باب طریقت علیه مقرر شریعت اولدیغی و مجاهده یه ترغیب و چایک نفسی بیانده در

بوطریقت حق ایچون برطوغری یول | هم اولوب مقرر شریعت با اصول
بیل شریعتسز نکه غیری اولسه یول | راه شیطاندر بیوردی حق رسول
انزوا ایله عمیشه طوت صیام | معتکف اول ایتمه بوشن یرده کلام
اجتهاد ایت نفسکه الدیرمه کام | کیرمه خلقه ایچره مجاهد اول مدام
حقه موقوف ایله هر بر ساعتی | حق ایچون ایله مدام طاعتی
ایله ذکرالله ریاضت عادتی | بیل هلاک ایلر که آجلق شهوتی
ایتمه نفسک اوزره بی دینی حرام | قلت ایت نوم و کلام هم طعام
ایله نفسکدنکه اخذ انتقام | اهل عشقه یوق بونک فوقنده کام
بیل ندر سیر سلوکه پیر مدار | چای ایدر آسان اولور سه اقتدار
نوش ایدوب بعد الطعام خوش برقرار | بر ایکی بردقدن افزوندر ضرر

چایده وارور بی نهایت برعلم | کیم آنک وصفندن عاجزور دیلم
بر ایکی نوشن ایتسه برقلب سلیم | کیم اولور اولدمده حقانی کلیم
کیم بو تعریفم طوتوب معتاد ایدن | تیز وارر مقصودینه بویله کیدن
واقف اولدم چایده کسه اسراره بن | سالکی ایلر همان کیمیا بدن

قال رسول الله صلی الله وجاهدوا انفسکم بالجوع صدق رسول الله وقال النبی علیه السلام والعطش فان الاجر فی ذلک کاجر المجاهد فی سبیل الله صدق رسول الله قال الشیخ عبدالله قدس سره منازین ظاهره بالمجاهده زین الله باطنه بانوار المشاهده

غزل

فقر اسباب قناعتدر کمال نعمتم | ملک خانلقدر کدالق عزوجاه دولتم
الده بوسرمایه سر قناعت وار ایکن | عرضحال ایتمم ملوک شاهه بوقدر منتم
کرم دور خدر بکا اذواق دنیا عیش نوش | کر جهنم اولسه افقرلک قبول جنتم
اختلاط اهل دنیادن بنی مقدور طونک | بنکه عنقا مشربم خلقدن فراغت عادتم
ذکر و تسبیح و عبادت تکلیف ایتمه زاهدا | بن خرابات اهلی رندم زهد بویله یوق الفتم
خدمت مرشده سعیمدر بو همت فیض حق | بر حیات ویرمش کوکلدن التفات عصمتم
کشف راز ایتسم اکر احوالی مرآتنما | مطلقا هرکس طوتوب تحقیق بیلور فرضیتم

بو بیت روحانیدن استفاضه ایده میان سالکه برحیات مرشده بیعت بیانده در

عزم عقبا ایلسه شیخک اکر | سن اکا ربط ایله دائم بی کدر

استعانه

استعانه ایله هرشام تا سحر | بیل ایدر تربیه روحانی خبر
بلکه اهل الله اولمز آل خبر | بیل اکا تمثیل اولور شمشیر مکر
چون چیقوب قندن اولور سه طشره کر | چوق کسر البته اولدن بتر
چونکه روحده قالمدی اصلا حجاب | اولمقامنده مثال آفتاب
کیم اکا قارشو طورر سه الجواب | شبهه نیز البته ایلر حصه یاب
وار بورو حده قوت وقدرت شدید | بولمغه استرکه سالک مستعید
بوق کیدر شمدی بویله مجتهد | حصه دار اولمز بورو حدن هر مرید
وار ایسه اکمل وکیلی بیعت ایت | سن آنی شیخ اتخاذ ایت حرف ایت
طورمه بردم سنکه سعی وهمت ایت | سن اکا ربط ایله اخذ نسبت ایت

بیت

رفت ازین دنیا او شیخ در آخرت | دامن دوستان دیکر واجب است
دان باین دنیا تجارت خانه است | این تجارت تا در عقبا لازم است

قال علیه السلام الدنیا مزرعة الاخرة وقال علیه السلام من عرف نفسه فقد عرف ربه صدق رسول الله

عاقلان مردم بنفسش واقف است | اقرین باید که حقرا عارف است

غزل

رحم قیلدک سن بکا حاجه ایدک بهره مند | ایلدک عمدن خلاصم قیلدک آخر شاد مند

بی نهایت رحم ایدوب سن بنی کدایچاره که — اویله ممنون ایلدک عالمده قیلدک سایه مند
دست لطفکله بنی مسرور یوردک آفرین — تاکه قیلدک مظهر فیض طریق نقشبند
بوق سنک مشلکده بخشنده کرم اهل کرم — بولدق اولمازسن کبی بخشنده رعنا دلپسند
قوی بنی ناصح یمان سوزلردن اکراهم فردن — استیم شمدنکرو کار ایلمز بیک نصح وپند
ترک یار ایتمک سکا ممکن دکل مرآتما — فور تلیش بوق یاردن بونکیده درحکم کمند

بو بیت بو طائفه نک مناسبتله الحاقلریله فضیلتلری و اربعینک آداب و اصولاری بیانیده در

بو طریق نقشبندی خالدی — هب شریعت اوزره هر بر زاهدی
ایلماز بدعتکه اصلا عابدی — باشر بعتدر طریق خالدی
هیچ قبول ایتماز بری بدعت ابد — اهل سنت بندکان بهره مند
الده محکم شریعت برکمند — بویله دائم خالدان نقشبند
اولدی صدیقه خفی اذکار یار — بویله اعرابتدی جیب کردکار
ذکر جهری بوق بزم چون ایمه کار — نقشه اخفا بوسریلی آیار
اربعین ایتمک مریده اقتضا — شرط اولوب مطلق طریقه مقتضا
بویله مستحسن سلوکک بهتر رضا — عادت ایت هر بیلده سن ایمه قضا
غرلت ایت خلقدن اخی برکوشه ده — بی روغن اکل ایت طعامی جمره ده
کیت سکوت اوزره دوام ایت مسجده — ایله ذکر اللهی تام سجاده ده

اربعین آدابنه بک دقت ایت — ذکر فی الله ایله طوغری عزیمت ایت
کچ جهان اندیشه سندن خلوت ایت — ذوق وحدت ایله ترک کثرت ایت
هرنه دیرسه مرشدک طوت امرینی — مرده بیل غسال الده سن سنی
بیل کوکلده واذکروالله سرینی — بیلمه خلقک خیرینی هم شرینی

قال عز وجل ادعوا ربکم تضرعا وخفیة انه لایحب المعتدین وقال عز وجل واذکر ربک فی نفسک تضرعا وخیفة ودون الجهر قال النبی علیه السلام خیر الذکر الخفی وقال علیه السلام الذکر الذی لاتسمعه الحفظة یزید علی الذکر الذی تسمعه الحفظة سبعین ضعفا ❊ قال الله تعالی ووعدنا موسی ثلثین لیلة واتممناها بعشر فتم میقات ربه اربعین لیلة. کما ورده فی الحدیث القدسی خمرت طینة آدم بیدی اربعین صباحا قال النبی علیه السلام ان خلق احدکم یجمع فی بطن امه اربعین یوما نطفة ثم یکون علقة مثل ذلک ثم یکون مضغة مثل ذلک وقال النبی علیه السلام من اخلص لله اربعین صباحا ظهرت ینابیع الحکمة من قلبه علی لسانه صدق رسول الله

غزل

عارفان کبریادر سالکان نقشبند — مظهر فیض خدادر عاشقان نقشبند
کاملانی بیلدیلر کیم نخل اقرب سرینی — ذکر قلبیله مقید ذاکران نقشبند
باشریعت بولدیلر بر کنج اسرار خفی — بحر اسرار حوبت واقفان نقشبند

سالکانی کیزلی یولدن واصل ایلر حقه کیم | علم ارشاد ده مکمل مرشدان نقشبند
اتباع سنتله مأمور ترک بدعت بندکان | تابع شاه رسالت راشدان نقشبند
بنده درگاه شاه اول بها مرآتنا | برکه اسن یولده قویمز واصلان نقشبند

بو بیت عربیه حقده اعانت وعنایت وصحب کرامه طالبه السلام لطف الدینی سایینده در

ذم اولنماز بیلکه اولاد عرب | انلره واجب محبت مستحب
فرض اولور حرمت رعایت باادب | ایتمه ذم موجب اولور کفره سبب
باخصوص مکه مدینه اهلنه | چوق محبت ایله دوشمه ذمنه
انلرک خور باقمه سن تصویرینه | اول اولور مطلق سکا بر آیینه
بی ادب سوزدن کشی مسئول اولور | یک پریشانیته موجب اولور
اول حقارت اهلنه معطوف اولور | تا شفاعتدن کشی مطرود اولور
تا مصر بغداد وهم سائر بلاد | وار اهالیسنده عقل وکل معاد
بویله کوردم بنکه ایله اعتماد | جمله سی مقبول حق احسن عباد
چون عبد بندر جیب کبریا | آنک ایچون ایلمز سوز اقتضا
عاجزانه بر نصیحتدر سکا | سن بیلورسک صکره کیف ما یشاء
ایتمه اصحابک برینچون قیل وقال | چو قلرین کوردمکه اولدی اهل ضلال
بونلره بهتان ایدن بولدی زوال | بونلری مقهور ایدو بدر ذوالجلال

بونلرک هب جمله سی اهل کرم | بونلره ایله محبت ایتمه ذم
بربرندن ایتمه تفریق برله هم | بزاره حجت دکل قول عجم
درت مذاهبدن جیقار رتمه برایاق | مستقدر بونلره الزم دیاق
سن کتاب الله ایچی طولغری باق | یوق بوکا راضی اولورمی ذات حق

قال النبی علیه السلام حب قریش ایمان وبغضهم کفر وحب العرب ایمان وبغضهم کفر فمن احب العرب فقد احبنی ومن ابغض العرب فقد ابغضنی وقال علیه السلام اصحابی کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم وقال علیه السلام سالت ربی فیما یختلف فیه اصحابی من بعدی فاوحی الی یا محمد ان اصحابک عندی بمنزلة النجوم فی السماء بعضها اضوء من بعض فمن اخذ بشئ مما هم علیه من اختلافهم فهو عندی علی هدی وقال علیه السلام سابقنا سابق ومقتصدنا ناج وظالمنا مغفور له وقال علیه السلام شفاعتی مباحة الا من سب اصحابی وقال علیه السلام اذا ذکر اصحابی فامسکوا وقال علیه السلام شرار امتی اجرؤهم علی اصحابی صدق رسول الله

غزل

خلقت ذات خدا نور هویتدر ادب | هر علومک مبدائی علم نهایتدر ادب
بی ادب انسان کامل اولمز عالمده کشی | موجب فیض خدا باب ولایتدر ادب
قرب ذاتی حق ایچون اک سالکه سهل طریق | سالکان حقه بر مفروضه ذمتدر ادب

ظاهری باطن خلایق ایچره بر اعظم کمال
اولدی عند الحق خلایق ایچره رفعتدر ادب

بی ادب مرآتنما تک اولمه تحصیل ایت ادب
اویله بیل دنیا و مافیها شرافتدر ادب

بو باب مشایخه مریدانیله صحبت شرعیه لازم اولدیغی بیاننده در

قیل مرید انکله شرعی صحبتی
ایلمه مکتوم کلام سنتی

سن طویور ترهیب ایدوب هر بدعتی
ویر خبر آداب راه وصلتی

با ادب اولدی طریق کاملین
صحبت اوزره اولدی غوث الواصلین

سن وقایه قیل طریق اکملین
کیت نصل کتمشه سادات اولین

غزل فارسی در مناجات خدا

کام دل اندر بلا پس مانده ام فریاد رس
بس ازین هجران شکایت داده ام فریاد رس

داغ غربت در درونست دست دوستان رفت ازین
بیشمار اندوه و غم نادیده ام فریاد رس

حال ما هیچ کس نداند من چه خواهم جز بدوست
آنچنان مستم ز عشق افتاده ام فریاد رس

در تراهمت شها اکنون برای عاشقان
آمدم جستم عنایت بنده ام فریاد رس

گفته ام مرآتنمای با امید از لطف او
رندکان عاشقانم رنده ام فریاد رس

بو باب علوم قلبه ترغیب و تشویق و علم ظاهرک شرط اولمدیغی بیاننده در

کل بو علم قلبه سعی ایت کون بکون
ظاهرا اولماز آلوب دلدن صاتون

شیخکه ربط ایت اوقو علم لدن
قلب مرآته طلوع ایلر بتون

یوق

یوق بو علمک مکتبی بیل صدرلن
صورتا بر خواجه دن یا مشقلن

بی حروف صوت اولدی دلده عشقلن
اوقودر بر شیخ کامل قلبلن

بیل بودر اصل علومک اولی
ظاهرک یوق بونده جزئی مدخلی

کندی امی کوردیکم چوقدر ولی
لکن اما علم باطن اکملی

بر نبی کتمش دکلدر مکتبه
علم باطنلن ایرشدی وحدته

بر دلیل اولسه جناب عزته
واصل اولماز می کشی اولوصلته

امر و نهی طوتسه بر کس بیلسه فرض
حقه طالب اولسه صکره بیغرض

عاشقانه ایلسه اللهی عرض
هیچ ایجاب ایتمز اکابر اعتراض

ذاتنی عرض ایتسه بر عبد ذلیل
بیل منزهدر بخلدن اول جلیل

سن همان محکم طوتوب طور بر دلیل
جمله دن ارحم رحیمدر اول جمیل

بیل مشیخت شرط دکلدر علملن
عامل اولمقدر شریعت نقللن

علم حالن اوکرنورسه نصحلن
پس اولور توفیق ذات حقلن

وار ولی حمل ایتمه بویله جهلنه
کیت ادیبانه نظر قیل حلمنه

انصفانه بر کوکل طوت قلبنه
باق سنک علمکله آنک علمنه

شمس تبریزی علوم ظاهری
کورمدن بولمشدی علم باطنی

بیل جلال الدین رومی باهری
باطنا کوستردی علم ظاهری

منلا جامی نقل ایدر بر کاملی
کندی امی وار مرید عالمی

اوقودر اول شیخه علم ظاهری
شیخ اکا بیلدیردی حال باطنی

سنده علمکلن مرید اولسک کوزل
هب انانیت ایشک دائم جدل

یوق سکا بوندن نصیب علم ازل
نیلسون شیخ ویرمینجه لم یزل

قال الله تعالی عز وجل وعلمناه من لدنا علما صدق الله العظیم

غزل

بکزه مز آیینهٔ ذاتمده باق عالم بکا
اویله بر صورتده یم برکس دیمز آدم بکا

خرقهٔ فقر ایچره یم بسدر بکا بر پاره نان
غم دکل اولسم کفن اوستمده که احرام بکا

هر نه مشکلدر سکا هر دم بنمله اول رفیق
ایلماز ادراک حالم اولمیان محرم بکا

دمبدم ارتمقده در دلخانه ده عشق آتشی
یاندیرر ناحق سنی کل اولمه سن همدم بکا

کرچه بر افقر کدا کمتر قولم مرآتنما
کم نظرله باقمه عالم ایچره خوش کورکیم بکا

بو باب مراقبهٔ احدیت ومعیت واقربیت ومحبتده اولان احوالات بطون وتجلیات الهیه نک ظهوری بیانده در

سن مراقب اول احدیتده بیل
فیض ربانی ایدر احیای دل

کل نفی اثبات بونکله بر دکل
بونده افزوندر اخی فیض جلیل

ایلیم تعریف سکا بودرسه باق
هب لطائف اوزره نازل فیض حق

بر تفکردن عبارت ذات حق
بیلمه حقدن غیری یوق الدن براق

بر اولان حقدن لطائف قلبه جان
فیض ربانی ورودین بیل همان

بر تفکر

بر تفکر اوزره اولمق سالکان
بویله جه مشروطه قیلدی مرشدان

رابطه یوق بونده شیخه بیلمش اول
حق دائم بیل سنکله طوغری یول

ذکردن اولجه عادت اولدی شول
رابطه ایله میسر فیضه اول

وار معیتده ولایتدن امید
استقامت ایتسه اولمزسه بعید

بونده دعوت جذب مولادن کشید
بو مقاماتده تجلی وار شدید

اولا باب ولایتدر بو باب
ایردی غایتله تجلی کتدی خواب

ذوق وجدان بولدی اولدی کامیاب
قالمدی کوکلنده حقدن غیری ناب

اولدی سالک بونده غایت نشئه یاب
دکله وار کشف وکرامت بی حساب

غم یمز بر شی ایچون اول الجواب
اولسه بو عالم خراب اندر خراب

اقربیتده اولور کبرا عیان
حق قالور کوکلنده باقی هب یلان

بو ولایت انبیادر بیل همان
اتباع سنتله حاصل بی کمان

هیچ فتور ایتمز آنک کوکلنده کس
لی مع الله اولدی کتدی خار وخس

غفلت ایتمز حقلن هر بر نفس
بیلدی اول الله بس وباقی هوس

قالمدی آیینهٔ دلده غبار
عالمک یوق وار لیغیچون افتخار

هم تجلیات ایدوب پروردکار
کتدی یار واغیار قالدی کردکار

بو ولایت اوله اولماز قیاس
بونده اولدن زیاده حق شناس

ایردی مرشدلن کماله اشبو ناس
بی دلیل اولماز کمالات انعکاس

بونده عشق الله که اولدن فزون
بعضیلر ظن ایلدی اولمش جنون

چونکه عشق اللهلن یاندی درون
چون بو حالی بیلمدی اهل برون

وار بو کبراده کمالات خدا
کشف اولور حالات سر انبیا

قلب مرآت اولدی آنده اصفیا
ظاهر اولدی کائنات کبریا

شمدی علیادن بیان ایدم سکا
اولدی تا فوق التجلی بیل آکا

دکله تعریف ایلیم بربر سکا
هب ملائکلر قیام ایتدی آکا

بو ولایت غایت اولدی عالیات
حقله حق اولدی بولدی فیض ذات

هم اکا آیینه اولدی کائنات
حق کورندی قالمدی بر مشکلات

وار بونک فوقنده حقک نعمتی
هم فنا فی الله بقادر عزتی

وهبیدر کسبا محال بو دولتی
هر ولی بولماز بو فیضن نسبتی

هم فنا فی الله بقانک اولی
بولدی بو حالی بو امت اکملی

سعیلن اولماز ولی وار مدخلی
موهبه بولمق محال هر بر ولی

کل بو غوثک حاللرندن آل خبر
کیم بوکا واصل اولور قلماز سفر

هب آنک امرنده عالم بحر و بر
اون سکز بیک عالمه امداد ایدر

فهم اولنماز بونلرک احواللری
حاله تحویل اولدی کتدی قاللری

کیزلنوب خلقدن بتون اقواللری
درک ادراکدن مبرا حاللری

اولی سیر الی اللهدر مقام
سیر فی الله اولدی بوندن منتظم

اولدی

اولدی هم سیر عن اللهده قیام
سیر فی الاشیاده هم غوث العظام

عفو اولوب عصیان سابق سیئات
قالمدی کوکلنده حقدن غیری ذات

کشف اولوب بر آن ایچنده ممکنات
اولدی روحانی خدادن التفات

قال النبی علیه السلام جذبة من جذبات الحق توازی عمل الثقلین صدق رسول الله

غزل

عشق احوالن بیان ایتمک محال تقریر ایلن
بر مکاتب یازمامشدر کاغده تحریر ایلن

اکلمز علامهٔ دهر اولسه عشق کیفیتن
کیم ازل اولمش بو اسرار خدا تقدیر ایلن

انحراق عشقی آسان صانمه ای غافل صقین
بر عجب اوتدر دوشر دل ملکنه تنویر ایلن

درت مذاهب یا محدث عشقدن بحث ایتمدی
بر مفسر کیم آنی نقل ایتمدی تفسیر ایلن

دخلی وار ذکرک حقیقتده ولکن زاهدا
واصل فیض خدا اولمز کشی اذکار ایلن

صورت ابروی دلدارک خیالن دلده طوت
مقصد اعلایه واصل اولمق افنا پیر ایلن

لذت عشق خوش ولی آسان دکل وار چله سی
بر بلادر بکزه مز جان ویرمکه شمشیر ایلن

ذوق عشقه صرف ایدر مر آنمایی عمرنی
بی نهایت ذوق بولمش دائما اول بر ایلن

غزل

بنکه اهل عشقم ای دل رغبت ایتمم جاهه بن
فقریله بر پادشاهم منت ایتمم شاهه بن

غیره عرض ایت ایستمم سندن سریر سلطنت
بس بکا کیم راضیم باب قناعتکاهه بن

اختیار ایتدم بو فقر حالی بن شمدنکرو
شاه ادهم کبی باش قویدم در درکاهه بن

جذبهٔ سیر سلوک عصمتده اتمام ایلدم
احتیاجم یوق طریقت صورمغه همراهه بن

ترک عشق ایتمک نه ممکن اختیارم الده یوق
مائلم بر چهرهٔ خورشید پیکر ماهه بن

وصل یار اولدی میسر خلوت اولدی دوست ایله
بولمشم فیض بقا دوندکده بیت اللهه بن

بولمدم مرآتنما عالمده بر اعظم رفیق
آنک ایچون یوز چویردم جمله دن اللهه بن

بو باب اهل اللهک موتوا قبل ان تموتوا سرینه مظهر تیلری و نهایة النهایه دم مع الترقی تنزللری بیاننده در

بیل ولی الله ایچون یوقدر ممات
اولمدن اولدی بولوب سر حیات

بیلدکک اولمک اولومدن خارجات
اک قتی اولمک که تا قبل الممات

حی صفاتندن تجلی قیلسه حق
عبد اولور حی بقایه مستحق

اول تجلیده دیسه موتایه قالق
حی اولور موتا اوآن قالقار آیاق

بو تجلی حالده فانی فی الصفات
هب فنا فی الذاتده بولدیلر نجات

تا اولور صکره بقا بالله او ذات
هر مقاماتدن بقادر عالیات

چون ولایتدن ایدن چوق عودتی
بر تنزللن بولان وار شهوتی

لیک اولوب بشقه بقا کیفیتی
یوق بقادن صکره عودت حالتی

کر فنا فی الذات اولوب سالک اکر
هیچ الندہ یوق کیرو عودت سفر

بو فنا فی الذاتدر انجق معتبر
قالمدی دنیا و عقبادن خبر

چون بقا بالله نهایتده مقام
یوق دخی بوندن ایلرده اقتدام

بو ایدی سالک ایچون مقصود مرام
بونده حاصلدر مرادی والسلام

چون ولی ایردکده بی خودیته
دوشدی بی غایتکه محزونیته

ترک

ترک ایدوب جمله کمالن وحدته
صونیوب واردی حضور عزته

قالمدی اول عشق و شوقدن بر نشان
کچدی تا کشف و کرامتدن اوآن

بیلدی کیم حقک ایمش هب بی کمان
ایلدی عجزیتین اقرار همان

چونکه ترک ایتدی او ذوق اقدمی
اولدی بو حالده خدانک محرمی

حق آنک حکمنده قیلدی عالمی
تا ایده ارشاد بو ناس آدمی

تا ترقیدن ولی بو عودته
ایتمسه یول یوقدی محسوبیته

راضی اولدقده که بو فقریته
پس قدم باصدیکه محبوبیته

چون قبول ایتدکده بو عجزیتی
بولدی اول تحقیق کمال نعمتی

بو ترقیدن تنزل حالتی
ایلدی تحصیل چو محبوبیتی

کر بو حالده کورسه عالم اکملی
ظن ایدر بو عالمک اک اجهلی

کورسه اوسط حالده شوقلی کاملی
ایلر اقرار ایلماز اول کملی

صورتی خلق ایچره سیرت حقلن
فهم اولنماز کیم بو حال ادراکلن

ظاهرا کورسک اکر بر ذوقلن
یوق آنکچون ذوق و غم اللهلن

بر مرید ایستر اکا غایت دقیق
هر نه ایش ایشلرسه لازم متفق

هیچ خلافنده روش اولماز طریق
اول دیسه اولمک کرکدر ای رفیق

قال النبی علیه السلام موتوا قبل ان تموتوا وقال علیه السلام من اراد ان ینظر الی میت یمشی علی وجه الارض فلینظر الی ابی بکر الصدیق وقال علیه السلام الحزن رفیقی

صدق رسول الله قال ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه العجز عن درک الادراک ادراک شیخ عبدالقادر کیلانی قدس سره العزیز حضرتلرینه الهام ربانی اولان کلام قدسیه عرفت ظاهر العشق فعلیک بالفناء عن العشق لان العشق حجاب بین العاشق والمعشوق فعلیک بالفناء عن الغیر لان الغیر حجاب بین العاشق والمعشوق

قصیده در شان اولیاء الله قدس الله اسرارهم

بو عارفلر کنوز ذات حق اسرار ربانی
غیوبات عالمندن نقل ایدرلر سر یزدانی

اولوب مشهود حق عین الیقین ملکنده عارفلر
همان اظهار ایدوب راز نهان علم و عرفانی

همین غواص اولوب بحر حقیقت ایچره جاسوسلر
بولوب بحر عمیقدن لؤلؤ لعل بدخشانی

اولوب هر برلری بحر محیط خیزاب اوروب عشقدن
تموج ایلیوب بحر هویت عشق سبحانی

حقیقت گنجنه مفتاح اولوب مفتوح ایدوب رازی
آچوب علم معارف سر حقی راز پنهانی

علوم وحدته آگاه ایدوب ارباب انصافی
دمادم گوستروب عالملره انوار رحمانی

ازل نوش ایلیوب صهبای عشق ذوق وحدتدن
اولوب هب جمله سی علم لدن عرفان عمانی

قلوب اهل حقیقت ارلری واقف مدققلر
اولوب عقل معاد صاحبلری آگاه سبحانی

بقا بالله مقاماتن اتم تحصیل ایدوب تحقیق
نهایتده بولوب فیض بقا احسان یزدانی

شریعت شمس غراده مفسرلر محدثلر
نهایت بیلدیروب گنج نهانی مغز فرقانی

بوذاتلر قدرینی بر قدردان صاحب وفادن صور
مرائی صوفی سالوس نه بیلسون قدر انسانی

ولایت

ولایت حالنی بیلمک نه ممکن بر مقلد کیم
گرک سرمایه فیضی خدا حالات نورانی

نه بیلسون بی بصر اعمی بوذاتلر کیمدر عالمده
صانوب کندی کبی کور بونلری صورتده نفسانی

بوذاتلر عالمه مرآت اولوب هر کس کورر کندن
گرک بر طوغری کوز ارباب انصاف چشم حقانی

مدد یارب بحق سید شاه جهان حقی
بحق چار یار جمله اصحاب برهانی

خطا بو جرم عصیانم همیشه سهو نقصانم
عطا و شفقتک بحری اولوب یوق حد پایانی

الهی سن اولوب عارف جمیع احوالمه واقف
که سن سک جمله دن ارحم قمونک عفو غفرانی

الهی سن اولوب حاضر جمیع ذراتمه ناظر
سکا غائب دکل حالم بیلوب سک جمله پنهانی

قولک مرآتنما محتاج اکا باب عنایت آچ
روا قیل حاجتن یارب کرم قیل لطف احسانی

بحق مرشدم شیخم امامم مصطفی عصمت
بحق شاه پیران نقشبند غوث کیلانی

بو باب پیران حضراتنک کمالاتیله حضرت شیخک رساله قدسیه لرینک مدحی بیاننده در

بیل طریقتده جناب خالدی
کل قیاس ایتمه اکابر عابدی

وار طریقتده مجاهد زاهدی
اکملی وار کاملی هم راشدی

اولدی آخرده مجدد هم او ذات
سایه سنده اولدی فیض واردات

فیض آلوب اندن نیچه یوز بیک ذوات
راه حقده قویمدی بر مشکلات

چوق ولی کلمشدی لکن اولن
بویله ارشاد ایتمامشدی اکملن

هم سلوک گوستردی اول ذات اسهلن
بویله قوتده ولی آزدر کلن

هم مفسر هم محدث هم دقیق
هم شریعت هم طریقت متفق

هم حقایق مظهری بحر عمیق
الده در دائم شریعتیلن طریق

بنده کانی حقه راغب عاشقان
درویشانی حقه طالب سالکان

مرشدانی پک مدقق عارفان
وارقتی کاملری هم شهو آن

اهل غفلت یوق ایکنده عارفین
طالبان هم مجاهد زاهدین

هب مشاهد اهل عشق سالکین
هب محاسن خالصان خالدین

شمدی اورتاده اوذانک ارلری
کور دیکک هب خالدی انورلری

کاملی وار هم عزیز اکملسرک
حی ایدرلر مرده دل آدملری

کیم اولورسه شیخ خالد بنده سی
رفع اولور دلدن حجابی پرده سی

کیم اولور درکاهنک افتاده سی
عاقبت درمان بولور دل مرده سی

بیل بو قلب علمی عزیز دلدن دله
ظاهراً اولمازکه بر تقریر ایله

اوکره نوب صدیق اکبر کوکل ایله
تا رسول اللهدن آلدی قلب ایله

عسکره صدیقدن بو علمی دل بدل
اوقو دوبدر بالوکاله بر وکیل

پس اولوب هربر کوکلده بحر نیل
شیخ بهاالدینده اولدی سلسبیل

چون کلوب بو فیض نسبت یدیید
پس آلوب بو فیض شاه نقشبند

کلدی تا شیخ احمده دک اولدی بند
الف ثانیده مجدد اول بلند

اول سلوک ایتدیردی راه وحدته
اول اولوب مفتاح بو باب وصلته

آچدی بر مکتب بو سر حکمته
اوقودوب ایردیردی رب عزته

کاشف کنز جناب کبریا
بالا صاله وارثان انبیا

سرور سبعین الف اولیا
هر حقایقدن سلوک کوستردی تا

عسکره شیخ خالد اولوب مطلق وکیل
هب آنکله بولدی حقی اهل دل

بیک ایکیوزده مجدد اول جمیل
اولده عبدالله ویردی فیضی بیل

شیخ خالد عسکره عبدالله همان
مکده ارشاد ایدوب اول بر زمان

غوث اعظم اولدی عبدالله اوآن
عسکره عصمتده اولوب نسبت عیان

بیل عزیز بو غوث اعظم عصمتی
حق اکا ویرمشدی بی حد نعمتی

وصف اولنماز مشرب حلمیتی
حق اکا مخصوص ایدوب بو عزتی

بویله بر نازک کبار مشرب ولی
از کلوب بویله جهانده کملی

بیل قیاس اولماز اکا هربر ولی
کلدی اول قوتده اکمل آز ولی

بوش دکل دنیا بوآن وارصاحبی
وار ایدن ارشاد ولی حق راقمی

شمدی وار کامل نبیلر نائبی
طوت همان کبر ایتمه اول حق ذاهبی

شمدی یوق فوقده واصل وحدته
یوق ولی نائل بوآن بو دولته

بیل همان مخصوص اوقوت عصمته
بیل یقین مهدی ایرر بو نسبته

بر رساله یازدی قدسیه بنام
هب حقایقدن اولوب هربر کلام

بر تصوفده یوق اول اسلوب نظام
حرف بحرف علم لدندن منتظم

ابتدی هربر مصرعی فیض بیان
فیض اولور هربر کلمندن عیان

اولدی هر بیتی لدندن داستان — طولدی فیضندن قلوب عاشقان
اخذ ایدر قلبه او فیضک شیوه سی — بیلدیرر حقی او حقک جلوه سی
کیم اولوب هر بر حقایق زبده سی — کیم ظهور ایتمش او دلدن جمله سی

این مدحیه در شان حضرت شیخ قدس سره

امیدگاه جهانست مخزن فیض خدا عصمت — قمر تاب از دهد پرتو مکاشف پر ضیا عصمت
بکلکه نقطهٔ قدرت نوشته در به پیشانش — بخوانند سالکان از در رضای رهنما عصمت
چرا کز تیر و شمشیرش بمنکران گریزان شد — زند سیف خدای برویان مرتضی عصمت
رسد درده چه میخواهی ز روی حضرت مرشد — دهد ملک سلیمانرا کنوز کبریا عصمت
چنین سرور جناب شیخ عبدالله زخود داده — خرد علم لدن بادل برای اتقیا عصمت
درین درگاه شاه نقشبندی خالدست مرآت — دهد سری مع الله از قلوب انبیا عصمت

تاریخ وفات حضرت شیخ قدس سره

فنا دهرن قویوب کتدی خدایه بر ولی اعظم
جهانده بر عظیم رحمت ایدی کر خاص و کمراهه
امام اتقیا غوث معظم مثل بسطامی
وکیل انبیا صاحب تصرف معنوی شاهه
او ذات قدر عالی محترم شیخ مصطفی عصمت
محقق قبلهٔ علیا قلوب اهل آگاهه

قویوب

قویوب ملک خراباتی ایرشدی اول اوادنایه
مقام قاب قوسینه واروب اول عالی درگاهه
چراغ اهل دین اولمشدی مطلق هادی عالم
خدایه رهنما ارباب دل عشاق همراهه
نوله چند سال دخی آرام ایدوب مهمانمز اولسه
قویوب کتدی بزی فریاد ناله گریه و آهه
تحسر آتشیله یاز اوقو مرآتنما تاریخ
بو سید عصمتم شمدی بقایه اوچدی اللهه

سنه ۱۲۸۹

غزل

سنک عشقکله بن اگری طریقی راست راه ایتدم — دونوب اگری دینمدن طوغری دینده عزم راه ایتدم
قویوب زاهدلرک دین راهنی بولدم کوزل بر دین — بو دیندن دونمزم استر صواب استر گناه ایتدم
عزیزم عصمتم شاهم امامم قبله گاهمسک — دلیلم مرشدم شیخم سنی اوز قبله گاه ایتدم
سنک احوالکی تحقیقه حاجت یوق بیلور اهلی — سنک غوث معظم اولدیغک عرض پناه ایتدم
سنک قوتده اعظم بر ولی آز کلدی عالمده — ایچوب درگاه فیضکدن نیجه ذوق آله ایتدم
نقوش قاشلرک رسمی خیال دلده محفوظم — هلال ابرولرک محرابنی بن سجده گاه ایتدم
نه ممکندر بنی منع ایلمک زاهد ملامتدن — ملامت گوشه سن بن کندیمه بر عز و جاه ایتدم

اولوب مرآتنمای خاکپای عصمته بر قول
انک درگاه لطفندن نه حکمتلر نگاه ایتدم

غزل

نطق پاک حضرتم عالمدن اقدمدر بکا
اویله بر حجت بنم دستمده محکمدر بکا

لوحه سینه مده یارک تیز زخمی تیغ دوست
بویله مجروح ایتمدن اولدرسه انعامدر بکا

بن نه موجب بی خبر ذهاده اسرارم دیم
اول بیلور درد درونم اولکه محرمدر بکا

نیلیم شمدنکرو مکه مدینه عزم ایدم
مرقد پاک نگارم بیت اعظمدر بکا

بندهٔ درگاه شاه عصمتم مرآتنما
چون کوکل تختنده اول شاه معظمدر بکا

قال سبحانه وتعالی جل جلاله انی جاعل فی الارض خلیفة قال علیه السلام علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل وقال علیه السلام العلماء ورثة الانبیاء وقال علیه السلام ماصب الله تعالی شیئا فی صدری الا وصببته فی صدر ابی بکر وقال علیه السلام لا یفضلکم ابوبکر بکثرة صیام ولا صلوة وانما یفضلکم بشیء وقر فی صدره صدق رسول الله

غزل

تیغ مژگانک اوقندن زحمتم وار سینه ده
چاک بغرمده دواسز علتم وار سینه ده

ارتمده دلده تحسر آتشی اندوه وغم
عالمه تعریفی مشکل حسرتم وار سینه ده

کزمکه یوقدر مجالم غیره اما نیلیم
خلق ایچنده عار وغیرت قوتم وار سینه ده

هبده اظهار کمال ایتمکده سک ناصح بکا
اویله ناحق سوزلرکدن نفرتم وار سینه ده

برد یارده ایکی حکم پادشاه اولماز اخی
چون عزیزم پادشاه عصمتم وار سینه ده

باقمه صورتده بنی سیرتده کور مرآتنما
بندهٔ بر پادشاهم دولتم وار سینه ده

در مناجات قاضی الحاجات

بنده یوق یارب سکا لایق امور
فسق وعصیان ایچره یم هم پر قصور

بنده بی حد جرم عصیان بیشمار
عفوکه قالمش ایشم ای کردکار

یوق یوزم روی سیاهمدن سکا
اغلرم هردم کناهمدن سکا

مضطرب حالم بو حالمدن جلیل
سن غنی بر پادشاهسک بن ذلیل

بی نهایت رحمت عفوک فزون
جرم وعصیان ایچره بو عبد جنون

وار امیدم عفو بی پایانکه
نقصان اولماز حاش لله شانکه

سن بنی عفوایت بحق انبیا
انبیالر پادشاهی مصطفی

ای خدا تقلید ایشم تحقیق بیور
هرنه ایشلرسم خطا عصیان قصور

قیل موفق بو رسالم تام اوله
بحر عشقکله همان اتمام اوله

هم عزیزم غوث اعظم عصمتی
ویراکا فوق التجلی نعمتی

همده اولادی بهاء الدین ایچون
رحمت شفقت بیور آنک ایچون

شمدی کلمز بویله بر عاشق جوان
اون بشنده تام ولایت بولدی جان

ایلدی اون التیده دار بقا
بویله بر احسن محاسن مهلقا

حقه عاشق اولمسه کر بر کشی
مطلقا بیهوده در آنک ایشی

یا الٰهی کیم سکا عاشق اولور | هر ایشنده عاقبت صادق اولور
جمله اقطاب وعاشقان مرشدان | اولدیلر سایکده دائم سایبان

تاریخ وفات شیخ زاده عبد الله بهاء الدین قدس سره

قهرمان اول نفسکه میل ایتمه جاه دولته | فقر حالی اختیار ایت رغبت ایله خلوته
بیل بو دنیانک بقاسن بلکه بزدن عبرتله | ایلدک اون الفی اتمام سنمزده رحلته
ایلماز تغییر وتقدیرین خدایوق شبهه مز | بالتمام اولدقده اوقات امر اولندی هجرته
ای مدد یارب کیه سندن مرحمت شفقت کرم | سن کریم اکرم رحیمسک قبیل وسیله رحمته
ای بنی عرض ایلیان اخوان یاران باصفا | هرنه قلیه راضی اول فرمان رب عزته
آه ایدوب قان اغلریدم حسرتکدن ای اتا | شکر کیم قبلدک قبول درکاه خاک عصمته
دوشدی تمام تاریخ بهاء الدینه مرآت ایتدی آه | کتدی یار کوزدن بهاء الدین مقام جنته

سنه ۱۲۹۲

در بیان احوال مراقبات

قلب روح وسر وخفی واخفا ولطیفه نفس ولطائف کل
که مجموع بدندن عبارتدر بولطیفه لرک هربرلرینک بشقه بشقه
اختلافی مشاهده اولندقدنصکره سالکه نفی اثبات تعلیم ایدرلر آداب
وصوله غایتله رعایتله وقوف قلبی اوزره سعی وغیرت ایتمک
لازمدر بوطریقت علیه نقشبندیه ده وقوف قلبیه یی شرط اعظم

طوتمشلردر

طوتمشلردر زیرا کثرت اذکار خدا جل شانه دن جمعیت قلب
وحضور آگاهی اعلادر بونفی اثبات مقدمه جذبه الٰهی جل شانه
وعشق حقیقی ابتدا سیدر نفی اثبات ومراقبه احدیت ومراقبه
اقربیت غایت جذبات ومشاهده حالات وتکیفیات
مجلیدر عشق وشوق واستغراق وبیخودی وتوحید وجودی
وغلبات حالات ومشاهده سندن عبارتدر

غزل

حسرت دلدار ایله خوندر جکر قان اغلریز | کمسه بیلمز پاره مزدن زخم پنهان اغلریز
کیجه لر فریاد وافغان ایلمکدن معتادمز | قیلمدی درمان بزه اول شاه خوبان اغلریز
کربزی بزمنده محرم ایتمه اول پادشاه | تاقیامت حشره دک کویند نالان اغلریز
یار وصل ایلردی اما قویمدی رشک حسود | انک ایچون باغریمز یانمقده کریان اغلریز
سینه سوزانمز زاهد کورمه عیب ایتمه کز | بونجه بیلدر یانمشز عشقی اچره سوزان اغلریز
باشمز اچیق یالین ایاق مرآتما اغلرمدد | بزکدایز شاهمز بایده احسان اغلریز

مراقبه معتدنصکره مراقبه اقربیت تعلیم اولنور بحث اقرب الیه
من حبل الورید مذکور آیت کریمه نک مفهومنی ملاحظه ایدوب اول
جناب اقدسدن فیض اقربیتک ورودینه منتظر اولمقدر بومراقبه ده
مورد فیض لطیفه النفس ولطائف خمسه در بومقامله رده سالک

اوللردن زیاده ذوقیاب وسرمست ومدهوش عشق وشوق بی نهایه
واذواق قلوب ومشاهدهٔ انوار بطون واستهلاک واضمحلال اولوب
سکر حقیقی مرتبه سنه واصل اولور اسلام حقیقی ایله مشرف اولوب ولایت
کبرایه نائل اولمش اولور بو ولایت کبرا ولایت انبیاء عظامدر علیهم
الصلوة والسلام بو مقاملرده تلاوت قرآن مجید وصلوة نافله وکثرت
مراقبه وتهلیل لسانی موجب ترقیدر هرکس بو دولته نائل اولمز بلکه
الله تعالی جل شانه حضرتلرینک لطف وکرمی اولمق کرکدر بو طائفهٔ علیه
سالکانی متابعت رسول الله صلی الله علیه وسلمه کمالیله اتباع ایتمکدر
زیرا حضرت خواجهٔ شاه نقشبند وسائر اکابر اولیاء الله وشیخ امام
ربانی مجدد الف ثانی قدس الله تعالی اسرارهم باسند صحیح حدیث ایله بدعت
حسنه یی سیئه دن عد ایتمشدر کل بدعة ضلالة ❊ ومن احدث فی
دیننا هذا فهو رد صدق رسول الله هرکسک کاری بوراهه رسیده
اوله کندی نبیسنه متابعتی مقدارنجه در والسلام علی من اتبع الهدی

بو مقامه مناسب غزل

طورمه وار باد صبا عرض ایده کور یاره بنی
حسرت داغ نکار ایلدی بیماره بنی

تیغ ابرولری سینه مده آچوب یاره لر آه
مرهم اورمزسه اکر اولدیرر اولیاره بنی

بن انک امرینه دلبسته فقیر بنده قولم
دونمزم چکسه صاتوب بر پوله بازاره بنی

کلشن

کلشن حسننه حیران ایدوب اول روز ازل
نه روا درکه کرفتار ایده اول خاره بنی

یاقوب عشق اودلرینه تشنه کوکل روضه سنی
عاقبت دوندروب اول بر صوسز اشجاره بنی

ره عشقک یولی اول بکا آسان کورینوب
صکره دن صالدی بتر دردله دشواره بنی

ایتمه مجنون ایله فرهاده قیاس درد دلم
صانمه بیهوده امک عشق ایده آواره بنی

یار ایچون هرکس عدو اولدیغی مرآتده نما
دونمزم بالله اکر چکسه عدو داره بنی

بوندن صکره مراقبهٔ محبت تعلیم اولنور یحبهم ویحبونه مراقبه ده مفهوم آیتی
ملاحظه ایدوب اول جناب فیاض مطلقدن فیض محبتک ورودینه منتظر
اوله بو مراقبه ده مورد فیض لطیفهٔ نفسدر صلوة نافله وتلاوت قرآن مجید
وتهلیل لسانی موجب ترقیدر سالک بو مقامده اخلاق الهی جل شانه
حضرتلری ایله اخلاقلنوب تخلقوا باخلاق الله وباخلاق رسول الله
اولور بو ولایته ولایت علیا تسمیه اولنور یعنی ملائکهٔ ملأ والاعلانک
ولایتیدر علیهم الصلوة والسلام

غزل

عشق دردین ایشیدن وار اولوب اما بلن آز
ایچمیان عشق مینی مسلک عشقه واره ماز

عشق بحرندن اولوب چوق کیشیلر دمزدکان
رهنمون اولسه او دریایه سنی طالدیره ماز

مرشد حقمی اولور کوردیکک هرسکه کلاه
سنی اهلاک ایدوب اول منزلکه واردیره ماز

عشق شمشیر خدالم یزل اولمش ازلی
کیم آنک قارشوسنه هرکشی طوغری طوره ماز

محقق بیدل و مشکل و عاشق و گرامند نهایت الشهاب سلمک الله تعالی
مقامه و اصل قاسلم و عارق و گرامند منع ایدوب مشایعت سیدن
الرسلیه تر غیب و تشویق ایتسلر بلا مشایعت اولان عبادت و مشایعت
بلا مشایعت صایلسلر وقتله مشایعت سنه محمد وعلی آله وصحابه اجمعین
والصلوة والسلام علی من نابع الهدی

غزل

برکه ره بایشی طوغریدر اصلی اولسون
اولیه صنعی اولیه کر اصلی اولسون

اولماز کزوب دهر دوبوده قولاشمه
اوکا کر خدا خدمت وکا اصلی اولسون

بر پیره صارلمه بیله بیر اول
مقصوده وصول نصرت بر اصلی اولسون

کرشمای دهبانی دانک جلدسی بوشه
عالمده هنر کزه رفع اللهلی اولسون

فرهاد و قیس ایتمه صفین قابل تم
سا عشقده هنر ایله خدا آنده نمی ور

حقانی کرک کوزه کورنه اللهلی اولسون
همانه نظر ایله خدا آنده نمی ور

سنه ۱۱۰۰ هجریه طریقت علیه نقشبندیه مجددیه خالدیه رفع الله درجاتهم وقدس سرهم العزیز
محمد شاه صدیق است بسلمان نور اهل الله
جناب قاسم وجعفر بطیفور سر ذات الله
ابی سید حسن امد علی و یوسف اسنی داخل
سنه عبد الخالق وعارف محمود فیض بحر الله

بی عشقه بایه نخ آتشی دوزخ قیمتی
آتشی عشقله دیمدن آقی قانلو یاشمک
عشقی اولوب سرخ قدرت قومه کران
کوه قاف بانه آنک زره سی قانلیدر
عاشقلر انجق ایدر کندینی عشقه قربان
کرچه مجنون فرهاد و ده عاشق دیلور
اولیه بر حاصل عشقی سالک خفیه اولی
بو حرارت اودی کشت مرآت اوریه بنده دلم
بنجه یک جرعه محبت تشنه دلقی نیره یاز
کمالات نبوت وکمالات رسالت اولوالعزم ﷺ بو حقایق تلامذه
نوفله دقت وخلقدن غرلت ترقی یه مفیددر ﷺ جذبه من جذبات الحق توازی
عمل الثقلین ﷺ مقصد بعثت هجر و عالمدن نفرت وحقه محبت وجناب حقدن
دعوت مقامیدر بیت غم وکلفتی بادهٔ نابله غرق ایلسه بو فرخ آب ﷺ چون
دروده بزم چون جبه احمد وانور ﷺ حقایق تلامذه دلنکده حقیقت ابراهیمیه
وحقیقت موسویه وحقیقت محمدیه وحقیقت احمدیه وحقیقت کعبه رباغ حقیقت
قرآن وحقیقت صلاتدر کل عبادم الصلوة وسلام یوبایله اولسون مرقومات
وحقایقک اکثر اولطیفه بادهٔ جمع بزمنده اولیاون مرکز اولیوب وبرکاهم
اولیای اسلامک اکثر اولطیفه بادهٔ جمع بزمنده اولیاون مرکز اولیوب وبرکاهم
مشایخین وسلوز مجددین حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدس الله تعالی بسرهم العزیز
افاضه عنایت یزدانی والهام ربانی اولوب طالبان خدا سالکان رهبر اولوب حقایق جمیله

مؤلف

علی بابا امیر و نقشبند و شیخ علاء الدین
که از انوار یعقوب و خواجهٔ احرار عبید الله
بزاهد داخل است درویش و شیخ و خواجگیز باقی
مجدد احمد است معصوم و سیف الدین و نور الله
حبیب الله شاه دهلوست خالد ضیاء الدین
ز عبد الله عصمت غوث اعظم شد ولی الله

بو باب ترجمهٔ حال مؤلف فقیر الشیخ سلیمان مرآت الله بیاننده در

بحمد لله تمام اولدی بو تألیفات
جناب حق بکا کیم ویردی تسهیلات

علوم ظاهریدن بنکه آزادم
ولی یوق مرشدمدن غیری اوستادم

موفق اولمدم بن حسن تحریره
لیاقت بنده یوق بر خوشجه تقریره

چو من تحصیل علمه ایتمدم دوران
میسر اولمدی بر ختمله قرآن

اوقودم پر غلط بر ایکی جز تحقیق
که طوغری تجویده هم ایتمدم تطبیق

کتابتده اقلی ایلدم تحصیل
کما لیله آنی هم ایتمدم تکمیل

احبابه اگر یازمش ایسه م نامه
اوقونمقدن مبرا نقش اولوب خامه

که یعنی ایلرم بن جهلمی اظهار
خطادر ایلمک نقصانمی انکار

رجادر اوقویان اخوان یارانم
بنی معذور طوتوب عفو ایده نقصانم

الهی وار قصورم حد بی پایان
سکا لایق عمل یوق بنده هب عصیان

یوزم

یوزم طوتدم سکا یاربی کریانم
عنایت ایله کیم غایت پریشانم

نه مشکلدر ایدم بن عالمی ارشاد
همان سندندر انجق ای غنی امداد

مشیخت کیم عجب بن کیم ایدم دعوا
قمو اعلا و ادنادن بنم ادنا

غرور هم عجب اولورسه بنده انفسدن
صغندم ذاتکه اول شر ابلیسدن

حقیقتده بلوبم بر آوچ خاکم
اولوب قطره منیدن بنکه ناپاکم

اگرچه بنده اولسه تا که بر قوت
حقیقتده سنکدر قوت قدرت

عطا و لطف و احسانکله قیل توفیق
جمیع تقلیدیمی یاربی قیل تحقیق

رضای بابکه بند ایله کیم غفار
ایکی عالمده تا که قیلمه شرمندار

حبیبک احمدی راضی قیلوب ویر یول
آنک شرع شریفی اوزره قیل مقبول

آنک اصحاب ازواجن بزه یار ایت
جمیع اولادینک الطافن اظهار ایت

غزل

خطا قیلدم طریق ذات حقدن غیره راه ایتدم
عبث قیلدم عبث یارب گناه ایچره گناه ایتدم

حساب اولمز الهی ایتدیکم عصیان حضورکده
گناه ایچره سیاه رویم سیاه ایتدم سیاه ایتدم

پشیمانم ولی شمدی امیدم وار خدا عفو ایت
یوزم طوتدم سکا بن عزم درگاه اله ایتدم

پناهم پادشاهم سن اولوبسک بلمزم غیری
سکا بر عبد ناچارم سنی اوز پادشاه ایتدم

کچوب مرآتنما دنیا و ما فیها امیدندن
دو عالمدن چویردم یوز سنی پشتپناه ایتدم

اخطار

اخوان با صفایه اخبار ایدر مکه بلاد ترکده دیوان حضرت شاه نقشبند قدس سره
نامیله سائر ترکی اوزره ترتیب اولنمش مشهور ومعروف بر دیوان اولوب
اکثری عاشقان وصادقان حضرت پیرک کلامن ظنیله محبت ایدرلر حاشا
مشارالیهک اویله مرتب دیوانی اولیوب فارسی سانیله بعض بیتلری
اولدیغی وبرده اوراد بهائیه دینلان اوراد دخی کندولرنیک اولدیغی عرض اظهار
ودیوان مذکور مؤلفک اسمی نقشی اولمغله مشارالیه حضرتلرنیک نامیله طبع ایدیلدیکی
مستبان اولدیغی تذکار ایدرم

سبب تألیف رساله وختامه مسک

اولدی اداب المودب چون تمام	بحر عشقکلن وجود بولدی ختام
موج ایدوب عشقک کوکلده اهتمام	هب سنک فیضکله نقل اولدی کلام
یاالهی قبل قبول درگاهکه	سن رفیق ایله حبیب اللهکه
سن بنی دوست ایله ذات اللهکه	قیل همان دعوت جمال اللهکه
چوقدر عصیانم یوزم یوقدر سکا	ایتمه یارب سن بنی سندن جدا
مرحمت شفقت بیور ذات خدا	ذوالکرم اکرم عطاسک کبریا
بحر لطفک بی نهایت پادشاه	سن بنی غرق ایت خدایا اشتباه
قیل خدا توفیق هدایت اوزره راه	هب سکا محتاج کدا کر جمله شاه
مصطفی عصمت بنم شیخم خدا	سن بنی خراب انکله کبریا

اول وسیله در بنم چون یوم سکا	قیل انکا باب حد تجلی سن سزا
با خصوص اولاد عبدالله بها	ویرانکا عالی مقام انتها
دائما ترفیع حال ایت سن انکا	ذاتکه مقبول ومحبوب ایله تا
عفو یکه محتاج اتام وانام کریم	مرحمت قیل انلره دائم رحیم
هب سکا مشتاق ایدی انلر مقیم	ایله سن مقبول عندالله علیم
تا بنزه تابع اولان اخوان دین	سن قرین دوست ایت سکا یاحق معین
ایلمه سندن اوزاق بردم همین	جمله سن قیل عارفان واصلین
بو کتابک بو سبب تألیفنه	حق دیان سالک ایره حق ذوقنه
امر اولوب کمتر امامیه شهرینه	خلقی ترغیب ایده حق تشویقنه
اوقیان بولسون حیات جاودان	ذوقیاب اولسون خدایه طالبان
بهره مند اولسون مرید وسالکان	بی کدر بولسون خدایه درلیشان
قویمدم راه طریقده شبهه جان	هب بیان ایتدم حقیقتدن عیان
وار نصیحت نادر اتدن درجهان	حصه دار اولسون مرید ومرشدان
حمدلله بو رساله اولدی تمام	اوقیان ایتسون سلوکن اهتمام
صد سلام اولسون حبیبنه مدام	آله اصحابنه هم والسلام

تاریخ

جهانده یادکار وبرکذارم اولسون اخوانه	عنایتلر ایدوب ذات خدا پک خوش تمام اولدی

بعون حقدن اتمام ایدوب مرآت دیدم تاریخی | بو آداب المؤدب اک کوزل زیبا ختم اولدی

۱۲۹۶

دیکر

محمدلله اولدی آداب المؤدب اهتمام | اوقیان اخوانمز اولسون همیشه فیض یاب
باشش قویوب میخانه تحقیقه تالیف ایلدم | سالکانی بحر عشقه ایلرایلیه انجذاب
انشراح ایراث ایدر دائم قلوب عاشقه | بی کدر ایلر سلوک اربابنی ایلر شه یاب
مدعی ایلرسه راه حقه کرکم اعتراض | وار درونده مفصل منکره حضرجواب
عاشقانه دکله تاریخ سویلدم مرآتنما | اوقو آداب المؤدب الده زیبا خوب کتاب

۱۲۹۶